

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ ЩОДО ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ. ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Стеблянко В. В. студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник :к.т.н., доц. Агаджанова С.В.
Сумський НАУ

Тема використання ІТ-технологій, що дозволяють автоматизувати облік витрат на виробництво сільсько-господарської продукції є актуальною на сьогодні. Сучасні агрогосподарства, особливо, малі та середні, в більшості, не користуються сучасними ІТ-технологіями обліку, а вираховують витрати власноруч. Необхідним є розробка сучасного інструментарію, веб-застосунків, які дозволяють забезпечити наступні вимоги:

1. Простота інтерфейсу та інтуїтивність функціоналу;
2. Можливість оновлення та модернізації;
3. Мінімальні затрати на обслуговування;
4. Точність розрахунків та актуальність інформації;
5. Можливість змінювати та оновлювати дані;
6. Розробити інформаційний веб-додаток який включатиме в себе візуальну та серверну частину з певним функціоналом.

Для реалізації проєкту необхідно реалізувати наступні задачі:

1. Виконати огляд найбільш популярних інструментів для виконання задачі. Зробити їх аналіз та визначити більш вигідні для розробки варіанти.;
2. Розробити клієнтський інтерфейс, який зможе надати користувачеві зручний та візуально прийнятний користувацький досвід;
3. Спроекувати базу даних для зручного використання та обробки даних в клієнтській частині додатка;
4. Для комфортного користування, додати адаптивний інтерфейс під мобільні пристрої;
Огляд схожих додатків.
5. Розробити формули, які будуть використовуватися у додатку, для вирішення та створення плану робіт.
6. Розробити та відобразити у швидкому доступі інформаційну інструкцію для користувача, яка дозволить швидко зрозуміти, яким чином потрібно використовувати додаток.

Деякі приклади програмних додатків та рішень, які можуть бути використані для обліку витрат у сільському господарстві:

1. **QuickBooks**: QuickBooks є популярним фінансовим програмним засобом, який може бути використаний для ведення обліку витрат на сільськогосподарську продукцію, закупки ресурсів, оплати праці та багато іншого.
2. **Farmbrite**: Farmbrite - це програмний продукт, спеціально розроблений для сільського господарства. Він надає інструменти для обліку витрат, управління запасами, виробництвом та продажами продукції.
3. **AgriXP**: AgriXP - це інтегрована платформа для управління сільським господарством, яка включає в себе інструменти для обліку витрат, аналізу рентабельності культур, управління ресурсами та багато іншого.
4. **FarmLogs**: FarmLogs - це програмне рішення, яке дозволяє сільським господарям вести облік витрат на паливо, добрива, насіння та інші ресурси, а також вносити дані про врожай та витрати на робочу силу.
5. **Granular**: Granular - це система для сільського господарства, яка надає інструменти для обліку витрат, ведення обліку фінансів та аналізу рентабельності різних аспектів сільського господарства.
6. **Trimble Ag Software**: Ця програма розроблена для сільського господарства і включає в себе функції для обліку витрат, контролю над запасами, аналізу виробництва та збуту продукції.
7. **FarmERP**: FarmERP - це програмний комплекс для сільського господарства, який включає в себе інструменти для обліку витрат, моніторингу виробництва та аналізу фінансів.
8. **Agrivi**: Agrivi - це програмне рішення, спеціально розроблене для обліку витрат та управління сільського господарства. Воно надає інструменти для планування виробництва, контролю над витратами та аналізу врожаю.

Ці програмні додатки можуть допомогти сільським господарям з веденням обліку витрат, оптимізацією процесів та підвищенням ефективності виробництва. Вони забезпечують можливість збереження даних, ведення фінансового обліку та аналізу результатів виробництва для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

ОГЛЯД ПЛАТФОРМ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ

Агеєв О.А., студ. 4 курсу ФЕіМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доцент Ю.О.Руденко
Сумський НАУ

Сучасні ІТ, цифровізація і глобалізація світу надають широкі можливості для забезпечення освітнього процесу за принципово новими правилами. Зокрема, поширення електронного (дистанційного) навчання дозволяє уникати географічних і територіальних меж, індивідуалізувати графік навчання, створити комфортні умови для всіх суб'єктів. Його реалізація можлива за наявності Інтернет, технічного і програмного забезпечення. Стрімкий прогрес у розвитку технічного і програмного забезпечення дозволив на ринок освітніх послуг випустити чисельну кількість освітніх платформ, які реалізують освітні задачі за різними правилами. Найпоширеніші з них:

Масові відкриті онлайн-курси MOOC (Massive Open Online Courses) представляють собою значущу інновацію у сфері освіти, що надає доступ до навчальних ресурсів великому числу студентів по всьому світу. Ці курси охоплюють широкий спектр можливостей навчання, починаючи від програмування і закінчуючи гуманітарними науками. MOOC-платформи пропонують різноманітні курси, надані як університетами, так і викладачами, а також громадськими організаціями. Деякими прикладами MOOC є Coursera, Udacity, edX і Udemy. Крім того, платформа LinkedIn Learning служить інструментом для професійного розвитку, пропонуючи курси та відеоуроки з різних галузей, таких як бізнес, технології та творчість.

Система управління навчанням LMS (Learning Management System) - це програмне забезпечення або онлайн-платформа, призначені для організації, впровадження та керування навчальним процесом і розповсюдженням навчальних матеріалів. LMS надає вчителям і адміністраторам можливість контролювати активність студентів і оцінювати їх досягнення шляхом онлайн-тестів, завдань та інших методів. Завдяки механізмам аутентифікації та контролю доступу LMS забезпечує безпеку і конфіденційність студентів і навчальних матеріалів. Крім того, вона сприяє зворотньому зв'язку між всіма учасниками навчального процесу.

Платформи LMS з відкритим кодом, побудовані на відкритому програмному забезпеченні, дозволяють користувачам створювати свої власні платформи або адаптувати існуючі. Найпопулярнішою платформою LMS з відкритим кодом є платформа **Moodle**. Вона реалізована у більшості вищих навчальних закладів України. Завдяки поширеності і наявності відкритого коду платформа гнучка до будь-яких нововведень. Moodle пропонує широкий спектр функцій для створення та керування навчальними курсами, форумами, завданнями та багато іншого.

Інша популярна система з відкритим кодом Canvas LMS, створена Instructure, визнана за свою простоту використання та можливість інтеграції з іншими системами найкращою у світі онлайн-платформ. Користуються популярністю також платформи Chamilo, Sakai, ILIAS.

Сучасні рішення для управління навчанням пропонують платформи MLMS (Multi-Level Marketing System), що означає систему або програмне забезпечення для багаторівневого маркетингу, також відомого як пірамідальний маркетинг MLMS - це бізнес-модель, в якій продукти або послуги продаються через незалежних дистриб'юторів, які отримують комісію за продажі і за продажі їхніх рефералів.

Індивідуальні навчальні платформи створюються для конкретних навчальних рішень або навчальних програм та можуть бути спеціалізованими для певних видів навчання. Ці платформи використовують в освітніх закладах, корпораціях, а також для самонавчання. Індивідуальна навчальна платформа дозволяє створювати персоналізовані навчальні плани для кожного студента. Вони містять різноманітні навчальні ресурси, такі як відеоуроки, електронні підручники, інтерактивні вправи, тести та інше. Такі платформи надають засоби для моніторингу та оцінки успішності і можуть збирати та аналізувати дані щодо активності студентів, їхнього прогресу та взаємодії з контентом. Один з прикладів індивідуальної навчальної платформи - Khan Academy.

Таким чином, на ринку освітніх послуг, реалізованих у мережі, представлена значна кількість онлайн-платформ. Кожна з них має свої особливості, виконує певні задачі і розрахована на свою аудиторію. Для університетів України найчастіше використовують LMS з відкритим кодом Moodle.

Література

1. K. Moran, The characteristics of minimalism in web design, 2015. URL: <https://www.nngroup.com/articles/characteristics-minimalism/>.
2. L. Carney, Web design trends and statistics 2022 – putting users first, 2022. URL: <https://www.websitebuilderexpert.com/designingwebsites/web-design-trends-2020/>.

МЕТОДИ ТА ПРОБЛЕМИ ПРОЕКТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПІДСИСТЕМ ВЕДЕННЯ ЗАМОВЛЕНЬ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ TRIZ

Блаженко Д.О., студ. 2 с.т. курсу ФЕiM, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доцент О.Б.В'юненко
Сумський НАУ

В сучасному бізнесі ефективно управління замовленнями є критично важливим аспектом. Інформаційні підсистеми для управління замовленнями допомагають підприємствам автоматизувати процеси, зменшити помилки та покращити якість обслуговування клієнтів. Проте, їх проектування і реалізація стикаються з численними проблемами та протиріччями. Серед основних проблем проектування інформаційних підсистем для управління замовленнями виділяють наступні:

1. Протиріччя між ефективністю та витратами ресурсів, тобто підвищення ефективності обробки замовлень може вимагати великих витрат на розробку та впровадження інформаційної підсистеми.

2. Протиріччя між мінімізацією помилок та швидкістю обробки замовлень, тобто зменшення помилок у управлінні замовленнями може призвести до збільшення часу обробки.

Використання TRIZ-підходів може допомогти знайти баланс між ефективністю та витратами, а також між точністю та швидкістю. Для успішного проектування і реалізації інформаційних підсистем важливо постійно вдосконалювати їх та забезпечувати співпрацю між різними відділами підприємства. TRIZ - це методологія, яка допомагає інженерам та дизайнерам знаходити інноваційні рішення на основі визначених принципів та інструментів. Також вона може бути корисною при проектуванні інформаційних підсистем для управління замовленнями. Так принцип "Інше робоча середовище" передбачає, що замість ручної обробки замовлень, можливо використовувати автоматизовані системи для прискорення процесу та зменшення витрат, а принцип "Перетворення інших ресурсів" передбачає застосування технологій машинного навчання та штучного інтелекту, що може допомогти виявляти та виправляти помилки, що також дозволяє покращити якість обробки замовлень.

Для розв'язання проблем, пов'язаних з проектуванням інформаційних підсистем для управління замовленнями, пропонуються наступні рекомендації:

1. Аналіз і оптимізація процесів. Перед тим, як розпочати проектування інформаційної підсистеми, важливо провести аналіз і оптимізацію існуючих процесів управління замовленнями. Це дозволить виявити потреби та проблеми, які повинні бути враховані в проектуванні.

2. Впровадження TRIZ. Використання TRIZ-підходів може допомогти знайти нові та інноваційні рішення для проектування інформаційних підсистем. Ці принципи можуть бути застосовані до різних аспектів системи, включаючи оптимізацію процесів та зменшення витрат.

3. Співпраця між відділами. Важливо забезпечити ефективну співпрацю між відділами, які взаємодіють з інформаційною підсистемою. Це допоможе уникнути конфліктів та забезпечити зручний обмін інформацією.

4. Постійне вдосконалення. Проектування інформаційних підсистем - це постійний процес, який вимагає постійного вдосконалення та оновлення. Важливо слідкувати за новими технологіями та підходами і постійно навчатися на досвіді інших підприємств.

Проектування інформаційних підсистем для управління замовленнями - це складний процес, який вимагає аналізу, інновацій та широкої співпраці. Використання методології TRIZ дозволяє вирішити протиріччя, які виникають під час проектування, і знайти оптимальні управлінські рішення. Постійне вдосконалення та співпраця між окремими відділами підприємства допоможуть забезпечити успішну реалізацію інформаційних підсистем та покращити управління замовленнями.

Незважаючи на важливість та потенціал інформаційних підсистем для управління замовленнями, також існують інші напрямки для подальших досліджень, які можуть покращити розуміння та вдосконалення цього аспекту бізнесу:

1. Використання розширених технологій. Дослідження може бути спрямоване на застосування розширених технологій, таких як розпізнавання образів та обробка природної мови, для покращення точності та швидкості обробки замовлень.

2. Вплив на користувача. Дослідження може досліджувати вплив інформаційних підсистем на користувачів, включаючи способи навчання та підтримки користувачів, які допомагають підвищити ефективність обслуговування та задоволеність клієнтів.

3. Безпека та конфіденційність. Врахування аспектів безпеки та конфіденційності даних є важливим для контролю інформаційних підсистем, і подальше дослідження може спрямовуватися на розробку методів та технологій, що забезпечують надійний захист інформації.

Проектування інформаційних підсистем для управління замовленнями - це важливий аспект сучасного бізнесу, який може покращити ефективність та якість обслуговування клієнтів. Знання проблем та методів їх розв'язання є важливими для досягнення успіху в цій галузі. Досягнення балансу між ефективністю, точністю та витратами вимагає уважності та інноваційних підходів, а дослідження та співпраця між спеціалістами можуть сприяти подальшому вдосконаленню цих інформаційних підсистем та управлінню замовленнями підприємства в цілому.

АВТОМАТИЗАЦІЯ РОЗРАХУНКУ БАЛАНСУ ГУМУСУ ТА ПОЖИВНИХ РЕЧОВИН В ҐРУНТІ

Гончар Д.О., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»

Науковий керівник: доцент Н.Б.Пасько

Сумський НАУ

Для підвищення родючості земель в сільському господарстві важливо використовувати інформаційні технології, які дозволяють розраховувати баланс гумусу і поживних речовин у ґрунті, а також вести комп'ютерний моніторинг якості земель.

Аналіз ринку програмних продуктів показав, що існує мало програмних засобів, які автоматизують управління родючістю земель. Разом з тим, існує широкий вибір автоматизованих систем («1С: Підприємство», «Галактика», «БАС: Підприємство» та ін.), режими конфігурування яких дозволяють налагодити автоматизоване виконання функцій в багатьох предметних областях. Наведені програмні комплекси є локальними програмами і не мають переваг, які надають веб-застосунки. До таких переваг можна віднести: 1. Доступність. Веб-застосунок можна використовувати з будь-якого пристрою, що має доступ до Інтернету. 2. Зручність оновлень: Веб-застосунок може бути оновлений централізовано на сервері, і всі користувачі автоматично отримують доступ до оновленої версії. 3. Збереження даних: У веб-застосунках дані зберігаються на сервері, що дозволяє забезпечити їх резервне копіювання та безпеку. 4. Колаборація. Веб-застосунок дозволяє багатьом користувачам одночасно працювати з одними і тими ж даними і спільно працювати над проектами. 5. Сумісність. Веб-застосунки працюють на різних платформах і операційних системах. 6. Оновлення в реальному часі. Веб-застосунки можуть забезпечувати оновлення даних в режимі реального часу, що дозволяє користувачам завжди мати актуальну інформацію без необхідності оновлення програмного забезпечення. Отже, виходячи із переваг веб-застосунків, пропонуємо проект програмного засобу розрахунку балансу гумусу та поживних речовин у ґрунті. До завдань, що вирішує веб-застосунок відносяться: сервіс користувачів, що відповідає за авторизацію та обробку користувацьких даних, підтримка нормативно-довідкової інформації, ведення вхідної інформації сівозмін, внесення мінеральних добрив на ділянки господарств, розрахунок балансу гумусу, розрахунок балансу поживних речовин та потреби в мінеральних добривах, обробка запитів користувачів до інформаційної бази.

Проект веб-застосунку складається із сформованих вимог до програмного засобу, UML-діаграм системи, проекту бази даних та прототипу інтерфейсу користувача. При проектуванні бази даних виявляються інформаційні сутності, їх властивості, описуються інформаційні потоки, формуванні ER-діаграми та даталогічної моделі бази даних, що відповідає вибраному програмному середовищу розробки. До основних інформаційних сутностей, що характеризують предметну область розрахунку балансу гумусу та поживних речовин в ґрунті можна віднести: регіони країни, природні зони, населені пункти, господарства, користувачі, види культур, номенклатуру культур, перелік органічних добрив, коефіцієнти перерахунку органічних добрив, сівозміни, мінеральні добрива. При проектуванні архітектури системи визначається структура, організація та взаємодія компонентів, необхідних для забезпечення функціональності та ефективної роботи користувачів. До складу архітектури входить база даних, що є серверною частиною, клієнтська частина, що реалізує інтерфейс користувача, а також додаткові сервіси та інтеграційні модулі. Архітектура веб-застосунку визначає загальну організацію системи. Частина проекту «діаграма розгортання веб-застосунку» відображає фізичну структуру системи та розташування її компонентів. Вона показує, які компоненти застосунку розміщені на фізичних серверах та як вони взаємодіють між собою. Серверна частина системи представляється базою даних, клієнтська частина забезпечує взаємодію користувача з базою даних та з системою взагалі. Розробка прототипу інтерфейсу користувача полягає в розробці сторінки авторизації та реєстрації користувача, що відповідає за обробку користувацьких даних, та сторінок, що відкривають екранні форми для роботи з базою даних. До екранних форм для роботи з базою даних відносимо Головну кнопкову форму, екранні форми для підтримки довідкових таблиць, таблиць оперативних даними із сівозмін, внесення мінеральних добрив, екранних форм ініціації звітів та запитів.

Для реалізації бази даних вибрана система управління реляційними базами даних MySQL. База даних дозволяє ефективно зберігати, здійснювати пошук, сортувати та витягувати дані. Доступом до даних управляє сервер MySQL. Він забезпечує узгоджену роботу з даними для багатьох користувачів, надає швидкий доступ до даних і гарантує, що доступ до них будуть мати лише авторизовані користувачі. Таким чином, MySQL є розрахованим на багато користувачів і багатопоточним сервером. У ньому використовується мова структурованих запитів (Structured Query Language - SQL), яка є стандартною мовою запитів до баз даних. Для розробки інтерфейсу користувача, тобто клієнтської частини використовуються такі сучасні технології, таких як HTML, CSS, JavaScript та PHP. Для роботи з базою даних можна використовувати також програмний засіб phpMyAdmin – веб-додаток з відкритим кодом, написаний мовою PHP, що надає веб-інтерфейс для адміністрування СУБД MySQL. PhpMyAdmin дозволяє здійснювати адміністрування сервера MySQL, запускати команди SQL та переглядати вміст таблиць та баз даних без безпосереднього введення SQL команд. Така робота з базами даних стає цілком посильною навіть для людини мало знайомої з MySQL.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗРОБКИ АДМІНІСТРАТИВНИХ МОДУЛІВ

Доля А.Р., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»

Науковий керівник: доцент Ю.О.Руденко

Сумський НАУ

Адміністративним модулем прийнято називати програмне забезпечення, головним завданням якого є управління і організація інформацією певного об'єкта. Адміністративний модуль (також називають адміністративна панель або панель управління) - це частина програмного забезпечення веб-сайту, яка розроблена для управління та адміністрування різними аспектами системи, додатку або веб-сайту [1]. Сучасне використання адміністративного модуля широко застосовується у медичній, педагогічній, науковій та інших галузях. Зокрема, у педагогічній, він допомагає освітній установі ефективніше взаємодіяти зі здобувачами, автоматизувати ведення обліку освітніх послуг, управління цифровою навчальною інформацією.

Адміністративні модулі здебільшого призначені для внутрішнього використання адміністраторами, модераторами або керівниками, вони надають можливість виконувати наступні завдання:

1. Управління контентом: додавання, редагування та видалення контенту на веб-сайті або в додатку. Контент може включати статті, зображення, відео, товари та інші дані.

2. Керування користувачами: створення, редагування та видалення користувачів, надання прав доступу та ролей користувачам, а також керування ідентифікацією та цифровою безпекою.

3. Аналітика та статистика: Отримання звітів, аналіз даних та моніторинг використання системи або веб-сайту.

4. Налаштування: Зміна налаштувань та параметрів системи, таких як дизайн, мови, географічні налаштування, інтеграція зі сторонніми сервісами тощо.

5. Управління замовленнями: Для електронних магазинів або сервісів управління продажами це може включати обробку замовлень, керування інвентарем та платежами.

6. Забезпечення безпеки: Контроль доступу до адміністративного модуля, моніторинг загроз безпеці та заходи з підвищення безпеки.

Сучасні технології розробки адміністративних модулів включають в себе різні інструменти та підходи, які допомагають створити програмне забезпечення для управління різними адміністративними завданнями та процесами. Адміністративний модуль з надання освітніх послуг включає такі складові:

Веб-розробка: Використання сучасних веб-технологій, таких як HTML, CSS, JavaScript та фреймворки. Вона дозволяє створити веб-додатки для адміністративного управління.

Мобільний розробка: Розробка мобільних додатків для платформ iOS та Android надає адміністраторам доступ до системи управління через смартфони та планшети.

Хмарні технології: Використання хмарних сервісів для збереження та обробки даних дозволяє створити адміністративні модулі, які доступні з будь-якого місця та пристрою.

Бази даних: Використання сучасних баз даних, таких як MySQL, PostgreSQL, MongoDB та інші, дозволяє зберігати та керувати даними адміністративної системи.

Інтеграція API: Використання API (інтерфейсів програмування застосунків) для інтеграції адміністративних модулів з іншими системами та сервісами.

Інші технології: Використання інструментів для автоматизації бізнес-процесів, аналізу даних, штучного інтелекту та машинного навчання для покращення функціональності та ефективності адміністративних модулів.

Таким чином, адміністративні модулі допомагають спростити та полегшити адміністративні завдання, підвищити продуктивність та забезпечити керівництво засобами для ефективного управління ресурсами та даними.

Література

1. Корякіна С. М. Моделювання інформаційної системи визначення рейтингу відповідно до положення про стипендіальне забезпечення ХНУРЕ. 2023.

2. Плескач В. Л., Затонацька Т. Г. Інформаційні системи і технології на підприємствах. *Знання*. 2011. URL: https://pidruchniki.com/1059110247701/informatika/informatsiyeni_sistemi_i_tehnologi_yi_na_pidpriyemstvah.

РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДСИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ КОМП'ЮТЕРИЗОВАНИХ РОБОЧИХ МІСЦЬ

Дубінчин В.С., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Наукова керівниця: доцент Ю.О.Руденко
Сумський НАУ

Технічний процес постійно ускладнює будову сучасної техніки, яка застосовується на виробництвах та підприємствах. Щороку змінюється швидкодія, кількість вимірюваних даних та параметрів і це вимагає використання нових інноваційних засобів та алгоритмів для реалізації завдань у різних галузях.

Станом на сьогодні комп'ютеризовані робочі місця використовує кожна компанія, офіс, держустанова тож розробка інформаційної підсистеми оцінювання працездатності для них є першочерговою метою, яка може полегшити робочий процес.

КІСП (комп'ютерна інформаційна система підприємства) являється сукупністю моделей, методів, технологічних засобів та рішень для прийняття управлінських рішень, збору та обробки даних, за допомогою неї формується глобальні і локальні напрями інформації, розробляються пропозиції, здійснюється прогнозування та корегуються результати.

Найпопулярнішими програмами є:

Process Monitor. Ця програма є вдосконаленим інструментом відстеження для Windows, який в режимі реального часу відображає активність файлової системи, реєстру, процесів і потоків

Victoria. Це програма призначена для тестування, сервісного обслуговування і окрім цього може допомогти у відновленні інформації з будь-яких жорстких дисків є одним з найкращих рішень для всебічної, глибокої, і в той же час швидкої оцінки технічного стану HDD.

SIW (System Info for Windows). Програма відображає інформацію про операційну систему, оновлення, системні папки та файли, встановлені програми, процеси, драйвери та служби, обладнання, тощо.

КІСП повинна виконувати конкретні завдання для реалізації найбільш успішної діяльності підприємства. Серед таких завдань поширеними є наступні:

Автоматизація процесу оцінювання та моніторинг робочого середовища: для цього КІСП повинна мати гарно написаний код, що буде відстежувати параметри робочого місця, що впливають на продуктивність співробітників.

Забезпечення дотримання нормативів та аналіз використання обладнання: підсистема повинна слідувати за дотриманням вимог робочого місця а також забезпечувати оновлення програм.

Збільшення продуктивності та збереження ресурсів: вироблена система повинна мати змогу слідувати за діями працівників, вдосконалювати умови праці та може зменшити витрати на технічне обслуговування.

На жаль КІСП не являється поширеним явищем навіть серед наших держустанов, однак це могло б змінити швидкість виконання поставлених задач, зробити робочий день працівника більш спланованим та зменшити його навантаження

Література

1. Климчук О. В. Інформаційні системи і технології в управлінні ХНУРЕ. 2023

2. Голячук Н.В. Інформаційні системи в обліку та аудиті Доступ до ресурсу:

<https://ntu.edu.ua/uk/diyalnist/naukova/biznes-innovaciyiny-centr/naukovi-vidannya/arhiv-naukovih-vidan>

ПРОГНОЗУВАННЯ КІЛЬКОСТІ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕКОНОМЕТРИЧНИХ МЕТОДІВ

Крамський А.С., Бусенко І.В., студ. 2 курсу ФЕіМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доцент Я.В. Долгіх
Сумський НАУ

Досвід економічно розвинутих країн вказує на суттєву залежність між рівнем економічного розвитку країни та рівнем освіти суспільства. Вища освіта є важливою складовою забезпечення інноваційного розвитку країни. Збільшення кількості студентів призводить до збільшення у майбутньому кваліфікованої робочої сили, яка здатна швидше реагувати на зміни в суспільстві, використовувати новітні технології у професійній діяльності.

Проаналізуємо динаміку кількості студентів у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) України за останні роки та визначимо основні причини, що вплинули на її зміну. Після 2003 року кількість випускників шкіл, які потенційно могли б вступити до вищих навчальних закладів постійно зменшувалася. У 2018 році вказаний показник складав лише 195 тис. осіб, що на 63% менше, ніж у 2003 році. Це обумовлено демографічною кризою в Україні, яка є найсуттєвішою проблемою для системи вищої освіти нашої країни. Також протягом останнього десятиліття зазнав погіршення і показник охоплення вищою освітою населення України на 10 тис. населення, зменшившись із 512 студентів у 2008 році до 302 у 2019 році. Крім того, через низькі можливості працевлаштування після закінчення ВНЗ та несвоєчасне покращення якості освіти посилюється тенденція до освітньої еміграції. Кількість українців, які навчаються за кордоном, зросла втричі з 2008 по 2017 роки (з 24254 до 79253 осіб). *Актуальність* дослідження полягає у необхідності прогнозування кількості студентів у закладах вищої освіти України з використанням економетричних методів.

На основі щорічних статистичних даних за 1995-2022 роки [1,2] розроблена економетрична модель прогнозування кількості студентів у ЗВО України. Побудова моделі виконувалась за допомогою додатку "Лінія тренду" MS Excel. Під час апроксимації вихідних даних розглядалися наступні лінії тренду: лінійна, експоненціальна, логарифмічна, степенева та поліноміальна ступенів 2, 3. Серед розглянутих ліній тренду, поліноміальна лінія тренду ступеню 3 виявилася найкращою для апроксимації вихідних даних, оскільки вона має найвищий коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,852$). Отже, побудована наступна економетрична модель для прогнозування кількості студентів у ЗВО України:

$$y = 0,2151x^3 - 16,381x^2 + 310,67x + 330,7 \quad (1)$$

На рисунку 1 представлені графіки вихідних даних та поліноміальної лінії тренду третього ступеню, яка найкраще відтворює характер вихідних даних.

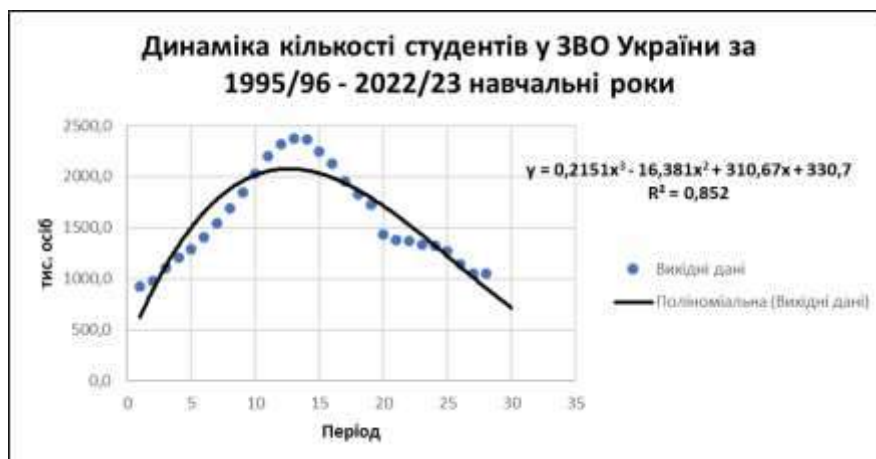

Рисунок 1 – Динаміка кількості студентів у ЗВО України за 1995/96 – 2022/23 н.р.

Аналізуючи динаміку кількості студентів у ЗВО України за період 1995/96 – 2022/23 н.р., можна визначити дві основні фази: до 2007/08 н.р. (включно) спостерігалось зростання даного показника, однак після 2007/08 н.р. відбувся зворотний тренд і кількість студентів почала зменшуватися. За формулою (1) розраховано прогнозне значення кількості студентів у ЗВО України на 2024/25 н.р., яке становить $y_p = 715,6$ тис. студентів.

Література

1. Заклади вищої освіти (1995-2019) / Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.10.2023р.).
2. Заклади вищої та фахової передвищої освіти / Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.10.2023р.).

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ ТА ПРОЕКТУВАННЯ ПІДСИСТЕМИ ОБЛІКУ ПАЛИВНО-МАСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Олійник А.В., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доцент Н.Б.Пасько
Сумський НАУ

Вступ. Для більшості підприємств використання автотранспортних засобів, що знаходяться на їх балансі, є виробничою необхідністю. Це, в свою чергу, обґрунтовує актуальність вирішення питань придбання, обліку, списання палива і паливно-мастильних матеріалів, а також документального оформлення таких операцій на підприємствах. В сучасних умовах засобом підвищення ефективності управління є автоматизовані інформаційні системи, направлені на формування інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Викладення основного матеріалу. Для автоматизації процесів обліку ПММ пропонуємо постановку задачі та проект підсистеми "Облік паливно-мастильних матеріалів в територіальній громаді" (ОПММТГ). В основу методики обліку ПММ покладений зв'язок «транспортний засіб - матеріально відповідальна особа – паливно-мастильні матеріали, що використовуються транспортним засобом, – талони, отримані водієм на придбання ПММ. Доступ користувачів до підсистеми може реалізовуватися як локально так і через веб-браузер. До переліку вирішуваних підсистемою завдань відносимо: сервіс користувачів, що відповідає за авторизацію та обробку користувацьких даних, підтримка нормативно-довідкової інформації, підтримка вхідної інформації про надання та отримання талонів ПММ, ведення подорожніх листів, формування звітних документів, обробка запитів до бази даних. Відповідно до спіральної моделі життєвого циклу інформаційної системи етапу проектування передусе етап аналізу предметної області. Результатом етапу аналізу є виявлені основні інформаційні потоки, що характеризують предметну область: 1) списання паливно-мастильних матеріалів, що відповідають подорожнім листам, провадиться згідно з установленими нормами; 2) придбання палива відбувається у безготівковий спосіб з використанням талонів та чеків електронного контрольно-касового апарату (ЕККА); 3) *ОТГ як суб'єкт господарювання, що має транспортні засоби, використовує талони для їх заправки ПММ;* 4) *ОТГ укладає договір на купівлю ПММ (заправку транспортних засобів) за талонами з продавцем ПММ (АЗС). На підставі договору ОТГ (покупець) оплачує вартість певного обсягу ПММ. На оплачену вартість продавець надає покупцеві талони визначених номіналів (5 л, 10 л, 15 л тощо);* 5) *водій отримує в своє розпорядження під звіт талон визначеного номіналу і «розраховується» з АЗС талонами. Тим самим, придбання талонів знімає з порядку денного потребу систематично видавати відповідальним працівникам кошти під звіт для заправки автомобілів з подальшим затвердженням авансового звіту;* 6) дані про витрати ПММ, тобто дані подорожніх листів, накопичуються протягом періоду (місяць) і можуть бути згруповані за запитом користувача в розрізі водіїв, транспортних засобів та автомашин; 7) в кінці періоду накопичувана відомість передається в бухгалтерію. При цьому вказується пробіг та витрати пального за кожний день; 8) для розшифрування записів відомості подорожні листи, чеки ЕККА передаються як підтвердуючі документи; 9) дані відомості використовуються для нарахування заробітної плати водію транспортного засобу та обліку ПММ в підзвіті.

Проект підсистеми складається із сформованих вимог до програмного забезпечення, UML-діаграм системи, проекту бази даних та модулів інтерфейсу користувача. Структура, організація та взаємодія компонентів підсистеми, необхідних для забезпечення функціональності та роботи користувачів, визначається на етапі проектування архітектури системи. До складу архітектури входить база даних, інтерфейс користувача, а також додаткові сервіси та інтеграційні модулі. База даних є серверною частиною, програмні модулі, що реалізують інтерфейс користувача – це клієнтська частина. Архітектура підсистеми показує, які компоненти підсистеми розміщені на фізичних серверах та як вони взаємодіють між собою. Проектування програмних модулів інтерфейсу користувача полягає в розробці сторінки авторизації та реєстрації користувача, що відповідає за обробку користувацьких даних, та сторінок, що відкривають екранні форми для роботи з базою даних. До екранних форм для роботи з базою даних відносимо Головну кнопку форму, екранні форми для підтримки довідкових таблиць, таблиць оперативних даними подорожніх листів, відпуску талонів, екранних форм ініціації звітів та запитів.

Для реалізації бази даних вибрана система управління реляційними базами даних MySQL. База даних дозволяє ефективно зберігати, здійснювати пошук, сортувати та здійснювати вибирання даних. Доступом до даних управляє сервер MySQL. Забезпечується узгоджена робота з даними для багатьох користувачів, надається швидкий доступ до даних і гарантується, що доступ мають лише авторизовані користувачі. Таким чином, сервер MySQL є багатокористувацьким та багатопоточним. При цьому використовується мова структурованих запитів (Structured Query Language) SQL. Для розробки клієнтської частини використовуються такі сучасні технології як C#, Python, HTML, CSS та JavaScript.

ПОШУК ІНФОРМАЦІЇ В ТЕКСТОВИХ ДОКУМЕНТАХ З УРАХУВАННЯМ КОНТЕКСТУ

Руденко О.А., студ. 2 с.т. курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доцент О.Б.В'юненко
Сумський НАУ

Пошук інформації становить фундаментальне завдання у сучасному інформаційному суспільстві. Зі зростанням обсягу текстової інформації, доступної в Інтернеті та з інших джерел, пошукові системи стали важливим інструментом для знаходження необхідних даних серед безмежної кількості інформації. Однак, пошукові системи не завжди надають релевантні результати, і це пов'язано з тим, що не всі з них враховують семантичні зв'язки між словами та фразами в тексті.

Існують два основних підходи до пошуку інформації в тексті: лексичний і семантичний. Лексичний підхід заснований на пошуку слів й словосполучень, які містяться в запиті. Цей підхід є відносно простим і ефективним, але він не завжди може забезпечити релевантні результати пошуку. З іншого боку, семантичний підхід ґрунтується на пошуку семантичних зв'язків між словами й словосполученнями в тексті. Цей підхід складніший, але він дозволяє отримати більш точну і релевантну інформацію.

Одним із популярних методів реалізації семантичного підходу є використання семантичних векторів, отриманих за допомогою нейромережових моделей. Семантичні вектори представляють слова та фрази у вигляді числових векторів, які відображають їхнє семантичне значення. Інтеграція семантичних векторів у процес пошуку дозволяє пошуковим системам враховувати семантичні зв'язки між словами та фразами в тексті, що призводить до підвищення точності пошуку.

Семантичні вектори - це представлення слів або фраз у векторному просторі, де кожен вимір представляє семантичну ознаку. Ці вектори можна отримати за допомогою різних методів, зокрема за допомогою нейронних мереж. Нейромережові моделі здатні вивчати семантичні зв'язки між словами й фразами, аналізуючи великі обсяги текстових даних.

Наприклад, GPT (*Generative Pre-trained Transformer*) – це велика мовна модель розроблена компанією OpenAI, яка здатна вивчати семантичні зв'язки між словами та словосполученнями. GPT створює семантичні вектори за допомогою техніки, яка називається Вбудовування (*англ. Embeddings*). Вбудовування - це числове представлення понять, перетворене на послідовність чисел, що полегшує комп'ютеру розуміння взаємозв'язків між цими поняттями. Вбудовування, які є чисельно подібними, є також семантично подібними.

Семантичні вектори використовуються для покращення продуктивності інформаційно-пошукових систем, враховуючи семантичні зв'язки між словами та словосполученнями. Наприклад, якщо користувач запитує в пошуковій системі термін "центральний процесор", пошукова система може використовувати семантичні вектори, щоб знайти слова, які семантично пов'язані з "центральний процесор", такі як "мікропроцесор", "ЦП", "серце комп'ютера".

Подібність між двома векторами можна виміряти за допомогою різних методів, наприклад, косинусної подібності. Косинусна подібність - це міра подібності між двома векторами, яка базується на куті між ними. Косинус кута між двома векторами визначається як точковий добуток двох векторів, поділений на добуток їхніх величин. Косинусна подібність між двома векторами може коливатися від -1 до 1. Якщо два вектори ідентичні тоді значення дорівнює 1, тоді як -1 вказує на те, що два вектори протилежні один одному, 0 вказує на те, що два вектори ортогональні один одному.

На основі цих знань розробляється алгоритм пошуку інформації в текстових документах. Початковий крок передбачає перетворення документа, в якому буде здійснюватися пошук, у векторне представлення. Згодом запит користувача також повинен пройти аналогічний процес векторизації. Наступним важливим завданням є оцінка ступеня подібності між вектором запиту і векторами, що представляють вміст документа. Вектор, що демонструє найвищий ступінь схожості з вектором запиту, стає найбільш релевантним результатом пошуку. Ця методологія орієнтує пошукову систему на наміри користувача, гарантуючи, що семантично пов'язані терміни будуть включені в результати.

Отже, використання семантичного пошуку інформації має потенціал для значного покращення релевантності результатів. Враховуючи семантичні зв'язки між словами і словосполученнями, семантичні вектори дозволяють пошуковим системам знаходити інформацію, яка з більшою ймовірністю релевантна запиту користувача, навіть якщо запит не містить точних слів, які використовуються в текстових документах.

Використання нейромережових моделей для отримання семантичних векторів є перспективним підходом до розв'язання цієї проблеми. Нейромережові моделі здатні вивчати семантичні зв'язки між словами й фразами, аналізуючи великі обсяги текстових даних. Це дозволяє їм створювати семантичні вектори, які є більш точними та повними, ніж ті, що можуть бути створені за допомогою інших методів.

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ВИКОРИСТАННЯ ІТ- ТЕХНОЛОГІЙ У МОБІЛЬНІЙ РОЗРОБЦІ ДЛЯ ОС АНДРОЇД

Санжаков А.А., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доцент А.В.Толбатов
Сумський НАУ

З впровадженням мобільних технологій у сучасному світі зростає і важливість вибору оптимального способу створення користувацьких інтерфейсів для мобільних додатків. Для цього варто обирати між двома основними підходами: XML-розміткою і Jetpack Compose, враховуючи потреби проекту та власні вподобання розробника. Вибір між ними визначається потребами проекту та власними вподобаннями розробника. Хоча XML-розмітка вже давно використовується в Android-розробці, Compose є новим, але обіцяючим фреймворком, який надає зручний та декларативний спосіб створення інтерфейсів.

XML - розмітка використовує декларативний підхід до створення користувацьких інтерфейсів, де розмітка та логіка розділені. Вона має широку підтримку але інколи створення складних інтерфейсів може призвести до зайвої вкладеності та більшого об'єму коду. З іншого боку, Jetpack Compose - це новий інструмент в мобільній розробці, який пропонує декларативний спосіб створення інтерфейсів, що робить розробку більш простою та зручною. Він також надає можливості для побудови більш динамічних інтерфейсів.

Аналітичний огляд обох технологій в мобільній розробці

Переваги:

1.XML-розмітка:

2.XML-розмітка використовується в Android SDK дуже довго, і багато проектів використовують цей підхід.

3.В XML зручно розділяти макети і логіку, що сприяє кращій структурі проекту.

4.Є багато інструментів та середовищ розробки, які підтримують роботу з XML-розміткою.

Недоліки:

1.XML-розмітка може бути масштабованою та важко зберігати великі розмітки.

2.Іноді розмітка може бути важко зрозумілою та довгою для написання та підтримки.

Compose-фреймворк:

Переваги:

1. Jetpack Compose - це новий декларативний фреймворк від Google для створення інтерфейсів.

2. Використання Kotlin в Compose спрощує створення інтерфейсів і зменшує кількість коду, необхідного для розробки.

3. Compose має багатий набір вбудованих компонентів та можливостей для створення кастомних інтерфейсів.

Недоліки:

1. Compose є новим фреймворком, і він може вимагати часу для освоєння нових концепцій.

2. На даний момент не всі бібліотеки та компоненти підтримують Compose.

Вибір між XML-розміткою і Compose-фреймворком у мобільній розробці для Android залежить від конкретних потреб проекту та власних вподобань розробника. XML-розмітка є відомою та довго використовується практикою, має широку підтримку та дозволяє чітко розділяти макети та логіку. Проте вона може бути важкою для підтримки, особливо при створенні великих інтерфейсів.

Compose-фреймворк, навпаки, представляє новий підхід до створення інтерфейсів, що базується на мові програмування Kotlin. Він спрощує розробку та має значний потенціал для зменшення обсягу коду. Однак для його використання може знадобитися час для освоєння нових концепцій, і не всі існуючі бібліотеки і компоненти підтримують його.

Отже, розробники повинні ретельно розглянути потреби свого проекту та свої власні навички для вибору оптимального підходу до створення користувацьких інтерфейсів у мобільних додатках для Android.

Література

1. "Android Developers" - офіційний ресурс від Google, який містить документацію та приклади для XML-розмітки та Jetpack Compose. <https://developer.android.com/>

ПРОБЛЕМИ РЕГИСТРАЦІЇ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДАНИХ МОНІТОРИНГУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сіденко А. С., студ. 2 с.т. курсу ФЕіМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доцент О.Б.В'юненко
Сумський НАУ

Моніторинг навколишнього середовища – це надзвичайно важливий процес, який допомагає оцінювати та зменшувати вплив людської діяльності на природне середовище. Проблеми, пов'язані із реєстрацією та візуалізацією даних моніторингу навколишнього середовища, становлять ключовий виклик, що вимагає розробки комплексних та інноваційних рішень. Кожен аспект цього процесу, від вибору сенсорів до забезпечення конфіденційності даних, має важливе значення для успішного впровадження моніторингу навколишнього середовища. Проблеми можуть виникати на різних етапах, таких як збір, зберігання, аналіз, візуалізація та розповсюдження даних моніторингу.

Загальні проблеми, які виникають у цьому контексті:

1. Вибір відповідних сенсорів та датчиків для збору даних може бути важливим завданням. Недостатня точність, надійність або обсяг даних можуть стати перешкодою.
2. Стандартизація даних: важливо мати єдині стандарти для збору та представлення даних, щоб забезпечити їхню спільну розуміння та обмін між різними системами.
3. Зберігання і обробка даних: великі обсяги даних можуть потребувати потужну інфраструктуру для зберігання та обробки. Забезпечення резервного копіювання та доступу до даних.
4. Аналіз даних: відсутність відповідних інструментів для аналізу даних може ускладнювати виявлення тенденцій і важливих подій у навколишньому середовищі.
5. Візуалізація: важливо мати ефективні засоби візуалізації, які дозволяють представляти дані в зручному для розуміння форматі, наприклад, графіки, діаграми та карти.
6. Розповсюдження і спільний доступ: дані моніторингу навколишнього середовища є корисними для громадськості, науковців, урядових органів тощо. Забезпечення доступу та обміну даними може становити проблему.
7. Конфіденційність і безпека даних: особиста і конфіденційна інформація, яка може бути зібрана в моніторингу, потребує належного захисту від несанкціонованого доступу.
8. Інтеграція з іншими системами: у багатьох випадках, дані моніторингу навколишнього середовища повинні бути інтегровані з іншими системами, наприклад, для управління кризовими ситуаціями або прийняття рішень.

Проблеми у візуалізації даних навколишнього середовища:

1. Візуалізація просторових даних: дані навколишнього середовища часто мають геопросторовий характер.
2. Тенденції часових даних: дані навколишнього середовища можуть демонструвати часові тенденції.
3. Складні зв'язки між даними : дані про навколишнє середовище можуть бути багатовимірними, що ускладнює ефективну передачу інформації. Такі методи, як зменшення розмірності (PCA, t-SNE) та інтерактивні інформаційні панелі (з використанням таких інструментів, як Power BI або Tableau), можуть спростити зв'язки складних даних.
4. Відстеження часових тенденцій навколишнього середовища, часто демонструють часові тенденції, які може бути важко ефективно представити.
5. Оживлення просторових даних: дані про навколишнє середовище часто мають просторовий вимір, тому важливо їх ефективно візуалізувати. Програми забезпечення Географічної інформаційної системи (ГІС), ArcGIS, або варіанти з відкритим кодом, QGIS, дають змогу створювати інтерактивні карти, виконувати просторовий аналіз і чітко передавати дані.

За кожним з названих вище проблем криється сукупність викликів, які потребують найкращих підходів та інноваційних рішень. Інтернет речей, аналітика даних, штучний інтелект та інші передові технології вже стають у нагоді для вирішення цих проблем. Вони допомагають покращити якість життя людей, допомагаючи вчасно реагувати на зміни в навколишньому середовищі, сприяють збереженню ресурсів та забезпечують належний захист даних. Розв'язання проблем реєстрації та візуалізації даних моніторингу навколишнього середовища може покращити якість життя людей і допомогти зберегти навколишнє середовище.

Робота та інтеграція різних систем та даних можуть привести до успішних результатів. Тому, розв'язуючи проблеми реєстрації та візуалізації даних моніторингу навколишнього середовища, люди не лише забезпечують своєму сучасному світу сталий розвиток, але й залишаємо спадок – чисте та здорове навколишнє середовище, яке заслуговує нашої уваги та дій.

Загалом, розуміння та вирішення проблем, пов'язаних із реєстрацією та візуалізацією даних моніторингу навколишнього середовища, відіграють ключову роль у забезпеченні збереження природного середовища збалансованих потреб людей та екологічних вимог. Завдяки інноваціям у галузі технологій, можливо успішно впоратися з цими викликами та сприяти сталому розвитку планети.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ ТА ПРОЕКТУВАННЯ ПІДСИСТЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ В АТЕЛЬЄ З ВИГОТОВЛЕННЯ ОДЯГУ

Терещенко С.С., студ. 4 курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доцент Н.Б.Пасько
Сумський НАУ

Вступ. У галузі пошиття та реалізації одягу важливо враховувати модні тенденції й пропонувати моделі та асортимент, що відповідає смакам споживачів. Бізнес, що займається виробництвом і продажем одягу, як і будь-який інший бізнес, повинен приносити прибуток своїм власникам і залишатися конкурентоспроможним, пропонуючи своїм клієнтам певну якість і відповідні їй ціни. В результаті зростає інформаційне навантаження на управлінський персонал таких підприємств, що обґрунтовує необхідність пошуку нових форм і методів управління виробництвом. В сучасних умовах засобом підвищення ефективності управління є автоматизовані інформаційні системи, направлені на формування інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Викладення основного матеріалу. Аналіз ринку програмних продуктів показав, що існує широкий вибір автоматизованих систем проектування одягу («Грація» Україна, САПР «Lectra» Франція) та управлінських автоматизованих систем підприємств, що займаються виробництвом і продажем одягу («BAS Малий бізнес» [1], AIC RemOnline [2]), а також АІС («Галактика», «БАС: Підприємство» та ін.), режими конфігурування яких дозволяють налагодити автоматизоване виконання функцій в багатьох предметних областях. Використання вказаних систем потребують великих затрат та наявності на підприємстві виробництва одягу висококваліфікованих ІТ-спеціалістів. Тому пропонуємо постановку задачі та проект підсистеми автоматизації облікових процесів в ательє з виготовлення одягу. До переліку вирішуваних підсистемою завдань відносимо: сервіс користувачів, що відповідає за авторизацію та обробку користувацьких даних, ведення нормативно-довідкової інформації, ведення вхідної інформації нарядів з виготовлення одягу відповідно до специфікацій моделей, облік матеріалів на виробництві, розрахунок підрядної заробітної плати, облік номенклатури та кількості готових виробів, обробка запитів користувачів до інформаційної бази, формування звітності.

Проект запропонованої підсистеми складається із сформованих вимог до програмних модулів, UML-діаграм підсистеми, проекту бази даних та прототипу інтерфейсу користувача. Контекстна модель підсистеми, що відображає входи, виходи, механізми реалізації та керування, показана на рис.1. Вимоги до системи (діаграма варіантів використання) показані на рис.2. Важливою частиною процесу аналізу та проектування системи є опис системи за допомогою методології IDEF0 та розробки функціональних UML-діаграм, які візуалізують функціональність системи та взаємодію її компонентів [3,4]. Серед основних діаграм контекстна - функціональна діаграма (рис.1) та діаграми декомпозиції, які моделюють окремі функції підсистеми.

Проектування бази даних полягає у виявленні інформаційних сутностей, їх властивостей, описі інформаційних потоків, формуванні ER-діаграми та даталогічної моделі бази даних, що відповідає вибраному програмному середовищі створення бази даних [5]. До основних інформаційних сутностей, що характеризують предметну область облікових процесів в ательє з виготовлення одягу можна віднести: підрозділи ательє, працівники, матеріали для виготовлення одягу, специфікації моделей (перелік операцій), наряди на виготовлення одягу, готові вироби.

Для реалізації бази даних вибрана MySQL [6], що є реляційною системою управління базами даних, яка разом з PHP давно користується популярністю у веб-розробників. Зазвичай для одного веб-проекту (одної підсистеми) створюється одна база даних, яка зберігається на віддаленому сервері, і користувачі зі своїх пристроїв можуть отримувати доступ до цієї бази даних через сайт, через інтерфейс сайту формувати запити до цієї бази даних. Створення та зміна баз даних виконується за допомогою графічної утиліти phpMyAdmin, яка є частиною веб-сервера. База даних дозволяє ефективно зберігати, здійснювати пошук, сортувати та здійснювати вибирання даних. Доступом до даних керує сервер MySQL. Забезпечується узгоджена робота з даними для багатьох користувачів, надається швидкий доступ до даних і гарантується, що доступ мають лише авторизовані користувачі. При цьому використовується мова структурованих запитів (Structured Query Language) SQL. Для розробки клієнтської частини використовуються такі сучасні технології як C#, Python, HTML, CSS та JavaScript.

Висновок. Запропонована підсистема дозволяє автоматизувати облікові процеси в ательє з виготовлення одягу, вести облік матеріалів, що використовується на виробництві, здійснювати нарахування підрядної заробітної плати, вести облік готових виробів, формувати відповіді на різноманітні запити користувачів та формувати звітні документи. Доступ користувачів до підсистеми може здійснюватися як локально, так і через веб-браузер. Підсистема є засобом формування інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СТВОРЕННІ ВЕБ-САЙТІВ ДЛЯ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНІВ КОМП'ЮТЕРИЗОВАНИХ РОБОЧИХ МІСЦЬ

Чубун М.П., студ. 2 с.т. курсу ФЕІМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доцент Ю.О.Руденко
Сумський НАУ

В епоху стрімкого технологічного прогресу, інтернет-магазини стають одним із ключових інструментів для продажу товарів та послуг. Їх кількість і ринкоманітність зростають щодня, а пропозиції можуть задовольнити найвимогливіших споживачів. Однак, щоб привернути та утримати увагу сучасного споживача, необхідно дотримуватися сучасних тенденцій у створенні веб-сайтів для інтернет-магазинів. Вони повинні бути не тільки зручними та функціональними, але й відповідати сучасним вимогам щодо дизайну, безпеки, мобільності та ефективності. Стаття присвячена вивченню та аналізу головних тенденцій у створенні веб-сайтів для інтернет-магазинів комп'ютеризованих робочих місць.

Серед них найважливішою складовою є цифрова безпека споживачів. Це захист особистих даних, захист фінансів, захист від кіберзлочинців, інформаційна безпека. Веб-сайти повинні впроваджувати заходи для забезпечення безпеки даних, включаючи шифрування та використання надійних сертифікатів безпеки.

Значну роль у просуванні сайту інтернет-магазину відіграє кроссбраузерність та адаптація для мобільних пристроїв під потреби споживачів. Зростаюча кількість користувачів використовує смартфони та планшети для купівлі тож веб-сайт має бути повністю адаптованим до різних розмірів екранів, зручним для користування на мобільних пристроях.

Наступною важливою складовою є швидкість завантаження. Сучасні вимогливі споживачі не користуються тими сайтами, що завантажуються повільно. Оптимізація завантаження, використання стиснення зображень та кешування може значно поліпшити продуктивність сайту і сприяти покращенню його іміджу в очах потенційних клієнтів.

Також важливу роль відіграє дизайн сайту. Він має бути сучасним і привабливим. Для інтернет-магазинів сучасні тенденції у дизайні – це мінімалізм, мобільний дизайн, створення глибини та візуальних акцентів (градієнтність), використання тривимірних ефектів і 3D-графіки. Набув популярності для інтернет-магазинів дизайн «Темний режим» (Dark Mode). Завдяки такому стилю, сайти виглядають сучасно, також цей стиль сприяє збереженню енергії на пристроях з OLED-екранами.

Використання якісних фотографій, наявність 3D-зображень покращує сприйняття товарів, дозволяє розглянути деталі, та зробити вибір.

Інтеграція з соціальними мережами та іншими платформами дозволяє покупцям легко ділитися відгуками та рекомендаціями, що сприяє підвищенню лояльності клієнтів.

SEO грає важливу роль у просуванні веб-сайту та забезпеченні його високого рейтингу в пошукових системах. Ефективна оптимізація ключових слів і метатегів може привести більше клієнтів на сайт.

Онлайн-консультації та чат-підтримка забезпечує можливість швидкого зв'язку з фахівцями та сприяє покращенню обслуговування клієнтів.

Аналітика та відстеження даних дозволяє інтернет-магазинам покращувати стратегію продажів та розвивати бізнес, саме тому вони активно використовують аналітичні інструменти для відстеження поведінки користувачів.

Таким чином, зростаюча конкуренція у сфері інтернет-магазинів комп'ютеризованих робочих місць вимагає постійної адаптації до сучасних тенденцій. Вивчення та інтеграція описаних вище пунктів стають ключовими для успішної та прибуткової онлайн-торгівлі в цій сфері. Ця доповідь надає загальний огляд сучасних тенденцій у створенні веб-сайтів для інтернет-магазинів комп'ютеризованих робочих місць. Важливо надавати пріоритет цим тенденціям для досягнення успіху у цій конкурентній галузі.

Література

1. Бурачек, І. В. Pricing intelligence як інструмент підвищення конкурентоспроможності українських інтернет-магазинів. *Вісник ЖДТУ: Економіка, управління та адміністрування*. 2017. 4(78). С. 136-142. doi:10.26642/jen-2016-4(78)-136-142
2. Студії веб-дизайну URL: <https://avada-media.ua/ua/stili-web-dizajna/>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОЕКТУВАННЯ ПІДСИСТЕМИ ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВ ПЕРЕРОБКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Шелковський С.В., студ. 4 курсу ФЕіМ, спец. «Інформаційні системи та технології»
Науковий керівник: доцент С.М.Братушка
Сумський НАУ

В умовах введеного в Україні воєнного стану одним з першочергових питань є забезпечення продовольчої безпеки країни. Джерелом такої безпеки є сільськогосподарські товаровиробники. Саме тому на перший проблема стабільного функціонування інформаційної системи підприємства, однією із складових якої є підсистема обліку продукції. Складність проблеми полягає в тому, що на багатьох підприємствах функціонують локальні системи обліку, а в умовах воєнного часу такі системи були знищені або пошкоджені. Така ж ситуація, або навіть гірша, спостерігається і у малих підприємств або приватних підприємців, де облік продукції, постачальників, клієнтів та замовлень здійснюється за допомогою електронних таблиць. Все це вимагає використовувати сучасні інформаційні технології для створення простих та ефективних інформаційних систем, у яких був би реалізований модуль обліку продукції.

Враховуючи порушення логістичних зв'язків між виробниками, клієнтами та постачальниками, часову неузгодженість для проведення контактів, абсолютно логічним є використання інтернет-платформ для створення та функціонування систем обліку продукції.

Розглянемо варіанти вирішення такої задачі. Загалом, можна виділити три основні пункти:

- використання існуючих програмних рішень;
- розробка абсолютно нової системи спеціально для задач підприємства;
- створення програми на основі існуючих рішень або платформ, адаптуючи їх під власні задачі.

Кожен з цих варіантів має свої переваги та недоліки. Зокрема, вже існуючі рішення мають розвинений функціонал та зручний інтерфейс, але при цьому як правило це платні програмні продукти з великою вартістю, які не завжди відповідають вимогам конкретних підприємств. Розробка нової системи під задачі конкретного підприємства також

Розробка абсолютно нової системи має переваги в тому, що усі функції будуть адаптовані під необхідні задачі, є можливість вибору спрощеного інтерфейсу та не обтяжування обчислювальних ресурсів. Але ціна такого рішення здебільшого не відповідає наявним ресурсам невеликого підприємства чи приватного підприємця. Також необхідно враховувати проблеми модифікації та подальшої технічної підтримки, що також вимагатиме додаткових витрат.

Останнім напрямком є розробка додатку на основі вже існуючих рішень, адаптуючи їх під задачі центру, наприклад, на основі CMS-системи. Це програмне забезпечення або набір відповідних програм, які використовуються для створення та управління цифровим контентом. В умовах воєнного часу реалізація проекту повинна бути спрямована на мінімізацію витрат при створенні web-додатку, тому оптимальним стане вибір безкоштовної системи управління вмістом. Серед таких CMS найпопулярнішими серед розробників є Joomla, Drupal та WordPress. Розглянемо загальну характеристику даних систем.

Joomla. Створений сайт можна редагувати, не звертаючись до адмін-панелі, система є досить гнучкою для реалізації фактично будь-якої ідеї. У мережі міститься багато готових модулів, додаткових компонентів, готових шаблонів, серед яких є безкоштовними. З недоліків слід назвати складність оновлення; відсутність технічної підтримки та оптимізації модулів; проблему безпеки та вимоги до рівня орієнтування користувача у програмуванні.

Drupal - потужний інструмент, спрямований на розробників, який дозволяє користувачам створювати складні сайти. Серед безкоштовних CMS є найвимогливішим до технічних навичок користувача та його досвіду. Передбачено оптимальну адаптацію для мобільних пристроїв. З недоліків визначають здебільшого такі: ціна і рівень складності та вимоги до вибору хостингу: найдешевший варіант не підходить.

WordPress – безкоштовна система з відкритим кодом. Має простий і інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. Існує безліч безкоштовних плагінів для розширення можливостей, шаблонів та віджетів. Серед недоліків системи можна визначити низьку функціональність базової версії, «конфлікти» між плагінами, створеними різними розробниками; навантаження на сервер.

Підводячи підсумок, можна зробити висновок, проектуванні підсистеми обліку продукції найбільш оптимальним шляхом є створення веб-додатку на основі безкоштовної CMS системи з адаптованими під задачі обліку відповідними модулями.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПІДПРИЄМСТВА

Горбань С.В., студ. 5 курсу ФЕІМ, спец. «Адміністративний менеджмент»
Науковий керівник: д. е. н., проф. Калачевська Л.І.
Сумський НАУ

Формування позитивного іміджу в сучасному управлінні є одним з найважливіших факторів ефективної роботи кожного підприємства. Це важливо, оскільки на сучасному ринку праці спостерігається загострення конкуренції та активна взаємодія зі споживачем, тому це питання є актуальним для підприємств і компаній. Репутація компанії впливає на вибір споживачів, думку інвесторів і приваблення кваліфікованих працівників.

У цьому дослідженні було проаналізовано теоретичні аспекти формування позитивного іміджу підприємства. Дослідження спрямоване на вивчення головних понять та теоретичних визначень, які детально описують імідж бізнесу та як він функціонує, його вплив на успішність і конкурентоспроможність підприємства. Також методи вимірювання та аналізу іміджу і стратегії управління позитивним іміджем.

Загальне сприйняття компанії людьми залежить від сукупності характеристик, які надають розуміння їх сфер діяльності. Головним фактором створення позитивного іміджу фірми, підприємства супроводжується не тільки різними характеристиками, важливими також є професійні засоби, які використовуються для створення сприйняття, яке забезпечує позитивний імідж організації.

Термін «імідж» в українській мові, похідний від латини, буквально означає «образ, подібність, уявне зображення, концепція, символ, ікона, метафора, зовнішній вигляд, вид, характер, порядок». Таким чином, можна помітити, що перекладені слова означають зв'язок із зоровим сприйняттям [1].

Фірмовий стиль – це спосіб комунікації як всередині так і ззовні. До нього відносяться основні принципи та елементи, які формують унікальність компанії та її візуальне сприйняття. Цей стиль детально демонструє цінності, місію, стратегію та характер компанії.

Репутація представляє собою загальний інформаційний імідж, який отримується в результаті оцінки діяльності організації. Це включає в себе як позитивні так і негативні аспекти і формується на основі думок суспільства. Репутація є одним з найважливіших факторів впливу на конкурентоспроможність, залучення нових клієнтів та забезпечує довгостроковий імідж на ринку.

Конкурентоспроможність підприємства - це аналіз, що включає в себе порівняння діяльності підприємства з іншими схожими компаніями та конкурентами на ринку. Це дозволяє виділити сильні та слабкі сторони підприємства, оцінити його успішність та можливості для подальшого розвитку, а також розробити стратегії для підвищення конкурентоспроможності в умовах сучасного ринкового середовища.

Імідж підприємства є основною конкурентною перевагою у зовнішньому середовищі, це набір ключових аспектів успіху, які відрізняють підприємство від суперників, саме вони гарантують підприємству стійку, лідируючу та конкурентну позицію на ринку.

Існують різні підходи та способи вимірювання іміджу компанії. При дослідженні іміджу компанії використовуються різні шкали зокрема: семантичний диференціал, шкала Лайкерта, шкала відношення, шкала порядку та шкала найменування[2].

Метод використання шкали сумарних оцінок є технікою вимірювання очікувань, при якій учасники опитування надають свої згоди чи не згоди на поставлені твердження. За допомогою цього методу можливо порівняти кілька фірм, саме структурованими питаннями, щоб кожен учасник міг надати свою оцінку щодо кожного твердження. Суть цього методу полягає в тому, що запитання ретельно структуровані, і оцінки, отримані для кожного висловлювання, дозволяють побудувати змієподібну діаграму. Ця діаграма об'єднує відповіді на серію відмінних суджень і може бути використана для побудови профілю об'єкта або об'єктів, які оцінюються. Такий підхід дозволяє систематично порівнювати та аналізувати сприйняття різних об'єктів на ринку, визначаючи їхні спільні риси та відмінності на основі відгуків учасників дослідження[2].

У формуванні позитивного іміджу підприємства, важливими факторами є стратегія правильного позиціонування на ринку та врахування корпоративної відповідальності. Щоб створити гарний імідж компанії, важливо вибрати правильну позицію на ринку та поставити пріоритет корпоративної відповідальності. Позиціонування допомагає компанії виділитися серед конкурентів і звернутись до цільової аудиторії. Корпоративна відповідальність покращує імідж компанії, беручи участь у соціально відповідальних діях та сприяючи сталому розвитку громади. Це впливає на те, як споживачі та зацікавлені сторони бачать бренд.

Список використаної літератури:

1. Приходченко Я. В. Іміджологія : навчальний посібник. Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. 49 с.
2. Вардеванян В. А. Категорія «Імідж фірми». URL: http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2010/v4/NV-2010-V4_40.pdf (дата звернення: 30.10.2023).

INFLUENCE OF MANAGEMENT DECISIONS ON THE ENTERPRISE'S INNOVATION STRATEGY

Miao Yin Hai, Ph.D. Student

Scientific tutor Kharchenko T.O., PhD in Economics, Associate professor of public management and administrative department
Sumy NAU

A decision refers to a strategy or method of making a decision. It is the process by which people express ideas and make decisions about events [1, p. 165]. It is a complex process of thinking, information gathering, processing, final judgment, and conclusion process. Decision-making is a common behavior in politics, economics, technology, and everyday life. Decision-making is an activity that occurs frequently in management. The decision is the meaning of the decision, it is in order to achieve a specific goal, according to the objective possibility, based on the possession of certain information and experience, with the help of certain means, skills, and methods to analyze, calculate and judge the factors affecting the realization of the goal, and make decisions about future actions. From the point of view of psychology, decision-making is a product of the combination of people's thinking processes and the processes of will and action. No one can make a decision without the participation of these two mental processes. Therefore, decision-making is not only a process of psychological activity of people but also people's action plans.

The theory of management decision refers to the theory that "management is a decision" put forward by the school of decision-making theory, its representative is Simon. This theory is characterized by the fact that the center of management is decision-making, and the decision-making process is the entire process of managerial activity. Among them, goal definition, plan development, and plan selection are the business goals of the plan; Organizational design, power distribution, and organizational countermeasures; A control decision is made to check the implementation of the plan and the selection of control tools [2, p. 510]. According to Simon, an organization is a system of individuals who make decisions. Managers must effectively use various forms of external influence to shape the personality of employees. He believes in making employees more proactive rather than directing them from above or acting according to the needs of the organization. The optimal state of organizational functioning is to align the individual goals of all members with the overall goals of the organization so that everyone is willing to improve the organization's effectiveness and contribute. In today's information society, it is important not only to receive information but also to process and analyze information to make it useful for decision-making [2, p. 511]. Decision-makers need new information that is relevant to decision-making. The attention of decision-makers is one of the most valuable resources that cannot be wasted on an abundance of irrelevant information. The information system must include a validation system to ensure that the information is available and useful for decision-making.

The financial aspect of management activity is a key element of the strategic management system because the effective distribution of financial resources is the basis not only for ensuring economic growth, but also for the development of other components, in particular technical, technological, social, and environmental. The increase in requirements for the quality of financial management is due to the deepening of integration with international donors within the framework of co-financing of projects, both state, local, and regional, and projects of economic entities, in particular innovative ones. That is why the justification of the choice of this or that project for implementation at the appropriate level requires effective management decisions that are formed under the influence of relevant knowledge and information [1, p. 165].

Managers at different management levels, choosing strategic directions for further development, are faced with the difficulty of choosing an effective project. The specificity of the transformational processes of the modern economic system complicates the process of making the right management decision because it is necessary to take into account a large number of diverse indicators that cannot be presented in the form of a single criterion. In order to provide a reasonable economic evaluation of projects and make effective management decisions regarding their implementation, it is necessary to adjust the methods of analysis used in accordance with the modern development of information technologies [1, p. 165].

References:

1. Kharchenko T., Shestakova Yu JUSTIFICATION OF MAKING MANAGEMENT'S DECISIONS IN THE SYSTEM OF MANAGEMENT OF FINANCE. *Prychornomorski ekonomichni studii*. №45. 2019. Pp. 164-168.
2. Herbert A. Simon on making decisions: enduring insights and bounded rationality. *Journal of Management History*. Vol. 16 No. 4, 2010. pp. 509-520.

THE EFFICIENT MANAGEMENT OF TALENTS FOR THE DEVELOPMENT OF ENTERPRISE

Zhao Min, Ph.D. Student

Scientific tutor Kharchenko T.O., PhD in Economics, Associate professor of public management and administrative department
Sumy NAU

An enterprise refers to an economic entity organically formed in accordance with certain organizational rules. It generally aims at making a profit, takes the mission of maximizing the interests of investors, customers, employees, and the public, and exchanges income by providing products or services. It is the product of economic and social development, due to the development of economic and social division of labor. Enterprises are the main participants in market economic activities; under the socialist economic system, the coexistence of various enterprises forms the micro foundation of a socialist market economy. There are three types of basic organizational forms: sole proprietorship, partnership, and company. Corporate enterprise is the most important and typical organizational form in modern enterprises. The modern economic theory believes that enterprises are essential "a mechanism of resource allocation", which can realize the optimal allocation of the whole social and economic resources and reduce the "transaction cost" of the whole society [1, p. 82].

As mass production became more socialized, enterprise management became a necessary and inevitable requirement. This is because large-scale joint labor requires coordination and regulation to ensure that individual activities are directed towards meeting the overall production requirements. In modern society, where science and technology are highly developed and the market changes quickly, effective enterprise management is even more crucial [2, p. 344].

The market is evolving at a rapid pace and enterprise management is becoming increasingly crucial [2, p. 344]. The development of enterprise management refers to the process of changing management methods and techniques during enterprise growth, typically involving three stages: experience management stage, scientific management stage, and cultural management stage.

In the experience management stage, the enterprise has a relatively small scale, and the employees are monitored within the vision of enterprise managers. Thus, the management can be carried out efficiently by talented staff. During this stage, the management mode adopted by managers is to control employees through various external factors, mainly focusing on controlling their behavior. This stage is based on the assumption of economic people. It is believed that human nature is evil and that people do not like to take responsibility or work proactively.

In the scientific management stage, the enterprise has a larger scale, and managers cannot supervise and control every employee. Therefore, the rule of man should be changed into the rule of law. The understanding of human nature is still based on the assumption of economic people, and the incentive and control of employees is still external. Employees work because of the expectation of reward or fear of punishment, and act under the command of the manager. The content of management is to manage the behavior of employees.

In the cultural management stage, the boundary of enterprises is fuzzy, and the management is based on the social assumption that people believe that human nature is good. People have feelings, like to accept challenges, are willing to take subjective initiative, and be positive. During this stage, the enterprise should establish a people-oriented culture and manage the enterprise through people-oriented management. The stage of cultural management is not without experience in management and scientific management. Scientific management is the basis of cultural management, and the two are complementary.

In the digital economy era, people pay more attention to the realization of personal value. Therefore, enterprise management should be people-oriented [2, p. 345]. Talents have become the most important resource for the development of enterprises under the background of higher quality education. Management should effectively identify, acquire, develop, use, store, and share talents, and use the advantages of human resources to improve the competitiveness of enterprises. The efficient management of talents will become an important driving force for the continuous development of the modern economy and society. At the same time, improving the efficient allocation of human resources and data information will become the core of enterprise management under the background of the digital economy and society.

References:

1. Abd, al, Mhaibis. (2020). The Role of Talent Management in the Quality of Educational Service. *Al-Muthanna Journal for Administrative and Economic Sciences* Volume 10, Issue 4, pp 80-97.
2. Taher M, Mansour & Zuhair A, H, M Allah. (2020). organizational success factors as an interactive variable for the relationship between talent management and organizational development. *administrative studies*(no. volume 12, issue 25, pp 342-38.

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ РЕГІОНУ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДРУЖБІВСЬКОЇ ТГ

Заболотна А.І.? студ. 5 курсу, ФЕіМ, спец «Адміністративний менеджмент»
Науковий керівник: О.П. Беляєва
Сумський НАУ

В умовах сьогодення обумовлена необхідність розробки та впровадження ефективних стратегій для поліпшення життя населення в умовах регіональної специфіки. Пошук інноваційних підходів до підвищення якості життя в регіонах є важливою складовою сталого розвитку та забезпечення добробуту громадян [3]. На прикладі Дружбівської ТГ можна надати цінні відомості та практичні рекомендації для інших регіонів, що стикаються із схожими проблемами, і сприяти вдосконаленню підходів до регіонального управління та розвитку. Дружбівська територіальна громада (ТГ), розташована в Північній частині України, Шосткинському районі Сумської області, є яскравим прикладом того, як ефективно управління може позитивно вплинути на якість життя мешканців регіону. Підвищення якості життя неможливе без стабільного економічного розвитку. Зважаючи на ситуацію в регіоні та його близькість до кордону з Російською Федерацією, Дружбівська територіальна громада стикається з викликами, що мають негативний вплив на місцеву громаду. Війна змінила в Дружбівській ТГ практично всі аспекти життя людей – ринок праці, інфраструктуру населених пунктів, систему охорони здоров'я, сферу освіти. Військові дії посилюють кризові прояви в економіці та суттєво вплинули на рівень та якість життя населення: на тлі падіння національної валюти різко зросли ціни споживчого ринку; внаслідок нестачі коштів для державного субсидування цін на паливо відбулося кількаразове підняття тарифів на житлово-комунальні послуги. Негативними чинниками погіршення якості життя Дружбівської ТГ стали відсутність відчуття безпеки, звуження джерел доходів та зниження купівельної спроможності на товари першої необхідності; проблеми з постачанням електроенергії, води та тепла.

Одним із важливих кроків у підвищенні якості життя мешканців Дружбівської ТГ було надання якісних комунальних послуг. Сучасні дороги, водопостачання, система відведення стоків та інші інфраструктурні об'єкти стали гарантом зручності та безпеки для жителів. Завдяки інвестиціям у комунальні послуги, якість водопостачання та системи збору та обробки відходів значно покращилися. З іншого боку, Дружбівська ТГ активно сприяє розвитку місцевої економіки, залучаючи інвесторів і розвиваючи підприємницьку діяльність. Це призводить до створення нових робочих місць, підвищення рівня доходів мешканців та забезпечення доступу до різноманітних товарів і послуг, що сприяє загальному покращенню якості життя мешканців громади [1]. В Дружбівській ТГ акцент робиться на розвиток освітніх закладів, підвищення кваліфікації вчителів та доступі до сучасних навчальних матеріалів. Дружбівська ТГ створила систему соціальної підтримки для уразливих верств населення та інвестує в розвиток медичної інфраструктури. Це дозволяє забезпечити доступну та високоякісну медичну допомогу для усіх мешканців. Успішне управління процесами підвищення якості життя неможливе без активної участі громади. Дружбівська ТГ сприяє розвитку громадських організацій та залученню мешканців до прийняття рішень, які стосуються їхнього регіону. Це зміцнює взаємодію між владою та громадою та сприяє розвитку регіону [2].

У сфері житлового будівництва для забезпечення комфортного та доступного житла для мешканців Дружбівської ТГ важливо розвивати соціальне будівництво. Розробка житлових проєктів, які враховують потреби різних соціальних груп, може значно покращити житлові умови [3].

У галузі цифрової трансформації потрібно впровадження цифрових технологій в адміністративних та громадських послугах. Щодо розвитку малого та середнього бізнесу, то підтримка малого підприємництва сприяє створенню нових робочих місць. Розвиток інфраструктури для молоді – спортивні майданчики, молодіжні центри та освітні ініціативи повинні бути спрямовані на розвиток молоді та створення для них можливостей для самореалізації та комунікації [2].

Отже, основним завданням відбудови має стати суттєве пришвидшення темпів розвитку, використання внутрішньо суспільного поштовху до змін. Від нас залежить, наскільки ми зможемо реалізувати свій потенціал та втілити свої прагнення задля досягнення більш високої якості життя. Тільки завдяки спільним зусиллям можна досягти сталого розвитку та підвищення якості життя у цьому регіоні та в усій Україні. Управління процесами підвищення якості життя в Дружбівській територіальній громаді, служить яскравим прикладом того, як ефективна організація та співпраця між владою, громадою та бізнесом можуть сприяти позитивним змінам у регіоні [3].

Література

1. Матеріали Інституту аналітики та інформації «Повоєнне відновлення України: стратегія та пріоритети». URL: https://ecoaction.org.ua/vidbuduvaty-krainu-krashchoiu.html?gclid=Cj0KCQiAuqKqBhDxARIsAFZELmKQImuSUznFrqnFwX4- jEPcmsmeznDdaVMlpeOYewploJw5f-M-W4aApT2EALw_wcB
2. Сайт Дружбівської міської громади. URL: <https://druzhbivska-gromada.gov.ua/arhiv-dokumentiv-16-52-18-07-02-2018/> (дата звернення 02.11.2023)
3. Стратегія розвитку Дружбівської ТГ. URL: <https://druzhbivska-gromada.gov.ua/> (дата звернення 02.11.2023)

ОРГАНІЗАЦІЯ КЕЙТЕРИНГОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Глек О.А., студ. 2м курсу АДМ
Науковий керівник: доцент Н.Б.Стоволос
Сумський НАУ

Слово "кейтеринг" походить від англійського дієслова "cater", що в перекладі означає "поставляти провізію", "обслуговувати споживачів", та словосполучень "public catering", що у перекладі з англійської означає ресторанне господарство, а також "catering trade" - ресторанний бізнес.

Отже, суть кейтерингової послуги полягає у тому, що ресторан за спеціальним замовленням (кейтерингова компанія) забезпечує замовника приготуванням і доставкою готової продукції підприємства громадського харчування в обумовлене місце (дім, офіс, робоче місце, зона відпочинку), а послуга кейтерингу - це святковий захід з надання різноманітних послуг.

Послуги поза торговим залом можуть надавати інші заклади ресторанного господарства. Це дуже вигідно, оскільки дозволяє залучити більше клієнтів, підвищити ефективність використання витрачених виробничих ресурсів та конкурентоспроможність закладу.

На українському ресторанному ринку цей вид обслуговування не новий – донедавна він мав дуже звичну назву «віізне обслуговування», але лише зараз набув широкого поширення, повною мірою оцінений у зв'язку з важливими змінами в споживчій організації. З розвитком новітніх технологій індустрії гостинності послуги харчування поступово переростають в організацію та проведення святкових заходів, де приготування їжі та обслуговування поєднується з послугами інших сфер обслуговування: прокат весільних суконь, автомобілів, організації розважальних і концертних програм, дизайнерського стилю оформлення та декорування столів тощо. Це дало йому можливість виділитися в приватному бізнесі закладів, які орієнтовані на цей вид роботи, і бути додатковим сервісом, важливим для інших закладів ресторанного господарства.

Кейтерингове обслуговування класифікується за різними ознаками: за кількістю клієнтів, за місцем проведення заходу, за повнотою циклу або видом послуг, що надаються. За наповненням споживачів послуга харчування розрахована на чотири основні групи споживачів.

До першої групи відносяться корпоративні клієнти - компанії, які проводять презентації, конференції з фуршетом, корпоративні свята та вечірки. Обслуговування – це альтернативний спосіб організації заходу в ресторані, якщо такий захід великий і провести його в ресторані проблематично через брак місць. Друга група замовників – громадські організації, які проводять семінари, конференції, благодійні акції тощо. Третя група — незалежні люди, які організують сімейні свята (дні народження, весілля, ювілеї тощо) вдома чи за кордоном. Четверта група - це деякі групи, які вважають за потрібне організувати комплексні обіди (сніданок, вечеря) для своїх співробітників.

Надання такої послуги першим трьома групами дає змогу замовнику спланувати відпочинок на високому рівні, справити приємне враження на туристів, не витрачаючи часу та сил на його підготовку та проведення. Відомо, що такий вид обслуговування дозволяє клієнтам заощадити кошти, порівняно з таким же обслуговуванням у ресторані.

Залежно від місця проведення заходу послуги з кейтерингу поділяються на:

- закриті приміщення - офіс, будинок, культурний центр, виставковий центр, бізнес-центр, планетарій, музей тощо;

- на природі – на галявині лісу, прибережних територіях тощо;

- на транспорті - у прогулянкових катерах, теплоходах, повітряному та автомобільному транспорті.

Зазвичай замовник сам обирає місце проведення заходу, але якщо остаточний вибір не зроблено, то спеціальний ресторан (кейтерингова компанія) може запропонувати йому багато варіантів на вибір.

За повнотою послуг, що надаються, кулінарні послуги поділяються на: приготування їжі з готових харчових продуктів і повне обслуговування.

Кейтерингове обслуговування готових харчових продуктів — вид віізного обслуговування, при якому ресторан за спеціальним замовленням (кейтерингова компанія) здійснює приготування та доставку страв, але не обслуговує безпосередньо на місці. Як правило, його використовують ресторани, які продають піцу, упаковану їжу для доставки на роботу, додому тощо.

Повноцінне харчування – вид обслуговування за містом, де за спеціальними вказівками ресторан (ресторанне підприємство) максимально докладно зусиль для організації замовлення: створення атмосфери свята, складання меню, приготування страв і напоїв, доставка їх на місце, обслуговування клієнтів на рівні ресторанного обслуговування.

Для організації заходу підприємство громадського харчування повинно мати кваліфікованих працівників (менеджерів, кухарів, офіціантів, продавців, дизайнерів тощо). Мінімальна чисельність обслуговуючого персоналу ресторану – 2 людини: кухар та менеджер з обслуговування. Весь інший персонал може бути найнятий за потреби для конкретного заходу.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Малюк Н.М., студ. 2м курсу ПУА
Науковий керівник: доцент Н.Б.Стоволос
Сумський НАУ

Основною функцією лісового господарства є відтворення та вирощування лісів. Відповідно до законодавства постійні лісокористувачі та власники лісів зобов'язані протягом двох років відновити ліс на місцях проведення суцільних рубок. Такий період зумовлений необхідністю підготовки ґрунту та проведення інших заходів із насадження лісу чи сприяння його природному відновленню.

Як правило, відновлення лісу проводиться на наступний рік після рубки, а іноді, за наявності всіх умов, у той же рік.

Найбільш сприятливі погодні умови для лісовідновлення – весна та осінь.

Глобалізаційні процеси призвели до необхідності впровадження інструментів антикризового менеджменту в державне управління. Ця концепція базується на поняттях циклу розвитку, керованості, обмеженості ресурсів, дефіциту часу, мотивації, ризику прийняття управлінських рішень тощо. Навіть за стабільних економічних показників практично всі підприємства, організації та фірми повинні вживати заходів для запобігання передкризовим проблемам і критичним ситуаціям. Такий вид роботи державних органів забезпечить збереження специфічної структури місцевої економіки, її сталий розвиток та усунення негативних наслідків різноманітних екологічних проблем. Створення та розвиток кластерів є ефективним інструментом залучення іноземних інвесторів та посилення інтеграції іноземних економік. Розвиток кластерів, особливо у сфері лісового господарства, дозволяє створити більшу вартість, підвищити рівень національної технологічної бази, швидкість та якість економічного зростання за рахунок придбання та впровадження новітніх технологій та обладнання; отримання через кластер забезпечує доступ до сучасних методів управління та спеціалізованих знань, надає ефективні можливості виходу на світовий ринок [1].

Через недостатнє фінансування більшість сільських громад України не мають належної туристичної, розважальної та культурної інфраструктури, здатної задовольнити сучасні потреби для задоволення потреб жителів. Тому ми повинні усвідомлювати, що в нашій країні мають розвиватися сервісні альянси, діяльність, яких дозволить розвивати зелений туризм, нетрадиційні види оздоровлення (фіто-, апітерапія тощо), облаштовувати місця відпочинку, очищувати акваторії і ліси, будівництво готелів та ресторанів, культурно-розважальних та інших напрямів. Органи державної влади повинні заохочувати людей до створення таких об'єднань, участі в програмах розвитку туризму на державному, регіональному та місцевому рівнях, у конкурсах громадських проєктів, в тому числі. завдяки міжнародній технічній допомозі [2].

Слід зазначити, що в окремих регіонах України лісова галузь є домінуючою, тому забезпечення її сталого розвитку не лише позитивно вплине на екологічну рівновагу та економіку окремого регіону, а й сприятиме покращенню природного середовища. Зелений туризм спрямований на використання сільських територій для відпочинку в незайманих природних умовах. Тому, на нашу думку, держава повинна посилити роботу з організації об'єднань у сільській місцевості, що позитивно вплине на використання лісових і водних ресурсів, сприятиме розвитку економіки розваг, що розуміється як сукупність підприємств, установ, організацій, які здійснюють соціально-господарську діяльність, пов'язану з відтворенням народних розваг, незалежно від того, де знаходяться відповідні господарські одиниці, їх підпорядкування та використання цього природного, історико-культурного, соціально-економічного потенціалу територій.

Досвід зарубіжних країн доводить ефективність використання кооперативних моделей та кластерів, що дозволить розвивати лісове господарство в регіонах як туристично-рекреаційні території. Важливою рисою цього кластера є інноваційність, тому реалізація кластерної політики передбачає налагодження комунікації між органами державної влади, бізнесом та науково-освітніми установами, що сприяє вдосконаленню та підвищенню ефективності діяльності всіх учасників. На рівні села доцільно розвивати зелений туризм та сервісну кооперацію, що змінить ставлення населення до лісових та водних ресурсів.

Отже, в Україні важливо сприяти розвитку малого та середнього бізнесу у лісовому господарстві, туристично-рекреаційному та любительському рибальстві. Це вплине на самозайнятність населення, будівництво сучасної, привабливої і комфортної інфраструктури, особливо в сільській місцевості. Позитивні зміни вплинуть на імідж України, конкурентоспроможність регіональних туристично-відпочинкових продуктів, їх просування та популярність на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Література:

1. Васильєва О. І. Застосування кластерного підходу в соціально-економічному розвитку територій. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2016. № 1(14). С. 132-138.
2. Приліпко С. М. Розвиток обслуговуючої кооперації сільських територій: теорія та практика: монографія. Київ : ТОВ «Август Трейд», 2019. 372 с.

СТІЙКИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

Дутов М.М., здобувач 1 м курсу ФЕІМ, освітньої програми «Адміністративний менеджмент»
Науковий керівник: проф. М.О.Соколов
Сумський НАУ

Забезпечення стабільності та стійкості підприємства має стати основною метою будь-якого українського підприємства, яке прагне збільшити прибуток, але, насамперед, покращити соціальні умови, ефективність використання ресурсів та збереження навколишнього середовища, створення безвідходного бізнес-середовища.

Сталий розвиток – це розвиток, що сприяє задоволенню суспільних потреб, який дозволяє швидко моделювати різні варіанти розвитку, високоточне прогнозування та вибір найбільш оптимального результату. За визначенням Комісії Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку, основною метою сталого розвитку є задоволення нагальних потреб населення без шкоди для здатності нащадків задовольняти власні потреби [1].

Головною ідеєю сталого розвитку є відмова від концепції споживання. Тому необхідно знайти такий взаємозв'язок між соціально-економічним розвитком і використанням природних ресурсів, який би забезпечував раціональне та ефективне використання природних ресурсів, що в свою чергу підтримувало б безпеку навколишнього середовища та забезпечувало необхідну якість життя, або добробуту [2]. Умовою сталого розвитку підприємства є впровадження цільових систем (економічних, соціальних та екологічних), що ґрунтуються на послідовному дотриманні принципів відповідальності перед суспільством. Сталий розвиток підприємства забезпечується поєднанням і збалансуванням трьох складових, що складають діяльність кожного суб'єкта:

1) економічний – відображає збільшення індексів і показників економічної діяльності за рахунок оптимізації бізнес-процесів підприємства та раціонального використання природних ресурсів;

2) екологічний – фокусується на цілісності та збереженні біологічних і фізичних природних систем шляхом досягнення екологічної стабільності виробничих процесів і реалізації корпоративної та соціальної відповідальності організації;

3) соціальна – включає виявлення можливих проблем в управлінні персоналом, розробку системи якості, орієнтованої на збереження соціальної та культурної стабільності підприємства [3].

На рівні підприємства найважливішими принципами практичної реалізації концепції сталого розвитку є наступні:

- динамічність (зміни одних параметрів діяльності підприємства також призводять до змін інших на основі зворотного зв'язку);

- цілісність системи (операційна, інвестиційна та фінансова діяльність підприємства пропорційна відповідним елементам системи, які здатні до взаємодії та відновлення);

- збалансованість матеріально-інформаційної бази (тобто досягнення стану збереження довгострокових стимулів для сталого розвитку);

- адаптивність (приспосованість підприємства до зовнішніх умов і гнучкість внутрішнього менеджменту сприяють збереженню довгострокової перспективи сталого розвитку).

Відповідно, пріоритетною метою більшості суб'єктів господарювання є забезпечення сталого розвитку, коли забезпечується збалансоване вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем за наступних умов: оптимізація та збереження обсягів господарської діяльності; підвищення конкурентоспроможності; застосування механізмів управління, що забезпечують керованість сталого розвитку.

Список використаної літератури:

1. Квятковська Л. А. Реалізація принципів концепції сталого розвитку в діяльності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 1. С. 85–89.

2. Шпортко А. М., Крейцева Г. В. Становлення концепції сталого розвитку. Сталий розвиток країн в рамках Європейської інтеграції: матеріали наукової конференції (м. Житомир, 28 травня 2014 року). Житомир, 2014. URL: http://www.ztu.edu.ua/ua/science/conference/files/eco_es.../ShportkoAM.doc (дата звернення 01.11.2023).

3. Шашина М. В., Мосійчук Д. О. Параметричні характеристики сталого розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2022/4.pdf (дата звернення 01.11.2023).

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Бондар В.М., здобувач 1 м курсу ФЕiM, освітньої програми «Адміністративний менеджмент»

Науковий керівник: проф. М.О.Соколов

Сумський НАУ

Ринкові умови господарської діяльності вимагають підтримки високого рівня конкурентоспроможності, що є однією з основних складових успіху підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках. Термін «конкурентоспроможність» може бути використаний до товарів, робіт чи послуг, виробників або постачальників послуг, регіонів і навіть деяких країн та національних економік.

Основою розуміння сутності поняття конкурентоспроможності підприємств та корпорацій є дослідження М. Портера, який опублікував теорію конкурентних переваг, згідно з якою конкурентоспроможність підприємств можна оцінювати в межах груп підприємств, що належать до однієї галузі [1].

Конкурентоспроможність – це одна з основних категорій, яка широко використовується в теорії та практиці економічних наук, багатогранне поняття, що в перекладі з латинської мови означає суперництво, боротьбу за досягнення найкращих результатів - вважає Клименко С.М. [2, с. 28].

Гавриш О.М. та Щербина В.В. [3] розглядають конкурентоспроможність підприємства як комплексне поняття, яке характеризується системою та якістю управління, якістю продукції, широтою та глибиною вибору, необхідних суспільству чи окремим його членам, стабільним фінансовим становищем, новими інноваційними рішеннями, ефективним використанням ресурсів, цілеспрямованою роботою з персоналом, рівнем системи обробки вантажів і сервісу компанії. Ми вважаємо, що таке визначення не акцентує уваги на постійності процесів їх плановості, використання системного підходу.

Такий вчений як А. Яновський зазначає, що в ширшому розумінні конкурентоспроможність підприємства є багаторівневою категорією, оскільки включає оцінку всіх функціональних сфер його діяльності таких як: виробництво, кадровий потенціал, фінанси, наукові розробки, маркетинг та інше. [4]. Взаємозв'язок бізнесу та зовнішнього середовища в цьому визначенні не показується в цьому визначенні і ми вважаємо що це недолік.

Мануйлович Ю.М. визначає конкурентоспроможність як ефективну господарську діяльність та можливість її ефективно практичної реалізації в умовах конкурентного ринку. Це узагальнюючий показник здатності ефективно використовувати життєздатний, фінансовий, виробничий, науково-технічний і трудовий потенціал підприємства в повній мірі [5]. Необхідно відмітити, що в наведеному визначенні перелік потенціалів бізнесу певною мірою звужується.

Підсумовуючи вищенаведене можна зробити висновок, що для ефективного функціонування ринку недостатньо просто оцінити конкурентоспроможність підприємства і на її основі приймати певні рішення а застосовувати сучасні методи управління нею. Саме управління конкурентоспроможністю допомагає підприємству постійно вдосконалювати та управляти всіма процесами, що дає їй конкурентну перевагу з точки зору успішної роботи підприємства з усіма наслідками, що випливають з цих процесів.

Список використаної літератури:

1. Porter M.E. *Competitive Advantage of Nations*. – New York : Free Press, 1990. 426 p.
2. Клименко С.М. *Управління конкурентоспроможністю підприємства*. К. : КНЕУ, 2008. 520 с.
3. Гавриш О.М., Щербина В.В. Напрями підвищення конкурентоспроможності телекомунікаційних підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 39-1. С.63-67
4. Яновский А. Конкурентоспроможність товару та товаровиробника. *Бізнес-Інформ*. 1996. № 5. С. 21-23.
5. Мануйлович Ю.М. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. №4. С. 274-282.

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Макарчук П.В., здобувач 1 м курсу ФЕіМ, освітньої програми «Адміністративний менеджмент»
Науковий керівник: проф. М.О.Соколов
Сумський НАУ

Сучасний, глобальний рівень менеджменту передбачає, що суб'єктом управлінської діяльності в будь-якій сфері є процеси та люди, а також різні типи організаційних культур. Ми вважаємо, що оволодіння інноваційними технологіями управління персоналом неможливе без оволодіння основами організаційно-культурологічного підходу, який забезпечує всебічне розуміння еволюційних і операційних процесів підприємства з урахуванням глибинних механізмів поведінки людини враховуючи багатофункціональні та динамічні контексти. Сучасні менеджери розглядають культуру своєї організації як ефективний стратегічний інструмент у різних сферах, який дозволяє їм орієнтувати своїх співробітників на загальні організаційні цілі, мобілізувати їхню ініціативу та покращувати їхні стосунки. Вони прагнуть створити організаційну культуру, яку розуміють і підтримують усі співробітники підприємства.

Відомо, що різні культури відрізняють членів однієї групи людей від іншої. Люди створюють його як механізм відтворення соціального досвіду, який допомагає їм жити у своєму середовищі та підтримувати єдність і цілісність спільноти під час взаємодії з іншими спільнотами. Так само кожна організація, як група людей, що реалізує певні цілі та завдання, змушена відтворювати накопичений соціальний досвід. Дослідники виділяють наступні основні історичні типи організаційних культур, а саме: органічну (згода із загальним баченням підприємства, цілями та завданнями.; управління та комунікація які є органічними та безконфліктними); підприємницьку (наявність вільної ініціативи та індивідуальної творчості, коли управління є суто демократичним, спілкування інтенсивним і непередбачуваним); бюрократичним (наявність сильного керівництва та влади, чітко визначених цілей і завдань, чітких правил спілкування); партиципаторним (стовідсоткові демократичні принципи управління та спілкування) [1].

Вважається, що сучасна корпоративна культура, яка існує в ділових і виробничих організаціях, поєднує в собі складні положення, прийняті всіма членами колективу і визначає загальні норми поведінки, а також включає характеристики всіх типів організаційної культури. Це дозволяє знаходити різні варіанти вирішення проблем, що виникають. Так, у разі виникнення конфлікту його учасники можуть посилатися на загальновизнані норми поведінки (тип господарювання); аспекти прибутку (ринковий); основу влади (бюрократичний) а також легітимну думку більшості зацікавлених сторін та стейкхолдерів. Складовими такої культури є: прийнята система управління; методи вирішення конфліктів; поточна система зв'язку; статус особи в організації; прийнята символіка, гасла, організаційні табу, ритуали, тощо. Організаційна культура - це набір прийомів і правил вирішення проблем зовнішньої адаптації та внутрішньої інтеграції співробітників, правил, які зарекомендували себе в минулому і підтвердили свою актуальність сьогодні. Ці правила і прийоми є відправною точкою для прийнятного методу дій, аналізу та прийняття рішень при підборі персоналу [1].

Отже, організаційна культура виконує дві основні функції: внутрішню інтеграцію членів підприємства за рахунок: визнання спільної мови спілкування та єдиної термінології, зрозумілої всім співробітникам; формування груп односторонніх за напрямом професійної діяльності, а також принципів включення та виключення з таких груп; створення механізму встановлення певного статусу окремих працівників, а також позбавлення їх влади чи прав; встановлення норм, що регулюють неформальні відносини між особами різної статі; розробка оцінок того, що бажано, а що ні в поведінці співробітників. Другий – зовнішня адаптація організації через розробку місії організації, цілей і засобів їх реалізації.

Ми віримо, що організаційною культурою можна керувати. Цей процес дуже повільний і вимагає знання його технологічних аспектів. Тому необхідно визначитися з основними положеннями управління організаційною культурою.

Список використаної літератури:

1. Пашко Л. А. Організаційна культура як передумова ефективності управління людськими ресурсами. *Вісник НАДУ*. 2003. № 3. С. 170-176.
2. Семикіна М. В. Еволюція організаційної культури на українських підприємствах: проблеми та протиріччя. *Держава та регіони. Сер. «Економіка та підприємництво»*. 2009. № 6. С. 197 – 200.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Могиленець В.М., здобувач 1 м курсу ФЕіМ, освітньої програми «Адміністративний менеджмент»
Науковий керівник: проф. О.П. Славкова
Сумський НАУ

Розвиток ринкової економіки постійно змінює середовище функціонування підприємств, а також фактори, що впливають на конкурентоспроможність, одним із яких є персонал підприємства. Постійне ефективне управління персоналом і розширення штату є необхідними умовами, оскільки це зміцнює позиції на ринку та забезпечує стійкий розвиток компанії в двадцять першому столітті.

Управління персоналом базується на таких теоріях:

1. Економічної теорії (теорії ринку праці, теорії планування, економічної інформатики).
2. Психологічні теорії (загальна психологія, психологічні поведінкові теорії, психологія праці, психоаналіз, психологія спілкування, соціальна психологія).
3. Соціологічні концепції (теорії груп і організацій).
4. Трудове та соціальне право.
5. Політичні теорії.
6. Конфліктологія.
7. Науки про працю (ергономіка, антропометрія, фізіологія праці, педагогіка праці, соціологія праці, психологія праці, технологія праці, медицина праці та інші.)

Н. М. Мельтюхова [1] вважає, що управління персоналом – це функція організованих систем (біологічних, соціальних та технічних), яка забезпечує реалізацію мети та підтримання режиму діяльності, стійкість та розвиток певних структурних елементів системи.

С. В. Приживар [2] розглядає категорію управління персоналом наступним чином: організація, керівництво, координація, дія, регулювання, діяльність, механізм контролю і контроль як сукупність функцій.

Л. І. Нечаюк у широкому розумінні поняття управління персоналом - це цілеспрямований вплив суб'єкта на суб'єкт управління за допомогою певної системи методів і технічних засобів, з використанням спеціальної технології з метою досягнення поставленої мети. У широкому розумінні управління персоналом – це система загальних зв'язків і явищ управління, що відбуваються в природі та суспільстві, а у більш вузькому – це технологічна організація суб'єкта управління [3].

Оцінка персоналу вважається елементом управління та системою атестації персоналу, яка в тій чи іншій формі використовується в організації. Ефективна оцінка персоналу є дуже важливою, оскільки вона лежить в основі багатьох процедур: набору, внутрішнього переміщення, просування по службі, винагороди, морального стимулювання [4].

Таким чином, опрацювавши наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених щодо сутності та змісту поняття управління персоналом у сучасній системі управління організацією, зазначимо, що це питання є міждисциплінарним та багатоаспектним, та спонукає до подальшої наукової дискусії щодо розгляду теоретичних міркувань та його розуміння.

Список використаної літератури:

1. Мельтюхова Н. М. Управління. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К.: Вид-во НАДУ, 2010. – С. 722.
2. Приживара С. В. Управління як специфічний вид діяльності. *Державнебудівництво*. 2012. № 1. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-1/doc/1/07.pdf> (дата звернення 01.11.2023).
3. Нечаюк Л. І., Телеш Н. О. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент. К.: ЦУЛ, 2003. 348 с.
4. Андрюшко В. К. Управління персоналом: Політика. Стратегія. Тактика. Мотивація. Розвиток. Атестація. Ефективність. Х., 2000. 255 с.
5. Гурбик Ю.Ю., Біляєв С.С., Багунц О.С. Сутність та зміст поняття «управління персоналом» у системі менеджменту організації. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/32.pdf (дата звернення 01.11.2023).

ЗАСТОСУВАННЯ ДІАГНОСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ЛОГІСТИЦІ ЇХ ПОШИРЕННЯ НА СИСТЕМИ ТРАНСПОРТУ

Борщов А.О., студ 2м курсу, ФЕіМ, ОПП 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Науковий керівник: доцент С.В.Башлай
Сумський НАУ

Підвищення ефективності управління в логістичних і транспортних системах можливе за умови вдосконалення наявних підходів і методів, а також шляхом розроблення нових. Перспективним можна вважати використання діагностичного підходу, який дає змогу якісніше здійснювати функції контролю та аналізу в системах управління об'єктами різної природи.

На сьогодні існує досвід застосування діагностики в економічних системах. Однак, ґрунтуючись на тому, що не кожна економічна система є логістичною системою, слід шукати можливість адаптувати наявні знання щодо використання діагностики в логістичних системах. Беручи до уваги тісний взаємозв'язок логістичних і транспортних систем, слід робити спробу поширення діагностики і на транспорті - у системах транспорту. Окремо необхідно зупинитися на питанні взаємозв'язку логістичних і транспортних систем. Це питання не можна назвати вирішеним, зважаючи на наявність різних суперечностей. Як приклад, наведемо такий термін - "транспортно-логістична система". У багатьох наукових роботах наводиться таке висловлювання: "...транспортно-логістичну систему слід розглядати як особливу форму технологічної взаємодії інституціональних суб'єктів логістичної системи, зокрема, транспортних і складських компаній, у процесі просування матеріального потоку. Тому розвиток і використання логістичних принципів управління не призводить до перетворення транспортної системи на транспортно-логістичну...". Для ілюстрації наведемо фрагменти класифікацій логістичних і транспортних систем (табл. 1).

Таблиця 1 - Приклади класифікацій систем

Логістичні системи	Системи з позиції транспортної логістики	Транспортні системи (з позиції транспортної галузі)
1. Логістична підсистема транспортування 2. Логістична підсистема у сфері дистрибуції 3. Металогістична система (логістичний ланцюг) та ін.	1. Система універсального транспорту. 2. Система перевезення вантажів. 3. Система комунального транспорту. 4. Система автомобільного транспорту та ін.	1. Транспортна система загального користування. 1.1. Міжнародний транспорт. 1.2. Місцевий транспорт. 2. Транспортна система незагального користування. 2.1. Внутрішньовиробничий (технологічний) транспорт 2.2. Промисловий транспорт

Аналіз інформаційних джерел дає змогу виділити такі використовувані визначення діагностики в логістиці:

1) Діагностика логістичних проблем - це виявлення відхилень між уявленням про мету і прогнозованим станом об'єкта на будь-який період планування (логістична проблема - відхилення між фактичним і майбутнім прогнозованим або плановим станом).

2) Діагностика ланцюга поставок - це добре структуроване і цілеспрямовано проведене оцінювання ланцюга поставок.

Також використовуються терміни: «експертна діагностика», як засіб контролю фінансових потоків у логістичній системі; «діагностичний аналіз», що використовується при управлінні інформаційними ресурсами в інтегрованих ланцюгах поставок.

Аналіз зазначених визначень і термінів дає змогу дійти висновку, що діагностику в логістиці розглядають як універсальний засіб, який можна використати для різних елементів (підсистем) системи, яку розглядають, і для будь-якого часового відрізка (оперативний, стратегічний рівень та ін.). Однак, представлений науковий досвід застосування діагностики в логістиці має не систематизований характер. Так, використання діагностичних систем дозволяє прогнозувати та вчасно виявляти потенційні несправності та проводити запобіжний ремонт, що сприяє підвищенню робочої ефективності і надійності транспортних засобів. Системи діагностики дозволяють проводити швидку і точну ідентифікацію проблем, тим самим скорочуючи час, протягом якого транспорт може бути вимкнено для ремонту та виконувати технічне обслуговування відповідно до реальних потреб, що дозволяє зменшити витрати на неплановий ремонт. Також, застосування діагностичних засобів у логістиці дозволяє планувати та виконувати транспортні операції більш точно та ефективно, що призводить до оптимізації логістичних процесів у цілому.

Узагальнюючи, використання діагностичних засобів у логістиці та їх поширення на системи транспорту допомагає покращити управління транспортними процесами, забезпечуючи оптимальну працездатність, безпеку та ефективність усього логістичного ланцюга.

АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПОСЛУГ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Гризодуб Д.Г., студ 5 курсу, ФЕІМ, ОПП 073 «Менеджмент»
Науковий керівник: доцент В.В.Ткаченко
Сумський НАУ

Стратегічною метою розвитку національної економіки є забезпечення якості життя населення. Найважливішим засобом досягнення цієї мети слугує розвиток сфери послуг. Незважаючи на те, що в останні десятиліття сфера послуг є одним з основних джерел економічного зростання і в найближчій перспективі - найімовірнішою сферою створення нових робочих місць, досягнення науки у вивченні цієї сфери економіки ще далекі від сучасних потреб. Одним із серйозних питань є розробка шляхів підвищення якості послуг.

Підвищення якості послуг є актуальною проблемою і відповідно управління якістю становить найважливіший аспект діяльності сервісних організацій, в т.ч. і транспортних. Від ефективного управління якістю послуг залежить тактичний і стратегічний успіх будь-якого сервісного підприємства.

Рівень якості обслуговування визначає рівень, якість і безпеку життя в суспільстві (наприклад, під час надання транспортних, медичних або туристських послуг, послуг громадського харчування, гостинності тощо). У зв'язку з цим завдання управління якістю надання послуг населенню сприймаються як завдання державної важливості, особливо транспортних послуг, якими щодня користуються сотні тисяч громадян. Про це також свідчать численні аварії та катастрофи на транспорті, втрати життя і здоров'я людей у медичному обслуговуванні, а також туристському, готельному бізнесі та індустрії розваг. Тому оцінка таких показників якості, як безпека продукції та послуг заслуговує на найсерйознішу увагу і є актуальним завданням в умовах сучасної конкуренції.

Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо вирішення завдання забезпечення захисту майна, життя і здоров'я людей свідчить про те, що найнадійнішим інструментом для оцінки визначальних показників якості продукції та послуг (показників безпеки) є методологія ризик-менеджменту. Це зумовлено тим, що, по-перше, вона є науковою основою для визначення пріоритетів державної політики в галузі техногенної та екологічної безпеки в багатьох державах світу.

По-друге, серед кількісних показників, які використовуються для дослідження складних систем, найповніше для інтегральної характеристики безпеки підходять імовірнісні оцінки. Іншими словами, ризик - це поєднання ймовірності нанесення шкоди і визначення її тяжкості. Відповідно до загальної методології ризик-менеджменту під час оцінювання показників безпеки послуг можуть враховуватися вторинні або похідні показники ризику. Вони відповідають позиціям індивідуума, колективу та суспільства.

Тим часом не можна визнати вирішеною і проблему методологічного забезпечення управління якістю організації сфери надання послуг. На сьогодні мало вивчено питання визначення рівня якості послуг сучасними науковими методами. Не достатньо розроблено методологічні підходи формування організаційної структури системи управління якістю, що забезпечує ефективність управління та підвищення рівня якості послуги на всіх етапах її надання. Відсутні чіткі вимоги до вибору елементів системи управління якістю залежно від сегменту ринку, сервісної організації, характеру послуги, що надається, процесів її надання та потреби споживача послуги. Потребують додаткового аналізу питання оптимізаційного моделювання технологічних процесів на транспорті, процесів забезпечення якості власного ресурсного забезпечення під час надання послуг сервісною організацією.

Існуючі методи теорії управління якістю мають обмежене застосування для оцінки якості послуг з таких причин: значний суб'єктивізм анкетних оцінок якості послуг; неможливість урахування динаміки експертних оцінок якості; відсутність можливості кількісного визначення якості залежно від рівня професійної підготовленості персоналу сервісної організації; відсутність вибору заходів, спрямованих на отримання оптимального або раціонального співвідношення між ціною та якістю сервісних продуктів; відсутність науково-обґрунтованих принципів побудови системи менеджменту якості сервісних організацій тощо.

Розв'язання цих проблем стримується відсутністю методології для усіх процесів, що стосуються життєвого циклу створення послуг, включно з трьома основними процесами (маркетинг, проектування та надання послуги), які реалізуються в петлі якості послуги. При цьому необхідно зазначити, що оцінка якості процесу маркетингу, розроблення, розвитку, виробництва та надання послуг є складною науково-практичною проблемою. Багато з характеристик якості послуг не мають кількісної міри, за допомогою якої їх можна було б виразити.

Незважаючи на значну кількість публікацій з проблематики, пов'язаної з якістю послуг, питання оцінки та управління якістю досліджені недостатньо. Насамперед, це стосується таких визначальних показників якості, як безпека транспортних послуг та їх надійність. У сфері управління якістю у сфері послуг ще не вирішено завдання розроблення цілісної, єдиної методології оцінки якості обслуговування, яка охоплювала б усі аспекти - від моменту проектування послуги до моменту її споживання.

СТРАТЕГІЇ МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Гулієва Н.О. студ 2м курсу, ФЕіМ, ОПП 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Науковий керівник: доцент О.М.Ковбаса
Сумський НАУ

У сучасних умовах економічних трансформацій, з якими стикається Україна, питання розробки та ефективного використання стратегій маркетингу стає критично важливим для підприємницької діяльності. Сучасний підприємницький ландшафт в Україні характеризується нестабільністю, що вимагає від бізнесу надзвичайної адаптивності та стратегічного мислення. У контексті економічних трансформацій, де зміни стають регулярнішими, важливо розглядати маркетингові стратегії як ключовий інструмент для досягнення конкурентоспроможності та сталого розвитку.

Основними аспектами взаємодії маркетингу та підприємницької діяльності в умовах економічних трансформацій є наступні. Перш за все, стратегії маркетингу повинні бути орієнтовані на розуміння змін у споживчому середовищі, оскільки це визначає попит та переваги споживачів. Сучасні дослідження показують, що підприємства, які успішно адаптують свої маркетингові стратегії до нових реалій економічного оточення, виявляють вищий рівень конкурентоспроможності. Однак, багато підприємств в Україні ще не використовують повністю потенціал маркетингу в умовах трансформацій.

Сучасні економічні трансформації в Україні характеризуються підвищенням рівня конкуренції, швидкими технологічними змінами, глобалізацією та інтеграцією ринків, що в свою чергу вимагає від вітчизняних підприємців розробки нових стратегічних підходів в маркетингу.

На сьогодні існує значна кількість маркетингових стратегій, які можуть досить ефективно бути використані в підприємницькій діяльності. Це і стратегія лідерства за витратами, яка передбачає мінімізацію витрат для встановлення більш низьких цін порівняно з конкурентами та завоювання більшої частки ринку. Також придатними є стратегія розвитку ринку та стратегія розвитку товару, яка передбачає пропонування нових або вдосконалених товарів на існуючих ринках. Також доцільними є стратегія маркетингових інновацій та стратегія цифрового маркетингу, основою якої є використання digital-інструментів, соцмереж, вірусного маркетингу тощо.

Вибір конкретної стратегії залежить від цілей, ресурсів та конкурентної ситуації на ринку. Успіх забезпечує їх оптимальна комбінація. Однією з найбільш ефективних в умовах трансформації є стратегія диференціації, що передбачає пропозицію унікального товару, який відрізняється від конкурентів. Основними особливостями стратегії диференціації є фокус на унікальних характеристиках товару/послуги. Це може бути ексклюзивний дизайн, технології, сервіс, бренд тощо. Підприємство чітко демонструє, чому саме його пропозиція є кращою за конкурентів. Також доцільним є встановлення преміальних цін, оскільки продукт є вищої якості та цінності для цільової аудиторії. Також вимогою даної стратегії є постійне вдосконалення продукту та додання нових корисних властивостей.

Диференціація дозволяє завоювати лояльність споживачів, знизити чутливість до цін та наростити ринкову частку. Це ефективна стратегія за умови постійного моніторингу потреб цільової аудиторії, яка дозволяє завоювати відданість споживачів та збільшити ринкову частку компанії. Також перспективною є стратегія фокусування на певній ніші ринку. Зосередження зусиль на задоволенні потреб вузької групи клієнтів дає змогу оптимізувати витрати та швидко реагувати на зміну попиту цієї аудиторії. Також вкрай важливим є орієнтація на інновації та нові технології, зокрема digital-маркетинг. Це надасть підприємцям конкурентних переваг за рахунок прискорення та оптимізації бізнес-процесів в таких ключових аспектах:

- Підвищення конкурентоспроможності. Впровадження інноваційних технологій, зокрема в маркетингу, дозволяє українським підприємствам бути більш гнучкими та адаптивними до потреб ринку, швидше реагувати на зміни попиту, пропонувати ціннісні продукти та послуги.

- Зростання ефективності. Digital-інструменти оптимізують бізнес-процеси, знижують витрати на маркетинг та збут, прискорюють комунікацію з клієнтами. Це підвищує загальну ефективність діяльності підприємств.

- Доступ до нових ринків. Інноваційні технології розширюють можливості виходу підприємців на зарубіжні та нішові ринки, долучитися до глобальних мереж постачання товарів та послуг.

- Покращення customer experience. Застосування новітніх цифрових інструментів комунікації та аналітики дозволяє краще вивчати потреби клієнтів та забезпечувати їм персоналізований досвід взаємодії з підприємством.

В цілому, інноваційні технології відкривають нові можливості для вітчизняного бізнесу, сприяють його модернізації та інтеграції у глобальний економічний простір, та є важливим напрямком підвищення конкурентоспроможності українського підприємництва.

Загалом, стратегії маркетингу стають критичною складовою успішної підприємницької діяльності в умовах економічних трансформацій в Україні. Розуміння та узгодження змін у споживчому середовищі, вивчення кращих практик та впровадження інноваційних підходів у маркетингову стратегію становлять основу для високої конкурентоспроможності та сталого розвитку підприємств в Україні.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ АГРОСЕРВІСУ

Лотник С.В. студ 5 курсу, ФЕiМ, ОПП 073 «Менеджмент»
Науковий керівник: к.е.н., доцент Турчина С.Г.
Сумський НАУ

З практики світової економіки відомо, що тваринницька галузь є найбільшим у світі споживачем продукції сільськогосподарських угідь. Нині у світі близько 40 відсотків вартості валової сільськогосподарської продукції припадає на тваринництво. Унаслідок зростання чисельності населення та його доходів, а також змін дієтичних вимог і вимог до харчування швидко зростає потреба у тваринницькій продукції. У наукових джерелах, що стосуються цієї проблеми, підкреслюється, що до 2030 року загальний попит на продукцію тваринництва в країнах, що розвиваються, подвоїться. А тому продукція тваринництва матиме постійний зростаючий попит на зовнішніх ринках, а ціна також пропорційно зростатиме, а тому зазначений сегмент аграрного бізнесу є досить цікавим як для вітчизняних аграріїв, так і для вітчизняних науковців, завданням останніх є розробка науково-практичних підходів щодо підвищення ефективності тваринницької галузі в сучасних умовах господарювання.

Перспективними науково-практичними напрямками є аспекти впровадження нових підходів у сфері тваринництва, зокрема, розвиток наукових досліджень у племінній справі, зміцнення кормової бази тваринництва, оптимізація площ під кормові культури, організація насінництва та поліпшення ветеринарних послуг в галузі тощо. Раціональна реалізація результатів цих досліджень є найважливішим завданням підвищення ефективності галузі тваринництва.

Підвищення ефективності скотарства з метою забезпечення населення країни високобілковими молочними та м'ясними продуктами, а промисловість цінною сировиною є актуальним завданням. Для досягнення цієї мети в галузі необхідно розвивати не тільки виробництво, а й постійно вдосконалювати та ефективно використовувати агросервісну діяльність.

Глобальна зміна клімату, деградація пасовищ, демографічне зростання населення та збільшення попиту на продовольчі товари потребують більш ефективного використання наявних ресурсів, у тому числі, вдосконалення системи використання агросервісної сфери при виробництві тваринницької продукції. Відомо, що без кардинального розвитку сервісної діяльності не можна досягти позитивних результатів у тваринницькій сфері. З цього погляду потрібна правильна організація агросервісної діяльності, зокрема надання ефективних зооветеринарних послуг, забезпечення годівлі відповідно до встановленого раціону, організація переробки продукції та вдосконалення інших видів діяльності в сільськогосподарських підприємствах. У вирішенні таких завдань особливого значення набуває проведення науково-дослідних робіт, які стосуються розвитку агросервісної сфери.

У сучасних умовах господарювання необхідні нові підходи до агросервісного забезпечення, спрямованого на розвиток тваринницької галузі. Розвинуте агросервісне обслуговування дає можливість раціонально вести сільське господарство шляхом формування ефективних технологічних, організаційних та економічних зв'язків, що виникають у процесі виробництва. У майбутньому збільшення попиту на сільськогосподарську продукцію призведе до підвищення потреби в агросервісних об'єктах. Це, у свою чергу, тісно пов'язано зі створенням нових робочих місць.

Аналіз теоретичних і методологічних засад агросервісної діяльності показує, що формування взаємовигідних економічних відносин між виробниками тваринницької продукції та фірмами, які надають сервісні послуги, призводить до створення єдиного агросервісного комплексу. Виходячи з цього, на нашу думку, агросервісна система у сфері тваринництва - це комплекс агросервісної діяльності, спрямований на збільшення продуктивності та поліпшення якості за рахунок раціонального використання ресурсів у процесі виробництва, переробки, а також доставки продукції до споживача.

Аграрний сервіс представляє собою комплекс послуг та ресурсів, які надаються аграрним сектором для підтримки сільськогосподарської діяльності та оптимізації виробничих процесів у сільському господарстві. Аграрний сервіс включає в себе наступні напрями підтримки сільськогосподарських товаровиробників, це і постачання ресурсів, технічна підтримка, консалтинг та навчання, маркетингова підтримка, фінансова підтримка та доступ до інновацій і інші напрями сервісу.

Сумарно, аграрний сервіс має на меті підтримати сільськогосподарські підприємства у розвитку, підвищенні продуктивності та конкурентоспроможності, а також впровадженні сталих та ефективних методів сільського господарювання.

Оцінка ефективності агросервісної діяльності в аграрній сфері проводиться споживачами послуг, тобто сільгоспвиробниками. Якість, склад, прийнятна ціна послуг, що надаються, визначається виробниками з урахуванням якості послуги, а на ринку продовжують свою ефективну діяльність лише ті організації, які досягають високого ступеню послуг, що ними надаються.

За рахунок широкого впровадження агросервісу в сільськогосподарському виробництві можна підвищити конкурентоспроможність національних продуктів на внутрішніх і зовнішніх ринках, і, насамперед, забезпечити впровадження сучасних високотехнологічних видів агросервісу за рахунок структурних змін господарської діяльності.

АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Наумов С.І., студ 2м курсу, ФЕіМ, ОПП 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Науковий керівник: доцент О.М.Ковбаса
Сумський НАУ

Актуальність розвитку підприємницької діяльності в Україні очевидна, адже ринкової економіки без підприємництва не буває. На сьогодні сумнівів у тому, що бізнес та підприємництво є провідною сферою суспільного виробництва, немає. Зацікавленість бізнесом є природним та виправданим. У такий спосіб створюється нове економічне підґрунтя суспільства, з'являються люди, які прагнуть створити власну справу, бажають не пристосовуватися до нових умов, а жити в них, проявляти ініціативу, виражати себе у вільній трудовій діяльності, створюючи робочі місця і для інших людей.

Початок власної підприємницької діяльності - це завжди великий ризик і подолання протидії, яка виникає під час її зародження. Підприємець має розуміти, що він не лише користуватиметься благами, які йому принесе ця справа, а й нести повну відповідальність за її розвиток, зростання прибутків та виживання серед конкурентів. Відкрити справу і перетворити її на ефективне підприємство дуже складно, це вимагає від людини сили волі, наполегливості, уміння досягати мети, а також певних знань в управлінні виробництвом, уміння оцінювати й передбачати ринкову кон'юнктуру, вчасно ухвалювати нестандартні управлінські рішення та забезпечувати їх практичну реалізацію, керувати колективом на рівні сучасних вимог.

Підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик діяльність, що є виробництвом продукції, наданням послуг і благ з метою одержання прибутку, який є основним стимулом і матеріальною основою збільшення капіталу, розширення власної справи. Але не варто плутати його з поняттям "бізнес". Підприємництво - вже категорія бізнесу, але в господарській практиці їх часто ототожнюють. Підприємець - це людина, яка організовує та управляє підприємством заради власної вигоди. Це організатор і новатор, який володіє економічними, організаційними та творчими здібностями, вміє добре орієнтуватися у важкому, мінливому економічному середовищі. Він вкладає свої ідеї, знання і навички в планування, організацію та управління виробництвом, несе відповідальність за свою справу і, якщо вона виявиться прибутковою, підприємець отримує винагороду - прибуток.

У розумінні ж підприємницької діяльності нерозривно пов'язуються спеціальні економічні функції і суб'єктивні властивості того, хто їх виконує. Одним із найголовніших рушійних чинників підприємницької діяльності є матеріальна зацікавленість, здебільшого заради неї й організовується бізнес, розширюються його масштаби. І якщо вже звертатися до сучасного бізнесу, то неважко помітити, що мета часто виходить за межі суто економічної. До основних ознак підприємництва належать, насамперед, самостійність і незалежність суб'єктів підприємницької діяльності. Хоча в економіці не існує абсолютної свободи і незалежності не можна трактувати як базову ознаку. А от повна самостійність підприємця означає, що над ним немає жодних інстанцій, які змушували б робити те, що треба їм, а не підприємцю. Однак він не вільний від ринку, і від його суворих вимог. З цього випливає, що кожен, хто має бажання і капітал, може організувати власне виробництво, яке опирається на певну форму власності. Засоби виробництва і робоча сила купуються на ринку. Що, як і скільки виробляти, у кого купувати, кому і за якою ціною продавати - все це підприємець вирішує самостійно, зважаючи на економічну вигоду і ринкову кон'юнктуру. Звісно, кожен може створити свою справу, але все ж існують певні умови підприємницької діяльності. До них, насамперед, належить наявність майнових прав, що передбачає обов'язок підприємця бути власником виробленого продукту і доходу від його реалізації, ресурси, які він використовує, можуть бути як власні, так і залучені. Крім цього, має бути певне економічне середовище, що покладає на підприємця важкий самостійний вибір господарської діяльності, самостійне визначення споживачів товарів і постачальників ресурсів, визначення цін і розпорядження доходом. Також до умов підприємницької діяльності належить певне правове середовище, що містить у собі гарантії з боку держави: юридичний захист прав підприємця, вирішення спірних економічних ситуацій, захист свободи конкуренції, захист споживачів від монополізму. Особа, яка створила власну справу, має бути готовою, що нести повну економічну відповідальність за результати діяльності, тому що вона може мати негативні наслідки і призвести до збитковості, суттєвої втрати майна і навіть банкрутства. Усі ці умови підкреслюють такі ознаки підприємницької діяльності як: самостійність, відповідальність, динамічність, ініціатива, ризик і мобільність.

Таким чином можемо стверджувати, що підприємництво, без сумніву, посідає центральне місце в сучасному суспільстві. Воно є стрижнем економічної системи, яка ґрунтується на засадах приватної власності та конкуренції, а підприємець - центральна постать у торговельному обороті, він - головна дійова особа ринку, яка не тільки організовує виробництво товарів, а й бере безпосередню участь у цьому процесі; також приводить у рух фінансові та фондові ринки, мобілізує інтелектуальний потенціал суспільства для розвитку науки і створення нових технологій. Саме підприємницька діяльність дає змогу державі забезпечити своїм громадянам гарантований матеріальний та освітній рівень, відповідне медичне обслуговування, здійснювати відповідні фінансові накопичення та виплати.

ЗАСТОСУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Спаська Д.І., студ 2м курсу, ФЕіМ, ОПП 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Науковий керівник: доцент О.М.Ковбаса
Сумський НАУ

Зараз важко уявити довгострокову орієнтацію організації без визначення нових способів ведення бізнесу, розробки нових технологій і продуктів, або вихід на нові ринки в нових організаційних формах, що притаманні підприємницькій діяльності в умовах невизначеності (сучасне підприємницьке середовище наповнене стратегічними подіями і змінами, відбуваються істотні зміни та абсолютно нові тенденції у багатьох технологічних, ринкових і демографічних аспектах, зміни в державній політиці в умовах військового стану тощо). Такі зміни і таке середовище вимагає підприємницького осмислення, яке є оперативним і оптимальним пошуком закономірностей, які визначають нові напрямки розвитку підприємницької діяльності. Дослідження у підприємстві мають бути зосереджені на пошуку та використанні можливостей на основі розробки ресурсних стратегій. За своїм змістом цей процес передбачає початок і розвиток незалежних підприємницьких структур, він охоплює багато сфер: від пошуку та розпізнавання можливостей до перетворення їх у привабливі продукти чи послуги, отримання ресурсів для реалізації нових підприємницьких ідей та створення життєздатного бізнесу, який базується на міцних маркетингових, фінансових та правових основах, що в свою чергу сприяє швидкому розвитку і передбачає стратегічний результат для регіону чи країни.

Підприємництво, яке засноване на стратегічній спрямованості на розвиток, готовності прийняти збалансований ризик, толерантності до невизначеності, навчанні на невдачах, сприянні гнучкості, креативності, інноваціям і оновленню - безсумнівно, є важливим доповненням до стратегічного планування. У цьому сенсі підприємництво можна розглядати як специфічну бізнес-стратегію організації, особливо з точки зору швидкого розвитку. Треба враховувати, що підприємницька ініціатива характеризується високою частотою і розмахом ініціатив стратегічного характеру, які залежать від можливостей розвитку на перспективу. Стратегія підприємництва має бути сфокусована на можливостях і базі всього підприємства, яка свідомо і постійно оновлює та формує підприємство, а також формує перспективи інноваційного розвитку, завдяки чому можуть створюватися нові сфери підприємницької діяльності, що сприяє стратегічному оновленню вже існуючого бізнесу.

Стратегічне підприємництво передбачає розпізнавання, відкриття та створення можливостей, а також подальші дії для створення нової доданої вартості, колективного багатства та соціального процвітання. Отже, дивлячись крізь призму підприємництва стратегія розвитку має бути спрямована на можливість створення нової доданої вартості за рахунок організації процесу оптимального використання стратегічного потенціалу на перспективу. Підприємницька стратегія розуміються як дія, що здійснюється на рівні всього підприємства та реалізується з метою створення нових цінностей. Таким чином, стратегічний потенціал підприємництва може бути внутрішньо пов'язаний з організаційною ефективністю, а також конкурентною перевагою, яка базується на основі стратегічного ресурсного потенціалу. Ресурсні джерела конкурентної переваги також відіграють важливу роль у визначенні рівня ефективності стратегічного підприємництва, тобто його впливу на ефективність суб'єкта підприємницької та конкурентну перевагу.

Підприємницька діяльність як носій проактивності, новаторства та сміливості відбувається в контексті стратегії розвитку підприємства. Іншими словами, підприємницька стратегія є функціональною за своєю природою і передбачає вибір щодо: поєднання частоти та ступеня підприємництва; поєднання можливостей і компетенцій; створення портфеля нових і оновлених підприємств; інтенсивність підприємницької поведінки в різних підрозділах підприємства; узгодження суперечностей підприємницької ініціативи. З цієї точки зору підприємницька стратегія є важливим засобом досягнення стратегічних результатів. В той же час підприємництво сприяє стратегічній гнучкості, креативності та постійному пошуку інновацій всередині підприємства на основі пошуку можливостей розвитку. Розвиток підприємства виникає, коли підприємництво стає домінуючою динамікою логіки організації та забезпечує контекст для формулювання реалізації стратегії в процесі стратегічного управління, що означає побудову стратегії навколо визнання, відкриття, створення та використання можливості інноваційним, проактивним і розумно ризикованим способом поєднання творчості з відкриттям підприємницьких можливостей збагачує набір стратегічних інструментів розвитку суб'єкта підприємницької діяльності. Таке комбінування збільшується також ефективність формування організаційних можливостей і використання їх для конкурентної переваги.

Тому, основою розвитку сучасного суб'єкта підприємницької є поєднання підприємництва з стратегічним управлінням для створення нових видів продуктів, що може створювати додаткові вигоди для підприємства. Значення стратегічного підприємництва зростає для підприємства, яка досягає високого рівня ефективності шляхом одночасного пошуку можливостей і пошуку конкурентних переваг, важливу роль у цьому процесі відіграє стратегічне планування.

ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**ПРОЦЕС ЕКСТРУДУВАННЯ ЗЕРНОВИХ ПРОДУКТІВ**

Шкурат О.В., студент
Юрченко О.Ю., старший викладач
Сумський НАУ

Актуальність дослідження процесу екструдювання зернових продуктів в сучасних умовах, обумовлена довгою історією розвитку та постійними удосконаленнями цього технологічного процесу. Починаючи з перших експериментів у XVIII столітті та до сучасних наукових досліджень, процес екструдювання зазнав значних змін та вдосконалень у своїй техніці та методології.

Сучасні дослідження, які оптимізують технологічні параметри та конструкцію прес-екструдерів, свідчать про неперервний інтерес до цього процесу. Нові відкриття в галузі формування мікроструктури екструдатів розширюють наше розуміння процесів, які відбуваються під час екструдювання, що в свою чергу відкриває нові можливості для виробництва продуктів з високою поживною цінністю.

В ході екструдювання вихідний матеріал, що містить крохмаль, піддається термомеханічній деструкції, переходить з дисперсного сипучого стану в пружно-в'язкопластичну масу (гель), характерну для крохмальних клейстерів високих концентрацій та денатурованих білків.

Ці перетворення відбуваються при дії на сировину, з необхідною кількістю вологи (до 40%), високих температур (до 200°C) та тиску (до 25 МПа) [1].

Якщо теплова енергія, необхідна, для протікання технологічного процесу, що генерується тільки за рахунок перетворення механічної енергії (сил тертя), то такий режим роботи називається автогенним. Якщо ж для досягнення необхідного температурного режиму та його автоматичного регулювання додатково застосовують зовнішній обігрів, то режим роботи – політропний [2]. Маса, що утворюється, переміщується шнеком до матриці і при певному тиску випресовується через її отвори.

Величина тиску обумовлена опором отворів матриці та структурно-механічними властивостями маси, що обробляється. Після виходу продукту з отворів матриці в результаті різкого перепаду температури та тиску; між зонами: високого (6...25 МПа) і атмосферного тиску) відбувається миттєве (1,2-10-4 с) випаровування вологи. Акумуляована продуктом енергія вивільняється зі швидкістю, приблизно рівною швидкості вибуху, що призводить до утворення пористої структури та збільшення обсягу екструдату (розширення). При цьому в результаті «вибуху» продукту відбуваються глибокі перетворення його структури: розрив клітинних стінок, деструкція та гідроліз [2].

Доведено, що розширення продукту на виході з отворів матриці є наслідком фізичних властивостей води [2]. За таких термічних умов (температура в екструдері може змінюватися, в межах 110...200 °C) і під дуже великим тиском вода існує тільки в рідкому стані. Коли пластифікований матеріал виходить з фільтру та досягає атмосферного тиску, вода зі стану перегрітої рідини миттєво перетворюється на пару, виділяючи значну кількість енергії. Під дією тиску пари в продукті утворюються пори, а крохмальні зерна ті, що залишилися цілими розриваються. Різде зниження температури забезпечує затвердіння крохмалю і фіксує альвеолярну структуру, що утворилася під впливом водяної пари [3].

У процесі екструдювання при високих тисках та температурах створюються умови «сухої клейстеризації», чи желатинізації, крохмалю. Його молекули піддаються максимальній деструкції у процесі виходу продукту з екструдера. Вода із стану перегрітої рідини миттєво перетворюється на пару, руйнуючи молекули амілози та амілопектину до цукрів та декстринів. Внаслідок гідротермічної обробки в екструдатах різко знижується вміст крохмалю з відповідним збільшенням вмісту водорозчинних цукрів та декстринів, покращується атакваність крохмалю глюкоамілазою, що забезпечує високу поживну цінність готових товарів [1].

Спучування екструдату відбувається в такий спосіб: желатинізація крохмалю призводить до утворення крохмального гелю, який, потрапляючи в гаряче середовище, розм'якшується, набуваючи пружно-еластичних властивостей, а волога, перетворюючись усередині гелю на пару, утворює в ньому дрібні бульбашки та пори. Відбувається насичення гелю безліччю бульбашок, тобто спучування.

Таким чином, сучасні дослідження, спрямовані на оптимізацію технологічних параметрів та конструкції прес-екструдерів, відзначають постійний інтерес до цього процесу, що підкреслює його актуальність. Відкриття в галузі формування мікроструктури екструдатів допомагають розширювати сучасне розуміння процесів, що відбуваються під час екструдювання, й відкривають нові можливості для створення продуктів з покращеною поживною цінністю та структурою.

Список використаних джерел

1. Гвоздев О.В. Технологічне обладнання для переробки продукції тваринництва : навчальний посібник / О.В. Гвоздев, Ф.Ю. Ялпачик, Ю.П. Рогач. Суми : Видавництво «Довкілля», 2004. 420 с.
2. Зінченко О.І. Кормовиробництво. 2-е вид., доп. і перероб. Київ : «Вища освіта», 2005. 448 с.
3. Проектування систем електрифікації та автоматизації АПК : підручник / І. І. Мартиненко, В. П. Лисенко, Л. П. Тищенко [та ін.]. Київ, 2008. 330 с.

ОГЛЯД ТА ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС РОБОТИ ПЕРЕВАНТАЖУВАЧІВ ЗЕРНА

Карпенко В.В., студент інженерно технологічного факультету

Науковий керівник: доцент С.Л. Семірненко

Сумський НАУ

Підбір та розрахунок раціональних збирально-транспортувальних комплексів повинен виконуватися для кожного агропідприємства окремо з урахуванням площ під посівами, урожайності, обмежень по терміну збирання та агрологістики.

Після проведення аналізу літературних джерел по темі нами був також проведений аналіз перевантажувачів зерна, що найбільш широко застосовуються в Сумському регіоні.

На рисунку 1 наведено застосування в сільгосп підприємствах Сумської області перевантажувачів зерна різних виробників.

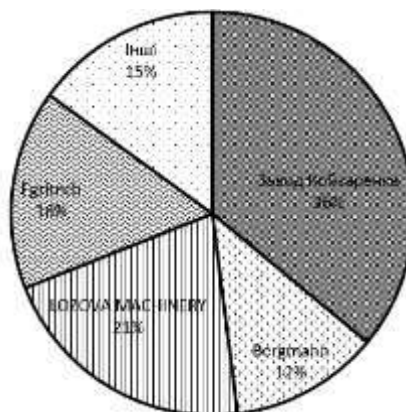

Рисунок 1 - Застосування в сільгосп підприємствах Сумської області перевантажувачів зерна

Як видно із рисунку 1, в Сумському регіоні найбільше застосування знайшли перевантажувачі, які виробляються в Сумській області, в с.м.т. Липова Долина компанією ТОВ «Завод Кобзаренка» - 36%. На другому місці по застосуванню в регіоні також перевантажувачі вітчизняного виробництва ТОВ LOZOVA MACHINERY – 21%. Таким чином, більше половини усіх перевантажувачів зерна, що використовуються сільськогосподарськими виробниками Сумської області – вітчизняного виробництва.

Технологічний процес роботи перевантажувачів

При організації збирання зернових культур виникає проблема простою як зернозбиральних комбайнів, так і автомобільного транспорту. Основною причиною виникнення простою є раптова зміна часу циклу вказаної техніки. Цю проблему можливо вирішити за рахунок включення в склад збирально-транспортуючих агрегатів додаткової ланки – тракторних перевантажувачів зерна. Задача останніх полягає у прийманні зерна від комбайнів (див. рис. 2), при чому, об'єм кузова перевантажувача повинен бути не менш ніж в два рази більшим від об'єму бункера комбайна.

Рис. 2 – Приймання зерна від комбайна перевантажувачем

Рис. 3 – Перевантаження зерна в автомобільний транспорт

При завантаженні бункера-накопичувача зерном, перевантажувач рухається до краю поля, де організоване місце перевантаження зерна в автомобільний транспорт (рис. 3), як правило, великої вантажності. Після розвантаження, перевантажувач направляється до комбайну для подальшого прийняття зерна.

Саме правильний підбір і розрахунок складу транспортних засобів і забезпечують максимальну продуктивність роботи зернозбиральних комбайнів, що в свою чергу, приводить до скорочення термінів збирання, а як наслідок і до зменшення втрат врожаю зернових культур в цілому.

ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ ЗБИРАННЯ БУЛЬБ КАРТОПЛІ ТА АНАЛІЗ РОБОЧИХ ОРГАНІВ

Радченко Є.О., студент інженерно технологічного факультету
Науковий керівник: доцент С.Л.Семірненко
Сумський НАУ

Забезпечення повної механізації технологічного процесу збирання картоплі можливе лише при одночасному виконанні операцій по підкопуванню бульб, відділенню бадилля картоплі, бур'янів та ґрунту, виконанні вивантаження картоплі в транспортний засіб. Одночасне виконання даних операцій забезпечується тільки сучасними, високопродуктивними комбайнами, які розраховані на великі площі і ефективні при довжині гонів, що вимірюється сотнями метрів. Такі технічні засоби збирання картоплі доцільні при застосуванні у великих сільськогосподарських підприємствах з площами під картоплю – 100 і більше гектарів.

Для агропідприємств малих форм господарювання площі під картоплею становлять, як правило, від одного до десяти гектар. Так, згідно статистичних даних за останні три роки середні площі під картоплею у підприємствах вказаної форми господарювання становили 2,1 гектара. Використання комбайнової технології збирання картоплі на даних площах недоцільно ні з технічної, ні з економічної точки зору. Не менш важливим фактором неможливості використання комбайнової технології збирання картоплі є відсутність тракторів необхідного для агрегування комбайнів тягового класу. А в значній частині господарств – взагалі відсутність тракторів (застосовується мотоблочна технологія вирощування та збирання картоплі).

Тому, в даних агропідприємствах основну частину парку техніки для механізованого збирання бульб картоплі складають картоплекопачі (рис. 1.).

В теперішній час картоплекопачі, що використовуються в агропідприємствах малих форм господарювання за характером технологічного процесу поділяються на три типи:

- 1) картоплекопачі, що порушують зв'язок кущів картоплі з ґрунтом і підіймають бульби картоплі на поверхню поля (рис. 2 а);
- 2) картоплекопачі роторні – підкопують кущі картоплі та розкидають шар ґрунту та бульби перпендикулярно до рядка (рис. 2 б);
- 3) картоплекопачі просвіаючі – підкопують кущі картоплі та направляють підкопану масу на сепаруючі органи (рис. 2 в).

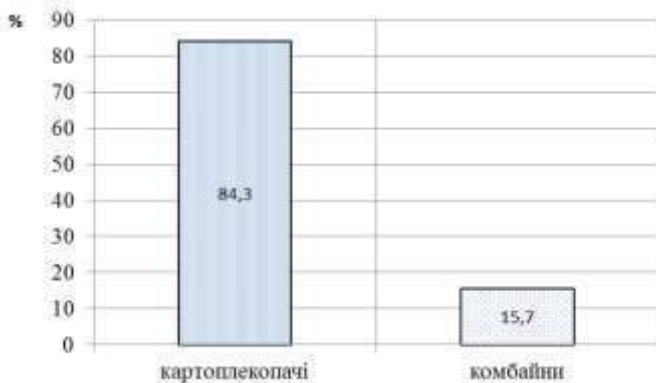

Рис. 1 – Розподіл технічних засобів для збирання картоплі в агропідприємствах малих форм господарювання

а	б	в	а)	б)	в)
Рис. 2 – Розподіл копачів за характером технологічного процесу			Рис. 3 – Розподіл робочих органів картоплекопачів по дії на шар ґрунту		

Кожний із наведених вище типів копачів має свої певні переваги та недоліки. Але, на нашу думку, одним із основних показників якості їх роботи є втрати картоплі як не викопаної, так і пошкодженої.

Так, при простоті конструкції першого типу копачів він має найнижчі якісні показники - втрати бульб картоплі становлять до 30%. Другий тип копачів має більший відсоток травмованих бульб у порівнянні із першим, але загальний відсоток втрат не перевищує 18 %. Третій тип копачів має найнижчий відсоток втрат – до 12% та найнижчі затрати праці на збирання бульб картоплі.

Робочі органи картоплекопачів у залежності від способу дії на шар ґранту поділяються на пасивні (рис. 3 а), активні (рис. 3 в), та комбіновані (рис. 3 б).

Лемеші пасивні прямокутної форми застосовуються на зв'язних ґрунтах при незначній забур'янілості, трикутної форми – на засмічених ґрунтах. Особливістю роботи активного лемешу є можливість ефективної роботи на всіх видах ґрунтів за рахунок коливальних рухів та самоочищення.

За формою поверхні підкопуючі робочі органи картоплекопачів поділяються на плоскі, секційні та коритоподібні. Плоскі лемеші це, як правило, пасивні лемеші. Секційні лемеші установлюються для запобігання бокового випадання бульб картоплі при їх викопуванні. Коритоподібні – не доцільно застосовувати на вологих липких ґрунтах із-за налипання ґрунту на заокругленнях «корита».

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИЧИН ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ В ГАЛУЗІ АПК

Москаленко Д.А., студент1 курсу ІТФ, спец. «Агроінженерія»

Науковий керівник: О.В.Семерня

Сумський НАУ

Агропромисловий комплекс України характеризується високим рівнем травматизму. Основними причинами виникнення небезпечних ситуацій і як наслідок виробничого травматизму є: сезонний характер робіт у галузі рослинництва, з низьким рівнем механізації в тваринництві, залучення до роботи працівників низької кваліфікації без оформлення трудового договору, на роботах з підвищеною небезпекою та з агрохімікатами, відсутність спеціалістів та контролю за охороною праці особливо у невеликих фермерських господарствах. Ще до «традиційних» причин, що утворюють ризики, додаються ризики пов'язані з військовим станом (мінуванням територій, проведення робіт на прилеглих територіях де йдуть бойові дії). Ці та інші причини створюють значні проблеми в організації та забезпеченні безпечних умов праці.

Постановка проблеми. Для розв'язання проблем щодо створення безпечних умов праці, зниження впливу виробничих ризиків на працівників, необхідно провести аналіз та оцінку стану і тенденцій нещасних випадків, розробити превентивні заходи. Необхідне розуміння природи походження нещасних випадків. На галузевому рівні АПК узагальнені бази даних про умови праці та безпеки на робочих місцях відсутні. Тому дослідження причин та обставин нещасних випадків є найбільш ефективним для оцінки ризиків та обґрунтування профілактичних заходів і рекомендацій.

Аналізуючи причини виробничого травматизму, а їх умовно можна поділити на чотири групи: організаційні, технічні, санітарно-гігієнічні, психофізіологічні, свідчать про те, що система управління охороною праці в багатьох агропідприємствах підприємствах не діє. Найважливішим завданням всіх рівнів управління охороною праці є скорочення виробничих травм і професійних захворювань. Для виявлення основних закономірностей причинно-наслідкових зв'язків в процесі травмування, необхідно оцінити ризики, з'ясувати причини та обґрунтувати профілактичні заходи. Найбільш ефективним превентивним заходом є оцінка ризиків. Для сільського господарства є особливо актуальними забезпечення мінімального ризику травмування в виробничій системі ЛЮДИНА -МАШИНА-НАВКОЛИШНЕ СЕРЕДОВИЩЕ. Важливий напрямок зменшення ризиків травмування є своєчасне проведення діагностики сільськогосподарської техніки, обладнання, через що можуть трапитися аварії. Статистичні данні свідчать про зменшення виробничого травматизму по кількості травм, в той же час, показник тяжкості зростає. Збільшилася кількість нещасних випадків зі смертельним наслідком. Основними причинами залишаються організаційні причини.

Роботодавці та спеціалісти з охорони праці знизили рівень уваги до питань системи управління охороною праці на підприємстві. Керівники структурних підрозділів не виконують посадові обов'язки, а виконавці робіт не дотримуються вимог інструкцій з охорони праці. Інструктажі часто проводяться формально, без дотримання періодичності проведення та їх належного засвідчення. Інструкції на робочих місцях відсутні. Травмування працівників агропідприємств здебільшого відбувається через порушення правил безпеки при роботі на сільськогосподарській техніці, автотранспорті; неправильне поводження з реманентом, електричним струмом. Незнання технологічних процесів зберігання, застосування агрохімікатів та порушення правил безпеки при роботі з агрохімікатами призводить до отруєвань та професійних захворювань працівників. У більшості випадків працівники працюють без засобів індивідуального захисту, причиною є брак коштів на їх закупівлю. Сезонний характер зайнятості в галузі рослинництва, значна тривалість робочого часу впливає на перенапруження людського організму, накопичення втоми та зростання виробничого травматизму. Сезонні роботи характеризуються параметрами довкілля, що не відповідають нормативним значенням температури, швидкості руху повітря, відносній вологості, гранично-допустимій концентрації шкідливих речовин, пилу у робочій зоні. При роботі на сільськогосподарській техніці працівники попадають під вплив шуму та вібрації, що призводить до зниження уваги, помилкових дій і можливих аварійних ситуацій.

Значною проблемою агропідприємств є погана забезпеченість працівників санітарно - побутовими приміщеннями і порушенням правил особистої гігієни.

Висновки: Зниження виробничого травматизму та захворюваності в аграрному секторі передбачає приведення чинної законодавчо-правової бази з охорони праці у відповідність з міжнародними нормами; використання світового досвіду моніторингу ризиків травмування і професійних захворювань; створення оптимальних умов праці, що сприяє зменшенню кількості шкідливих виробничих факторів; використання техніки та технологій, які відповідають міжнародним вимогам якості, стандартизації і сертифікації; проведення оцінки технічного стану, технічні огляди машин, механізмів, устаткування, сільськогосподарської техніки, що знизить рівень виробничого травматизму; проведення лікувально-профілактичних заходів; проведення атестації робочих місць; посилення відповідальності юридичних і фізичних осіб, що використовують найману працю за безпеку працівників.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ТА ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ БЕЗПЕЧНОГО ВИКОНАННЯ РОБІТ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Литвиненко Є.В., студент 1 курсу ІТФ, спец. «Агроінженерія»
Науковий керівник: О.В. Семерня
Сумський НАУ

Запобігання нещасним випадкам – це об'ємний систематичний процес. Він має досить тривалий період, а позитивний результат його проявляється з плином часу. Підтвердженням цього є, хоч і незначна, але стійка тенденція зниження виробничого травматизму на сільськогосподарських підприємствах протягом десяти останніх років. Метою управління охороною праці є забезпечення безпеки, збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці ця мета досягається виконанням відповідних функцій управління, тобто комплексом взаємопов'язаних впливових дій, що здійснюється суб'єктом управління цілеспрямовано на об'єкт управління

Найбільш поширені порушення вимог безпеки в господарствах АПК – це відсутність дозволів на виконання робіт та експлуатацію машин і механізмів підвищеної небезпеки, не проведення медоглядів працівників, в тому числі обов'язкових передрейсових медоглядів трактористів – машиністів та водіїв. Нерідко до роботи допускаються працівники без засобів індивідуального захисту і ті, які не пройшли навчання з питань охорони праці. Серед підгалузей сільського господарства найбільш травмонезбезпечними є рослинництво і тваринництво. Як показує моніторинг виробничого травматизму, саме під час виконання робіт у рослинництві сталося 55% смертельних нещасних випадків серед механізаторів, 58% - серед працівників допоміжних професій, майже 20% з водіями від загальної кількості таких випадків у сільськогосподарському виробництві.

Велика кількість професійних ризиків в АПК пояснюється достатньо високим рівнем розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні, коли активне застосування високоенергетичної техніки і технологій, хімічних і біологічних речовин призводить до того, що всі сфери життєдіяльності працівників сільського господарства перебувають в зоні ризику. За умов сучасного аграрного виробництва – складної системи, яка є доволі небезпечною, а у технологічному процесі бере участь людина з її емоційною, фізіологічною і психологічною слабкістю, завжди існує ризик нещасного випадку. Найбільш поширені порушення вимог безпеки в господарствах АПК – це відсутність дозволів на виконання робіт та експлуатацію машин і механізмів підвищеної небезпеки, не проведення медоглядів працівників, в тому числі обов'язкових передрейсових медоглядів трактористів – машиністів та водіїв. Нерідко до роботи допускаються працівники без засобів індивідуального захисту і ті, які не пройшли навчання з питань охорони праці.

При аналізі виробничого травматизму в останні 10 років зафіксовано що щорічно у всіх галузях народного господарства кількість травмованих в середньому складає біля 20 тис. осіб, з них смертельний майже кожен 20 – й випадок. В сільському господарстві на 10 нещасних випадків один призводить до летального наслідку. Це найгірший показник стану травматизму по всіх галузях, як по загальній кількості травмованих, так і в перерахунку на 1000 працюючих. Ризик отримати виробничу травму, або професійне захворювання в аграрному секторі України в декілька разів вищий, ніж у європейських країнах, де один смертельний випадок припадає на 800 – 1200 травмованих. Більшість нещасних випадків трапляються через незадовільну організацію виконання робіт – 15...16 %; порушення трудової і виробничої дисципліни – 11...12%; порушення технологічного процесу – 10 %; недоліки в навчанні безпечним методам праці – 8...9 % та з інших причин. Важливими для сільськогосподарського виробництва є завдання по розробці засад соціально – гігієнічного моніторингу умов праці та стану здоров'я працівників АПК, які за умовами праці, (а також завдяки специфіці виконання робіт і недостатній кількості та низькій якості засобів колективного та індивідуального захисту) є, найменш захищеними у державі.

Статистика профзахворювань за останні роки свідчить: із загальної кількості працівників, які щорічно набувають статусу професійно хворих (близько 5-6 тис. осіб), тільки приблизно 0,5% є працівниками сільськогосподарського виробництва. Тобто лише одному – двом працівникам сільського господарства на рік вдається підтвердити статус професійно хворого. Ці цифри не можна визнати такими, що об'єктивно характеризують здоров'я сільських працівників з огляду на перелік шкідливих та небезпечних чинників виробничого довкілля у сільському господарстві.

Беручи до уваги аналіз стану охорони праці в агропромисловому комплексі, можна визначити пріоритетні напрямки працезахоронної роботи - однією з основних причин високого рівня виробничого травматизму і профзахворюваності в агропромисловій галузі є недостатня навченість працівників з питань охорони праці через неякісне (формальне) проведення інструктажів та інших видів навчань; - необхідно розширити співпрацю служб охорони праці різних рівнів з Державною службою з питань праці та соціальними партнерами з питань профілактики виробничого травматизму та профзахворювань; - систематично аналізувати інформаційні дані, сформовані шляхом системного дослідження статистичних даних показників, що дають повне і глибоке уявлення про стан травматизму, обставини та причини його виникнення, найбільш травмонезбезпечні професії працівників, їх вік, стаж роботи, рівень профпідготовки та інші показники.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ В АГРОПІДПРИЄМСТВАХ

Хом'як Я.А., студент 1 курсу ІТФ, спец. «Агроінженерія»
Науковий керівник: О.В.Семерня
Сумський НАУ

Створення ефективної системи соціального захисту на підприємствах є невід'ємною умовою розвитку суспільства, особливо в умовах ринку, виступає необхідною платою суспільства та бізнесу за соціальний мир, стабільність соціальної системи та можливість нормальної господарської діяльності.

В Україні право на соціальний захист передбачено Конституцією. Так, стаття 46 Конституції України передбачає, що громадяни мають право на соціальний захист.

Відповідно до статті 4 цього закону, страхуванню на випадок безробіття підлягають особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту), включаючи тих, які проходять альтернативну (невійськову) службу, а також тих, які працюють неповний робочий день або неповний робочий тиждень, та на інших підставах, передбачених законодавством про працю.

Проблеми соціального захисту на підприємствах досліджуються у працях А. Г. Антипова, Н.П. Борецької, А. О. Водяника, М. О. Лисюка та ін. Питання соціального захисту регулюються законодавчими та нормативними актами і відображені в Конституції України, в Кодексі законів про працю, в роботах Міжнародної організації праці та Національного науководослідного інституту охорони праці.

Метою статті є найбільш повне визначення соціального захисту працівників на підприємствах АПК, його напрямків, методів реалізації, способів фінансування, найважливіших принципів з урахуванням аналізу базових положень міжнародних документів і вітчизняної законодавчої бази.

Необхідність удосконалення та розвитку соціального захисту в агропідприємствах охоплює комплекс відносин між працівниками та роботодавцями, суспільними організаціями та державою, пов'язаних із мінімізацією впливу факторів, які впливають на якість життя, умови праці та соціальний статус громадян. Від вирішення цих проблем залежить не тільки успішна робота конкретного підприємства чи галузі, але і вкрай необхідна сьогодні стабілізація економіки країни в цілому.

Соціальний захист працівників на виробництві включає в себе такі напрямки: створення безпечних умов праці, які б давали можливість заробляти кошти для гідного існування та виключали отримання травм і професійних захворювань працівників на виробництві; запровадження необхідних заходів щодо охорони праці та соціального захисту громадян у випадку професійних захворювань та нещасних випадків, доступ громадян до національних систем охорони здоров'я, реабілітації та професійної освіти; забезпечення працівників та членів їх сімей прожитковим мінімумом матеріальних засобів у разі безробіття, втрати або зниження доходу внаслідок хвороби, народження дитини, нещасного випадку в побуті, виробничої травми або професійного захворювання, інвалідності, старості, втрати годувальника.

У будь-якому суспільстві соціальний захист виконує дві головні функції: 1. Зменшує негативні наслідки бідності шляхом надання короткотермінової допомоги малозабезпеченим верствам населення. 2. Запобігає бідності шляхом створення умов для участі громадян у соціальному страхуванні в працездатний період.

Ці функції перебувають у певній суперечності, тому перевага надається тій чи іншій з них залежно від економічної ситуації в країні. У кризові періоди пріоритет належить першій функції, яка є характерною для сучасного стану економіки і соціального захисту в Україні.

Аналіз базових положень міжнародних документів і вітчизняної законодавчої бази з цих питань дає можливість виділити найважливіші принципи соціального захисту населення на виробництві: соціальна відповідальність суспільства та держави за дбайливе відношення до кожної особи, реалізацію її прав на працю, вибір професії, місце роботи та навчання, забезпечення захисту здоров'я та життя, компенсацію втрати працездатності; соціальна справедливість у галузі трудових відносин — рівна винагорода за рівну працю, право на безпеку та гігієну праці, збереження здоров'я, працездатності громадян, на соціальну допомогу в разі захворювань, на високий рівень компенсації загубленої працездатності, забезпечення медичної, соціальної та професійної реабілітації постраждалих на виробництві; всебічний та обов'язковий характер захисту працівників від соціальних і професійних ризиків, забезпечення права на соціальний захист як головного орієнтиру соціально-економічного розвитку суспільства; мінімальний рівень соціальних і професійних ризиків, наявність відповідної інформації; багатосуб'єктність соціального захисту, суб'єктами якого повинні бути держава, роботодавці, професійні асоціації та об'єднання, регіональні органи управління; економічна та соціальна свобода працівників у галузі праці — вибір професії з мінімальним рівнем професійних та соціальних ризиків, можливість отримання професійної освіти, місця роботи; особиста відповідальність працівників за збереження свого здоров'я та працездатності.

Забезпечення соціального захисту має важливе значення у цивілізованому суспільстві. Соціальний захист повинен поширюватися на всі категорії населення через систему соціальних гарантій, що являють собою механізм довгострокової дії, передбачені законом зобов'язання держави, спрямовані на реалізацію конституційних прав громадян.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОПТИМАЛЬНИХ РЕЖИМІВ ЕКСТРУЗІЇ В ПРЕС-МАШИНІ

Шкурат О.В., студент,
Юрченко О.Ю., старший викладач
Сумський НАУ

На сьогодні, є надзвичайно важливою тема дослідження оптимальних режимів екструзії, адже зерно та зернові суміші, піддані процесу екструзії, набувають нових властивостей, які суттєво покращують їхню якість та поживні характеристики.

Переваги екструдованих продуктів у вирощуванні тварин незаперечні. Екструдювання забезпечує стерилізацію сировини, що дозволяє уникнути заразних бактерій, цвілі та грибків, забезпечуючи безпечний та здоровий корм для тварин. Крім того, екструдовані продукти мають покращену засвоюваність поживних речовин, що дозволяє підвищити продуктивність тварин та птахів. Споживання таких кормів позитивно впливає на смакові якості та апетит тварин, що може сприяти зниженню витрат на годівлю. Екструдовані продукти також дозволяють вирішити актуальні проблеми у галузі тваринництва, такі як зниження витрат на корми, покращення якості комбікормів та зниження впливу шкідливих факторів на продуктивність тварин.

Ураховуючи зменшення споживання комбікормів у тваринництві та птахівництві через їхню високу ціну та низьку ефективність, екструдювання зернових продуктів набуває великого значення для забезпечення тварин високоякісним та здоровим харчуванням [1, с.108]. Дослідження оптимальних режимів екструзії в прес-машині дозволить виявити найефективніші параметри процесу, що може призвести до підвищення якості та доступності кормів для тварин та птахів, сприяючи зростанню продуктивності господарств та покращенню їх рентабельності.

Варто зауважити, що у сільському господарстві для приводу робочих машин використовуються асинхронні двигуни з короткозамкнутим ротором. Відомо, що такі електродвигуни мають високі показники (ККД, $\cos \phi$), порівняно малу вартість, безпечні та надійні в експлуатації. Переваги асинхронних двигунів можуть бути реалізовані лише при умові правильного їх вибору і приміщення. Існуюче обладнання, яке надходить в сільське господарство в комплекті з технологічним обладнанням. В зв'язку з цим задача вибору електродвигунів для технологічного обладнання зводиться до забезпечення відповідності властивостей електродвигунів параметрам і привідним характеристикам робочих машин та умовам навколишнього середовища. Але в кожному конкретному випадку при виконанні серійного обладнання, слід враховувати особливості прийнятої технології виробництва і реальним умовам експлуатації, так як вони можуть відрізнятися від нормативів, які приведені в технічному паспорті електродвигуна [2, с.111].

На основі цього задача вибору електродвигунів приводу серійного технологічного обладнання зводиться до рішення наступних питань [3]:

- вибір електродвигунів з врахуванням умов навколишнього середовища при експлуатації;
- перевірконому розрахунку потужності електродвигуна на відповідність дійсному режиму роботи та реальному завантаженню технологічного обладнання;
- перевірка вибраних електродвигунів по умовам запуску, перевантажувальній здатності та іншим показникам.

Таким чином, дослідження оптимальних режимів екструзії для зерна та зернових сумішей в прес-машині є надзвичайно важливим напрямком в сучасному тваринництві та птахівництві. Використання екструдованих продуктів має ряд незаперечних переваг, таких як стерилізація сировини, покращення засвоюваності поживних речовин, поліпшення смакових якостей та апетиту тварин. Це може призвести до зменшення витрат на годівлю та підвищення продуктивності тварин та птахів. Оптимальні режими екструзії є ключовим фактором у забезпеченні високоякісного та здорового харчування для тварин. Важливо враховувати умови навколишнього середовища та реальні завантаження технологічного обладнання при виборі електродвигунів для приводу машин, щоб забезпечити ефективність та надійність їхньої роботи. Правильний вибір електродвигунів є вирішальним у забезпеченні безперебійного та продуктивного виробництва в галузі сільськогосподарської техніки та обладнання.

Список використаних джерел

1. Дацишин О. В. Механізація переробки та зберігання плодоовочевої продукції / О.В. Дацишин, О.В. Гвоздев, Ф.Ю. Ядпачик. Київ : Мета, 2003. 287 с.
2. Механізація та автоматизація у тваринництві і птахівництві / О. С. Марченко, О.В. Дацишин, Ю.М. Лаврінченко [та ін.]; за ред. О.С. Марченка. Київ : Урожай, 1995. 416 с.
3. Гвоздев О.В. Технологічне обладнання для переробки продукції тваринництва : навчальний посібник / О.В. Гвоздев, Ф.Ю. Ядпачик, Ю.П. Рогач. Суми : Видавництво «Довкілля», 2004. 420 с.

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ВИЗНАЧЕННЯ ЯКІСНОГО СКЛАДУ МОЛОКА НА ВМІСТ БІЛКА ТА ЖИРУ

Троян О.О., студент 2м курсу, ІТФ,
Науковий керівник: В.О.Кравченко
Сумський НАУ

Постановка проблеми. Необхідність контролювати якісний склад молока в сучасних реаліях є очевидною. Насьогодні існує велике різноманіття методів по якісному визначенню складу молока від хімічних до фізичних. Різні методи мають відмінні показники точності та параметри виміру. Дуже важливо обрати самий універсальний та доцільний метод аналізу. Що дозволить зменшити витрати на цю операцію та покращить якість молока та збільшить конкурентоспроможність дрібного ринку.

Основні матеріали дослідження. Предметом нашого дослідження є методи аналізу молока на вміст білка та жиру. Однією з ключових характеристик буде універсальність методу для паралельного визначення відразу декількох якісних показників молока. Молочна промисловість постійно розвивається та вдосконалюється, а більшість методів вузько направлені або мають низьку точність вимірів. Безперервний розвиток промисловості потребує паралельного розвитку самих методів аналізу для цієї галузі, котрий відбувається досить повільно.

Ми будемо розглядати два на мій погляд найперспективніші методи для аналізу, а саме; ультразвуковий та інфрачервоний метод. Вони мають можливість проводити водночас якісний аналіз відразу декількох складових молока та мають високу точність, і гарний розвиток в економічному сегменті, щорічно зменшуючи вартість комплектуючих пристроїв та підвищення їх якості та точності.

Інфрачервона (IR) Спектроскопія - це метод аналізу, який використовує взаємодію молекул з інфрачервоним (IR) випромінюванням для визначення складу і структури речовини. Інфрачервона спектроскопія може бути використана для аналізу молока та інших продуктів харчування для визначення вмісту жиру, білка, лактози, води та інших компонентів. Інфрачервона спектроскопія є швидким та недеструктивним методом аналізу молока та інших харчових продуктів. Вона широко використовується в харчовій промисловості для контролю якості та визначення складу продуктів. Але на даний час потребує дороговартісного обладнання.

Ультразвуковий метод аналізу молока використовує властивості ультразвукових хвиль для визначення різних параметрів молока, таких як вміст жиру, білка, та інших компонентів. Являється дуже гнучким та може комбінуватися в поєднанні як з іншими методами так і приладами, або удосконалювати існуючі. Найкращий приклад це поєднання п'єзоелектричної кераміки для покращення виміру ультразвуковим методом, збільшення точності та зменшення спотворення сигналу.

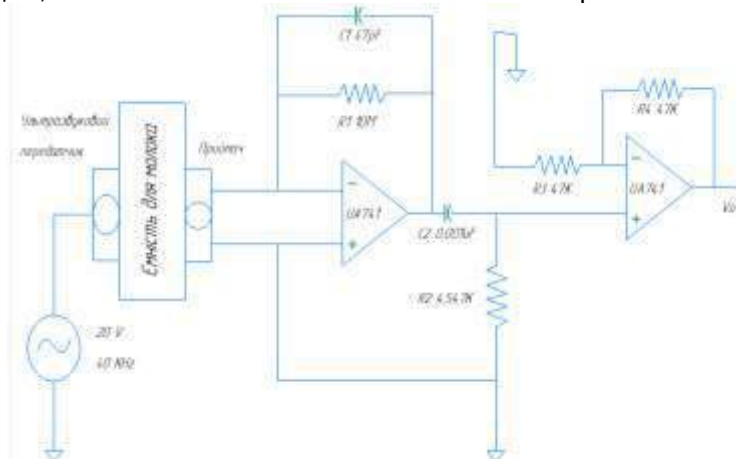

Рис.1 Схема формування сигналу за допомогою п'єзоелектричного комбінування

Комбінування перекидає недоліки ультразвукового методу і надає умови для розвитку цього методу в сучасному електротехнічному обладнанні для аналізу якісних показників молока на вміст білка та жиру.

Ця робота має велике практичне значення для промислових підприємств та споживачів, оскільки можна вдосконалити аналіз молока на головні компоненти, а головне зробити його більш економічним та доступним для промисловості та фахівців у цій сфері, що вплине на якість молочних продуктів так і на їх ціну.

Список використаних джерел

1. Інфрачервоні методи визначення якості та їх переваги над традиційними // Молокопереробка. – 2006. – № 5. – С. 21-22.
2. Бубела Т.З. та ін. Методи та засоби визначення показників якості продукції : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. 292 с.

ВИРОБНИЦТВО ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР З ЕЛЕМЕНТАМИ СИСТЕМИ ТОЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

Заскока М.М., студент 2м курсу ІТФ
Науковий керівник: доцент О.А.Саржанов
Сумський НАУ

Вступ

Сільське господарство є однією з ключових галузей господарства багатьох країн світу, і виробництво зернових культур відіграє важливу роль в забезпеченні харчової безпеки і економічного розвитку. Однак, сучасна сільськогосподарська справа стикається з рядом викликів, таких як зростаюча світова популяція, зміна клімату, обмежені ресурси, та необхідність зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Саме тут на допомогу приходять елементи системи точного землеробства, які сприяють підвищенню ефективності виробництва зернових культур.

1. Поняття системи точного землеробства

Система точного землеробства (Precision Agriculture, Precision Farming) - це сучасний підхід до сільського господарства, який використовує інформаційні технології та сучасні сільськогосподарські практики для оптимізації процесів вирощування рослин та ведення тваринництва

Основні аспекти системи точного землеробства включають:

- Збір даних: Використання різноманітних датчиків, GPS, дронів та інших засобів для збору даних про стан ґрунту, врожайності, погодних умов, стану рослин і тварин та інших параметрів, які впливають на сільське господарство.

- Аналіз даних: Обробка та аналіз зібраних даних за допомогою спеціалізованих програм та алгоритмів для виявлення паттернів та залежностей.

- Прийняття рішень: На основі аналізу даних фермери можуть приймати обґрунтовані рішення про вирощування рослин, використання добрив та засобів захисту рослин, полив та інші аспекти сільського господарства.

- Виконання робіт: Використання сучасної техніки і автоматизованих систем для виконання робіт на полі з точністю до сантиметрів.

- Моніторинг результатів: Постійний моніторинг та оцінка результатів для вдосконалення сільського господарства та внесення корекцій до стратегій вирощування.

Система точного землеробства допомагає знижувати витрати на виробництво, підвищувати врожайність та якість продукції, зменшувати вплив сільського господарства на навколишнє середовище.

2. Основні складові системи точного землеробства

- Геоінформаційні системи (ГІС) - збір та обробка даних з дистанційних датчиків, супутників і дронів дозволяє отримувати точну інформацію про стан поля і розподіл ресурсів.

- Використання сучасних сортів і гібридів - вибір оптимальних сортів для конкретних умов господарювання та попередній аналіз їх врожайності та стійкості до стресових умов.

- Добрива та захист рослин - точне дозування добрив та захисних засобів з урахуванням різниці в урожайності на різних ділянках поля.

- Полив - автоматизована система поливу, яка регулює вологість ґрунту на основі даних з датчиків, дозволяє зменшити споживання води та підвищити врожайність.

- Оптимізація обробки ґрунту - використання GPS-навігації для точного виконання обробки ґрунту.

3. Вигоди виробництва зернових культур з елементами системи точного землеробства

Ось деякі з них:

- Збільшення продуктивності: Система точного землеробства дозволяє оптимізувати вирощування зернових культур, використовуючи дані про стан ґрунту, погодні умови та інші фактори.

- Економія ресурсів: Використання точних даних дозволяє ефективно використовувати ресурси, такі як добрива, вода та засоби захисту рослин.

- Покращення якості продукції: Система точного землеробства дозволяє фермерам керувати якістю зернових культур, використовуючи точну підтримку рішень.

- Мінімізація ризиків: Система точного землеробства допомагає фермерам більш точно передбачати ризики та приймати обґрунтовані рішення щодо управління ними.

- Використання сучасних технологій: Виробництво зернових культур з використанням системи точного землеробства спонукає фермерів використовувати сучасну технологію та інформаційні системи, що сприяє їхньому професійному розвитку та підвищує конкурентоспроможність господарства.

- Збільшення прибутковості: З покращенням продуктивності, зменшенням витрат та покращенням якості продукції фермери можуть досягти більшої прибутковості виробництва зерна.

Висновок

Система точного землеробства є ефективним інструментом для оптимізації сільського господарства та підвищення його ефективності, що впливає на усьо сільськогосподарську галузь та сприяє сталому розвитку.

СТАН ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ

Колесниченко А.В., студент 2м курсу, ІТФ
Науковий керівник: доцент В.О.Герасименко
Сумський НАУ

Ситуація в галузі виробництва зерна в Україні варіюється в залежності від багатьох факторів, таких як погодні умови, ціни на зерно, політичні рішення та інші економічні та соціальні чинники. Однак можна виокремити деякі загальні тенденції та перспективи в цій галузі:

1. Виробництво зерна: Україна є однією з провідних країн у виробництві та експорті зернових культур, таких як пшениця, кукурудза та ячмінь. Виробництво зернових продуктів в Україні традиційно високе, і ця галузь є важливою для економіки країни.

2. Експорт зерна: Україна активно експортує зернові культури на світовий ринок. Зернові продукти є одним із головних товарів для експорту, і це сприяє залученню іноземних валютних коштів до країни.

Україна щороку експортує значні обсяги зернових культур. Експортні обсяги можуть коливатися в залежності від врожайності та попиту на світовому ринку. У деяких роках Україна може вважатися одним із найбільших світових експортерів пшениці та інших зернових продуктів.

Головними експортними ринками для українського зерна є країни Європи, Близького Сходу, Азії та Африки. Зокрема, країни Європейського Союзу, Єгипет, Туреччина, Іран, Китай та інші є важливими партнерами для українських експортерів.

Україна має значний потенціал для подальшого розвитку експорту зерна, але важливо враховувати різні фактори, які можуть вплинути на цей ринок. До них включаються погодні умови, глобальні торгові тенденції, політичні рішення та інші фактори, які можуть впливати на експортну діяльність України в цій галузі.

3. Технологічні інновації: Технологічні інновації в виробництві зерна грають важливу роль в підвищенні продуктивності та якості врожаїв, а також в покращенні ефективності цієї галузі. В Україні також спостерігається тенденція до впровадження сучасних технологій у сільському господарстві, включаючи виробництво зерна.

Виробники зернових культур в Україні активно використовують сучасні сорти та гібриди, які мають вищу врожайність, стійкість до шкідників і хвороб, а також покращені якісні характеристики. Це допомагає збільшити виробництво зерна на одиницю землі.

Механізація грає важливу роль в сільському господарстві. Українські фермери використовують сучасні комбайни, трактори та інші сільськогосподарські машини для обробки полів, сівби та збирання врожаю.

Використання сучасних інформаційних технологій і систем моніторингу дозволяє фермерам краще контролювати урожайність, витрати води та добрив, а також прогнозувати погодні умови для оптимізації сільськогосподарських операцій.

В Україні також розвивається органічне виробництво та використання екологічно чистих підходів до сільського господарства.

Технологічні інновації в сільському господарстві в Україні допомагають підвищити ефективність та конкурентоспроможність галузі, а також сприяють сталому розвитку сільськогосподарського сектору в країні.

4. Потенціал для розширення: Україна має значний потенціал для розширення виробництва зернових культур. Цей потенціал базується на ряді факторів:

- Земельні ресурси: Україна має великий земельний фонд, який включає підприємства, приватні господарства та державні землі. Ця країна володіє приблизною площею приблизно 33 мільйонів гектарів сільськогосподарських земель, і значна частина цих земель може бути використана для вирощування зернових культур.

- Кліматичні умови: Україна має сприятливий клімат для вирощування зернових культур, з достатнім рівнем опадів та сонячними днями. Це створює гарні умови для вирощування різних видів зернових культур, таких як пшениця, кукурудза, ячмінь та інші.

- Сучасні технології: В Україні активно впроваджуються сучасні сорти та гібриди зернових культур, а також сільськогосподарські технології, що сприяють підвищенню врожайності та якості зерна. Використання механізації та сучасних сільськогосподарських машин також допомагає збільшити продуктивність.

- Експортний потенціал: Україна є однією з провідних країн у виробництві та експорті зернових культур. За наявності великого обсягу виробництва, Україна може продовжувати активно експортувати зерно на світові ринки, що сприяє залученню іноземних валютних коштів.

Зважаючи на всі ці фактори, Україна має всі передумови для подальшого розвитку галузі виробництва зерна. Однак важливо враховувати всі ризики та можливості, пов'язані з цією галуззю, і приймати обґрунтовані рішення, щоб забезпечити стале та прибуткове виробництво зерна в майбутньому.

ВПЛИВ КПП НА ВИТРАТУ ПАЛИВА

Максименко О.Ю. студент 2м курсу, ІТФ
Сумський НАУ

Коробка перемикання передач – агрегат, який безпосередньо впливає на економічність автомобіля. Грамотне та вміле поводження з коробкою здатне знизити витрату палива до 30%, щоправда, знають про це далеко не всі водії. Дуже важливим з погляду економії палива є вміння водія вчасно перемикаєти передачі. Щоправда, це стосується лише власників автомобілів, оснащених механічною коробкою перемикання передач, яких переважна більшість.

Як відомо, рух на будь-якій передачі передбачає якусь мінімальну та максимальну швидкість. Діапазони цих швидкостей у суміжних передачах перекриваються: наприклад, якщо розгін на I-й передачі допускається до 20 км/год, то II-га передача буде нормально працювати, починаючи зі швидкості в 10-15 км/год. Завдяки цьому досягається можливість плавного, без «смикання» та ривків, перемикання передач як при розгоні автомобіля, так і при зниженні швидкості (зокрема, при гальмуванні двигуном).

У кожному легковому автомобілі діє принцип: що нижча передача – то вона потужніша, але, водночас, повільніша. Тому найсильнішими передачами, призначеними для рушання з місця та руху на малій швидкості, є перша та задня передачі. При їх включенні двигун легко крутить колеса, проте з великою швидкістю на них не поїде: мотор працюватиме на великих обертах, голосно «ревіти», і все без толку, швидше ніж зі швидкістю 10-20 км/год, машина не поїде. Саме тому після того, як автомобіль рушив з місця і трохи розігнався, слід переключитися на II-гу передачу – менш потужну, проте більш швидкісну. На ній вже можна розігнати автомобіль ще швидше – до швидкості 40-50 км/год, щоб переключитися на III-тю передачу – ще більш швидкісну і менш потужну і т. д.

При виборі передачі можна керуватися наступною універсальною рекомендацією: I-ша передача призначена лише для рушання автомобіля з місця, II-га для розгону, з III-ї можна починати обгін, IV-та є оптимальною для руху в міських умовах, а V-та – для руху по швидкісних трасах і автомагістралях.

На низьких передачах двигун споживає більше палива, ніж на високих, інакше кажучи, що вища передача – то їзда економніша. З тієї ж причини дуже неекономічною є їзда з постійними прискореннями-гальмуваннями: двигун витрачає багато палива для того, щоб розігнати автомобіль після чергового гальмування. Тому не рекомендується їздити на швидкості, що є як максимально, так і мінімально допустимою для тієї чи іншої передачі. Зазначимо, що, крім підвищеної витрати палива, така їзда негативно позначається на двигуні автомобіля: його деталі починають зношуватися набагато швидше. Тому вчасно перемикайтеся на ту передачу, яка відповідає вибраному швидкісному режиму.

Щоб визначити момент переходу на підвищену передачу, використовуйте тахометр, який показує частоту обертів колінчастого валу двигуна. Пам'ятайте, що у дизельних автомобілів двигун повинен працювати на будь-якій передачі з частотою обертання колінвала приблизно 1500-2000 об/хв. Для бензинових двигунів цей показник трохи вищий – 2000–2500 об/хв. Тому переходити на підвищену передачу на дизельному автомобілі слід, коли колінчастий вал розкручено до частоти 2000-2500 об/хв., а на бензиновому – при частоті обертання колінвала 2500-3000 об/хв. Не запізнюйтеся з перемиканням передач – на високих оборотах витрата палива зростає дуже сильно.

Про те, що автоматична коробка перемикання спрощує процес керування автомобілем, знають навіть школярі. Саме тому таким автомобілям віддають перевагу жінки, молодосвідчені водії – тобто ті, кому важко справлятися з механічною КПП і педаллю зчеплення. Однак за таке задоволення доводиться платити: як показують результати проведених досліджень, використання «автомата» здатне підвищити витрату палива приблизно на 10%.

Намагайтеся не включати на автоматичній коробці передач режими «Sport» і «KickDown», оскільки-ки при їх використанні значно зростає споживання палива. А ось застосування на «автоматах» режиму «Winter» («Зима») дасть позитивний ефект. Тобто, в даному режимі перехід на підвищені (а значить, більш економічні) передачі відбувається раніше, отже, автомобіль споживатиме менше палива.

Якщо ви стоїте на світлофорі з працюючим двигуном, переведіть важіль селектора автоматичної коробки перемикання передач в нейтральне положення. При цьому трансмісія автомобіля буде повністю відключена від двигуна, що спричинить зниження витрати палива.

Що стосується механічної коробки перемикання передач, то 4-ступінчаста коробка менш економічна, ніж 5-ти, і тим більше – 6-ступінчаста. До речі, що стосується «механіки», то нещодавно проводилися цікаві дослідження щодо того, як впливає правильність вибору передач на економічність автомобіля. Результати показали наступне: коли автомобіль рухався на швидкості 50 км/год, то при включеній IV-тій передачі витрата палива була меншою, ніж при цій же швидкості – на V-тій. Отже, необґрунтоване заниження частоти обертання колінвала, тобто, коли автомобіль їде на невеликій швидкості і на підвищеній передачі, призводить до перевитрати палива. Визначною мірою це зумовлено тим, що для забезпечення стабільної роботи двигуна на малих оборотах в циліндри подається збагачена горюча суміш.

Ну і ще раз нагадаємо, що з погляду економії палива важливо вміти їздити накатом, тобто коли автомобіль рухається за інерцією на нейтральній передачі. Але якщо двигун на холостих оборотах працює нестабільно, цей метод краще не використовувати: якщо двигун заглохне, перестане працювати гідропідсилювач рульового колеса і вакуумний підсилювач гальм, що дуже погано з точки зору безпеки.

ВИРОБНИЦТВО СОНЯШНИКУ В СИСТЕМІ ТОЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

Омельяненко А.В., студент 2м курсу, ІТФ
Науковий керівник: доцент О.А.Саржанов
Сумський НАУ

Вступ

Сільське господарство в сучасному світі стикається з рядом викликів, таких як зміна клімату, нестача ресурсів, необхідність підвищення продуктивності і зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Виробництво соняшнику, як важливої олійної культури, може бути покращено за допомогою системи точного землеробства, яка базується на використанні сучасних технологій і точних методів обробки даних для оптимізації всіх етапів вирощування соняшнику.

Система точного землеробства - це підхід до сільськогосподарського виробництва, який використовує сучасні технології, такі як GPS, ГІС, супутникова навігація та датчики, для збору та обробки даних, щоб оптимізувати всі аспекти сільського господарства, включаючи вирощування соняшнику.

Виробництво соняшнику в системі точного землеробства має безліч переваг, які сприяють підвищенню продуктивності та стійкості господарства.

Вплив системи точного землеробства на врожайність соняшнику є значущим і може виявити позитивний вплив на врожайність.

Система точного землеробства дозволяє точно дозувати добрива в залежності від потреб соняшнику та властивостей ґрунту на кожному ділянці поля. Це дозволяє уникнути перекрыття і недозаправки рослин, забезпечуючи їх оптимальне живлення. Правильне внесення добрив сприяє збільшенню врожайності та якості зерна соняшнику.

Система точного землеробства допомагає точно наносити захисні засоби на рослини в разі необхідності. Це дозволяє уникнути надмірного застосування хімічних препаратів, що може негативно позначитися на навколишньому середовищі та здоров'ї рослин.

Система точного землеробства допомагає встановлювати оптимальний розмір і розташування рядків посіву. Це дозволяє забезпечити рівномірний розподіл рослин на полі, що покращує конкурентоспроможність соняшнику та зменшує вплив бур'янів на врожай.

З використанням датчиків та сучасних технологій, система точного землеробства дозволяє в режимі реального часу відстежувати стан рослин. Вчасне виявлення проблем і надання необхідного заходу допомагає запобігти втратам у врожайності.

Усі ці фактори допомагають підвищити продуктивність соняшнику та забезпечити кращу врожайність. Система точного землеробства робить процес вирощування соняшнику більш ефективним, стійким до стресових умов і приносить користь як для сільського господарства, так і для навколишнього середовища.

Система точного землеробства значно впливає на витрати при вирощуванні соняшнику, і в основному цей вплив спрямований на зменшення витрат. Вона дозволяє точно дозувати добрива в залежності від потреб соняшнику та властивостей ґрунту на кожному ділянці поля. Це уникне надмірного внесення добрив, що зменшить витрати на придбання і застосування добрив.

Завдяки системі точного землеробства можна оптимально використовувати ресурси, такі як вода, добрива і паливо.

Система точного землеробства дозволяє точно наносити захисні засоби на рослини в разі необхідності. Це сприяє уникненню зайвого застосування хімічних препаратів, що може зменшити витрати і знизити негативний вплив на навколишнє середовище.

Система точного землеробства допомагає оптимізувати рух та роботу сільгосптехніки на полі, що дозволяє зменшити витрати на паливо і збільшити продуктивність машин.

Завдяки точному розташуванню рядків посіву та рівномірному розподілу рослин, система точного землеробства дозволяє заощадити час, який раніше витрачався на перекрыття та переобробку полів.

У підсумку, система точного землеробства сприяє зменшенню витрат при вирощуванні соняшнику, збільшенню продуктивності та покращенню якості вирощеного врожаю. Це робить сільське господарство більш прибутковим і стійким до коливань на ринку сільськогосподарської продукції.

Висновок

Виробництво соняшнику в системі точного землеробства є дієвим способом підвищення продуктивності, зниження витрат і покращення стійкості до стресових умов. Сучасні технології дозволяють сільським господарствам досягати оптимального використання ресурсів та збільшувати виробництво соняшнику, сприяючи при цьому збереженню навколишнього середовища.

Усі ці переваги роблять виробництво соняшнику в системі точного землеробства ефективнішим, прибутковішим і більш стійким до зовнішніх факторів, що дозволяє сільським господарствам досягти кращих результатів у сфері виробництва цієї важливої олійної культури.

ВИРОБНИЦТВО ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ В УМОВАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Омельяненко Ю.В., студент 2м курсу, ІТФ
Науковий керівник: доцент О.А.Саржанов
Сумський НАУ

Вступ

Озима пшениця є однією з основних зернових культур в Україні, включаючи Сумську область. Вирощування цієї культури має важливе значення для аграрного сектору регіону та сприяє забезпеченню продовольчої безпеки країни. Цей реферат розглядає виробництво озимої пшениці в умовах Сумської області України, включаючи кліматичні, географічні та економічні аспекти цього процесу.

1. Кліматичні умови

Сумська область розташована в північно-східній частині України і має помірний континентальний клімат. Кліматичні умови області, зокрема теплі літа та холодні зими, роблять її сприятливою для вирощування озимої пшениці. Тривалість вегетаційного періоду дозволяє рослинам набрати достатньо біомаси та сформувати плоди.

2. Сортові особливості

Сортові особливості озимої пшениці для Сумської області, як і для будь-якого регіону, визначаються кліматичними та ґрунтовими умовами, а також вимогами ринку та споживачів.

Сорти озимої пшениці, призначені для Сумської області, повинні мати високу врожайність, оскільки цей регіон вирізняється родючими ґрунтами та сприятливими кліматичними умовами для вирощування цієї культури.

Сорти мають бути адаптовані до помірного континентального клімату Сумської області, де характерні суворі зими та теплі літа.

Озима пшениця має бути адаптована до можливих посух, що можуть відбутися в регіоні, а також до інших екстремальних умов, які можуть виникати в результаті змін клімату.

Вибір сорту також залежить від терміну дозрівання, оскільки це важливо для планування вирощування та збору врожаю в умовах Сумської області.

Сорти повинні бути відомі своєю виживаністю під час зимування, оскільки зими в Сумській області можуть бути холодними та суворими.

Вибір сортів озимої пшениці для Сумської області вимагає уважного аналізу та врахування вищезазначених особливостей, щоб досягти максимальної врожайності та якості продукції в цьому регіоні.

3. Проблеми та перспективи

Проблеми та перспективи виробництва озимої пшениці для умов Сумської області можна розглядати з різних аспектів. Нижче розглянуті деякі з основних питань:

Проблеми:

Сумська область має характерні кліматичні особливості, включаючи суворі зими та можливі посухи влітку. Це може вплинути на врожайність та якість пшениці.

Посухи можуть бути серйозною загрозою для вирощування озимої пшениці в регіоні. Недостатність опадів може призвести до зниження врожайності та якості зерна.

Зміни клімату можуть призвести до більших коливань в погодних умовах, що може ускладнити планування та вирощування культури.

Вирощування пшениці пов'язане з використанням добрив та пестицидів, які можуть мати негативний вплив на навколишнє середовище.

Перспективи:

Розробка та впровадження сортів пшениці, які більш адаптовані до умов Сумської області, може покращити врожайність та якість зерна.

Використання сучасних сільськогосподарських технологій, таких як GPS-навігація, автоматизація та точне внесення добрив, може збільшити продуктивність та зменшити витрати.

Введення ротації культур та вирощування суміжних культур може допомогти поліпшити стан ґрунту та зменшити ризик посух та захворювань.

Фермери можуть розвивати та впроваджувати екологічно чисті методи вирощування пшениці, що сприятиме сталому виробництву та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище.

Розширення ринків та експорт озимої пшениці може відкрити нові можливості для фермерів та сприяти підвищенню цін на зерно.

Висновок

Виробництво озимої пшениці в Сумській області України є важливою галуззю сільського господарства та вкладається у загальний контекст зернового виробництва в Україні. Сприятливі кліматичні та географічні умови, сучасні технології вирощування та високоякісні сорти роблять цей регіон важливим виробником озимої пшениці. Незважаючи на деякі виклики, розвиток цієї галузі має перспективи для подальшого росту та покращення якості продукції.

РОЗРОБКА ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОГО ПРИСТРОЮ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЖИРУ ТА БІЛКА В МОЛОЦІ

Троян О.О. студ. 2м курсу, ІТФ
Науковий керівник: В.О.Кравченко
Сумський НАУ

Постановка проблеми. Якісний аналіз складових елементів молока завжди був актуальним питанням. Вагоме значення також має і сам метод аналізу, його доступність та економічність і потрібно не забувати про його універсальність. Прийняття цих факторів до уваги та реалізація їх у пристрої дозволить покращити загальну якість молока, поліпшити економічну доцільність та довіру до ринку молочної продукції.

Основні матеріали дослідження. Основними об'єктами нашого дослідження є методи та пристрої для аналізу вмісту білків та жирів в молоці. Існує доволі велика варіативність в цих методах. Деякі з дуже великою точністю можуть визначати вміст жиру (Метод Розе-Готліба, Гербера), але їх використання є недоцільним та майже неможливим у визначенні білка. Навпаки деякі методи визначення вмісту білка (Метод К'ельдаля) має високу точність та не може використовуватися з такою ж ефективністю у визначенні жиру.

Сучасна молочна промисловість має певний перелік методів та приладів для такого роду аналізів молочної продукції, але попри все такої інформацією може оперувати виключно організація, і надавати лише ту інформацію споживачам котру буде вважати за потрібним, а також маніпулювати нею. Більшість з цього впливає через велику ціну на прилади для таких аналізів котрі не можуть дозволити собі звичайні люди для захисту своїх споживчих інтересів.

Тому однією з важливих властивостей запропонованого приладу буде багатофункціональність, що дозволить скомбінувати можливість аналізу як жиру так і білка в молоці. Відповідно для досягнення таких цілей ми також будемо використовувати «комбінований» метод аналізу, а саме – п'єзоелектричні властивості у поєднанні з ультразвуковим методом та датчиками вимірювання.

Вище зазначені властивості задовольняє запропонований прилад на базі Arduino UNO R3, котрий зміг виконати відповідний аналіз з задовільними показниками точності. Він відповідає всім необхідним критеріям та є дуже дешевий в порівнянні з існуючими аналогами.

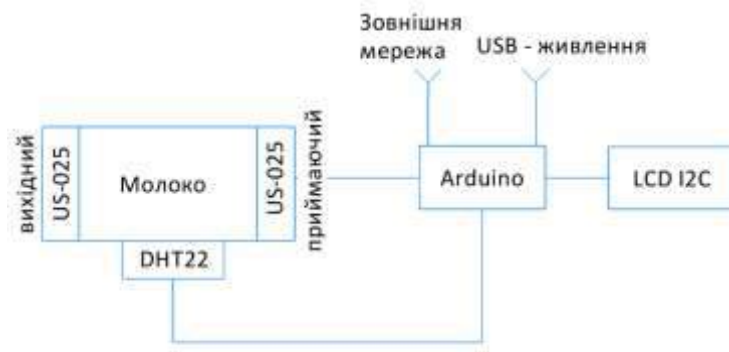

Рис.1 Принципова схема електротехнічного пристрою

Економічна складова дозволить покращити доступність, якість, та сприйняття молока та молочної продукції у потенційних клієнтів. В даній роботі розглядаються основні методи та пристрої для якісного аналізу молока для визначення білків та жирів, їх принцип роботи та варіанти приладів. Далі розглядаються складові приладу, а також його точність та використання. Доведення економічної доцільності і широкого використання.

Ця робота має велике практичне значення як для промислових підприємств так і для звичайних споживачів, оскільки дешевий та точний прилад для визначення якості молока дозволить збільшити обізнаність споживачів та покращити якість на підприємствах

Праця внесе вагомий внесок у якість молочної продукції та конкурентоспроможність підприємств у цих галузях та сприятиме їх подальшому розвитку та доступності.

Основною метою дослідження стала розробка доступного електротехнічного пристрою для якісного аналізу білка та жиру молока.

Список використаних джерел

1. Henrik Jensen, Calculations for Piezoelectric Ultrasonic Transducers Risø National Laboratory, DK-4000 Roskilde, Denmark May 1986
2. В_Е_Н. What is Arduino? [Електронний ресурс] / В_Е_Н // SparkFun Electronics. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://learn.sparkfun.com/tutorials/what-is-an-arduino/all>.

ДОДАТКОВІ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСКОВИХ МАШИН ДЛЯ РОЗСІВАННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ

Очкуренко В.Ю., студент 2м курсу, ІТФ
Сумський НАУ

Одним із основних шляхів підвищення врожайності сільськогосподарських культур є внесення добрив, у тому числі й твердих мінеральних. Внесення добрив як одна із операцій, якісне виконання якої дозволяє підвищити врожайність культур у декілька разів. Для підвищення їх ефективності необхідне підвищення рівномірності їх внесення, а підвищення продуктивності – збільшення ширини внесення. Особливо гостро це питання стоїть для агропідприємств малих форм господарювання, де площі під сільськогосподарськими культурами вимірюються декількома гектарами. Це пов'язано, перш за все, із недосконалістю технологій та технічних засобів, що застосовуються для вирощування сільськогосподарських культур в даних підприємствах.

У агропідприємствах малих форм господарювання найбільш широкого застосування набули відцентрові розкидачі твердих мінеральних добрив. Перш за все, це пов'язано із простотою їх конструкції, не високою вартістю, високою мобільністю та наявністю місткості значного об'єму для запасу добрив. У своїй переважній більшості в даних агропідприємствах із-за незначних площ сільськогосподарських угідь застосовуються начіпні розкидачі із ємністю бункера 0,5–0,7 м³.

Для прикладу, розглянемо агрегат у складі трактора МТЗ-80 та розкидача мінеральних добрив МВУ-0,5.

Регулювання дози внесення добрив та ширини захвату даного типу розкидачів можливе за рахунок зміни швидкості руху агрегату, величини висівачої щілини, місця потрапляння добрив на розсіваючий диск, довжини, форми та кута установки лопатів на диску, їх кількості, висоти установки розсіваючого диска, а також геометричних розмірів гранул, що розсіваються та їх маси.

Як показали проведені дослідження, додатковим оперативним регулюванням ширини захвату даного типу розкидачів може бути виконано нахилом самого розкидача вперед по напрямку руху агрегату. В даному випадку, змінюється кут нахилу розсіваючого диска. Дане регулювання виконується за рахунок зменшення довжини верхньої поздовжньої тяги заднього начіпного пристрою трактора. Так, після навішування розкидача на трактор МТЗ-80 підіймається задній начіпний пристрій і фіксується механізмом його фіксації. Після чого, за допомогою розкосів та верхньої поздовжньої тяги розкидач виставляється горизонтальне положення. При заїзді на поле виставляється необхідний кут нахилу розкидача до поверхні поля за допомогою верхньої поздовжньої тяги.

Результати проведених досліджень при середньому діаметрі гранул мінеральних добрив 3 мм наведені на рис.1.

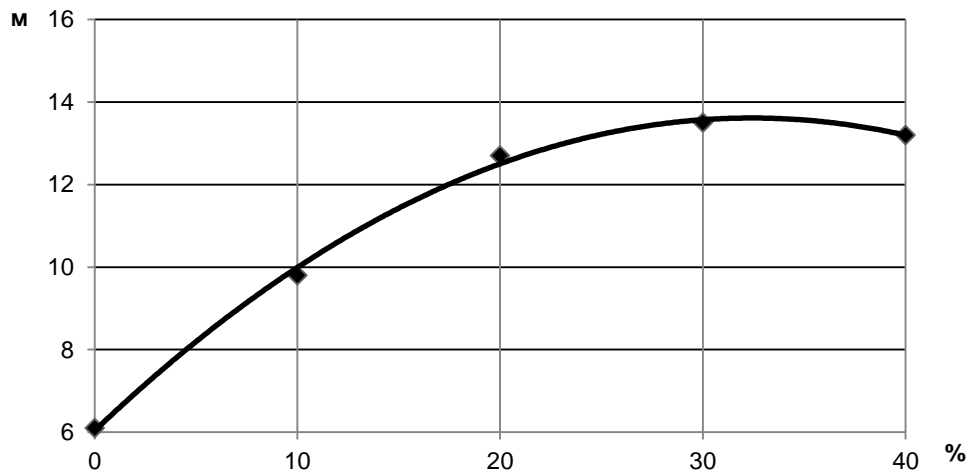

Рис. 1 Залежність дальності розсівання гранульованих мінеральних добрив (B) від кута нахилу розсіваючого диска (α)

Дана залежність може бути наближено описана наступним рівнянням:

$$B = -0,7357\alpha^2 + 6,1843\alpha + 0,58 \quad (1)$$

Недоліком даного регулювання є те, що при його застосуванні необхідно зменшувати об'єм мінеральних добрив у бункері для запобігання їх розсипання при значних кутах установки нахилу розкидача.

Тому, дане регулювання найбільш ефективне при використанні даного агрегату для внесення добрив на не значних площах, саме в агропідприємствах малих форм господарювання.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМ КЕРУВАННЯ ПРИСТРОЯМИ ОПРОМІНЕННЯ ТЕЛЯТ В КОРІВНИКУ ФОП ЛЮЛЬКОВ

Коренський Д.А., студ. 2 курсу
Науковий керівник: В.О.Кравченко
Сумський НАУ

У спектрі сонячних променів, ультрафіолетові промені займають смугу від 400 до 200 нм. Вони володіють сильною хімічною та біологічною дією.

При ультрафіолетовому опроміненні тварин у повітрі приміщень гине значна кількість мікроорганізмів та цвілевих грибів. Михайловим Н.К. було встановлено, що у природних умовах ультрафіолетові промені впливають на життєдіяльність тварин. Ультрафіолетове опромінення (УФО) сприяє кращій безпеці поголів'я, підвищенню продуктивності тварин при одночасному зниженні витрат на виробництво одиниці продукції [1].

Кузнєцов А.Ф. зазначає, що арматуру з еритемними лампами слід підвішувати на висоту 2,5 м від підлоги. При меншій висоті лампи повинні бути обладнані захисними ґратами, щоб уникнути випадкового дотику до струмоведучих частин і до трубки лампи.

Штучні ультрафіолетові промені дозволяють компенсувати недолік природної ультрафіолетової радіації в осінньо-зимовий період. Дія ультрафіолетових променів різних за довжиною хвиль неоднакова.

Михайлов пише, що для тварин найсприятливіші промені з довжиною хвиль 297 нм, так як вони мають найбільшу антирахітну дію та найкращу здатність викликати почервоніння шкіри, так звану еритему шкіри. Позитивний вплив УФО – опромінення можна досягти шляхом контролю його інтенсивності та ЕД опромінення. [1].

На сьогодні для цієї мети застосовують такі методи: біологічний метод, фотохімічний та фотоелектричний методи. Біологічний метод застосовують у медицині. Фотохімічний метод ґрунтується на розкладанні УФО-випромінюванням у присутності урану нітрату титрованого розчину щавлевої кислоти. Фізичний (фотоелектричний) метод базується на визначенні напруженості УФО-випромінювання за допомогою таких приладів – уфіметрів (УФМ-71) [2].

ФОП «Люльков» для ультрафіолетового опромінення телят в корівнику використовує автоматизовану установку «ІКУФ-1М». Ця установка призначена для одночасного ІЧ обігріву та УФО опромінення молодняку тварин. ІКУФ-1М складається з блоків управління, 30 опромінювачів та відгалужувальних коробок.

Електрична схема установки передбачає два режими роботи: автоматичний та ручний. Інфрачервоні лампи діляться на дві групи, які мають кожна власний пускач і автоматичний вимикач, що дозволяє вмикати та вимикати одну з груп самостійно.

В телятнику ультрафіолетове опромінення проводять три рази на добу по 40 хв та управління ними здійснюють за однією програмою реле 2РВМ. Опромінювач являє собою жорстку коробчасту конструкцію, на кінцях якої кріплять дві інфрачервоні лампи типу ІКЗК-220-250 потужністю 250 Вт, що спеціально випускаються для тваринництва і між ними ультрафіолетову лампу ЛЕ-15 потужністю 15 Вт з відбивачем.

Для удосконалення досліджуваної системи керування пристроями ультрафіолетового опромінення телят пропонуємо до установки ІКУФ-1М підключити світлову арматуру серії АСЛ.

У міру зростання тварин потрібна опроміненість знижується, тому рекомендується після досягнення 20-25-денного віку переносити лампи BRPR 220-250 на послідовне з'єднання.

Перший тиждень необхідно опромінювати 1 годину на добу, після 3-х денної перерви – до 1,5 години та після наступної 3-х денної перерви час опромінення знижується до 2,5, а потім до 3-х годин.

Перерва опромінення на 2-3 дні кожні 10 днів. Під час годування комбіновані установки необхідно вимикати. [3]

Література

1. Проектування систем електрифікації та автоматизації АПК : підручник / І. І. Мартиненко, В. П. Лисенко, Л. П. Тищенко [та ін.]. Київ, 2008. 330 с.
2. Попович М.Г. Електромеханічні системи автоматизації та електропривод (теорія і практика) : навчальний посібник. Київ : КНУТД, 2008. 408 с.
3. Сколоздра С. В. Розрахунок, вибір і контроль режиму ультрафіолетового опромінення тварин і птиці. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Ґжицького. 2010. Т. 12, № 3(4). С. 60-65.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПОСІВНИХ МАШИН. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Недбай М.В., студент 2м курсу, ІТФ

Баня І.В., студент 2м курсу, ІТФ

Сумський НАУ

Сьогодні більш придатними для посіву кукурудзи і соняшнику вважаються просапні сівалки точного висіву, які набувають останнім часом все більшої популярності. Одна з причин зростаючого на них попиту - висока ціна продуктивних насіння, що мають гібридний рівень не нижче 95 відсотків, чистоту - 98 відсотків, схожість - 92 відсотка, вологість - 14 відсотків. Тому кожне зерно потрібно покласти в землю без пошкоджень, з точно заданим інтервалом, на однакову по всьому полю глибину, причому здійснити посів необхідно в стислі терміни, щоб отримати дружні сходи і хороший урожай. На ринку просапні сівалки точного висіву досить широко представлені різними моделями як українського, так і зарубіжного виробництва. При виборі подібних машин з метою висіву кукурудзи важливо враховувати кілька основних факторів.

Будь-яка просапна сівалка є рамою на колесах із закріпленими на ній робочими секціями на 6, 8, 12, 16, 24 або 36 рядків. Така конструкція дозволяє підлаштовувати кожен сегмент під рельєф ґрунту, витримувати глибину посіву, міняти рядність агрегату, ширину міжрядь і економити час роботи. Кількість секцій має корелювати з числом рядків, яке рекомендують використовувати при посіві кожного сорту або гібрида. Крім того, необхідно враховувати спосіб висіву. Наприклад, при вирощуванні кукурудзи на силос насіння спочатку сіють уздовж поля, а потім впоперек рядків. У цьому випадку раціонально використовувати сівалки, у яких можна швидко змінити число робочих секцій. Для точного посіву кукурудзи квадратно-гніздовим способом з одночасним внесенням добрив підійде SPC-6/8 / (M). Вона забезпечує хороші основні показники якості - глибину загортання насіння, кучність гнізд, дійсна кількість насіння в них, прямолінійність поперечних рядків усередині одного проходу і їх поєднання в суміжних, витриманість ширини основних і стикових міжрядь.

Висів насіння - один з основних технологічних етапів, що визначають кінцевий результат всього комплексу польових робіт по вирощуванню сільськогосподарських культур. Одна з головних вимог до цієї стадії полягає в якісній підготовці ґрунту і точності проведення посіву, чого неможливо досягти без багатофункціонального посівного обладнання, оснащеного сучасними системами і пристроями.

Основні втрати при посіві зазвичай обумовлені припиненням даного процесу в окремих секціях, відхиленнями фактичної норми висіву від заданого значення, а також невідповідністю середньої глибини загортання насіння та її рівномірності до встановлених показниками. Обробіток ґрунту при цьому повинен полягати у формуванні рівної поверхні поля і достатній глибині обробітку, в заданій структурі покриву, необхідної для внесення добрив, і повного знищення бур'янів.

Вказаним вимогам відповідають багато моделей посівної техніки як вітчизняного так і зарубіжного виробництва. У їх число входить багатофункціональний комплекс «Термінатор» австрійської компанії Hatzenbichler. Агрегат призначений для рядкового посіву зернових і дрібнонасінних культур, а також для точного висіву просапних з одночасною попередньою підготовкою ґрунту і додаванням добрив. Управління системою висіву і контроль параметрів здійснюються за допомогою бортового комп'ютера. Серію багатофункціональних причіпних посівних комплексів з шириною захвату 3, 4 або 6 м, що агрегуються з тракторами потужністю 90, 110 і 135 кВт випускає фірма Pottinger. Дані машини включають колісний візок з бункером для насіння зі спеціальною системою висіву і встановлені попереду на її рамі дворядні дискатори з суцільними дисками, за якими розміщений ряд пневматичних коліс візка. Позаду них розташовані два ряди однодискових сошників, а за ними - суцільний каток з шинами атмосферного тиску і ряд пружинних зубів. Комплекс забезпечений системами управління режимами роботи і контролю над виконанням процесів обробітку ґрунту і сівби. Подібна техніка, що володіє додатковими можливостями, виробляється в тому числі і в Україні. Так, багатофункціональний комбінований агрегати випускають ТОВ «Ельворті» та Лозівський ковальсько-механічний завод. За один прохід машина виконує обробку ґрунту з вирівнюванням поверхневого шару, одночасно висіваючи зернові і зернобобові культури і коткуючи посіви. Крім того, агрегати оснащуються функцією електронного контролю висіву насіння та роботи деяких вузлів.

Сучасні сівалки перед початком роботи необхідно налаштовувати вручну, однак існує велика ймовірність виникнення помилок під час калібрування та самостійного зважування. З метою запобігання подібних ситуацій багато виробників сільськогосподарської техніки пропонують різні технічні рішення. Так, фірма Lemken розробила спеціально для пневматичних сівалок систему автоматичного дозування посівного матеріалу. При її установці оператору потрібно лише вводити необхідну норму і параметри висіву: вага 1000 насінин і максимальну швидкість руху. При цьому сировина з усіх дозаторів надходить не в сошники, а по обхідним каналам на тензодатчики. Після зважування і передачі вимірної кількості система перенаправляє насіннєвий матеріал назад в бункер. В цьому випадку співробітникам необхідно лише підтвердити значення маси і можливої швидкості роботи, після чого машина буде готова до роботи. Оскільки для дозування оператору не потрібно залишати кабіну трактора, для забезпечення надійного посіву слід іноді перевіряти хід процесу, що не забирає багато часу.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ ДЛЯ УМОВ СУМЩИНИ

Зекун О.В., студ. 2м курсу, ІТФ
Науковий керівник: доцент О.А.Саржанов
Сумський НАУ

На сьогоднішній день кукурудза являється однією з найбільш високопродуктивних злакових культур універсального призначення, яку вирощують для кормового, продовольчого і технічного використання в усіх областях України (у 2022 році площі посіву суттєво зменшилися і склали лише 4,62 млн га та 3,8 млн га у 2023 році). Основні зернові посіви кукурудзи зосереджені в Степовій та Лісостеповій зоні. Виробництво зерна кукурудзи є невід'ємною складовою усього с/г виробництва України та значною мірою впливає на економічний стан зернової галузі в цілому та галузі тваринництва.

По виробництву зерна кукурудзи Сумщина займала лідируючі позиції в Україні. Починаючи з 2010 року частка виробництва зерна даної культури в Сумській області була на рівні 36% і складала 77 тис. тонн. В наступні роки збільшувався валовий збір зерна кукурудзи і частка області в загальноукраїнському виробництві. З 2018 по 2021 роки вона була 73,1-75,1% і досягала 3621 тис. тонн. У 2022 році через зменшення посівної площі виробництво також зменшилося, що відобразилося у зменшенні частки виробництва. Вона склала 63,6%, або 2153 тис. тонн зерна. Середня врожайність зерна кукурудзи на 2010 рік по області складала всього лише 3,5 т/га, а за наступні п'ять років збільшилась майже вдвічі і склала 5,7 т/га. Найбільш урожайними були 2018 і 2019 роки, більше 7,0 т/га, а в останні роки цей показник дещо зменшився, але врожайність не падає нижче 6,5 т/га. Такі дані свідчать про поступове освоєння та вдосконалення методів виробництва кукурудзи в регіоні та свідчить про значний потенціал Сумської області у виробництві кукурудзи.

Кукурудза може переживати період в'янення в ранні фази росту і відновлювати свою життєздатність при опадах. Окрім того, корені кукурудзи глибоко проникають у ґрунт і здатні ефективно вбирати вологу з глибоких шарів. Проте після формування 8-9 листків, особливо при настанні періоду від початку цвітіння до моменту молочної стиглості, потреби кукурудзи в волозі різко зростають. У цей період вона використовує близько 70% вологи, і навіть короточасна посуха може призвести до зниження врожаю на 22%. Оптимальна вологість ґрунту під час наливання зерна в період активного росту має складати 75-80%, що може бути забезпечено опадами до 300 мм влітку.

Було виявлено, що за поверхневого обробітку на глибину до 20 см коренева система кукурудзи на 80% формується у шарі 0–10 см через ущільнення, а за оранки вона розміщувалась більш рівномірно в орному шарі 0-30 см. Переуцільнення орного шару та зони міжряддя знижує урожайність кукурудзи на 10–22 %.

На Сумщині, де переважають родючі чорноземні ґрунти, особливо важливу роль для отримання високого і стабільного врожаю кукурудзи відіграють способи проведення основного обробітку ґрунту, що мають забезпечити та оптимізувати ґрунтові умови необхідні для росту і розвитку рослин кукурудзи. Не менш важливим завданням обробітку ґрунту є зміна будови і структурного стану, водного, теплового, повітряного та поживного режимів, підвищення кругообігу поживних речовин за рахунок загортання та перемішування в ґрунті поживних решток і добрив; зменшення кількості бур'янів, хвороб та шкідників, зниження неефективних втрат вологи та поживних речовин. На врожайність кукурудзи значною мірою впливають глибина основного обробітку та його способи, що мають бути спрямовані на накопичення та збереження запасів вологи, підпушення ґрунту та наявність елементів живлення в орному шарі на глибину до 30см, не допускаючи ущільнення, пересихання та концентрації поживних речовин в верхньому шарі.

На полях з поверхневим обробітком на глибину до 20 см можна спостерігати, що качани формуються значного меншого розміру, а також відбувається абортация верхніх зернових шарів через брак вологи в період початку цвітіння (викидання волоті) до початку молочної стиглості та через ущільнення орного шару ґрунту, що негативно вплинуло на формування кореня та подальший ріст і розвиток рослин.

Найбільш сприятливі ґрунтові умови для вирощування кукурудзи на Сумщині забезпечують глибока культурна оранка на глибину 27-30см та періодичне глибоке розпушування на глибину 40-45 см для руйнування плужної підшви та накопичення більшої кількості вологи раз на 3-4 роки. Для забезпечення

високих стабільних врожаїв необхідно застосовувати диференційований основний обробіток. Забезпечення оптимальних ґрунтових умов для вирощування кукурудзи на чорноземах Сумщини дозволить мати щорічну врожайність на рівні не менше 10 т/га через систему обробітку ґрунту.

ВПЛИВ ЯКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ ПОСІВУ НА ВРОЖАЙНІСТЬ КУЛЬТУР

Баня І.В., здобувач 2м курсу, ІТФ
Недбай М.В., здобувач 2м курсу, ІТФ
Баран С.В., здобувач 2м курсу, ІТФ
Сумський НАУ

Ефективна робота в сучасному сільському господарстві вимагає високої продуктивності посівних машин, універсального комбінування різних робочих органів в складі агрегату, а також можливості швидкого та безпечного перміщення по дорогах загального користування.

Загалом слід зазначити, що серед традиційних вимог до надійності та ефективності виробленої техніки на передній план виходять конкурентоспроможність, поєднання виконуваних операцій, універсальність і пристосованість до різних природних та виробничих умов, співвідношення ціни та якості, а також організація технічного сервісу. В сучасних умовах виробники техніки мають більше проявляти гнучкість і оперативність при задоволенні різноманітних вимог замовників.

Подальше вдосконалення посівної техніки ведеться в напрямках підвищення рівномірності доставки насіння і добрив до сошників; забезпечення заданої рівномірності їх висіву по глибині; збільшення об'єму ємностей для насіння і добрив, а також зменшення часу на переведення широкозахватних комплексів в транспортне положення для транспортування на великі відстані і назад - в робоче.

Незалежно від типу посівної техніки, спільною тенденцією їх вдосконалення є підвищення показників якості виконання технологічного процесу всіма агрегатами машини. Досягти цієї мети можна ретельно підбираючи тип і параметри робочих органів для кожної визначеної ґрунтово-кліматичної зони. Серед показників сучасної сівалки, що визначалися опитуванням керівників агропідприємств, перше місце посідає якість посіву, на другому - надійність і тільки на третьому - співвідношення ціни та якості.

Головними чотирма факторами врожайності, на які можливо вплинути під час сівби є це норма висіву, відстань між рослинами в рядку, наявність двійників і пропусків і проростання.

При цьому норма висіву, як не дивно здається багатьом, має найменше значення. Фактор відстані між рослинами, тобто, точної розкладки насіння, впливає на врожайність більше. Ще важливіше виявилася сінгуляція - відсоток двійників і пропусків. Виробники та продавці сівалок звертають велику увагу сільгоспвиробників на заходи щодо мінімізації двійників і пропусків. Однак це не найважливіше. Адже всі ці заходи забезпечують тільки рівномірність розподілу насіння по полю. Тоді як найбільше впливає на врожайність рівномірність проростання.

Залишилося тільки розібратися в причинах нерівномірності сходів. На них пролили світло деякі досліді і аналіз даних систем точного землеробства. Наприклад, з'ясувалося, що на глибині загортання насіння, визначеної в літературі для відповідної культури в якості оптимальної, відносна вологість ґрунту коливалася від 20 до 60%, а для успішного проростання насіння вологість на глибині їх закладки повинна становити не менше 30%.

У зв'язку з цим досліді показали істотний вплив на проростання глибини загортання насіння. Наприклад, в ході одного з дослідів з'ясувалося, що насіння кукурудзи, посіяні на глибину 7,6 см, де було найбільше вологи, через певний період часу проросли майже все. За цей же час насіння, посіяні на глибину 5 см, ледь почали проростати через брак вологи. А посіяне на глибину 2,5 см так і залишилося лежати в очікуванні дощу. Тому постійна робота агронома - це пошук «золотої середини». Тому що посієш глибоко - більше вологи, але втрачається енергія проростання. А посієш дрібно - енергія проростання буде краще, зате вологи буде не вистачати.

Також в ході одного з дослідів, проведеного в минулому році в Україні на полях компанії «Кернел», виявилось, що правильний вибір навантаження на посівну секцію має набагато більше значення для врожайності, ніж низька кількість двійників і пропусків. Наприклад, при оптимальному притискному зусилля, яке прикладається до посівної секції, і інших рівних умовах врожайність кукурудзи становила 144,5 ц / га. При максимальному притискному зусиллі, коли на сівалці, як то кажуть, закрутили все пружини, врожайність знизилася до 140,5 ц/га. А ось коли притискне зусилля зменшили до 80 кг - врожайність зменшилася до 131 ц/га. Тому низьке притискне зусилля часто не може перешкодити підйому сошника. Тим часом багато українських аграріїв сіють просапні культури легкими сівалками, де притискне зусилля не перевищує 80 кг.

Звичайно, про необхідність коригування глибини посіву або притискного зусилля залежно від ґрунтових умов знає кожен агроном. Однак на практиці не всі з сільгоспвиробників перенастроюють притискне зусилля при переїзді на поле з іншими умовами, так як не готові витратити на це по 4-5 годин з 20 годин роботи сівалки на добу навесні в сезон.

Тому в останні роки розвиток технологій точного землеробства дозволило змінювати притискне зусилля не виходячи з кабіни, причому посеційно - так само, як трохи раніше точне землеробство зробило можливим регулювання норми висіву. Але подібні технології коштують грошей. Наприклад, сучасна імпортна пропашная сівалка, оснащена всіма найсучаснішими технологіями точного землеробства, обійдеться українським аграріям в 60-90 тис. дол.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ

Руденко І.М., здобувач 2м курсу, ІТФ
Яковенко В.О., здобувач 2м курсу, ІТФ
Сумський НАУ

Незалежно від вирощуваних культур технологічні процеси в рілльництві майже однакові: обробіток ґрунту, сівба, догляд за рослинами та збирання врожаю. Їх виконують мобільними агрегатами МТА або спеціалізованими самохідними машинами. Управління будь-якими технологічними процесами у рілльництві складається з водіння агрегату, регулювання завантаження двигуна та робочих органів машини, а також контролю за виконанням технологічних операцій.

Найтрудомісткішою операцією є водіння, трудозатрати на яке, наприклад при оранці, становлять близько 80 % усіх затрат праці механізатора. Але автоматизація водіння дуже ускладнена внаслідок таких причин.

По-перше, це мобільність засобів виробництва. Адже оброблюваний матеріал (ґрунт, рослини) залишається нерухомим, а рухаються засоби виробництва, які його обробляють.

По-друге, складність рельєфу полів. Майже на кожному полі є схили, косогори, балки тощо, що створюють додаткові непередбачені перешкоди агрегату.

По-третє, значна неоднорідність фізико-механічних властивостей оброблюваного матеріалу, це змінює, наприклад, тягові зусилля при переміщенні агрегату та виконанні ним однакових операцій.

В наш час все більше виробників починають цікавитися елементами точного землеробства, покликаною підвищити ефективність технологічних операцій. Одним з таких елементів є диференційований обробіток ґрунту. Це відносно новий, але дієвий метод, який дозволяє вивести технологію на новий рівень.

Мета диференційованого обробітку ґрунту в межах одного поля полягає в тому, щоб за рахунок більш ефективної витрати пального і мінімальних витрат часу скоротити витрати виробництва в рослинництві, уникаючи при цьому руйнування структури ґрунту і виникнення ґрунтових ерозій. Результати дослідів, проведених на різних типах ґрунтів, показують, що ця мета може бути досягнута без зниження показників врожайності.

Для реалізації прийому диференційованого обробітку ґрунту можливо використовувати пристрої автоматизованого контролю та управління функціонуванням машин для глибокого розпушування, яке може працювати при оснащенні трактора системою супутникової навігації в режимі Off-Line на основі попереднього картографування оброблюваних ділянок, а також в режимі On-Line при використанні вимірювального комплексу або датчика твердості. Використання такого прийому обробки ґрунту дозволяє з великою точністю виконувати настройку ґрунтообробних машин для руйнування зон ущільнення на глибині з мінімальними витратами енергії.

Диференційований обробіток ґрунту вимагає використання даних цифрових ґрунтових карт (текстура ґрунтів, вміст гумусу, електропровідність ґрунту, а також рельєф ділянки). Ця інформація необхідна для підготовки технологічних електронних карт (карт-завдань або чіпкарту).

Головний чинник застосування точних технологій під час здійснення ґрунтообробних операцій полягає в усуненні ущільнень на окремих ділянках поля. Він безпосередньо корелюється із роботами з картами родючості полів, оскільки слугує тонким інструментом з одного боку покращення характеристик полів, а з іншого — оптимізації використання виробничих ресурсів.

Як відомо, ключовим поняттям у точному землеробстві є прагнення до, так би мовити, індивідуального підходу під час обробітку кожного клаптика поля. Традиційно поля розподіляються на різні ділянки, відмінні між собою за різними показниками, передусім, за рівнем врожайності. Їх кількість може бути різною, і кожна ділянка потребує окремих виробничих налаштувань, починаючи від кількості та видів внесення мінеральних добрив і закінчуючи добором гібридів культур та густотою висіву насіння.

Своєю чергою, ці ділянки можуть поділятися на менші у вигляді так званої сітки. І однією з карт, накладених на таку сітку, є схема наявності та глибини ущільнень ґрунту на полі, що прямо чи опосередковано може впливати на врожайність на кожній ділянці.

За традиційної технології обробітку ґрунту агроном або не зважає на ці всі проблеми і продовжує працювати так, як раніше, або ж чинить кардинально, запускаючи в поле потужний глибокорозпушувач. В першому випадку подолання проблеми з ущільненнями відкладається на потім, і вона, звісно, ускладнюється. У другому випадку — на полі перевитрачається величезний обсяг пального та ресурс трактора. Адже глибокий обробіток ґрунту провадиться на всій площі поля, навіть там, де для підготовки площі до сівби було б достатньо пройтися іншим агрегатом на глибину до 15 см.

Натомість точні технології дають можливість побудувати карту поля, на якій будуть вказані конкретні місця із ущільненнями та їх глибиною. Відповідно, ґрунтообробний агрегат можна було б запустити тільки у тих секторах сітки, де спостерігаються найбільші ущільнення. Після цього — зменшити глибину, і взагалі не чіпати нормальні ділянки поля. Крім того, завдяки точній ліквідації ущільнень ми маємо змогу отримати на цьому полі вищий врожай, а також забезпечити більш ефективно засвоєння мінеральних добрив.

ВИКОРИСТАННЯ КОМБІНОВАНИХ ГРУНТООБРОБНИХ МАШИН ДЛЯ ПЕРЕДПОСІВНОГО ОБРОБІТКУ ГРУНТУ

Великодний І.В., здобувач 2м курсу, ІТФ
Москович В.О., здобувач 2м курсу, ІТФ
Сумський НАУ

Кількаразові проходи сільськогосподарських агрегатів по полю, пов'язані з необхідністю виконання кількох операцій, можуть спричинити перебільшене ущільнення та розпилювання ґрунту. Це особливо негативно впливає в умовах недостатнього зволоження та на легких безструктурних ґрунтах. При інтенсивному обробітку внаслідок вивітрювання та водної ерозії може втрачатися органічна речовина, погіршуватися структура ґрунту, збільшуватися втрата вологи та формування глиб. Щоб зменшити ці негативні впливи, використовується система мінімального обробітку ґрунту. Це означає зменшення кількості обробітків і проходів тракторів по полю. Для цього використовують комбіновані машини та агрегати, які можуть виконувати кілька операцій за один прохід, такі як оранка, подрібнення груд, вирівнювання поверхні, ущільнення, культивування, боронування, прикочування, передпосівний обробіток ґрунту і посів, а також внесення добрив, гербіцидів і інших хімікатів.

Можливість та доцільність комбінування технологічних операцій визначають фактори, такі як системи землеробства та обробітку ґрунту, рівень засміченості полів бур'янами, метеорологічні умови, характеристики енергетичних ресурсів, агрономічні, техніко-економічні та інші чинники. Розглядають можливість комбінування операцій та використання комбінованих машин враховуючи співпадіння строків виконання робіт, необхідність виконання робіт у короткі строки, нестабільні метеорологічні умови, наявність потужних тракторів для агрегування з комбінованими машинами та можливість одночасного виконання різних технологічних операцій.

Використання комбінованих машин зменшує шкідливий вплив коліс на ґрунт, скорочує строки проведення операцій, підвищує якість робіт і продуктивність праці, знижує виробничі витрати.

Є ряд агротехнічних робіт, виконання яких можливе лише комбінованими машинами, зокрема, внесення у ґрунт добрив та меліорантів, а в окремих випадках і пестицидів; аміачної води під час передпосівної культивування; безводного аміаку. На можливість і доцільність суміщення технологічних операцій впливає рівень технічного рішення, вартість виготовлення та роботи агрегату. Комбіновані машини порівняно з одноопераційними складніші й дорожчі, а їх технічна та технологічна надійність може виявитися нижчою, особливо у несприятливих умовах роботи. Тому ступінь суміщення операцій має певні межі. Загалом добре суміщаються схожі за характером такі операції, наприклад, як культивування та боронування. Складніше суміщати ті операції, для виконання яких технічні засоби значно відрізняються. Створення комбінованих ґрунтообробних машин є одним із одним з перспективних напрямків розвитку комплексної механізації сільськогосподарського виробництва. Такі агрегати дозволяють одночасно в одному технологічному процесі виконувати кілька операцій з обробітку ґрунту, сівби, внесення добрив і пестицидів.

Рекомендується використовувати передові технології обробітку сільськогосподарських культур, зокрема проведення оранки ґрунту за допомогою обертових плугів або культиваторів із плоскорізними лапами та ярусним розташуванням робочих органів. Використання таких машин сприяє запобіганню ерозії ґрунту, що може виникати через погані погодні умови, такі як вітер та дощі. На сучасному етапі розвитку сільського господарства існують комбіновані агрегати, зокрема типу "Європак", виробництво яких відбувається на українських заводах. Ці агрегати здатні виконувати декілька технологічних операцій за один прохід, але їх вартість є досить високою.

Більшість сільськогосподарських господарств використовують культиватори для передпосівного обробітку ґрунту перед посівом зернових та технічних культур. Однак для досягнення необхідної глибини розпушування поверхневого шару ґрунту до стану дрібно грудкуватого, потрібно виконати декілька проходів культиватором, що вимагає додаткових затрат часу та паливно-мастильних матеріалів. Це також може призводити до пересушування верхнього шару ґрунту. Крім того, необхідне додаткове вирівнювання поверхні і розбивання грудок можна виконати іншими інструментами. Таким чином, удосконалення конструкцій комбінованих агрегатів для передпосівного обробітку ґрунту стає актуальною задачею.

Пропонується конструкція культиватора з плоскорізними лапами і двома рядами котків. Це дозволить об'єднати кілька технологічних операцій і виконувати їх за один прохід агрегату, забезпечуючи розпушення, подрібнення, ущільнення і вирівнювання поверхні ґрунту. Такий підхід до удосконалення культиватора не потребує великих економічних витрат і є доступним та ефективним для різних господарств. Основною перевагою цього агрегату є його надійність у роботі завдяки плоскорізними лапам, які дозволяють готувати ложе під посівне насіння на всій ширині захвату.

АНАЛІЗ СПОСОБІВ МІЛКОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ

Камець К.С., здобувач 2м курсу, ІТФ
Колоша М.В., здобувач 2м курсу, ІТФ
Сумський НАУ

Сучасне землеробство - це досить складний технологічний і трудомісткий процес, що передбачає використання різних підходів та систем обробітку ґрунту. Протягом останніх років найбільшого поширення набули технології з яких є традиційна, мінімальний обробіток, нульовий обробіток (No-till) та смуговий обробіток (Strip-till). Традиційна технологія включає кілька етапів обробки ґрунту: відвальне оранку плугом з оборотом пласта, боронування, передпосівну культивуацію і посів. Традиційна технологія є однією з найенерговитратніших, що вимагає використання великої кількості сільськогосподарських знарядь, таких як: лемішні, відвальні, дискові плуги; зубні та пружинні борони; паровий культиватор; сівалки з дисковими сошниками.

Мінімальна технологія передбачає проведення таких операцій, як глибоке розпушування без обороту пласта, культивуацію та посів. Це значно менш енерговитратна технологія та вимагає використання меншої кількості операцій ресурсів та енергозатрат, а відповідно сільськогосподарських знарядь у порівнянні з традиційною технологією, таких як: чизельний плуг, чизельний культиватор, глибокорозпушувач, плоскоріз, щілин; важкий культиватор; сівалки з лаповими сошниками.

Нульова (No-till) технологія передбачає проведення прямого висіву за один прохід, при цьому використовують так звані «стерневі сівалки» - це, як правило» машини з анкерними сошниками, що не вимагає використання інших машин, можливій варіант одночасного внесення мінеральних добрив. Головною умовою використання даної технології є вимоги вирівнювання поверхні поля.

Найбільш розповсюдженою прогресивною сучасною технологією є смугова обробка ґрунту. На відміну від нульової системи передбачає 14 формування смуг, у які проводять посів. З точки зору врожайності технологія Strip-till є більш ефективніша на відміну від нульової технології No-till. За рахунок введення додаткових операцій у смугах посіву забезпечується підвищення врожайності приблизно на 25%, а економія затрат на мінеральні добрива становить 40...50%.

Для реалізації даної технології з метою обробки ґрунту використовують спеціалізовані причіпні або начіпні Strip-till-культиватори. На сьогоднішній день у такій технології (смугова обробка ґрунту Strip-Till) закладений значний потенціал для подальшого зростання, крім того вона вже апробована й активно застосовується у передових господарствах США, Канади, Європи та країнах розвиненим аграрним виробництвом. Технологія StripTill може забезпечити вирішення проблем, пов'язаних з наявністю короткого вегетаційного періоду, значної вегетації численних бур'янів, низькою родючістю ґрунтів через недостатній вміст органіки, а також може застосовуватися в посушливих регіонах та ґрунтах, схильних до вітрової ерозії. Найбільшого застосування технологія смугової обробки ґрунту набула під час вирощування просапних культур, а особливо 15 кукурудзи. Смугова обробка полягає в розпушування смуги ґрунту на певну глибину, внесення добрив та одночасний посів насіння в межах лише обробленої смуги. Використання локальних зон обробки забезпечує збереження близько 70% корисної площі поля у необробленому стані, при цьому добрива концентруються в прикореневій зоні рослин. Крім того, добрива вносять локально переважно один раз на рік під час осіннього чи весняного обробітку. В оброблених смугах можна проводити висів сівалками точного висіву незалежно від послідовності та термінів проведення операцій.

Дуже часто технології Strip-till, застосовують гранульовані близько 60%, та рідкі – 40% добрив. У технології Strip-Till слід виділити кілька основних переваг: за один прохід техніки можна заощадити приблизно 30% палива; оптимізація внесення добрив на різних рівнях й оптимізація системи живлення рослин; можливість одночасно виконувати рихлення ґрунту та посів; відпочинок та збереження природної родючості; зниження ущільнення ґрунту. При смуговій обробці ґрунту необхідно забезпечувати задану ширину обробки смуги ґрунту без деформування сусідніх міжрядь підбираючи параметри ходових частин тракторів та машин відповідно до ширини міжрядь. Обробіток ґрунту – це найбільш трудомісткий і енергомісткий технологічний процес у технологіях вирощування сільськогосподарських культур. На його виконання щорічно припадає близько 20...25 % трудових та 25...30 % енергетичних затрат у господарствах. Зважаючи на це, вибір та обґрунтування найбільш раціональних технологічних процесів, технології і машин і агрегатів ґрунтообробних знарядь, організація їх ефективного використання має значний прихований потенціал щодо економії грошових, енергетичних та трудових затрат на загальне виробництво сільськогосподарських культур. В даному напрямку існує ряд науковотехнічних завдань у пошуку та розвитку конструкцій робочих органів, знарядь, машин і агрегатів для обробітку ґрунту. А основними напрямками є зниження трудових та енергетичних затрат, поряд з дотриманням жорстких 16 агровимог на підготовку й обробку ґрунтів. Так, наприклад, для вирощування колосових культур та хлібних злаків проводять передпосівну культивуацію на глибину 5...10 см з метою формування насінневого ложа з подальшим прикочуванням (в залежності від конкретних умов – до посівне і післяпосівне, або ж післяпосівне).

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ МІНІМАЛЬНОГО ТА НУЛЬОВОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ

Руденко І.М., здобувач 2м курсу, ІТФ
Яковенко В.О., здобувач 2м курсу, ІТФ
Сумський НАУ

У зв'язку з розширенням площ ріллі, які обробляються за технологією мінімального обробітку та нульовою технологією виникає необхідність встановлення агрономічної, економічної та енергетичної ефективності таких агротехнологій, щоб, по-перше, визначитись з перспективами цих технологій і, по-друге, встановити як позитивні сторони, так і негативні наслідки застосування технологій у майбутньому.

Якщо врахувати, що за технології «прямої сівби» відпадають операції з основного та передпосівного механічного обробітку ґрунту, то тут дійсно є реальна економія пального, заробітної плати і певною мірою коштів на амортизацію та ремонт сільськогосподарських машин, (за умови, що один посівний комплекс буде обслуговувати 10 тис. га посіву), але в той же час, технологія «прямої сівби» буде ефективною за формування шару мульчі з поживних решток, які крім позитивної дії (захист ґрунтів від вітрової та водної ерозій, накопичення вологи, покращання мікробіологічної активності ґрунту) мають і свої недоліки.

Недоліками no-till технології на думку багатьох вчених вважається:

- погіршення екологічної ситуації за рахунок поширення бур'янів, хвороб і шкідників;
- забруднення ґрунтів з внесенням вищих норм та більш складних за хімічним складом добрив і засобів захисту рослин;
- зниження доступності для рослин азоту з ґрунтових запасів через зв'язування його целюлозоруйнівними мікроорганізмами;
- повна залежність від забезпеченості пестицидами і енергонасиченими тракторами.
- за наявності на поверхні поля великої кількості рослинних решток температура ґрунту навесні знижується на 3-5°C і на три-чотири дні затримується досягання ґрунту, що може зашкодити раннім яриям культурам, бо за цього строки їх сівби переносяться на пізніше;
- за такої технології у "блюдцях" тривалий час затримується тала вода, що дуже небезпечно для рослин озимих культур і багаторічних трав;
- майже вдвічі зростає вартість контролювання бур'янів порівняно з традиційною технологією;
- за тривалого застосування гербіцидів у бур'янів може з'явитись до них резистентність;
- при виключенні механічного обробітку ґрунту ускладнюється боротьба з мишеподібними гризунами;
- за тривалої ґрунтової посухи внесені у верхній шар добрива стають недоступними для рослин.
- використання таких технологій вимагає висококваліфікованого кадрового забезпечення.

Слід враховувати, що технологія «прямої сівби», не зважаючи на видимість деякої простоти в організації робіт, вимагає високої кваліфікації агрономічного й технічного персоналу (знання реальних процесів, які відбуваються у ґрунті й уміння налаштувати відповідним чином складну техніку).

Важливим питанням при застосуванні технології No-till залишається створення достатнього шару мульчі з рослинних решток, оскільки оснащення господарств зернозбиральними комбайнами, які мають потужні подрібнювані соломи і стебел кукурудзи, соняшнику, ріпаку і розподіляють їх на всю ширину захвату жатки комбайна, ще далеко від оптимального рівня та і сам процес збирання сучасними комбайнами не направлений на створення мульчуючого шару (рослинні рештки після сільськогосподарських культур не подрібнюються до оптимальних розмірів). А без створення потужного шару мульчі товщиною хоча б 3-5 см говорити про агрономічну ефективність технології No-till практично нереально якщо взяти температурні умови липня-серпня в Україні, коли середньодобові температури, особливо в останні роки часто сягають 28-29°C, а у денні години – 35-38°C, поверхня ґрунту може прогріватись до 60-70°C. За таких умов без відповідного шару мульчі із ґрунту буде не тільки випаровуватись волога, але й загинуть всі корисні мікроорганізми, які, як і всі біологічні об'єкти, витримують температуру до 50°C. Тобто, за таких умов технологія no-till не лише не буде мати вологонакопичувального ефекту, а й відбуватиметься значна втрата її з ґрунту, що може мати значні проблеми з висівом озимих зернових культур. Тому ми вважаємо, що перехідний період від класичної технології до технології no-till слід розпочинати не із закупівлі сівалок та енергонасичених тракторів для прямої сівби, а сучасних потужних комбайнів, які зможуть створити шар мульчі і зменшити проблеми, які виникають у агрономічного персоналу при виконанні посівних робіт, а також значно зменшать втрати врожаю при збиранні, які спостерігаються в останні роки внаслідок запізнення зі строками.

Іншим важливим питанням, від якого теж значною мірою залежить врожайність сільськогосподарських культур у перехідний період від класичного обробітку до технології No-till, є підтримання оптимальної щільності та твердості кореневмісного шару ґрунту. Особливо це стосується тих ґрунтів, які за своїми фізичними показниками малопридатні для технології прямої сівби.

АНАЛІЗ НАЙВАЖЛИВІШИХ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВГОВІЧНОСТІ ТА ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ТЕХНІКИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ДЕТАЛЕЙ МАШИН ТА ЇХ МЕХАНІЗМІВ

Авдеєв В.В., студ. 2 м курсу, ІТФ
Науковий керівник: доцент Н.В.Тарельник
Сумський НАУ

Якісне виготовлення та технічний сервіс сільськогосподарської техніки мають велике значення для функціонування агропромислового комплексу України. Надійність – одна з основних проблем сучасної техніки, яка вирішується на етапах проектування, виробництва, дослідження, експлуатації й ремонту машин та технологічного обладнання. Підтримання працездатності, відновлення ресурсу машин і технологічного обладнання, підвищення їх безвідмовності – важливе завдання підприємств, які пов'язані з технічним сервісом. Підвищення надійності сільськогосподарської техніки також має велике економічне значення.

Мета навчити майбутніх інженерів забезпечувати експлуатаційні показники сільськогосподарської техніки протягом заданого часу при оптимальних затратах матеріальних і трудових ресурсів на проектування, виробництво, експлуатацію, технічне обслуговування та ремонт. Вивчення та аналіз найважливіших проблем забезпечення довговічності та працездатності техніки агропромислового комплексу деталей машин та їх механізмів повинно допомогти майбутнім спеціалістам кваліфіковано виявляти та аналізувати причину відмов; проводити випробування техніки на надійність, здійснювати прогнозування і визначати кількісні показники надійності; розробляти і впроваджувати у виробництво заходи щодо забезпечення і підвищення надійності машин за рахунок удосконалення їх методики від проектування, виготовлення, експлуатації до технічного обслуговування і ремонту.

Сьогодні однією з найважливіших проблем забезпечення довговічності та працездатності техніки агропромислового комплексу є проблема зносу деталей машин та їх механізмів. Підвищення надійності та довговічності устаткування залишається актуальним завданням і вимагає комплексного підходу. Надійність і довговічність машин багато в чому обумовлені явищами тертя і зношування, що відбуваються в їхніх вузлах. Зношування призводить до порушення герметичності вузлів, втрачається точність взаємного розміщення деталей і переміщень. Виникають заклинювання, удари, вібрації, які призводять до руйнування. Тертя призводить до втрат енергії, перегрівів механізму, зниження придатних зусиль, підвищених втрат пального та інших матеріалів. Явища тертя і зношування взаємно обумовлені: тертя призводить до зношування, а зношування поверхонь деталей у ході роботи призводять до зміни тертя.

Для ліквідації наслідків зношування проводяться поточні й капітальні ремонти, у ході яких зношені деталі й вузли або замінюються, або відновлюють. У процесі експлуатації зі зношуванням борються шляхом проведення планових техобслуговувань. Серед агрегатів тракторів й автомобілів найбільш швидко зношується й найменш надійний і довговічний агрегат – двигун. У більшості випадків терміном служби двигунів визначається міжремонтний термін служби тракторів й автомобілів. У свою чергу термін служби двигунів обумовлюється довговічністю його відновлюваних деталей. Термін служби деталей в першу чергу залежить від якості матеріалу з якого вона виготовлена, її термічної й механічної обробки, точності складання машини та інших конструктивних і виробничих факторів. Найважливішими завданнями ремонтно-обслуговуючого виробництва є підтримка працездатності, відновлення ресурсу машин і устаткування, забезпечення їхньої високої надійності та можливості ефективного використання.

Для вирішення цих завдань передбачається поліпшення якості ремонту за рахунок впровадження сучасних методів його організації і оптимальних технологічних процесів зміцнення та відновлення деталей. Ресурс відновлених деталей, як правило, значно вище завдяки використанню ефективних способів відновлення і поліпшених властивостей зміцнених поверхонь. Сучасна технологія відновлення має у своєму розпорядженні численні методи поліпшення структури та властивостей поверхневого шару деталей, кожний з яких має оптимальні сфери застосування, переваги і недоліки.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ В ЗЕМЛЕРОБСТВІ

Денисенко Д.С., студ. 6 курсу, ІТФ
Науковий керівник: доцент В.П.Руденко
Сумський НАУ

У зв'язку зі зростанням глобального попиту на продукти харчування та потребою в раціональному управлінні ресурсами сільськогосподарська галузь стоїть на критичному роздоріжжі. Звичайні методи ведення сільського господарства досягають своїх меж, спонукаючи до застосування інноваційних підходів. Точне землеробство стало величезною силою, що змінює сільськогосподарський ландшафт.

У глобальному ландшафті, що постійно змінюється, ринок точного землеробства постійно демонструє потенціал для динамічного зростання завдяки технологічному прогресу. Зростання попиту на економічно ефективні рішення для сільського господарства в поєднанні з розширеним впровадженням смартфонів і надійних засобів Інтернету по всьому світу роблять цей ринок вигідною інвестицією. Точне землеробство пропонує рішення від підвищення продуктивності та якості сільськогосподарських культур до зменшення використання води, пестицидів, гербіцидів і добрив. Він представляє новий рівень ефективності за допомогою даних про ґрунт, повітря та врожай у реальному часі, а також передбачення погоди, що дозволяє точно визначити час посіву, чергування культур і збирання врожаю.

Для забезпечення постійного розвитку точного землеробства з урахуванням мінімізації негативного впливу на людину, майно та навколишнє середовище в роботі проведене дослідження вимог законодавства ЄС щодо застосування інноваційних підходів в землеробстві рис. 1.

Рисунок 1 – Основні нормативно-правові акти регулювання застосування інноваційних підходів в землеробстві

Встановлено, що інноваційні технології в точному землеробстві базуються на практиках використання технологій, керованих даними, для оптимізації виробництва та управління рослинництвом. Вона передбачає збір, аналіз і застосування різних типів даних, таких як дані про ґрунт, погоду, урожай і машину, щоб приймати обґрунтовані рішення та підвищувати ефективність і сталість. Однак, щоб скористатися перевагами точного землеробства, необхідно переконатися, що дані, які використовуються, мають високу якість. Якість даних означає точність, повноту, узгодженість, своєчасність і релевантність даних для певної мети. Однією з головних проблем для підтримки якості даних у точному землеробстві є забезпечення відповідності засобів вимірювання вимогам технології, що пов'язано з отриманням даних з різних датчиків, дронів, супутників, камер та інших пристроїв.

Кожне джерело даних може мати різні вимоги до точності визначення одиниць вимірювання, це може призвести до неузгодженості та помилок у поєднанні. Низька якість даних може призвести до неточної інформації, марної витрати ресурсів, зниження врожаю та прибутку.

МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ДВИГУНА ЯМЗ-238

Авдеєв В.В. студ. 2 м курсу, ІТФ
Науковий керівник: доцент Н.В.Тарельник
Сумський НАУ

Щорічне виробництво дизельних двигунів у світі сягає 12 млн. штук. Понад 60% – це дизельні двигуни автотракторного призначення. Цим і пояснюється велика увага, яка приділяється вдосконаленню цих двигунів. Двигуни нового покоління за своїми техніко-економічними показниками знаходяться на рівні найкращих зразків моторобудівних фірм. Вже на стадії проектування в них закладено високі вимоги до паливної економічності, ресурсу та безвідмовності.

Методи визначення технічного стану дизельних двигунів, що використовуються на практиці, як правило, вимагають часткового розбирання вузла або агрегату, а будь-яка розбирально-складальна операція, навіть якщо деталь не ремонтується, знижує термін служби вузла до 15-20%. Тому для визначення технічного стану двигунів необхідно використовувати сучасні безконтактні та нерозбірні методи діагностування, які засновані на аналізі вихідних параметрів, функціонально пов'язаних зі структурними параметрами.

Методи діагностики двигунів ЯМЗ-238, як і інших агрегатів транспортного засобу, можна розділити на дві групи: суб'єктивні та інструментальні. Останні методи можуть бути, у свою чергу, поділені на методи з використанням вбудованих приладів у системі транспортного засобу та методи з використанням зовнішніх приладів.

Суб'єктивні методи діагностування засновані на аналізі та систематизації зовнішніх ознак роботи двигуна. Так, за кольором відпрацьованих газів, підтікання палива, олії та охолоджуючої рідини, характеру шуму тощо. Можна визначити причину тієї чи іншої несправності. Позитивний фактор суб'єктивних методів – низька трудомісткість діагностування без застосування засобів вимірювань (датчиків та вимірювальних приладів).

Однак результати діагностування багато в чому залежать від кваліфікації обслуговуючого персоналу, тобто чим досвідченіший водій та механік, тим швидше вони зможуть знайти причину та усунути несправність. На жаль, досі в багатьох експлуатуючих організаціях відсутній належний досвід, що часом призводить до необґрунтованих замін агрегатів на двигунах або відправлення їх у капітальний ремонт і навіть до аварій, яких можна було б уникнути.

Іншим методом інструментального діагностування є діагностування за допомогою зовнішніх приладів (датчиків та вимірювачів), які не входять до конструкції автомобіля чи трактора. Цей метод діагностування застосовується визначення дійсних значень діагностичних параметрів і контролю показань штатних пристроїв автомобіля чи трактора. Залежно від пристрою та призначення зовнішні прилади можуть бути стаціонарними чи переносними.

Стаціонарні прилади встановлюються на спеціалізованих ділянках, постах технічного обслуговування та ремонті. Переносні прилади використовуються, як правило, під час проведення діагностики двигунів у складі автомобіля чи трактора безпосередньо в експлуатаційних умовах. За допомогою переносних приладів вимірюють тиск, температуру, шумність, частоту обертання та інші параметри вузлів та агрегатів двигуна.

Слід зазначити, що, незважаючи на широкий розвиток методів інструментального діагностування за останні роки, достовірна оцінка стану основних вузлів двигуна, що визначають їхню надійність і безвідмовність, поки що неможлива. Практично досі немає засобів для повної оцінки стану підшипників колінчастого валу та шатуна, деталей циліндро поршневої групи та механізму газорозподілу.

Деталі циліндро поршневої групи працюватимуть безвідмовно протягом заявленого заводом-виробником ресурсу, якщо будуть забезпечені умови їх роботи, а саме: оптимальний тепловий режим (відсутність перегріву деталей); задовільна фільтрація повітря; відповідність застосовуваних масел інструкції з експлуатації двигуна; відсутність можливості виходу з ладу деталей вузлів двигуна, що забезпечують процеси наповнення циліндрів свіжим зарядом та випуску відпрацьованих газів; забезпечення герметичності системи охолодження, яка виключає можливість потрапляння рідини в циліндри двигуна і т.п.

Отже методи діагностики двигунів є : суб'єктивні та інструментальні. Інструментальні методи діагностики є найбільш об'єктивними методами, тому при діагностуванні застосовуються вимірювальні прилади, що дозволяють кількісно вимірювати діагностичні параметри, а їх значення оцінювати технічний стан двигуна. Суб'єктивні методи потребують великого професіоналізму та досвідчених водіїв.

ТЕХНОЛОГІЯ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ДЛЯ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ В УМОВАХ СУМЩИНИ

Зекун О. В., студ. 2м курсу, ІТФ
 Науковий керівник: доцент О.А.Саржанов
 Сумський НАУ

Кукурудза — одна з найбільш високопродуктивних злакових культур універсального призначення, яку вирощують для продовольчого, кормового і технічного використання. Виробництво зерна кукурудзи є важливою складовою усього с/г виробництва України. Основні зернові посіви кукурудзи зосереджені в Степовій та Лісостеповій зоні. По виробництву зерна кукурудзи Сумщина займала лідируючі позиції в Україні. Починаючи з 2010 року частка виробництва зерна даної культури в Сумській області була на рівні 36% і складала 77 тис. тонн. В наступні роки збільшувався валовий збір зерна кукурудзи і частка області в загальноукраїнському виробництві. З 2018 по 2021 роки вона була 73,1-75,1% і досягала 3621 тис. тонн. У 2022 році через зменшення посівної площі виробництво також зменшилося, що відобразилося у зменшенні частки виробництва. Вона складала 63,6%, або 2153 тис. тонн зерна. Середня врожайність зерна кукурудзи на 2010 рік по області складала всього лише 3,5 т/га, а за наступні вісім років збільшилась вдвічі і складала 7 т/га, а в останні роки цей показник дещо зменшився, але врожайність не падає нижче 6,5 т/га. Такі дані свідчать про поступове освоєння та вдосконалення методів виробництва кукурудзи в регіоні та свідчать про значний потенціал Сумської області у виробництві кукурудзи.

Кукурудза дуже вибаглива рослина до вмісту вологи в ґрунті, поживних речовин, повітря та теплопрониючості. Крім того, коренева система кукурудзи глибоко проникає у ґрунт і добре засвоює вологу з глибоких його шарів, а з появою волоті потреби у волозі зростають, досягаючи максимуму в період від початку цвітіння до початку молочної стиглості. В цей період кукурудза використовує близько 70% вологи від загальної спожитої її кількості, та навіть короточасна (2-3-денна) ґрунтова посуха може призвести до зниження врожаю на 22%.

На Сумщині, де переважають родючі чорноземні ґрунти, найбільш поширені три способи основного обробітку під кукурудзу. Традиційна культурна полицева оранка на глибину 25-30см, дискування важкими дисками на глибину не менше 20см та чизелювання на глибину 40-45см. Така глибина обробітку зумовлена необхідністю забезпечення оптимальних умов для формування кореневої системи рослин, що проникають на глибину 30 см, накопичення запасів вологи, підпушення орного шару та концентрація елементів живлення на глибині 10-20 см. Кожен із способів обробітку має свої переваги й недоліки. Оранка є найбільш енерговитратним процесом та потребує збільшення глибини обробітку для руйнування плужної підшви чизелюванням раз на 3-4 роки на глибину 40-45 см, що забезпечить проникнення вологи в глибші шари ґрунту та збільшить її накопичення на 7-10%. Дискування економить енергоресурси та збільшує швидкість обробітку, проте через недостатню глибину обробітку відбувається ущільнення ґрунту та концентрація поживних речовин в шарі 0-10 см, що негативно відображається на формуванні кореневої системи. Було виявлено, що за поверхневого обробітку на глибину до 20 см коренева система кукурудзи на 80% формується у шарі 0–10 см через ущільнення, а за оранки вона розміщувалась більш рівномірно в орному шарі 0-30 см. Переущільнення орного шару та зони міжряддя знижує урожайність кукурудзи на 10–22%. Накопичення вологи в осінньо-зимовий період менше на 15-17% та непродуктивні втрати вологи в період вегетації на 20-22% більші порівняно з оранкою, що негативно діє на врожайність культури та її зменшення на 30%.

Для забезпечення високих стабільних врожаїв необхідно застосовувати диференційований основний обробіток ґрунту з урахуванням особливостей місцевих умов та використання сучасних комбінованих диско-лапових ґрунтообробних агрегатів виробників BEDNAR TERRALAND DO, Agrisem Maximulch та інші. Дисколаповий культиватор дозволяє виконувати кілька операцій за один прохід: два передніх ряди дисків великого діаметру 690 × 6 мм забезпечують відмінне підрізання та ретельне перемішування поживних решток з ґрунтом на глибину до 18 см; два ряди стійок забезпечують інтенсивне розпушування на глибину 40-45 см та руйнування ущільнених шарів ґрунту; вирівнює і ущільнює поверхню котком. Великою перевагою дисколапового агрегату є можливість виконання кількох технологічних операцій за один прохід, що підвищує раціональність використання таких машин, зменшення витрат та підвищення техніко-економічних показників та позитивно впливає на процес виробництва кукурудзи.

Отже для забезпечення оптимальних ґрунтових умов для росту і розвитку кукурудзи на Сумщині слід застосовувати оранку з чизелюванням в 3-4 роки та застосовувати дисколапові агрегати для підвищення ефективності вирощування й зменшення собівартості продукції.

ВИЗНАЧЕННЯ НЕОБХІДНИХ КУТІВ ДЛЯ СПРЯМУВАННЯ СОНЯЧНИХ ПАНЕЛЕЙ

Сайко О.М., студент, ІТФ
 Науковий керівник: доцент Г.В.Барсукова
 Сумський НАУ

Сонячна енергія – це сталий та відновлювальний ресурс, який набуває все більшої популярності як чисте джерело енергії. При використанні потужності сонця через фотovoltaїчні системи орієнтація та нахил сонячних панелей відіграють дуже важливу роль у збільшенні виробництва енергії.

Одними з найпростіших способів встановлення можна вважати горизонтальну та вертикальну орієнтацію.

Рис. 1 - Вертикальна і горизонтальна орієнтація сонячних панелей

Горизонтальна орієнтація сонячних панелей передбачає їх розташування паралельно до землі. Ця конфігурація часто називається «нульовий кут», або «плоский монтаж».

Вертикальна орієнтація сонячних панелей передбачає розташування їх перпендикулярно до землі. Ця настройка менш поширена, але також має свої переваги. Розглянемо переваги та недоліки в таблиці 1.

Таблиця 1 Переваги та недоліки горизонтальної та вертикальної орієнтації сонячних панелей

Горизонтальна орієнтація		Вертикальна орієнтація	
Переваги	Недоліки	Переваги	Недоліки
Горизонтальна орієнтація є простою для впровадження і вимагає мінімальних налаштувань під час установки.	В регіонах із вираженими сезонами горизонтальна орієнтація може бути неоптимальною. Під час зими сонце може знаходитися нижче на небі, що призводить до зменшення освітленості і зменшення виробництва енергії.	Вертикальні панелі можуть бути встановлені в областях з обмеженим горизонтальним простором, що робить їх підходящими для міських середовищ або місць із просторовими обмеженнями.	Вертикальні панелі менш ефективні, ніж їх оптимально нахиленими аналогами. Вони можуть не захоплювати сонячне світло так ефективно, особливо під час пікових годин сонячної активності.

Щоб знайти баланс між перевагами та недоліками горизонтальної та вертикальної орієнтації, необхідно використовувати оптимальний кут нахилу. Це включає встановлення панелей під кутом відносно до землі, враховуючи географічне положення та сезонні зміни положення сонця.

Залежно від півкулі, де будуть знаходити панелі, існують дві формули для визначення кута нахилу сонячних панелей. Нас цікавить північна півкуля, тому виглядатиме вона наступним чином:

$$A = 1,3793 + \Phi \left(1,2011 + \Phi (-0,014404 + \Phi 0,000080509) \right), \quad (1.1)$$

де A – кут нахилу

Φ – широта

Для знаходження необхідної широти можна використати будь-яку онлайн карту. В додатку Google Maps для міста Суми $\Phi = 50,906822$, тому

$$A = 1,3793 + 50,906822 \cdot \left(1,2011 + 50,906822 \cdot \begin{pmatrix} -0,014404 + 50,906822 \\ -0,000080509 \end{pmatrix} \right) = 35,8^\circ$$

Тобто оптимальний кут нахилу для міста Суми це $35,8^\circ$. Також для додаткової оптимізації можна коригувати кут нахилу залежно від сезону на 15° . Тобто, $+15^\circ$ від оптимального кута взимку, і -15° від оптимального кута влітку.

Література:

1. World estimates of PV optimal tilt angles and ratios of sunlight incident upon tilted and tracked PV panels relative to horizontal panels. Веб-сайт. URL: <https://web.stanford.edu/group/efmh/jacobson/Articles/I/TiltAngles.pdf>

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИСІВАЮЧОГО АПАРАТУ ЗА РАХУНОК ВПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО КЕРУВАННЯ

Шелест М. С., аспірант кафедри агроінжинірингу, ІТФ
Сумський НАУ

У епоху стрімкого технологічного розвитку, коли інновації визначають не тільки конкурентоспроможність, але й життєздатність галузей економіки, сільське господарство не залишається осторонь цього процесу. Все більше сільськогосподарських операцій стають предметом автоматизації, щоб забезпечити оптимальну ефективність та високу продуктивність. Цей перехід до автоматизованих технологій є ключовим елементом розвитку агросектору в сучасному світі. Однак, для того щоб цей перехід був успішним і давав максимальний ефект, виникає необхідність у висококваліфікованих фахівцях, які не лише володіють технічною експертизою, але й розуміють принципи роботи та програмування електронних систем, що використовуються в агротехніці. Тут відкривається важливий аспект технічної освіти, а саме, навчання здобувачів основам керування програмним забезпеченням на бортовому комп'ютері агромашин. Вивчення цих аспектів дозволяє майбутнім фахівцям сільського господарства не тільки використовувати сучасні агротехнічні засоби з високою ефективністю, але й вносити власні інновації, щоб підвищити їхню функціональність та адаптувати до конкретних умов ведення господарської діяльності. Тому, метою цієї тези є розглянути можливості більше ефективного навчання здобувачів роботі із бортовими комп'ютерами.

Розглянемо приклад моделі висіваючого апарату, що був створений на базі Сумського національного аграрного університету (Рис. 1).

Рис. 1. Модель висіваючого апарату

З рисунку 2 видно, що бортовий комп'ютер, що був розроблений, дуже простий, він дозволяє змінити швидкість висіву, увімкнути вакуум та провести деякі інші операції. Важливим є те, що корегування цих даних на бортовому комп'ютері оптимізує процес проведення посівної компанії, якщо брати приклад із висіваючими машинами.

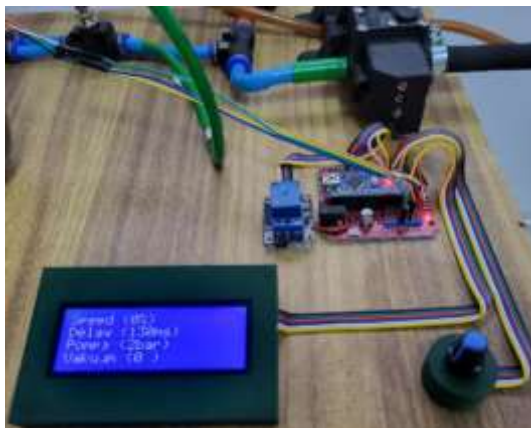

Рис. 2. Бортовий комп'ютер моделі висіваючого апарату

Отже, можемо зробити висновок, що навчання здобувачів сучасним технологіям, що передбачають роботу із бортовим комп'ютером дуже важливо в умовах сьогодення. Це надає можливість оптимізувати процеси у сільському господарстві і таким чином підвищити продуктивність роботи.

СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ДЛЯ ПОБУТОВИХ СПОЖИВАЧІВ

Дьяченко О.О., студ. 2м курсу, ІТФ
Науковий керівник: В.О.Кравченко
Сумський НАУ

Розвиток технологій та зростання електрозалежності нашого суспільства ставлять перед нами виклик – забезпечити надійну, стабільну та якісну електроенергію для побутових споживачів. Це завдання вимагає не лише розвитку новітніх технологій, але й удосконалення існуючої інфраструктури та змін у споживацьких звичках.

Основними недоліками у сучасній електроенергетиці є:

– використання застарілого обладнання, мереж, кабелів, обладнання ТП та відного розподільного обладнання;

– неправильний облік електроенергії;

– низька якість електроенергії.

Одним із основних завдань реконструкції та технічного переозброєння електричних мереж є підвищення надійності електропостачання споживачів та якості електроенергії, що може бути досягнуто наступними способами:

– заміна неізолюваних проводів на СИП;

– застосування технології виконання робіт під напругою;

– застосування напруги 0,95 кВ;

– застосування вольтододаткових трансформаторів;

– заміна, модернізація, встановлення відсутніх приладів обліку.

Розглянемо деякі з вищевказаних технічних рішень.

Повітряні лінії електропередачі (ПЛ) – це найважливіша частина системи електропостачання. Від їхнього стану залежить надійність електропостачання побутових споживачів та робота промислових підприємств. Розташування опор і проводів просто неба піддає ПЛ впливу погодних катаклізмів.

Сильний вітер та ожеледиця можуть стати руйнівними та викликати обрив проводів, пошкодження ізоляторів та додаткового обладнання, підвішеного на опорах. Для відновлення пошкоджених ліній електропередачі виконуються ті чи інші ремонтні роботи.

Відключенню ПЛ для ремонту передують тривалі погодження, які самі собою становлять великий обсяг роботи. А багато споживачів при відключенні зазнають суттєвих труднощів у своїй роботі і зазнають збитків.

Застосування технології ремонту ПЛ під напругою підвищує надійність електропостачання споживачів, оскільки значно знижується кількість планових відключень. При цьому виникає економічний ефект у підприємстві електромережових організацій за рахунок зниження недовідпустки електроенергії споживачам та інших факторів. Але це не єдиний вид ремонту ПЛ. Адже при аваріях з обривом проводів та іншими пошкодженнями, несумісними із нормальною передачею електроенергії, припиняється її передача. Щоб зменшити ймовірність пошкоджень повітряних ліній електропередачі, існує система планово – попереджувального ремонту. Вона включає технічне обслуговування та капітальний ремонт як з відключенням, так і без зняття напруги.

Також відома практика застосування вольтододаткових трансформаторів, яка дозволяє:

– суттєво зменшити негативний вплив обривів нульових провідників або втрат контактів у нульових ланцюгах, стрибків напруги в області неушкодженої фази;

– значно підвищити потужність однофазних коротких замикань – це дає можливість підвищити надійність спрацьовувань захисту в лініях електропередачі;

– виключити асиметричну напругу, яка виникає через нерівномірний розподіл напруги по фазах;

– виконувати монтажні роботи різної складності в обмежені за часом терміни.

На думку провідних фахівців-енергетиків, частка енергоресурсів становить близько 30–40% вартості продукції. Ця цифра є вагомим аргументом, щоб керівники дуже серйозно підходили до питання аудиту енергоспоживання, а також вироблення методик компенсації реактивної потужності. Процедура компенсації реактивної потужності є ключем до вирішення питань енергозбереження. Компенсація реактивної потужності (КРП) є важливим фактором, що дозволяє вирішувати питання енергозбереження на будь-якому підприємстві.

Застосування конденсаторних установок з метою організації КРП є найкращим. Робота конденсаторних установок супроводжується малими втратами, вони прості у налагодженні та експлуатації, є можливість підключення їх до будь-якої точки. На великих підприємствах виробляються спеціалізовані методики підвищення якості електричної енергії, що свідчить про актуальність і важливість досліджуваної тематики.

ВИКОРИСТАННЯ 3D ДРУКУ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ЛЕГКИХ ТА АЕРОДИНАМІЧНИХ ДИЗАЙНІВ ДЛЯ ВІТРОГЕНЕРАТОРІВ

Теницький П.П., студ. 2м ІТФ
Науковий керівник: доцент В.ФюСіренко
Сумський НАУ

Енергія вітру є одним з етапів у глобальному переході до стійких джерел енергії. Із зростанням попиту на чистішу енергію зростає потреба в більш ефективних та інноваційних конструкціях вітрових турбін. Однією з важливих проблем у виробництві вітрових турбін є створення легких, але міцних і аеродинамічних конструкцій. На допомогу може прийти 3D-друк, трансформаційна технологія, яка має потенціал для революції у галузі вітроенергетики.

Як можна створити легші конструкції з 3D-друком: традиційні виробничі процеси часто стикаються з обмеженнями у виробництві складних і легких конструкцій. Однак 3D-друк, також відомий як адитивне виробництво, пропонує рішення шляхом шарування матеріалів для створення складних геометрій. Ця здатність створювати складні конструкції шар за шаром дозволяє виготовляти легкі компоненти, які зберігають структурну цілісність. У контексті вітрових турбін це означає створення легших лопатей без шкоди для міцності.

Наступним кроком є аеродинамічна оптимізація: аеродинаміка лопатей вітряних турбін відіграє вирішальну роль у вловлюванні та ефективному перетворенні енергії вітру. 3D-друк дозволяє виготовляти аеродинамічно оптимізовані конструкції, які раніше були складними або неможливими для традиційних методів виробництва. Інженери можуть точно налаштувати форму лопатей, щоб мінімізувати опір і турбулентність, що призводить до збільшення захоплення енергії та загальної ефективності турбіни.

3D друк може зменшити кількість відходів в процесі виробництва.

Традиційні виробничі процеси часто включають субтрактивні методи, коли матеріал відрізають від більшого блоку для формування кінцевого продукту. Це може призвести до значних втрат матеріалу. Навпаки, 3D-друк — це адитивний процес, який додає матеріал шар за шаром. Це не тільки дозволяє створювати складні конструкції, але й мінімізує матеріальні відходи, сприяючи більш екологічним виробничим практикам.

Для розвитку технології важливо швидко втілювати рішення, з чим 3D друк може ідеально впоратись, коли від ідеї до готового рішення пройде не кілька місяців, а кілька годин. У динамічній сфері вітроенергетики швидке створення прототипів і ітерація є важливими для розробки передових технологій. 3D-друк полегшує швидке та економічно ефективне виробництво прототипів, дозволяючи інженерам тестувати та вдосконалювати конструкції зі швидкістю, незрівнянною традиційними методами. Ця гнучкість у процесі проектування прискорює інновації та сприяє розробці більш ефективних і надійних компонентів вітрових турбін.

Також важливим аспектом є підбір параметрів і їх втілення за різних умов вітру. Вітрові умови значно відрізняються в різних місцях, що вимагає адаптації турбін до певних умов. 3D-друк дозволяє налаштовувати компоненти вітрових турбін на основі унікальних вітрових умов конкретного місця. Інженери можуть розробляти та виробляти лопаті з певними формами та функціями, адаптованими для максимального захоплення енергії в певному місці, що зрештою покращує загальну продуктивність вітрових електростанцій.

Вагові параметри є ще одним напрямком в якому 3D друк може допомогти. Фундаментальна проблема при проектуванні вітрових турбін полягає в досягненні тонкого балансу між вагою та структурною цілісністю. Традиційні методи виробництва часто вимагають компромісу, змушуючи інженерів вибирати між надійністю та зменшенням ваги. 3D-друк порушує цю парадигму, надаючи засоби для створення складних, легких структур, які раніше вважалися непрактичними або недорогими. У царині вітрових турбін це означає розробку компонентів, які не тільки легші, але й міцніші, кидаючи виклик традиційним компромісам, які обмежували дизайн турбін.

Оскільки глобальний попит на чисту енергію продовжує зростати, вітроенергетичний сектор стикається з проблемою оптимізації конструкції турбін для підвищення ефективності. 3D-друк стає кардинальним фактором, пропонує рішення давніх проблем, пов'язаних із легкими та аеродинамічними конструкціями. Здатність технології створювати складні конструкції, оптимізувати аеродинаміку, зменшувати відходи матеріалу та сприяти швидкому створенню прототипів робить її рушійною силою в еволюції виробництва вітряних турбін. З постійним прогресом у технології 3D-друку ми можемо очікувати ще більше інноваційних та ефективних вітрових турбін, які внесуть значний внесок у перехід до сталого та низьковуглецевого енергетичного майбутнього.

ЯК ІНТЕГРАЦІЯ 3D ДРУКУ МОЖЕ ПОЛІПШИТИ ВИРОБНИЦТВО ДЕТАЛЕЙ ДЛЯ ВІТРОГЕНЕРАТОРІВ

Теницький П.П., студент 2м курсу ІТФ
Науковий керівник: доцент В.Ф.Сіренко
Сумський НАУ

У світі відновлюваної енергії, що швидко розвивається, енергія вітру продовжує набувати популярності як чисте та стійке джерело. Оскільки енергетики прагнуть підвищити ефективність і надійність вітряних турбін, інтеграція 3D-технології виробництва стає трансформаційним підходом до виробництва складних і оптимізованих компонентів.

Перше, що може вирішити втілення 3D друку у виробництво, це оптимізація дизайну. Традиційні методи виробництва часто стикаються з обмеженнями у створенні складної геометрії та складного дизайну. Енергетики, які працюють над вітровими турбінами, можуть використовувати технологію 3D-друку, щоб подолати ці проблеми. Завдяки адитивному виробництву складні деталі, такі як аеродинамічні профілі лопатей і складні внутрішні структури, можна легко реалізувати, дозволяючи підвищити продуктивність і ефективність.

Швидкий підбір матеріалу. Вибір матеріалів для компонентів вітрових турбін має першочергове значення для їх міцності, довговічності та загальної продуктивності. 3D-друк дозволяє енергетикам налаштовувати матеріали відповідно до конкретних вимог. Такий рівень адаптації матеріалу може призвести до розробки легких, але міцних компонентів, покращуючи загальну ефективність і термін служби системи вітрової турбіни. Крім того, можливість налаштування матеріалу, яку пропонує 3D-друк, дозволяє інженерам експериментувати з передовими матеріалами, такими як композити або сплави, для створення компонентів із чудовими властивостями. Ця здатність має вирішальне значення для розробки турбін, які можуть витримувати суворі умови навколишнього середовища, часто пов'язані з вітровими електростанціями, тим самим підвищуючи їхню надійність і знижуючи витрати на технічне обслуговування.

Наступним з важливих елементів поліпшення є оптимізація ваги та підвищення ефективності.

Вага компонентів вітрових турбін безпосередньо впливає на їх ефективність. Використовуючи 3D-друк, енергетики можуть проектувати та виготовляти легкі конструкції без шкоди для міцності. Це зменшення ваги не тільки покращує аеродинаміку лопаток турбіни, але також зменшує навантаження на опорні конструкції, що призводить до підвищення загальної ефективності.

Більш легкі компоненти також мають позитивні наслідки для транспортування та встановлення. Логістика переміщення важких і громіздких компонентів до віддалених вітрових електростанцій може бути серйозною проблемою. 3D-друк дає змогу створювати компоненти, які є не тільки структурно надійними, але й легшими, що полегшує логістичне навантаження та зменшує вплив транспортування на навколишнє середовище.

Також однією з важливих удосконалень це децентралізація виробництва. Вітряні електростанції часто розташовані у віддалених або складних місцевостях, що робить транспортування великих і важких компонентів логістичним завданням. Використовуючи 3D-виробництво, енергетики можуть виробляти компоненти на місці або на локальних підприємствах, мінімізуючи витрати на транспортування та підвищуючи загальну ефективність ланцюжка поставок. Цей підхід також зменшує вплив транспорту на навколишнє середовище.

Незважаючи на те, що інтеграція 3D-виробництва у виробництво вітрових турбін дає численні переваги, енергетики повинні вирішувати певні проблеми. Забезпечення якості та узгодженості 3D-друкованих компонентів, вибір відповідних матеріалів і вирішення проблем масштабованості є ключовими факторами, які потребують ретельного розгляду. Крім того, початкові витрати, пов'язані з придбанням технології 3D-друку та досвіду, можуть бути перешкодою для деяких компаній, хоча довгострокові вигоди часто переважають ці початкові інвестиції.

Інтеграція технології 3D друку у виробництві деталей для вітряних турбін має значний стрибок вперед у секторі відновлюваної енергетики. Енергетики тепер оснащені потужним інструментом для оптимізації складності конструкції, налаштування матеріалів, прискорення створення прототипів і зменшення ваги, що в кінцевому підсумку підвищує ефективність і надійність вітрових турбін. Хоча проблеми існують, потенціал для новаторських досягнень і довгострокові переваги роблять 3D-виробництво перспективним шляхом для майбутнього виробництва чистої та сталої енергії. Оскільки технології продовжують розвиватися, синергія між 3D-друком і виробництвом вітряних турбін буде формувати ландшафт відновлюваної енергії на довгі роки.

ВПЛИВ АВТОМАТИЗАЦІЇ СУШИЛЬНОЇ КАМЕРИ НА ЯКІСТЬ ПИЛОМАТЕРІАЛУ

Ємелін О.А., студент 2м курсу, ІТФ
Науковий керівник: В.О.Кравченко
Сумський НАУ

Деревина та пиломатеріали використовуються у численних галузях промисловості, будівництві та житловому секторі, тож забезпечення їх якості та властивостей є критичним завданням. Однак, процес сушіння деревини може впливати на цю якість, і саме на цьому етапі автоматизація може стати ключовим фактором для покращення результатів.

Деревину висушують в сушільній камері - це спеціальний пристрій для видалення надлишкової вологи з деревини або пиломатеріалів з метою підвищення їх якості та тривалості служби. Процес сушіння є важливим для забезпечення деревини необхідними експлуатаційними характеристиками та запобігання розпаду чи зниженню якості виробів.

До нещодавнього часу контроль за роботою сушильної камери проводився вручну, залучаючи операторів, які вручну регулювали параметри процесу, такі як температура та вологість. Однак, такий підхід має свої обмеження та може призводити до відхилень у якості та ефективності сушіння. Тут на допомогу приходять автоматизація.

Автоматизація сушильної камери означає впровадження сучасних технологій, які дозволяють контролювати та регулювати параметри сушіння, забезпечуючи їх сталість та точність. Основними компонентами автоматизації є датчики вологості, температури, а також системи автоматичного керування. Ці елементи дозволяють точно визначити необхідний режим сушіння та втручатися в процес для досягнення найкращих результатів.

Основними перевагами автоматизації сушильної камери є:

- контроль та регулювання параметрів сушіння в реальному часі, що дозволяє досягати більш стабільних результатів та підтримувати вимоги до якості.

- зменшення втрат сировини завдяки точному регулюванню температури та вологості, що призводить до економії матеріалів.

- зменшення трудовитрат та ризику помилок, оскільки більшість операцій виконуються автоматично.

- підвищення продуктивності завдяки швидшому та ефективнішому сушінню.

Однак, автоматизація вимагає інвестицій у сучасне обладнання та програмне забезпечення. Тож перед впровадженням автоматизації необхідно ретельно обґрунтувати витрати та очікувані користі.

Отже, автоматизація сушильної камери може вплинути на якість пиломатеріалу, зробивши процес сушіння більш ефективним та стабільним. Завдяки точному контролю параметрів сушіння можливо досягнути високих стандартів якості та підвищити продуктивність виробництва. Однак, важливо ретельно підійти до вибору обладнання та його налаштування, щоб досягти найкращих результатів.

ПОКРАЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЧЕРЕЗ АВТОМАТИЗАЦІЮ ПРОЦЕСУ СУШІННЯ ДЕРЕВИНИ

Ємелін О.А., студент 2м курсу, ІТФ
Науковий керівник: В.О.Кравченко
Сумський НАУ

Сушіння деревини є важливим інтегральним етапом у виробництві деревообробної продукції, адже воно впливає як на якість, так і на продуктивність виробництва. Однією з ключових стратегій покращення цього процесу є автоматизація.

З моменту початку використання автоматизації у процесі сушіння деревини, відбулися значні зміни в питаннях продуктивності та якості. Вплив автоматизації на цей процес є значущим і варіюється від покращення якості продукту до оптимізації витрат ресурсів і скорочення часу на процес сушіння.

Основні переваги того, як автоматизація сприяє покращенню якості та продуктивності сушіння деревини:

Зниження втрат продукту: Системи автоматичного контролю вологості і температури дозволяють уникнути надмірного сушіння деревини, яке може призвести до її пошкодження. Це значно зменшує втрати та підвищує якість готового продукту. З точки зору якості, це особливо важливо при обробці дорогоцінних порід деревини.

Висока точність: Сучасні системи автоматичного керування базуються на точних сенсорах та алгоритмах, які дозволяють підтримувати стабільні умови сушіння. Точне регулювання є ключовим фактором у досягненні високої якості продукту.

Оптимізація процесу: Автоматичне регулювання всіх компонентів сушильної камери забезпечує оптимальне використання ресурсів та скорочує час на втручання оператора. Відсутність необхідності постійного нагляду співробітників дозволяє ефективніше використовувати робочий час та знижує витрати на оплату праці.

Зниження витрат на обслуговування: Автоматичні системи вимагають менше технічного обслуговування та ремонту, що зменшує витрати на технічну підтримку та збільшує доступність устаткування.

Можливість моніторингу та аналізу: Додаткові системи збору та аналізу даних дозволяють вивчати історію процесу сушіння та виявляти та усувати можливі проблеми в реальному часі. Це дозволяє операторам і інженерам підтримувати процес сушіння під контролем та негайно реагувати на будь-які відхилення.

Завдяки цим перевагам, автоматизація сушіння деревини стає ключовим чинником у підвищенні ефективності та конкурентоспроможності деревообробних підприємств. Вона дозволяє підвищити якість продукції, скоротити витрати та збільшити продуктивність, що є важливими факторами в сучасному бізнесі.

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПІЛЕТ З РЕШТОК РОСЛИННОГО ПОХОДЖЕННЯ

Бугаєнко Р.Ф. студент, ІТФ
Кузьменко В.Р. студент, ІТФ
Науковий керівник: доцент Ф.М.Харченко
Сумський НАУ

Ринок пілет в нашій країні є недостатньо розвиненим але має позитивну динаміку за останні роки. З 2006 року перші виробники пілет були зосереджені переважно не на внутрішнє споживання, а на експортні пропозиції. Основною сировинною базою для роботи є переважно так звані відходи технологічних процесів. Це можуть бути солома, стужка або опілки з дерева, лушпиння або солома з с.г. культур. Розвитку даного напрямку в Україні сприяли експортні пропозиції переважно з ЕС, де за останні роки це стало національними програмами розвитку та державним підтримкам, дотаціям виробникам

Важка ситуація, військові дії та енергетична незалежність внесли відповідні корективи щодо виробництва та використання альтернативних джерел енергії. Це змусило використати споживання пілет, в тому числі і пілети, всередині країни та розширити попит. Пілети стали економічно вигідними та конкурентоздатними. Попит викликав відповідний пошук техніко-технологічних рішень щодо максимізації продуктивності та якості виробництва, пошук нових матеріалів тощо.

Серед негативних причин розвитку даного напрямку слід відмітити: відсутність власної бази сировини, відсутність перевірених технологій, відсутність універсального обладнання для різних типів та властивостей сировини, високі енергетичні витрати на виробництво.

Так, виробники пілет з відходів дерева потребують постійної закупівлі відходів відповідних підприємств і лісопилкок. це становить відповідну пряму залежність, яку часто користуються власники відходів та це призводить до збільшення собівартості виробництва. Витрати на транспорту логістику домішок також впливає на рентабельність напрямку. Перевагу мають підприємства, які використовують власну базу сировини, що робить їх конкурентнішими.

Технологія виробництва пілет при використанні різного виду вихідної сировини має деякі відмінності. Основні типи пілетів за сировиною:

1) Білі пілети мають світлий колір, який досягається правильною сушкою деревини, а також видаленням кори перед її дробленням і гранулюванням.

Вони зазвичай виробляються з тирси м'якої або твердої порід деревини, що не містять кори. Білі пілети можуть спалюватися у будь-яких печах, створених для палива стандартної чи підвищеної якості.

2) Індустріальні пілети темного кольору через присутність у сировині кори та інших негорючих залишків (землі, пилу).

За теплотворною здатністю вони практично не відрізняються від білих пілет, але мають велику зольність, внаслідок чого вони можуть застосовуватися тільки в печах котельнь.

3) Агропромислові пілети - паливо стандартної якості, яке має використовуватися тільки в печах, які визначаються для їх використання. Пілети виробляють з відходів лушення гречки, лушпиння соняшника, що надає їм дуже темного кольору. Основна перевага агропілет - низька, порівняно з іншими видами пілет, ціна, що дозволяє використовувати їх для спалювання у великих котлах та великих теплових станціях.

За кількістю та якістю сировини соломи має значний ресурс о відношенню до інших типів агросировини. Враховуючі кількість посівів зернових культур та відношення ваги насіння відповідно до ваги стебел рослин.

Хімічний склад та показники агропілет з соломи для популярних сільськогосподарських культур в Україні наведено в табл.1.

Таблиця 1 – Хімічний склад та показники агропілет з соломи

Показники / елементи	Сільськогосподарські культури			
	Жито	Ячмінь	Пшениця	Овес
Зольність, %	3,89	5,91	4,49	5,87
Вуглець, %	47,71	46,1	47,09	47,56
Водень, %	5,59	5,69	5,88	5,79
Азот, %	0,19	0,59	0,57	0,46
Сірка, %	0,03	0,077	0,09	0,074
Кисень, %	42,5	41,61	41,78	43,45
Теплота згоряння, МДж/кг: мінімум/максимум	17,81 / 18,49	17,39 / 18,21	17,76 / 18,66	17,73 / 18,62

ФАКУЛЬТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕЧИВА З ТЕРМОСТАБІЛЬНИМИ НАЧИНКАМИ

Ащаулова Н.С., студ. 2 м курсу ФХТ
Науковий керівник: доцент О.Ю. Кошель
Сумський НАУ

Печиво є досить популярними серед населення, однак цей продукт традиційно виготовляється з пшеничного борошна, що робить його недоступним для людей хворих на целіакію. Серед асортименту борошняних кондитерських виробів печиво займає найбільшу питому вагу. Його виробництво становить близько 45% від загального обсягу виробництва вказаної кондитерської продукції [1].

Основною сировиною для виробництва печива переважно є пшеничне борошно, хоча його енергетична цінність досить висока і становить 334 ккал на 100 г. Крім того, пшеничне борошно характеризується високим вмістом вуглеводів (70 г на 100 г). Варто зазначити, що при отриманні пшеничного борошна втрачаються мікронутрієнти, такі як мінеральні речовини, вітаміни, що видалаються разом із периферійними частинами зерна [2].

Борошняні кондитерські вироби є висококалорійними продуктами. Через нерегульоване споживання продукції все більше зростає кількість хворих людей на цукровий діабет, ожиріння, атеросклероз, серцево-судинні захворювання. Хімічний склад борошняних кондитерських виробів свідчить про незбалансованість, яка пов'язано з високим вмістом жирів та вуглеводів у ньому, і низьким вмістом білків, вітамінів, та мінеральних речовин. Що 24 наштовхує на створення нових виробів з підвищеною біологічною цінністю та зниженою енергетичною, саме тому використовують нову сировину та нові інгредієнти. А отже, зараз на ринку дуже ефективним буде використання сировини, що збагачена мінеральними речовинами, вітамінами, харчовими волокнами та антиоксидантами [3].

Світові тенденції в галузі харчування пов'язані зі створенням асортименту функціональних продуктів, які за систематичного вживання в складі раціону здорового населення сприяють зміцненню здоров'я та зниженню ризику розвитку захворювань, пов'язаних з харчуванням. В основі створення функціональних харчових продуктів лежить принцип модифікації традиційних технологій для забезпечення вмісту в готовому продукті корисних інгредієнтів до рівня, що співвідноситься з фізіологічними нормами споживання. Плодово-ягідні наповнювачі – це продукти, що знаходять широке застосування в кондитерських промисловості при виробництві борошняних кондитерських виробів і є джерелом розширення асортименту пряників, різних видів печива, кексів, рулетів та інших борошняних кондитерських виробів. Термостабільною начинкою являється продукт, що володіє драгледоподібною консистенцією, приготовлений на основі незбираної фруктової сировини або сировини, подрібненої до пюреподібного стану, спеціальних структуроутворюючих і желюючих компонентів і зберігає свої органолептичні, фізичні та хімічні властивості (форму, обсяг, текстуру, вміст сухих речовин, активну кислотність і т.д.) при звичайних умовах випічки [4]. Таким чином, створення технології термостабільних плодово-ягідних наповнювачів функціонального призначення для використання у складі борошняних кондитерських виробів є актуальним питанням, і склало мету нашої магістерської роботи. В основі розробки нового продукту на основі плодово-ягідної сировини покладено принцип одержання кінцевого продукту з максимальним збереженням біологічно активних речовин.

Список використаних джерел

1. Центр ідей : Користь і шкода гречаного борошна, калорійність, відгуки. URL: <https://ideas-center.com.ua/?p=15783>
2. Дорохович А.М. Ковбаса В.М. Технологія та лабораторний практикум кондитерських виробів і харчових концентратів: навч. посіб. Київ «Інкос», 2015. 632с
3. Дорохович В. В. Розроблення технологій борошняних кондитерських виробів спеціального призначення. Харчова наука і технологія. 2010. М.1. С. 82-85.
4. Туз, Д. І. "Удосконалення технології термостабільних наповнювачів функціонального призначення." (2011).

ЕВОЛЮЦІЯ ТРАДИЦІЙ: ІНОВАЦІЯ В УКРАЇНСЬКІЙ КУХНІ – ВДОСКОНАЛЕНИЙ БАНОШ

Бабенко Б.В., студ. 3 курсу ФХТ
 Науковий керівник: Т.І. Маренкова
 Сумський НАУ

У настанні роки, виробничі технології продуктів дуже значно вдосконалилися. Велика кількість людей поступово адаптує традиційні українські страви до нових смакових пристрастей та сучасних тенденцій.

Банош - це страва, яка має глибокі коріння в етнічному розвитку та традиційному українському харчуванні. Вона виникла внаслідок доступності та популярності кукурудзяної крупи в Україні.

Основна сировина для баношу - це кукурудзяна крупа, яку отримують із зерен. Крупа вариться або тушкуються разом з м'ясом, зазвичай свинини та курятини, та подається у вигляді густої каші.

Ми покращили спосіб приготування баношу, застосовуючи горіхову пасту, гриби, карамелізовану цибулю та шпинат. Було проведено дегустацію баношу, приготовленого за традиційною рецептурою та дегустацію вдосконаленої страви банош «Студентські мрії». Результати органолептичної оцінки страв наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 - Органолептичні показники баношу

Зразок	Колір	Запах	Смак	Консистенція	Зовнішній вигляд
Традиційний банош	Насичений золотистий відтінок	Притаманний каші цього виду, з ароматом грибів та шкварок, ледь виявлена кисло-молочний	Притаманний каші цього виду, шкваркам та грибам, доведений спеціями, в міру солоний	В'язка, гриби та шкварки зберегли форму	Зерна частково розварені, не поділяються. каша викладена гіркою, зберігає форму, зверху викладені шкварки та гриби
Банош «Студентські мрії»	Насичений зелений відтінок	Притаманний каші цього виду, із відтінком горіхової пасту та грибів	Притаманний каші із комбінацією горіхової пасту, грибів, карамелізованої цибулі та шпинату, доведений спеціями	В'язка, гриби та цибуля зберегли форму	Зерна частково розварені, не поділяються. каша викладена гіркою, зберігає форму, зверху викладені гриби та карамелізованої цибулі

Досліджуючи рецептурний склад баношу "Студентські мрії," визначаємо, він включив в себе наступні інгредієнти: кукурудзяна крупа, горіхова паста, гриби, цибуля, шпинат, олія, сіль, перець, сахар та інші спеції.

Після внесення змін до рецептурного складу баношу. Страва набула наступних характеристик: додавання горіхової пасту надало баношу глибший та багатший смак. Горіхова паста допомагає створити нюанси горіхового аромату, що робить страву більш вишуканою. Гриби додають інші смакові нотки, завдяки чому банош стає смачнішим і більш ароматним. Карамелізована цибуля, яка має солодкий присмак, також приносить свій внесок до смакового багатства страви та збагаченого аромату. Додавання шпинату змінило консистенцію баношу, надаючи йому більше структури та цікавості для жування. Яскраво-зелений колір шпинату також робить страву більш привабливою для ока, а текстура може зробити кожен прикус цікавішим.

Банош «Студентські мрії», з його багатим смаком, ароматом та привабливим виглядом, служить чудовим прикладом того, як традиційна українська кухня може еволюціонувати, зберігаючи свою сутність, але відкриваючи нові можливості для сучасного гастрономічного досвіду. Ця інтерпретація баношу надає йому нове життєве дихання і натхнення для гурманів усього світу.

Ми віримо, що подібні інновації у традиційній українській кухні можуть розширити її границі та зробити її ще більш привабливою для сучасного смаку. Тож і надалі важливо відкривати нові інгредієнти та експериментувати з рецептами, зберігаючи при цьому глибокі корені та спадок української кулінарії. Таким чином, ми зможемо приготувати ще більше захоплюючих та смачних страв, які відзначатимуться вишуканістю та автентичністю, але відповідатимуть сучасним гастрономічним вимогам.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ НАТУРАЛЬНИХ ЧІПСІВ З КУРЯТИНИ

Бавінов А.Г., студ. 2 курсу ФХТ
Науковий керівник: Т.А.Ярмош
Сумський НАУ

Харчування є одним із головних факторів, що визначають здоров'я людини. Нажаль, прискорений ритм життя сучасної людини змушує її вдаватися до їжі на ходу. Для задоволення цієї потреби все більше зростає попит на такі продукти, як м'ясні снеки. Одним із різновидів снеків - виступають м'ясні чіпси. Вони надають енергію яка підтримує енергетичний рівень організму протягом усього дня. Крім цього, вони характеризуються високими показниками поживності і виступають джерелом тваринного білка та мають низький рівень вуглеводів [1].

Снеки мають тривалий термін зберігання і не потребують особливих умов зберігання, що дозволяє використовувати їх під час спортивних тренувань, відряджень та подорожей. М'ясні чіпси можуть стати стилем життя для здорового харчування. Виробництво снеків - це продукція, що стала популярною серед споживачів легких перекусів [2].

М'ясні снеки - це технологічна розробка в результаті якої, свіжий шматочок м'яса, після декількох високотехнологічних операцій стає пластинкою типу «чіпси». Найціннішим є те, що зі шматочка майже повністю вилучається жир, тому снеки є низькокалорійними, але при цьому в них зберігається насичений м'ясний смак. [3].

Зростаюча популярність продуктів, які можна з'їсти на ходу, обумовлена прискоренням темпом життя, продукти категорії снеки стрімко переходять у категорію повноцінних страв. Ще одним фактором, що впливає на ринок м'ясних закусок – є зростаючий попит на багаті білком закуски, через усвідомлення споживачами турботи про своє здоров'я.

Очікується що м'ясні закуски стануть популярними серед європейських споживачів, фактично, згідно з дослідженнями, очікується, що 48% прогнозованого зростання підтримуватиметься Європою. Франція, Німеччина та Іспанія є ключовими ринками збуту м'ясних закусок у Європі.

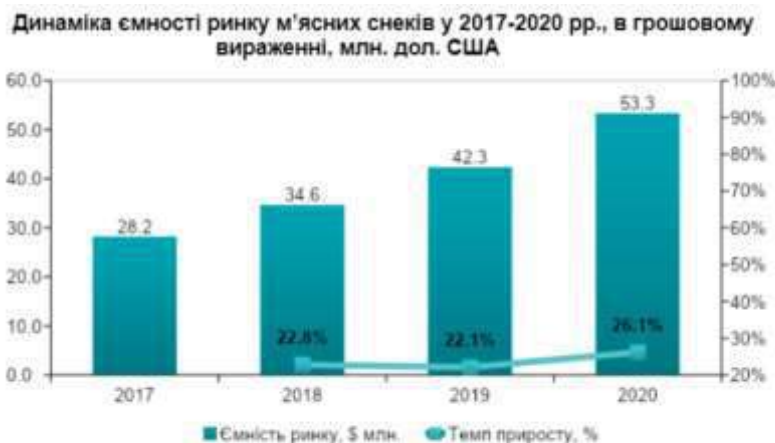

Рис.1 - Динаміка ємності ринку м'ясних снеків у 2017-2020 роках у грошовому [4].

У висновку можна підкреслити, що чіпси з натурального м'яса є чудовою альтернативою традиційним снекам. Вони не тільки смачні, але і корисні для здоров'я. Вибір натуральних чіпсів з курячого м'яса – це крок до збалансованого харчування та більш здорового способу життя, який заслуговує на увагу.

Список використаних джерел

1. Meat snacks: Capitalizing on stay-at-home snackers URL: <https://www.provisioneronline.com/articles/112019-meat-snacks-capitalizing-on-stay-at-home-snackers>
2. І. В. Синьок, В. І. Теличун // Технічні науки: стан, досягнення і перспективи розвитку м'ясної, олієжирової та молочної галузей: програма і матеріали другої міжнародної науково-технічної конференції, 20–21 березня 2013 р. – Київ : НУХТ, 2013.
3. Інноваційний снек, унікальна упаковка URL: <https://harch.tech/2021/06/24/intermik->
4. Дослідження ринку м'ясних снеків в Україні. 2021 рік. Pro Consulting. URL: <https://proconsulting.ua/ua/issledovanie-rynka/issledovanie-rynka-myasnyh-snekov-v-ukraine-2021-god>.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ НАТУРАЛЬНОГО БАРВНИКА БЕТАНІНУ

Буяло Е.С., студ. 1 курсу ФХТ
Науковий керівник: Т.А.Ярмош
Сумський НАУ

Барвники є важливими компонентами, які використовуються в різних галузях промисловості, особливо в харчовій промисловості. Вони можуть бути натуральними або синтетичними. Натуральні барвники отримують з рослин, тварин або мінералів, тоді як синтетичні барвники виготовляють шляхом хімічного синтезу. На відміну від синтетичних барвників, натуральні барвники вважаються безпечнішими для споживання, оскільки вони не містять шкідливих хімічних речовин.

Основною відмінністю між натуральними та синтетичними барвниками є їх джерело походження, стабільність, спектр кольорів та вартість. Натуральні барвники, як правило, менш стійкі до впливу світла, температури та кислотності порівняно з синтетичними. Однак вони вважаються екологічно чистими та безпечними для здоров'я [1].

Beta vulgaris L. (буряк червоний) — дворічна рослина, легкодоступна в усьому світі, багата різними біологічно активними сполуками, особливо класом надзвичайно біологічно активних пігментів, відомих як беталаїни. Ці пігменти переважають у м'якоті та шкірці буряка, тому їх можна використовувати в харчовій, медичній та текстильній промисловості [2]. У цій роботі екстракції беталаїнів проводилися із застосуванням 3 стійких варіантів: розчинення/розчинення беталаїнів у воді; екстракція під тиском; екстракція за допомогою ферменту/пектинази. Підвид *Beta vulgaris* L. ssp. *vulgaris* містить 4 види буряків: кормовий буряк, цукровий буряк, садовий/червоний буряк і листовий буряк (мангольд); з них лише 2 останні можуть бути використані як джерела беталаїнів і фенольних кислот. Кормовий буряк використовується як корм для тварин, а цукровий – джерело сахарози, біотанолу, біорозкладних полімерів та біостимуляторів [3].

У Румунії садовий буряк/червоний буряк є інтенсивно культивованим овочем, тому його використання для отримання червоно-фіолетових барвників має дуже високий потенціал. Хоча беталаїни переважно використовуються в харчовій промисловості та медицині, нещодавні дослідження показали, що екстракти буряка можна використовувати в текстильній промисловості для екологічного фарбування всіх білкових матеріалів (з маркуванням Оеко-Тех). Цей барвник використовується в різних харчових продуктах, таких як морозиво, алкогольні та безалкогольні напої, кондитерські вироби, супи, снеки, тощо. Бетанін фарбує продукти в червоний колір, тому його використовують в м'ясній промисловості для надання натурального привабливого кольору [4].

Важливо враховувати, що бетанін руйнується під впливом світла, тепла та кисню. Тому його найчастіше використовують у заморожених продуктах, продуктах з коротким терміном зберігання або продуктах, що продаються в сухому стані. Однак бетанін витримує пастеризацію, особливо якщо продукт містить високий вміст цукру. Бетанін може стати ключовим компонентом в розробці нових харчових продуктів, які не тільки смачні та привабливі на зовнішній вигляд, але й корисні для здоров'я. Це може відкрити нові можливості для харчової промисловості та досліджень у галузі здорового харчування [2]. Додатково, барвники на основі антоціанінів використовуються в напоях, таких як безалкогольні напої, де вони стабільні при низькому рівні рН і помірно стійкі до світла та пастеризації.

Дослідження показали, що бетанін може інгібувати пероксидацію ліпідів мембрани та окислення LDL. Крім того, він запобігав виникненню аномалій у ДНК від H_2O_2 (перекису водню) та ONOO (пероксинітриту) через RSA (активність радикального захоплення). Бетанін може інгібувати такі ензими як ліпоксигеназа. Він також може інгібувати ICAM-1 (молекулу адгезії клітин), яка може сприяти запаленню [1].

В Україні червоний буряк вважається регіональною сировиною, а чорноземні ґрунти дозволяють вирощувати буряк з гарним урожаєм. Період вирощування складає від 2 до 4 міс. Тому червоний буряк є перспективною сировиною для добування барвних речовин.

Отже, барвники відіграють важливу роль в різних галузях промисловості, і їх використання не обмежується лише харчовою промисловістю. Вони допомагають зробити наш світ яскравішим, кольоровим і різноманітним. Використання бетаніну як натурального барвника в харчовій промисловості є перспективним напрямком. Він не тільки робить продукти привабливими для споживача, але й забезпечує їх додатковими корисними властивостями. Враховуючи зростаючий попит на натуральні і безпечні продукти, можна очікувати, що популярність бетаніну як натурального барвника буде зростати.

Список використаних джерел

- 1."Betanin: A Natural Food Colorant with Potential Health Benefits" URL: [ScienceDirect - Betanin](#).
- 2."Natural Dyes in Modern Textile Industry" URL: [Food Chemistry Journal - Natural Dyes](#).
- 3."The Role of Natural Dyes in Sustainable Agriculture" URL: [Journal of Agricultural and Food Chemistry](#).
- 4."Betanin, a Natural Food Additive: Stability, Bioavailability, Antioxidant and Preservative Ability Assessments" URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6384587/>

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ СИРУ КИСЛОМОЛОЧНОГО В ТЕХНОЛОГІЇ СТРАВ ІЗ ЗАПЕЧЕНИХ ОВОЧІВ

Гончар В.С., студ. 2 м курсу ФХТ
Науковий керівник: доцент Т.М. Степанова
Сумський НАУ

Овочі – життєво необхідні продукти харчування. Вони містять вуглеводи (крохмаль, грубу клітковину, цукор, пектинові речовини), білки, біологічно активні та мінеральні речовини, органічні кислоти, жири, ефірні олії. Вони є основним джерелом вітамінів та мікроелементів, мають лікувальне та дієтичне значення, а також попереджують інфекційні захворювання. Вони збуджують апетит і посилюють процеси травлення в організмі людини.

Напрямок шляхів удосконалення технології виробництва страв із запечених овочів визначається на підставі обґрунтування та аналізу сировинного складу і технологічного процесу їх переробки та виробництва. Пропонується спрямувати вдосконалення не лише на розширення асортименту заданої групи страв, збагачення страв із запечених овочів біологічно активними речовинами, а також досягнення економічної ефективності тощо), визначити основні задачі щодо її досягнення.

Проте, постає питання щодо збереження або часткового запобігання руйнуванню вище наведених цінних компонентів сировини в ході технологічного процесу.

Високотемпературна теплова обробка овочів є причиною зменшення їх маси та руйнування водорозчинних вітамінів. Так, при варінні овочів втрати вітаміну С можуть становити від 30 до 70%. Також руйнується значна кількість вітаміну В₆ – до 36%, та вітамінів В₁ і В₂ – 20...22%. Втрати поживних речовин під час варіння безпосередньо залежать ще і від співвідношення овочів та води. При збільшенні кількості води збільшуються втрати поживних речовин.

Одним із методів теплової обробки овочів, який дозволяє зберегти максимальну кількість корисних речовин, є запікання. Цей метод полягає у обробці нарізаних овочів в духовій шафі при температурі 150° С, що забезпечує збереження корисних для організму людини речовин. Крім того у процесі запікання клітинні стінки пом'якшуються але не руйнуються, це свідчить про доведення овочів до стану кулінарної готовності.

При розробці рецептур нових страв із запечених овочів, привертає увагу на проблема збалансування біологічної цінності готового продукту. Так, з метою додаткового збагачення запечених страв із овочів повноцінним білком, було запропоновано включити до рецептури сир кисломолочний не лише як продукту, що володіє гарною харчовою цінністю, але і як джерело ліпотропних речовин, які є важливими факторами, що сприяють нормалізації жирового і, зокрема, холестеринового обміну в організмі людини. Вони стимулюють виділення жиру з печінки і його окислення, що веде до зменшення її жирової інфільтрації.

Розроблено технологію запіканки з гарбуза із додаванням сиру кисломолочного. За рахунок використання високоцінної овочевої сировини, дана страва здатна покращити виділення шлункового соку і поліпшити процес травлення, підтримуючи кислотно-лужну рівновагу і рідинний обмін в організмі. Розроблена страва містить бактерицидні речовини фітонциди, які знищують хвороботворних мікробів або стримують розвиток їх, є також основним джерелом вітаміну С, а також мінеральних речовин (0,2--2%), зокрема солей калію, кальцію, натрію, фосфору, заліза.

Використання сиру кисломолочного в рецептурі запіканки сприяє підвищенню біологічної цінності готової страви за рахунок внесення білкової складової, що вміщує незамінні амінокислоти, зокрема метіоніну, лізину, треоніну. Внесення сиру кисломолочного надасть страві також дієтичних властивостей за рахунок збалансованого хімічного складу, високого рівня засвоєння, мінерального складу, що здатний покращити роботу травної системи за регулярного споживання даних страв.

Розроблені запіканки з додаванням сиру кисломолочного у кількості 20 % від маси основної сировини виявили гарні органолептичні показники, мали ніжну консистенцію, привабливий колір та зовнішній вигляд.

Розширення асортименту запечених страв із овочів також можливе завдяки внесенню інших видів сирів та оцінки сенсорних та фізико-хімічних показників готової продукції.

Це дозволить одержати продукти, що також володітимуть функціональними властивостями, бо є джерелом біологічно-активних речовин, ПНЖК та мають профілактичні властивості.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ МАКАРОННИХ ВИРОБІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ

Деуленко А.Б., студент 2 м курсу ФХТ
Науковий керівник: доцент О.Ю.Мельник, О.Г.Серета
Сумський НАУ

Макаронні вироби (макарони, паста) – це харчові продукти, які виготовляються шляхом змішування борошна із твердих сортів пшениці та води. Макаронні вироби користуються великим попитом серед споживачів.

При виготовленні макаронних виробів найчастіше використовують борошно із твердих сортів пшениці, але в сучасному виробництві також стало бути актуальним використання борошна гречаного, рисового тощо.

Для підвищення харчової та біологічної цінності в рецептуру макаронних виробів вводять харчові барвники із шпинату, томатів, чорнил каракатиці тощо, поліпшувачі якості типу - структуроутворювачів, желатину, модифікованих полісахаридів – метилцелюлозу, пектин; харчові добавки типу рибофлавіну, молочну, винну, лимонну, аскорбінову кислоти або лецитин [1].

Використання харчових добавок призвело до збільшення різноманітності макаронних виробів. Незважаючи на це, попит на цю продукцію є низьким. Причиною цього є збільшення витрат через використання додаткової сировини та додаткових технічних процесів.

Причиною цього є збільшення собівартості через використання додаткової сировини та додаткових технічних процесів. Асортимент таких макаронних виробів формується під впливом таких факторів, як тип ароматизатора, концентрація, сорт борошна, форма, розмір перерізу (діаметр), ширина і довжина.

Зерновий амарант є недостатньо використовуваною культурою з високою поживною цінністю. З тисяч їстівних рослин лише три злаки — кукурудза, пшениця та рис — є основними джерелами їжі для більшості людей у всьому світі. Хоча ці культури містять велику кількість калорій, у них мало білка та інших необхідних поживних речовин. Амарант на даний момент широко культивується на території України, а продукти його переробки стають сировиною для виробництва багатьох харчових продуктів та кулінарних виробів.

Визначення властивостей амарантового борошна, показали, що продукт, який містить достатню кількість харчових волокон, немає запаху та смаку, проте колір борошна змінюється від кремового до світло коричневого. Амарантове борошно за фізико-хімічними показниками має вологість 10,9 % при цьому його зольність становить 2,4 %, вміст білків 15,8%, а вміст харчових волокон - 5,2% [2].

З огляду на такі фізико-хімічні показники проводились дослідження по визначенню впливу інноваційної сировини на якість макаронних виробів, структурно-механічні, фізико-хімічні, органолептичні властивості макаронного тіста та готових виробів. Згідно проведених досліджень, зазначимо, що амарантове борошно вплинуло майже на всі показники нового тіста. А саме: міцність макаронних виробів знизилась на 1...4%; вплив амарантового борошна на пшеничне борошно у технології призвело до зниженню якості та кількості клейковини пшеничного борошна на 7– 13%

За органолептичними показниками якості макаронних виробів, борошно амаранту, є досить привабливим компонентом, який не погіршує якості виробів при додаванні його у незначній кількості до маси борошна. Проте колір макаронних виробів дещо змінюється та з'являються допустимі мікротріщини на поверхні виробу.

При розрахунку харчової та енергетичної цінності виявили, що кількість поживних речовин та харчових волокон значно збільшується, навіть при додаванні 3,0% амарантового борошна. Адаже з огляду на хімічний склад звичайних макаронних виробів вони мають невелику кількість мінеральних речовин та вітамінів. Додавання амарантового борошна надасть виробам збільшення харчових волокон на 10,0%; мінеральних речовин майже на 50,0% забезпечення добової норми у калію складає 50,0 %, у фосфорі – 54,0 %; кальцію – 21,0 %, заліза – 10,0 %. Окрім харчових волокон та мінеральних речовин макаронні вироби з амарантовим борошно також мають значний вміст вітамінів, а саме: біотину та фолієвої кислоти.

Узагальнюючи, зазначимо, що макаронні вироби з додаванням амарантового борошна можуть бути зарекомендовані як високоякісний продукт з високою харчовою та біологічною цінністю. Такий продукт можуть споживати люди, які слідкують за своїм харчуванням, а технологія їх виготовлення буде доступною як для великих підприємств, так і для кухарів закладів ресторанного господарства.

Список використаних джерел:

1. The enthesopathy of celiac patients: effects of gluten-free diet / M. Atteno et al. Clinical rheumatology. 2014. Vol. 33, no. 4. P. 537–541. URL: <https://doi.org/10.1007/s10067-014-2534-1> (date of access: 04.12.2022)
2. Narwade, S.; Pinto, S. Amaranth—A Functional Food. Concepts Dairy Vet. Sci. 2018, 1, 000112.

РОЗРОБКА ЙОГУРТУ З ДОДАВАННЯМ ПОРОШКУ КРОПИВИ ТА БАЗИЛІКУ

Дзюба Я.С., студ. 4 курсу ФХТ
Науковий керівник: Т.П.Синенко
Сумський НАУ

Виробництво функціональних кисломолочних продуктів, у тому числі з додаванням сировини рослинного походження – один з напрямів у молочній промисловості, що зараз найбільш розвивається [1]. У зв'язку з цим розробка йогуртів, збагачених фітокомпозицією, є актуальним. До перспективних видів рослинної сировини відносять безліч рослин, зокрема, кропиву дводомну (*Urtica dioica* L.) та базилік (*Ocimum basilicum* L.).

Мета роботи – розробити технологію йогурту з додаванням порошку кропиви та базиліку. Для досягнення мети було поставлено завдання обґрунтувати доцільність застосування фітокомпозиції з кропиви та базиліку у вигляді порошку та дослідити його фізико-хімічні показники якості.

Матеріали і методи. Для дослідження було використано стандартні, загальноприйняті методи оцінки фізико-хімічних і органолептичних показників кисломолочних продуктів. У якості збагачувача продукту, обрали кропиву та базилік.

Результати. Для виробництва йогурту було обрано резервуарний спосіб. Експериментально підібрали рецептуру йогурта, а саме: молоко жирністю 1 %, бактеріальна закваска, що має такі види культур мікроорганізмів як *Lactobacterium acidophilum* та *Streptococcus salibarus* subst. *Thermophilus*, фітокомпозиція із рослинної сировини у співвідношенні кропиви та базиліку 1:2, відповідно у кількості 1,5 % від загальної маси йогурту.

На рис. 1 представлено зовнішній вигляд дослідних зразків йогурту.

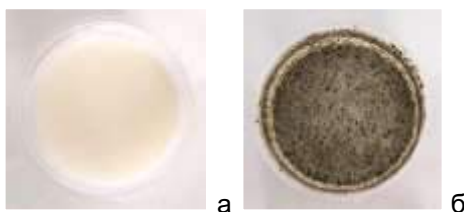

Рис. 1. Зовнішній вигляд йогурту:

а) без додавання рослинних порошоків; б) з додаванням порошку кропиви і базиліку

На рис. 2. представлено мікроструктуру дослідних зразків йогурту.

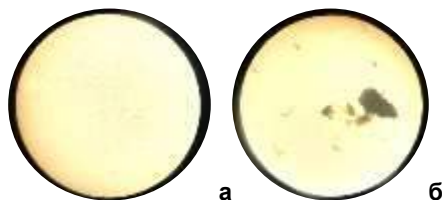

Рис. 2. Вигляд під мікроскопом йогурту:

а) без додавання рослинних порошоків; б) з додаванням порошку кропиви і базиліку

На рис. 3 представлено графік фізико-хімічних показників якості дослідних зразків йогурту.

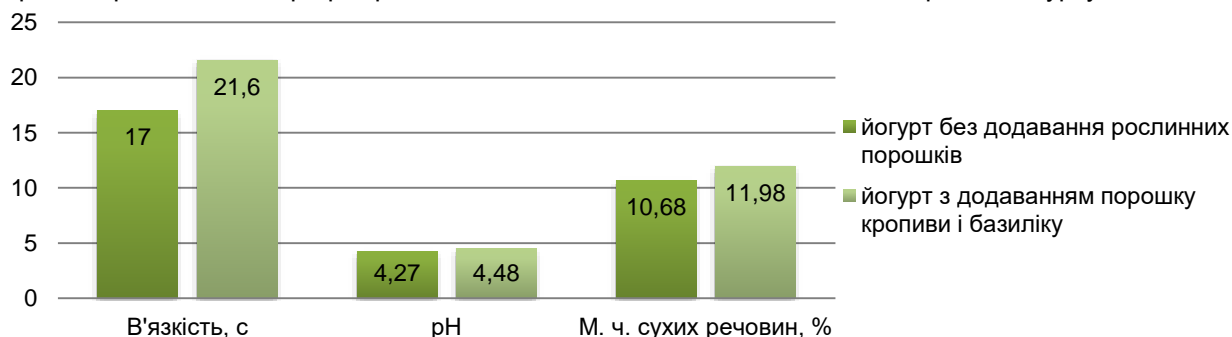

Рис. 3. Фізико-хімічні показники якості дослідних зразків йогурту

Висновок. За результатами ряду проведених досліджень розроблено йогурт із додаванням порошку кропиви та базиліку у співвідношенні 1:2. Встановлено, що додавання рослинних порошоків позитивно впливає на фізико-хімічні показники якості розробленого йогурту.

Список використаних джерел

1. Гойко І. Ю., Стеценко Н. О. Дослідження впливу фітокомпозиції антиоксидантної дії на комплексну оцінку якості йогурту. *Наукові праці НУХТ*. 2022. Т. 28, №2. С. 163–172.

ХАРЧУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Івашина С.А., студ. 3 курсу ФХТ
Науковий керівник: Т.І. Маренкова
Сумський НАУ

Харчування в умовах війни може бути складним завданням, оскільки воєнні конфлікти можуть призвести до обмеженого доступу до продуктів харчування та загроз для безпеки населення. Все частіше, переміщення людей за примусовими обставинами призводить до зміни дієти, яка включає в себе менше овочів та фруктів і більше продуктів, що містять велику кількість цукру, жирів і солі. Під час міграції, окрім загального стресу, людина стикається з додатковими труднощами, оскільки вимушено опиняється в незвичному для себе оточенні та часто не готова до цього морально. Тому важливо уникати надмірного фізичного навантаження на організм під час стресу, якщо це можливо.

Інтервальне голодування та обмежувальні дієти важливо уникати. Під час стресу необхідно уникати перенапруження організму та не робити раптових рішень, наприклад, вирішувати записуватися на марафон без цукру. Необхідно розуміти, що відмова від нормального харчування протягом тривалого часу може спричинити виснаження організму, що виражається у появі слабкості та сонливості.

На початку конфлікту, виробники продуктів харчування були дезорієнтовані, ланцюги харчування часто були розірвані. Протягом війни, в рамках Проекту технічної допомоги Європейського Союзу IPRSA при Міністерстві аграрної політики і продовольства України була розпочата діяльність експертної групи, яка займалася моніторингом продовольчої безпеки. Згідно з результатами досліджень, доступ до сировини порівняно з попереднім військовим періодом зменшився майже на 30% серед респондентів, проте 18% підприємств покращили свої позиції.

Правильне харчування сприяє відновленню психоемоційного стану, збільшує стійкість та здатність переносити стрес. Під час стресу не слід виключати зовсім їжу, яка приносить задоволення. Проте розумно встановити для себе прості правила стосовно харчування. Наприклад, можна включити солодощі до свого раціону з певною регулярністю, двічі на день після сніданку та обіду, проте не використовувати їх як заміну основному прийому їжі. Тільки тоді, коли ви відчуваєте, що готові звернути увагу на інші методи самопомоги, можна поступово намагатися обмежувати споживання стресової їжі.

Дотримуйтеся правил безпеки в їжі, включаючи особисту гігієну. Якщо немає можливості мити руки милом та водою, скористайтеся антисептиком з мінімальним вмістом спирту 70%. Промивайте овочі та фрукти перед вживанням, а в разі відсутності можливості промити їх, протріть антисептичною серветкою. Уникайте залишати відкриті консерви та готову їжу за межами холодильника. Надаючи перевагу індустриально виготовленим консервам над домашніми збереженнями, будьте обережні. Зміни в стані кришки, помутніння або зміни кольору вмісту банки свідчать про небезпеку її вживання. Пити воду лише з надійних джерел.

Згідно з принципом здорового харчування, приблизно чверть раціону повинні становити білки та жири, які можуть бути представлені такими продуктами, як яйця, м'ясо та горіхи, ще одну чверть харчів слід виділити для вуглеводів, які можуть включати картоплю, хліб та крупи. Ризик отруєння є досить великий і може приховуватись в будь-яких продуктах, особливо ті, які не були належно піддані термічній обробці, такі як сире м'ясо, яйця і непастеризоване молоко. Крім того, ризик може приховуватись в немитих фруктах та овочах. Симптоми харчового отруєння можуть проявлятися як легкими, так і не дуже серйозними, і вони можуть виникнути відразу через кілька годин або ж відкритися через кілька днів після прийому харчів. Найпоширенішими з них є такі прояви: біль у животі, спазми, відчуття нудоти, блювання, поява діареї та підвищення температури тіла.

Декілька важливих порад щодо харчування в умовах війни: спробуйте мати запаси продуктів, які можуть зберігатись тривалий час, такі як консервовані овочі, крупи, солена риба, сушені фрукти; забезпечити доступ до чистої води; споживайте продукти, щоб забезпечити своєму організму всі необхідні поживні речовини; важливо мати в запасі ліки та медичні припаси, які можуть знадобитись для лікування загострень хвороб чи поранень.

Список рекомендованих продуктів для збалансованого харчування не включає протеїни та гейнери, і це має свої причини, адже протеїнові батончики, часто містять цукрозамінники, такі як цукрові спирти, які можуть сприяти розвитку діареї. В умовах стресу і війни це не є оптимальним вибором, тому краще обрати продукти, в яких вміст звичайного цукру, глюкози, фруктози або сахарози. Також важливо акцентувати увагу на продуктах, які можна жувати, оскільки процес жування має велике значення для нормального травлення.

Отже, завжди важливо слідкувати за подіями та рекомендаціями від органів влади та гуманітарних організацій, щоб знаходити найкращі способи забезпечення харчування в умовах війни. Належне забезпечення харчування вимагає спільних зусиль між державами, гуманітарними організаціями і громадськістю, адже без цього можливі серйозні гуманітарні кризи та страждання цивільного населення.

ЗБИВНІ БОРОШНЯНІ ВИРОБИ ЗБАГАЧЕНІ МОРСЬКИМИ ВОДОРОСТЯМИ

Ільєнко К.О., студ. 2 м курсу ФХТ
Науковий керівник: доцент О.Ю.Кошель, О.Г.Середа
Сумський НАУ

Новітній тренд підвищення попиту на борошняні вироби, виготовлені винятково із не штучних інгредієнтів і охарактеризовані гарною харчовою цінністю, спонукає до пошуку нових видів сировини для застосування їх у технології виготовлення.

Застосування морських водоростей у технології виготовлення збивних борошняних напівфабрикатів (ЗБН) є перспективним способом вирішення даного питання завдяки хімічному складу водоростей.

Метою роботи є удосконалення ЗБН морськими водоростями. Об'єктом дослідження є ЗБН та порошок хлорели.

Морські водорості – це унікальні продукти, які мають великий вміст макро- та мікроелементів, а особливо йоду. Водорості мають здатність синтезувати макромолекулярні речовини (полісахариди), такі як альгінат, зостерин, маніт, ламінарні фукоїдан, які або добре розчиняються, або набухають у воді до гранульованої форми [1].

Серед морських водоростей найбільшу популярність у технології ЗБН отримали водорості ламінарії [2] та зостери [2]. Про те застосування порошку хлорели у даній технології раніше не використовувались.

Порошок хлорели – це багате і цінне джерело легкозасвоюваного білка (50%) з повним спектром незамінних амінокислот, унікально збалансований за своїм складом [3].

Порошок хлорели складається з різних речовин, включаючи незамінні амінокислоти, пептиди, білки, вітаміни, цукри та нуклеїнові кислоти. Основними компонентами хлорели є: білок (хлорела на 50% складається з білка і є відмінним джерелом амінокислот, включаючи аланін, аргінін, аспарагінову кислоту і глутамінову кислоту. Вітамін В₁ (тіамін), вітамін В₂ (рибофлавін), вітамін В₃ (ніацин), Вітамін В₅ (пантотенова кислота), вітамін В₆ (піридоксин), Вітамін В₇ (біотин). А також вітамін В₉ (фолієва кислота), вітамін В₁₂ (Кобаламін) і амінобензойна кислота Бета-каротинлютеїн мінерали-фосфор, калій, магній, кальцій, залізо, мідь, цинк, марганець, йод лінолева кислота Лікопін та Омега-3 жирні кислоти [3].

З огляду на хімічний склад хлорели даний порошок доцільно використовувати у технології ЗБН. Адже ЗБН містять в своєму складі велику кількість вуглеводів про те малий вміст макро- та мікроелементів.

Проводились дослідження по визначенню фізико-хімічних та сенсорних показників ЗБН з додаванням порошку хлорели у кількості 0,25...1,0%. Така концентрація визначалась тим, що інноваційний порошок має різкий запах морських водоростей, що може бути не досить доцільним для ЗБН у визначені сенсорних показників.

При проведенні фізико-хімічних досліджень технології ЗБН порошком хлорели було встановлено оптимальну концентрацію порошку 0,5% до маси пшеничного борошна. Збільшення концентрації порошку хлорели погіршували органолептичні та фізико-хімічні показники удосконаленого ЗБН.

Також було визначено, що при додаванні порошку хлорели у кількості 0,5 % сенсорні властивості напівфабрикатів мали достатньо гарний смак та запах, добру текстуру м'якушки та колір напівфабрикатів суттєво не відрізнявся у порівнянні із контрольним зразком.

Отже, за результатами дослідження додавання порошку хлорели у концентрації від 0,25..1,0% до маси борошна найкращий результат за фізико-хімічними та органолептичними показниками показав напівфабрикат з додаванням 0,5 %. Удосконалення технологія виготовлення ЗБН з концентрацією порошку хлорели 0,5% можна вважати оптимальною допустимою і такий виріб вважати як інноваційний у закладах ресторанного господарства.

Список використаних джерел:

1. Пешук, Л. ., Сімонова, І., & Приходько, Д. (2023). Огляд стратегій розвитку та особливостей виробництва інноваційних продуктів з водоростей. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Нові рішення у сучасних технологіях, (2(16)), 86–91. <https://doi.org/10.20998/2413-4295.2023.02.12>

2. Purcell-Meyerink, D.; Packer, M.A.; Wheeler, T.T.; Hayes, M. Aquaculture Production of the Brown Seaweeds *Laminaria digitata* and *Macrocystis pyrifera*: Applications in Food and Pharmaceuticals. *Molecules* 2021, 26, 1306. <https://doi.org/10.3390/molecules26051306>

3. Олена Стьопіна Хлорела для організму. Чи є реальна користь водорості?. Електронний доступ: <https://fitomarket.com.ua/ua/fitoblog/hlorella-dlja-organizma-est-li-realnaja-polza-vodorosli>

ВИКОРИСТАННЯМ ХЛОРЕЛИ В ТЕХНОЛОГІЇ БОРОШНЯНИХ СТРАВ

Калініченко Я.І., студ. 2 м курсу ФХТ
Науковий керівник: доцент О.Ю. Кошель
Сумський НАУ

Бурхливий розвиток промисловості, транспорту, поява безлічі нових технологічних процесів, нових видів хімічної продукції, широке застосування хімічних добрив та пестицидів у сільському господарстві, використання нафтопродуктів, зростання відходів призвели до різкого підвищення рівня забруднення навколишнього середовища як в економічно розвинених країнах, так і у всьому світі. Неприятливі екологічні умови викликали погіршення стану здоров'я населення. Дефіцит йоду в організмі було вирішено досягнути створенням спеціальних харчових добавок, збагачених не лише йодом, а й комплексом мікроелементів, вітамінів, полісахаридів та інших нутрієнтів для профілактики патології ендокринної, кровотворної, імунної систем та мінімізації дози внутрішнього опромінення. Цілющі властивості водоростей відомі з давніх-давен. Вони є найбагатшим джерелом вітамінів, вміст яких у 100-1000 разів вищий, ніж у наземних рослинах. Багато складників взагалі не зустрічається у наземних рослинах. У водоростях безліч різноманітних, мінеральних речовин і мікроелементів. Це одне з основних джерел йоду. Цей мікроелемент є "ключовим" у роботі щитоподібної залози.

Потреба в продовольстві щоденно спонукає досліджувати більш стійкі альтернативи білкової сировини. Мікро- та макроводорості багаті білком, харчовими волокнами, полісахаридами, ліпідами і поліненасиченими жирними кислотами, пігментами, вітамінами і мінералами. Саме тому у харчовій промисловості водорості використовують не лише в якості інгредієнтів, а як високобілкові, вітамінізовані харчові добавки, біобарвники, біостимулятори та регулятори росту. Водорості є низькокалорійними продуктами, що надає їм переваги перед більшістю рафінованих компонентів раціону. Крім того, їх широкий склад есенціальних речовин якісно впливає на попередження та подолання багатьох проблем зі здоров'ям, таких як серцево-судинні патології, шкіряні захворювання, гіповітаміноз, йододефіцит. Зважаючи на збільшення попиту рослинних дієт збагачених білковими компонентами, водорості та їх побічні складники можна ефективно використовувати для розробки нових харчових продуктів, забезпечуючи багату біомасу як замітник рослинним м'ясним альтернативам.

Мікроводорості (лат. Microalgae) — це дрібні рослиноподібні організми, розміром від 1 до 50 мкм у діаметрі, які входять до складу водної біомаси і містять фотосинтетичну клітину, тобто живляться завдяки процесу фотосинтезу. Ці організми є дуже поширеними та зустрічаються як у прісних, так і в морських водах, а також є основним джерелом для більшості харчових продуктів. Серед величезної кількості зелених мікроводоростей на сьогоднішній день найбільш вивченими і популярними серед всіх жителів планети є хлорела (*Chlorella vulgaris*) та спіруліна (*Spirulina platensis*). Широкий спектр вітамінів та мінералів у складі цих суперфудів є далеко не єдиним приводом для їх використання. Все ж таки основним компонентом у складі хлорели і спіруліни є повноцінний білок, який в свою чергу, окрім повного складу замінних амінокислот, містить всі незамінні амінокислоти, які не синтезуються в організмі людини і мають змогу доповнити раціон потрапивши з їжею.

Ринок нових функціональних харчових продуктів і харчових добавок швидко розвивається з нинішнім акцентом на використання природних джерел. Саме через це мікроводорості займають першість серед цього сегменту товарів, оскільки вони є повністю натуральною сировиною. Дослідження свідчать, що хлорела має ефективну дію перешкоджанню розвитку та лікуванню таких хвороб та станів організму як: ожиріння, діабет, гіпоглікемія, безсоння, артрит, депресія, рак, кишкова язва, ураження печінки, астма, підвищений тиск, запалення суглобів, мінеральна та вітамінна недостатність, анемія, детоксикація організму.

Наприклад, напівфабрикати такі як вареники, пельмені, хінкалі, равіоли, м'ясні палички, котлети зустрічаються в раціоні практично кожного українця, оскільки вони є зручними в приготуванні при прискореному темпі життя в сучасному світі. Використати мікроводорості в цьому сегменті продуктів можна декількома способами: додаванням в тісто або до начинки. Доведено, що при заморожуванні напівфабрикатів, харчова цінність доданих до них мікроводоростей залишиться незмінною.

Список використаних джерел:

1. Пешук, Л. ., Сімонова, І., & Приходько, Д. (2023). ОГЛЯД СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИРОБНИЦТВА ІННОВАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ З ВОДРОСТЕЙ. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Нові рішення у сучасних технологіях, (2(16)), 86–91. <https://doi.org/10.20998/2413-4295.2023.02.12>
2. ТОВ "Хлорелла Україна": веб-сайт. <https://hlorella.iimdfree.com/>

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВАКУУМ-ВИПАРНИХ АПАРАТІВ WIEGAND-4000 ТА WIEGAND-8000

Кравець А.О., студ., 4 курсу ФХТ
Науковий керівник: Т.П.Синенко
Сумський НАУ

Молочні консерви – це продукти, виготовлені з натурального молока, з додаванням харчових наповнювачів, і які в результаті обробки (пастеризації, згущення, сушіння, додавання речовин, що підвищують осмотичний тиск середовища) зберігаються тривалий час без істотних функціонально-технологічних змін.

Обладнання на молокопереробних підприємствах відіграє важливу роль, оскільки використовується для одного з найважливіших процесів – переробки сировини. Правильний вибір обладнання напряму впливає на діяльність підприємства – чим вища якість обладнання, тим менша втрата сировини та енергоресурсів.

Молокопереробні заводи, що виробляють згущене молоко, використовують різні види обладнання, включаючи пастеризатори, кристалізатори та вакуум-випарні апарати.

Вакуум-випарні установки бувають періодичної та безперервної дії, без/з використання вторинної пари, однокорпусні, багатокорпусні, з різними видами каталізаторів, установки з аміачним або з паровим обігрівом, циркуляційні, з падаючою або піднімаючою плівкою.

Сьогодні на ринку устаткування для згущення молока представлено безліч апаратів, вироблених іноземними та вітчизняними компаніями. Одним з найважливіших факторів при виборі вакуумного випарника є його продуктивність і швидкість потоку пари.

WIEGAND-8000 (виробництва Німеччини) – це вакуум-випарний апарат для концентрування знежиреного та незбираного молока при виробництві згущеного молока, сухого молока та продуктів дитячого харчування. Його конструкція передбачає безрозбірне миття та можливість приєднання до системи циркуляційної мийки. WIEGAND-8000 працює за принципом переливу з першого корпусу випарника в другий, при цьому різниця тиску між нагрівачами і перфорований вбудований дросельний клапан гарантує, що через переливну трубу проходить тільки молоко з невеликою кількістю пари. У режимі періодичної дії апарату, випарене молоко подається безперервно, тоді як згущене молоко відкачується тільки тоді, коли досягається необхідна концентрація сухих речовин у кінцевому продукті.

WIEGAND-4000 – це вакуумний випарник, призначений для згущення молока. Конструкція та принцип роботи ідентичні до WIEGAND-8000.

Таблиця – Порівняльна характеристика WIEGAND-4000 ТА WIEGAND-8000

Технічні характеристики:	WIEGAND-4000	WIEGAND-8000
Продуктивність, кг/год	4000	8000
Витрата пари, кг/год	1716	3470
Витрата холодної води (20 °С), куб.	35	67
Темп. випарювання першого ступеня, °С	67	67
Темп. випарювання другого ступеня, °С	50	50
Потужність насосів, кВт	4,4	6,0
Розміри (довжина/ширина/висота), мм	4900/5770/5160	10000/6000/6000

Аналіз показує, що температури випарювання першого та другого ступенів WIEGAND-4000 ТА WIEGAND-8000 однакові, тобто 67°С та 50°С. Однак продуктивність, витрата пари, витрата охолодженої води, потужність насосів та розміри відрізняються. Обидва апарати можуть бути рекомендовані для впровадження в технологічний цикл і запропоновані для технічного переоснащення підприємств із наявним застарілим обладнанням.

Список використаних джерел:

1. Вакуум-випарна установка WIEGAND-8000 : сайт URL: <https://ua.all.biz/uk/vakuum-vyparna-ustanovka-wigand-8000-wiegand-8000-q16695084> (дата звернення 01.11.2023)
2. WIEGAND-4000: Техно-Т- виробник обладнання: сайт URL: <https://fishflour.com/tags/%E2%E8%E3%E0%E4-1000/> (дата звернення 01.11.2023)
3. ДСТУ 6063:2008. Консерви молочні. Молоко нежирне згущене з цукром. Технічні умови. Чинний від 2009-07-01. Вид. офіц.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ НАЧИНОК З ВИКОРИСТАННЯМ ПЮРЕ ГАРБУЗА

Крупська А.В., студ. 2 м курсу ФХТ
Науковий керівник: доцент О.Ю. Кошель
Сумський НАУ

Застосування термостабільних начинок в кулінарії є не лише додатковим джерелом поліпшення асортиментного розмаїття кулінарних виробів. Створені на основі натуральних компонентів (пектину, бурштинової кислоти та ін), вони покращують якість випічки, сприяють очищенню організму від шлаків і радіонуклідів [1].

Начинки являють собою складові багатокomпонентні системи, які складаються із сировини різних видів. За сукупністю певних властивостей їх можна об'єднати у декілька груп. В залежності від складу сировини розрізняють желейні та фруктові начинки. За стійкістю до впливу температури проведеного технологічного процесу начинки поділяються на термостабільні та нетермостабільні. Повидло та підварки при використанні їх для випечених виробів показують нестабільні властивості по фізико-хімічним показникам. Термостабільні начинки мають в своєму складі спеціально підібрану стабілізаційну систему, яка забезпечує стійкість начинки до впливу високих температур.

Перспективним джерелом низькоетерифікованих пектинів є гарбуз, використання яких обмежене в кондитерській промисловості через низьку драглеутворюючу здатність їх пектинів, особливо у світлі використання їх як основи для начинок кондитерських виробів. Тому розробка нових термостабільних начинок на їх основі є актуальною та своєчасною. Створені продукти можна буде рекомендувати для лікувально-профілактичного харчування в умовах шкідливих виробництв і захисного харчування мешканців екологічно небезпечних регіонів з розвинутою промисловістю.

У м'якоті гарбуза містяться вітаміни С, В1, В2, В6, Е, ніотинова кислота, а також цукру, солі кальцію, калію, магнію, заліза, фосфору, кремнію, міді і кобальту. Особливо слід відзначити наявність в м'якоті β-каротину, вміст якого переважає в північних сортах гарбуза. У гарбузі багато солей калію і води і мало натрію, тому він підсилює відділення сечі. В народній медицині сік цього овоча використовується для прискорення розчинення каменів в нирках і сечовому міхурі, при запаленні передміхурової залози і печінки.

За рахунок вмісту пектинів плід гарбуза рекомендований для профілактики і лікування атеросклерозу. М'якоть гарбуза містить ніжну клітковину і пектини, що робить цю культуру найціннішим дієтичним продуктом для хворих з шлунково-кишковими захворюваннями. Пектини володіють хорошими адсорбуючими властивостями. Вони пов'язують і видаляють з організму бактерії, їх токсини, інші шкідливі речовини, а також солі важких металів. Пектини оберігають слизові оболонки шлунково-кишкового тракту від дратівної дії грубої їжі, сприяють більш швидкому загоєнню виразкових процесів. Термічна обробка гарбуза, руйнуючи клітковину, призводить до вивільнення каротину, а додавання жирів — до кращого його засвоєння. Тому гарбуз вважається легкою їжею і рекомендується в тих випадках, коли овочі з грубою клітковиною протипоказані.

Термостабільні начинки – це напівфабрикати для виробництва борошняних кондитерських виробів (печива, пряників та ін.), які формуються відсадкою або методом коекструзії, містяться всередині або на поверхні виробів і призначені для випікання разом із тістом [2]. До термостабільних начинок висуваються певні вимоги, основними з яких є такі: вони повинні легко утворювати драглеподібну структуру, зберігати форму під час випікання – не розтікатися, не деформувати борошняний напівфабрикат, не закипати, а також повинні міцно тримати вологу під час охолодження і зберігання виробів. Це досягається за рахунок введення до їх рецептури вологоутримуючих складників. Для підвищення харчової і біологічної цінності запропоновано використовувати як основний компонент термостабільної начинки пектиновмісне гарбузове пюре. Наявність у пюре гарбуза сорту «Прикубанська» каротиноїдів надає пюре яскравого оранжевого кольору, що передається і готовій термостабільній начинці та виключає використання в такій технології штучних барвників. Для забезпечення термостабільності запропоноване використання низькоетерифікованого пектину зі ступенем етерифікації 31...36 %, який має низьку переваг порівняно з іншими структуроутворювачами.

Список використаних джерел

1. Слащева, А.В., Полова С.Ю., Близнюк К.П. (2016). Розробка термостійкого наповнення. технологія на основі гарбуза і топінамбура. Тематичний збірник наукових праць «Обладнання та технології харчових виробництв» (36). С. 36-42.
2. Оболкіна В. І. Перспективи використання овочевих пектиновмісних паст у виробництві кондитерських виробів / В. І. Оболкіна, І. О. Крапивницька, С. Г. Кияниця, Н. О. Залевська, О. О. Вайсеро // Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. – 2009. – № 6(55). – С. 40–50.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ БАРВНИКА КАРМІНУ

Кузьменко Л.І., студ. 2 курсу ФХТ, спец. "Харчові технології"
Науковий керівник: Т.А.Ярмош
Сумський НАУ

Барвники це речовини, які призначені для фарбування різних продуктів та матеріалів. Їхнє використання почалося ще з давніх часів та активно продовжується й на сьогоднішній день. Найчастіше, барвники використовують для того, аби надати продуктам яскравішого та привабливішого вигляду. Натуральні харчові барвники є більш безпечними за синтетичні, через те, що вони не мають стороннього запаху та присмаку, є безпечними для здоров'я. А ще однією не мало важливою перевагою натуральних барвників є те, що вони можуть допомогти зменшити вплив синтетичних барвників на навколишнє середовище. Одним з представників таких барвників є кармін, відомий як харчовий барвник E120 [1, 2].

Кармін - природний барвник, який отримують з кармінової кислоти, яка виробляється самками кошеніль, комахами, які знаходяться у Південній та Центральній Америці. Для цього, комах збирають перед тим, як вони відкладуть яйця, бо саме в цей період вони набувають червоного яскравого кольору. Однак сьогодні традиційні трудомісткі методи збирання врожаю перебувають під напругою через зростання попиту, а ціни на природний пігмент зросли. Тож деякі вчені досліджують генну інженерію, щоб в майбутньому отримати кармінову кислоту більш дешевшим, швидшим і стійким способом. За словами вчених, використання екстракту комах у їжі не повинно викликати тривоги. Кількість комах, що залишилися в пігменті, мізерна — і крім того багато харчових продуктів вважаються безпечними та дозволеними для продажу, навіть якщо вони містять невелику кількість цілих або фрагментованих комах.

Представлений барвник використовується в харчовій, текстильній, косметичній, парфумерній, а також медичній (для фарбування гістологічних препаратів) галузях. Кармін має великий спектр використання серед продуктів харчування, а саме міститься в м'ясних та рибних виробках, кондитерській продукції, соусах, глазурах, молочних виробках, джемах, приправах, безалкогольних та алкогольних напоях [3]. Від кислотності середовища буде залежати колір барвника: у кислому середовищі - кармін матиме помаранчевий окрас, в нейтральному середовищі - червоний колір, а при лужному - буде вишневим чи пурпуровим. Кошеніль видаляють з рослин кактусів, за допомогою леза або жорсткої щітки, висушують та подрібнюють у порошок. Після чого його обробляють розчином аміаку або карбонату натрію, і в кінці фільтрують. Харчова добавка повністю розчинна у воді і етанолі, стійка до впливу світла, підвищеної вологості, нагрівання, окислення, до кислот і лугів.

Кармін є дозволеним барвником для використання у харчовій промисловості в Україні та європейських країнах. Норми застосування E120, прописані в українських санітарних правилах та нормах (СанПін), а також аналогічних документах інших країн. Допустима добова норма споживання карміну (ADI) становить у середньому 5 мг на масу тіла [3]. Хоча кількість карміну, що додається до їжі та напоїв, суворо контролюється, його вживання може перевищувати допустиму межу. Тому дуже важливо стежити за рівнем барвника карміну в харчових продуктах масового споживання.

Ця добавка вважається нешкідливою і цілком безпечною для людей, але потрібно бути особливо уважними тим, хто має індивідуальну непереносимість до синтетичних та натуральних барвників, від чого у людини може початися алергічна реакція. Безпечною добовою нормою, вважається 5 мг карміну на кілограм ваги людини [4].

Отже, базуючись на вищевикладеному матеріалі, можна зробити такий висновок, що кармін (E120), дякуючи своєму природному та інтенсивному забарвленню, а також своїм властивостям, є перспективним в харчовій промисловості.

Список використаних джерел

1. Матеріали XVII наукової конференції ТНТУ ім. І. Пулюя. 2013. Том I. Природничі науки та інформаційні. БЕЗПЕЧНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ХАРЧОВИХ БАРВНИКІВ. URL:<https://core.ac.uk/download/pdf/80500785.pdf>
2. Нова людина Авторський блог – журналістка. Барвник кармін: шкода для дітей і дорослих харчової добавки е 120. URL:<https://newpeople.kiev.ua/barvnik-karmin-shkoda-dlya-ditej-i-doroslix-xarchovoi-dobavki-e-120/>
3. ЦЕНТР ІДЕЙ Будь в центрі цікавих ідей. Харчова добавка E120: небезпечна чи ні, вплив на організм, з чого роблять, застосування. URL:<https://ideas-center.com.ua/?p=21688>
4. Web-corp. Фарба кармін. Барвник E120 (кармін) із комах. URL:<https://web-corp.com.ua/farba-karmin-barvnik-e120-karmin-iz-komax/>

ВПЛИВ ГЛУТАМАТУ НАТРІЮ НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ

Кучерина О.О., студ. 2 курсу ФХТ

Науковий керівник: Т.А.Ярмош спец. 181 «Харчові технології»

Сумський НАУ

У наш час, мабуть, немає продуктів харчування, які не містять харчові добавки. Їх застосовують для подовження терміну зберігання продукту, покращення зовнішнього вигляду, надання більш привабливого насиченого смаку та аромату, покращення консистенції (структури) харчових продуктів. Харчові добавки додають у невеликій кількості, і вони не шкодять здоров'ю людини, але не всі добавки є корисними, деякі з них викликають захворювання, такі як ароматизатори, барвники та підсилювачі смаку, наприклад, глутамат натрію.

Глутамат натрію (MSG), також відомий як глутамінова кислота, є незамінною амінокислотою, яка використовується в усьому світі як підсилювач смаку. Його використовується як підсилювач смаку в багатьох оброблених харчових продуктах, таких як консервовані супи, заправки для салатів і закуски MSG природним чином міститься в помідорах, винограді, сирі, грибах та інших продуктах. Це одна з найбільш широко використовуваних харчових добавок у комерційних харчових продуктах. Вважається, що глутамат натрію пов'язаний з різними проблемами зі здоров'ям, а саме: ожирінням, астмою, метаболічними розладами, синдромом китайського ресторану, нейротоксичними ефектами та шкідливим впливом на репродуктивні органи.

В азіатських країнах попит на глутамат натрію зріс через зміну режиму харчування, зростання урбанізації, підвищення рівня життя та безперервний розвиток харчової промисловості. Його застосування з часом розширилося, і він міститься в багатьох різних інгредієнтах і оброблених харчових продуктах, доступних на кожному ринку чи в продуктовому магазині. MSG надає особливого аромату обробленим харчовим продуктам, який японською мовою називається умами. В Україні глутамат натрію внесли до переліку дозволених харчових добавок лише у 2000 році, після прийняття постанови Кабміну № 342 від 17 лютого 2000 року

Глутамат натрію виглядає як білий кристалічний порошок. Його добувають з клейковини пшениці. Хімічна формула глутамату натрію ось така $C_5H_8NNaO_4$, вказує на те, що він виходить при нейтралізації глутамінової кислоти їдким натром. Особливий вплив глутамату натрію на організм людини є глутамінова кислота, одна з найпоширеніших амінокислот. Вона виконує такі функції: підтримує імунну систему, бере участі у виробленні білків, відіграє велику роль у функціонуванні шлунково-кишкового тракту. Глутамат натрію є основним компонентом багатьох білкових харчових продуктів: всі види м'яса, гриби, помідори (без термічної обробки). За 24 години ми не повинні перевищувати споживання глутамату натрію у межах 1,5 г. Дітям віком до 3 років споживати продукти, де є глутамат натрію, не рекомендується. Якщо перевищити цю норму, будуть проблеми зі здоров'ям. Ось, наприклад, якщо у вас серцево-судинні хвороби, вам слід його уникати, адже у ньому є натрій, який небезпечний, він підвищує тиск, нирки починають погано працювати, будуть проблеми із серцем, а також головний біль, біль у грудях, прискорене серцебиття, почервоніння обличчя, розлад шлунку, Такі хворобливі прояви називають «синдромом китайського ресторану», його так назвали, тому що в китайській кухні його багато вживають.

Травна система - це, мабуть, та система нашого організму, яка виконує одну з найважливіших ролей. Коли ми вживаємо їжу, у якій є глутамат натрію, може посилюватись коліт- це захворювання товстого кишечника, що призводить до запалення слизової оболонки кишки, а також викликає порушення флори кишківника (екосистема мікроорганізмів, що живуть у травній системі), сприяє розвитку запальних захворювань кишківника. Це не означає, що продукти з глутаматом можуть потенційно шкодити мозку. Адже глутамінова кислота, спожита в складі їжі, до нього не надходить. Ми можемо їсти багато продуктів з глутаматом, але вони не потраплять в центральну нервову систему, бо не долають бар'єр між кров'ю та мозком. Досліди на новонароджених мишах та щурах показали, що ця добавка з часом викликає ожиріння та цукровий діабет.

Отже, глутамат натрію - це харчова добавка. Справді глутамат натрію є шкідливим для організму людини, але, якщо вживати норму, яку нам задано, або натуральні продукти, в яких він міститься, то проблем не буде. Для збереження власного здоров'я, необхідно не перевищувати норму споживання глутамату натрію. Для кращої обізнаності потрібно уважно читати етикетку на зворотному боці продукту, адже етикетка інформує покупця про склад харчового продукту.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ПОРОШКУ ПСИЛІУМУ В ТЕХНОЛОГІЇ СТРАВ ІЗ СИРУ КИСЛОМОЛОЧНОГО

Майборода Р.С., студ. 2 м курсу ФХТ
Науковий керівник: доцент Т.М. Степанова
Сумський НАУ

Страви з кисломолочного сиру як продукція що володіє високою харчовою біологічною цінністю, користується непоганим попитом у споживачів. Кисломолочний сир - продукт дієтичного харчування. Завдяки високому вмісту амінокислоти метіоніну він рекомендується для профілактики та захворювань печінки і атеросклерозу (метіонін нормалізує жировий обмін і обмін холестерину, порушення яких є причиною розвитку атеросклерозу і захворювань печінки). Високий вміст кальцію дозволяє рекомендувати кисломолочні сири для лікування та профілактики різних запальних процесів, а також для зміцнення кісткової тканини, зокрема після переломів. Особливого значення надається кисломолочним сирам в харчуванні людей (дорослих і дітей), які проживають в умовах хронічної дії малих доз радіації. Останнє зумовлено конкурентними взаємовідносинами між кальцієм і стронцієм. При нестачі кальцію в раціоні в кістковій тканині накопичується радіоактивний стронцій, який є причиною її поступового руйнування. Якщо ж раціон багатий кальцієм - стронцій організмом не засвоюється і виводиться з організму. Тому кисломолочні сири, сиркові вироби та різні їх вироби з них повинні входити до щоденного раціону людини, у яких є потреба в кальції особливо висока у зв'язку з їх зростанням.

Напрямок шляхів удосконалення визначається на підставі обґрунтування та аналізу сировинного складу та технологічного процесу виробництва страв із сиру кисломолочного, які дозволять виявити проблемний елемент технологічної системи, визначити основні напрямки його розвитку, (розширення асортименту, зниження калорійності, збагачення біологічно активними речовинами, збільшення термінів зберігання, економічної ефективності тощо), визначити основні задачі щодо її досягнення.

В межах даних досліджень передбачається зміна рецептурного складу шляхом внесення замість борошна пшеничного порошку псиліуму як волого та жиру утворюючого компонента, структуроутворювача а також джерела харчових волокон та інших біологічно активних речовин. Клітковина регулює перистальтику кишечника знижує рівень холестерину в крові, зв'язує жовчні кислоти, знижує рівень цукру в крові, нормалізує склад мікрофлори травної системи.

Аналіз літературних джерел дозволив встановити, що особливістю псиліуму є те, що він на 80...85 % складається з харчових волокон, 75 % з яких є розчинними. Встановлено, що 1 г порошку псиліуму зв'язує до 45 г води. Він має слабо виражений смак, який нагадує смак зеленого гороху. Додаванням псиліуму можна замінити клейковиновмісну сировину, молочні білки та ячну продукцію, що є перспективним для виробництва спеціалізованого дієтичного харчування (для хворих на целіакію, непереносимість казеїну чи альбуміну).

Крім того, розчинні харчові волокна псиліуму є прекрасними пребіотиками – вони стимулюють ріст і біологічну активність захисної мікрофлори кишечника людини. Медичні дослідження свідчать, що споживання харчових продуктів з волокнами псиліуму знижує ризик розвитку колоректального раку, хронічних закрепів та інших хвороб ШКТ, а також серцево-судинних захворювань. Перспективи використання псиліуму у технологіях страв із сиру кисломолочного зумовлені його високою гелеутворюючою здатністю. Він надає виробам необхідної в'язкості та клейкості.

Таким чином, обрана сировина для виробництва страв із сиру кисломолочного має високі технологічні властивості, сприяє вологоутриманню, структуроутворенню, формуванню, збільшенню виходу тощо. Специфічний кисломолочний смак і аромат кисломолочних сирів зумовлений утворенням ароматичних речовин при тепловій обробці молока, а також їх нагромадження у процесі життєдіяльності мікроорганізмів заквасок, формування типового смаку і запаху кисломолочних продуктів і заквасок, проходить, головним чином, в період сквашування, дозрівання і зберігання готових продуктів. Таким чином, вираженість їх запаху визначається складом і кількістю бактеріальних заквасок, режимом технологічного процесу і зберігання.

В майбутньому, дослідження планується спрямувати на розширення асортименту, шляхом внесення інших видів клітковини та оцінки ряду показників готової продукції. Це дозволить одержати лінійку продукції, що також матиме й функціональні властивості за рахунок вмісту джерелом біологічно-активних речовин.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИГОТУВАННЯ ПІЦЦІ

Мордвяник Т.А., студ. 2 курсу ФХТ, Товстоп'ят Д.І., студ. 4 курсу ФХТ

Науковий керівник: доцент О.Ю. Кошель

Сумський НАУ

Зусилля науковців мають бути спрямовані на пошук інноваційних напрямків удосконалення складу рецептур, удосконалення технології виробництва, розширення асортименту продуктів харчування з підвищеною харчовою та біологічною цінністю, особливо цільового та оздоровчого призначення.

В даний час спостерігається тенденція використовувати різні технології для приготування піци, особливо ті, які на перший погляд не поєднуються між собою.

Піца є однією з найпопулярніших страв у світі, але часто вона містить велику кількість калорій та насичених жирів. Однак, зростає попит на більш здорові та корисні варіанти піци, які містять більше овочів, білків та інших поживних речовин. Як відомо, перша піца в сучасному розумінні була зроблена в Неаполі в 1889 році. Відтоді піца стала однією з найпопулярніших страв у світі. Сьогодні піца має багато варіацій і смаків, від класичної маргарити до екзотичних поєднань морепродуктів, фруктів і овочів [1].

Досить популярними є піца Маргарита, Сицилійська, Пепероні, Чотири сира, Баварська, Гостра Мексикано, Грибна, М'ясна. На даний час це найпопулярніші шедеври піци нашого часу. Ви коли-небудь їли піцу під соусом «з рубцевого горіха»? Ми думаємо, що ні. Але це й не дивно, адже такий незвичайний інгредієнт був винайдений штучним інтелектом при створенні рецепту піци. Нещодавно студенти Массачусетського технологічного інституту на чолі з Пінаром Янардагом запустили захоплюючий проект під назвою «як створити будь-що». У ході проекту щотижня у світ буде випускатися щось, створене штучним інтелектом. Протягом тижня штучний інтелект вивчив сотні готових рецептів піци та згенерував на їх основі кілька власних, комбінуючи інгредієнти, які, на його думку, найкраще поєднуються [2].

Деякі рецепти, запропоновані штучним інтелектом, були відверто дивними. В одних були відсутні соус і сир, в інших були інгредієнти, яких не існувало в природі (наприклад, горіховий соус або подрібнений карамельний сир). Але незважаючи на це, кілька рецептів цілком підходили для приготування. Команда студентів звернулася до Тоні Назера, шеф-кухаря Crush Pizza в Бостоні, щоб удосконалити рецепти за допомогою штучного інтелекту. Так з'явилися 5 піц: з чорницею, фетою і шпинатом; бекон, авокадо і персики; квасоля, солодка картопля та сир брі; італійські сосиски, креветки і джем; абрикос, груша, журавлина і рикотта. Найсмачнішою виявилася піца з італійськими сосисками, креветками та джемом. Тому можна сказати, що студенти допомогли не тільки автоматизувати процеси в майбутньому, але й надихнути на нові відкриття [3].

Для виготовлення тіста для піци використовують способи прискорення технологічного процесу виробництва дріжджового тіста: – використання харчових добавок (речовин, що використовуються при переробці борошна) – активація, застосування нових хлібопекарських дріжджів. Ферментні препарати – це речовини, які додають до борошна для поліпшення хлібопекарських властивостей, якості та кольору. Серед поживних речовин важливе місце посідають технологічні добавки. Які є вторинними прямими харчовими добавками, дозволеними для споживання людиною. Асортимент таких добавок досить різноманітний як за характером, так і за призначенням. З метою підвищення якості борошна, хліба та хлібобулочних виробів до партій борошна застосовують технологічні добавки. Доцільність та ефективність використання харчових добавок у якості покращеного борошна та борошняних партій визначається хлібопекарськими властивостями борошна, особливостями технологічного процесу та рецептурою. Асортимент харчових добавок у ресторанному господарстві досить широкий, використовуються також комплексні добавки. Завдяки поєднанню різних компонентів поліпшувачі широко впливають на якість виробів: впливають на ферментаційну активність тіста, підвищують його здатність утримувати газ і воду, підвищують еластичність пластифікатора. Поліпшувачі тіста усувають певні відмінності в якості сировини та технологічного процесу виробництва продукції, збільшують термін придатності [4].

Список використаних джерел

1. Приготування борошняних кулінарних виробів. – [Електронний ресурс]: studfile.net/preview/7354931/page.
2. Методи контролю харчових виробництв / М. З. Паска, Б. І. Галух, І. О. Мартинюк, І. М. Басараб. – Львів, 2012. – 105 с. – (НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК).
3. Піца - види і приготування. – [Електронний ресурс]: harchi.info/blogs/san-ayt-j/pica-vydy-i-prygotuvannya.
4. Удосконалення технології напівфабрикатів для піци з підвищеним вмістом харчових волокон / А. В. Антоненко, Т. В. Бровенко, М. Ю. Криворучко, Н. М. Стукальська, Г. А. Толок, О. Г. Тонких // Вісник Хмельницького національного університету. 2022. – №4 (311). – С. 29-34.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОРОШКУ ГРИБА *PLEUROTUS OSTREATUS* В ТЕХНОЛОГІЇ СІЧЕНИХ ВИРОБІВ

Панасенко А.В., студ. 2 м курсу ФХТ
Науковий керівник: доцент О.Ю. Кошель
Сумський НАУ

Сучасні тенденції в харчуванні людини, що прагне сповідувати здоровий спосіб життя, вимагають споживання продукції з м'ясної сировини, що володіє зниженою енергетичною цінністю, а також підвищеною за кількістю білка та наявністю речовин, що покращують травлення та метаболізм. М'ясо птиці є високоцінною сировиною, що досить широко використовується в раціоні сучасної людини. Якісний білковий склад відображає повноцінність білкової частини, оскільки вміст незамінних амінокислот є значним, а також оптимальне співвідношення їх сприятливо впливає на рівень засвоєння. Видова відмінність у такому м'ясі – це вміст декількох видів м'язів, які різняться по кольору і якості.

Білим м'ясом визначаються курка, індик, тоді як гуси та качки мають як білі, так і червоні м'язові волокна. Значна кількість повноцінного білку притаманна білому м'ясу, тоді як червоне характеризується вмістом і неповноцінних білків – таких як колаген і еластин. Завдяки якісному складу курячого м'яса, цілком логічним є належність його до дієтичної сировини.

Зв'язок між споживанням м'яса та впливом його на здоров'я людини є багатограним, і його потребує детальний аналіз. При цьому варто звернути особливу увагу на певні відмінності, якими володіють різних типів м'ясної сировини. М'ясо птиці є високоцінною сировиною, завдяки значному вмістові повноцінного білку, а також варіюється за жировмістом залежно від виду сировини, що впливає на калорійність готового продукту. М'ясо птиці в порівнянні з червоним м'ясом (за винятком свинини) містить більше кальцію, магнію, фосфору і натрію. Стейкий попит на ринку м'ясної продукції з птиці зумовлений високим вітамінним та мінеральним складом сировини.

Багатий нутрієнтний склад м'яса птиці в готовій продукції може бути збагачений додатково цінними компонентами, де на стадії формування фаршу можна створювати рецептурні композиції, що будуть збалансовані за харчовою цінністю та матимуть високі органолептичні характеристики.

Зважаючи на існуючі ризики та у відповідь на виклики суспільства, з метою залучення додаткових споживачів, профілактики ряду захворювань, покращення життєво-важливих показників організму, розробка продукції з використанням культивованої грибною сировини, зокрема порошку гриба *Pleurotus ostreatus* є актуальним та перспективним.

Дана сировина характеризується збалансованим нутрієнтним складом, високою швидкістю росту, при цьому не потрібне дороге вартісне обладнання для вирощування. Гриби також легко піддаються обробці, мають приємний смак і аромат у готовому вигляді за рахунок значного вмісту екстрактивних речовин. Досить цінною харчовою сировиною культивовані гриби також є завдяки їх антиоксидантним, протипухлинним та протизапальним властивостям. Харчова цінність грибів залежить від виду, стадії розвитку та умов навколишнього середовища.

Спираючись на проведені дослідження встановлено, що додавання порошку гриба *Pleurotus ostreatus* доцільно у кількості 10%, від маси м'яса птиці. Це позитивно вплинуло на покращення органолептичних показників розроблених січених виробів. Вироби набули приємного смаку та аромату, ніжної консистенції та привабливого зовнішнього вигляду.

Таким чином, обрана сировина для виробництва січеної продукції виявила високі технологічні властивості, зокрема волого- та жирутримальну здатність, структуроутворення, збільшенню виходу готової продукції. Вологозв'язувальна здатність січених виробів та вихід зразків варіювалися залежно від кількості порошку гриба *Pleurotus ostreatus* в системі. Унікальний склад грибною добавки, завдяки вмісту харчових волокон сприятливо вплинув на структурні показники фаршів та зразків готових січених виробів. Здатність до вологозв'язування у фаршевих системах зростала пропорційно до внесення порошку гриба *Pleurotus ostreatus*, що також корелює зі значеннями виходу зразків січених виробів.

Розроблена технологія та рецептурний склад котлет із використанням порошку гриба *Pleurotus ostreatus* мають високий вміст мікро- та макроелементів, вітамінів, харчових волокон, що також дозволяє одержати січені вироби з птиці високої якості та підвищеної харчової цінності.

Наведений напрям досліджень має тенденцію до розширення асортименту, шляхом внесення інших видів клітковини та оцінки ряду показників готової продукції. Це дозволить одержати лінійку продукції, що також матиме й функціональні властивості за рахунок вмісту джерелом біологічно-активних речовин.

ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА СОЛОДКИХ СТРАВ ДЛЯ ОЗДОРОВЧОГО ХАРЧУВАННЯ

Тарабухіна Д.М., студ.2 курсу
Науковий керівник: Н.Л. Лобачова
ВСП «СФК НУХТ»

Тенденція до «оздоровлення» продуктів харчування привела до інтенсивного розвитку виробництва продуктів оздоровчого харчування, які завдяки наявності у своєму складі біоактивних компонентів здатні поліпшити багато фізіологічних процесів в організмі людини, підвищити його опірність захворюванням, стимулювати активний спосіб життя [1]. Ці продукти призначені для широкого кола споживачів і мають вигляд звичайної їжі. Вони можуть і повинні споживатися регулярно у складі нормального раціону харчування. Аналіз продовольчого ринку України показує, що існуючий асортимент напівфабрикатів для солодкої десертної продукції обмежений та представлений концентратами іноземного виробництва або сумішами для фризерованої продукції. Поряд з цим, спостерігається зростання виробництва та споживання солодких страв на молочній основі, для утворення та стабілізації якої використовуються як харчові добавки, так і рослинна сировина [2]. Позитивний ефект від харчових продуктів для організму людини фахівці пов'язують із наявністю в них есенціальних нутрієнтів, які здатні здійснювати різні види впливу на організм. Основними серед них визнано: захист проти сполук, які характеризуються окисдантною активністю; позитивний вплив на метаболізм різних субстратів на серцево-судинну систему, на фізіологію шлунково-кишкового тракту, на стан кишкової мікрофлори; фізіологічний вплив на стан імунної системи тощо [2].

Солодкі страви умовно діляться на холодні й гарячі. Холодні – це свіжі фрукти і ягоди з вершками, компоти, фрукти у вині, жельовані страви (киселі, желе, муси, самбуки, креми, морозиво, збиті вершки); гарячі – повітряні пироги (суфле), печені яблука, пудинги, солодкі каші та ін. [4]. Муси за класифікацією належать до холодних солодких страв, містять від 15% до 20% цукру. Вітамінно-мінеральний склад зумовлений наявністю, як правило, одного виду сировини (яблука, журавлина, лимони, абрикоси тощо), що має низьку харчову цінність і обмежує доцільність споживання для деяких верств населення. Перспективним способом розроблення технології солодких страв є створення продукції з широким набором плодово-ягідної сировини [1].

Світовий і український досвід свідчить про перспективність досліджень із метою вдосконалення споживних властивостей солодких страв на основі молочної сироватки. Солодкі страви виробляють із пастеризованої молочної сироватки натуральної, концентрованої або згущеної з додаванням або без додавання знежиреного сиру, цукру, манної крупи, плодово-ягідних сиропів, стабілізаторів. Ця група продуктів призначена для безпосереднього вживання в їжу [2].

Цетрарія ісландська (ісландський мох) має у своєму складі велику кількість вуглеводів – від 76% до 2%, значну частину яких становить лишайниковий крохмаль – ліхенін, ізоліхенін, що за хімічним складом ближче до неперетравлюваних полісахаридів. Лишайниковий крохмаль має здатність розбухати і розчинятися в гарячій воді, після охолодження утворюючи холодці, які добре засвоюються організмом, підсилюючи виділення шлункового соку, збуджуючи апетит, регулюючи діяльність шлунково-кишкового тракту. Використання лишайників у виробництві кулінарної продукції зумовлене їх здатністю до утворення гелів та збагачення готової продукції мінеральними речовинами. Установлено, що відносна в'язкість відварів ЦІ досягає максимуму при гідромодулі 1:0,8; при гідромодулі 1:0,7 утворюються драглі, які можна використовувати для виробництва кулінарної продукції: желе, киселів та кремів.

Проведене дослідження щодо заміни яблук на фруктове пюре під час виробництва фруктових мусів [2]. Одержані дані показали, що фруктове пюре здатне утворювати стабільну систему за нейтральних значень рН. Масову частку пюре, що вводили до рецептур продуктів, регулювали лише органолептично, не враховуючи зміни в'язкості харчового продукту. Уведення фруктового пюре значно збільшило вміст вітаміну С, але зросла і частка харчових волокон, які потрібно було б визначити для прогнозування строків зберігання десертів

Таким чином, актуальним є створення солодких страв, збагачених есенціальними нутрієнтами. Використання рослинної та тваринної сировини для виробництва продукції зі збитою структурою значно поліпшить органолептичні та реологічні показники десертів.

Список використаних джерел

1. Нікіфоров Р. П. Технології напівфабрикатів для збитої десертної продукції на основі нежирної молочної сировини : автореф. дис. канд. техн. наук : 05.18.16: захист 22.01.10 / Р. П. Нікіфоров ; Донець. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2009.
2. Турчин І. М. Використання молочної сироватки при виробництві десертів / І. М. Турчин, Х. Гамкало, А. Войчишин // Науковий вісник ЛНУВМБ ім. С. З. Ґжицького. – 2017. – Т. 19, № 80.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ АПІПРОДУКТІВ У ТЕХНОЛОГІЇ ДЕСЕРТНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Тельонков Є.В., студ. 2 м курсу ФХТ
Науковий керівник: доцент Т.М. Степанова
Сумський НАУ

Десертна продукція належить до висококалорійних харчових продуктів, що користуються значним попитом серед населення України. Основний недолік їх полягає в тому, що мають досить невелику фізіологічну та харчову цінність. Вони служать переважно джерелом вуглеводів і жирів, тому їх надмірне вживання порушує збалансованість раціону – як щодо харчових речовин, так щодо енергетичної цінності. Водночас вміст найважливіших мікронутрієнтів (вітамінів, макро- і мікро-елементів) і харчових волокон у них, як правило, незначний.

Тенденції на ринку солодких страв, що відбуваються останніми роками, значною мірою змінили і традиційні підходи до цієї групи продуктів. Десерти поступово з висококалорійних перетворилися на важливі і улюблені компоненти харчового раціону. Окреслилася також тенденція до збільшення попиту на десертну продукцію дієтичного спрямування. Останнім часом дедалі більшої популярності набуває продукція без додавання барвників, штучних добавок, і саме це сприяє вимагати особливої уваги до розроблення харчових продуктів із високою біологічною цінністю, що певною мірою навіть здатні підтримувати здоров'я людини, підвищувати її адаптивний статус до навколишнього середовища.

Саме тому можливість використання нових технологій, що засновані на використанні функціональних інгредієнтів природного походження, дасть змогу задовольнити потреби організму людини в дефіцитних нутрієнтах і розширити асортимент десертної продукції, в тому числі, завдяки їх корисним властивостям.

З-поміж різноманітного асортименту десертної продукції визначальне місце займають десерти з піною структурою – муси, самбуки, креми, що мають ніжну консистенцію, привабливий зовнішній вигляд та неповторні смак і аромат. Розроблено технологію мусу «Ніжна хмаринка» із додаванням білку перепелиних яєць та продуктів бджільництва (апипродуктів) - меду акацієвого та квіткового пилку.

Застосування меду акацієвого зумовлено багатим хімічним складом його, порівняно із цукром. В ході аналізу літературних джерел встановлено, що в медові, крім води та цукрів, містяться також азотисті речовини - у межах від 0,04 до 1,56%, в середньому 0,40%, зольні речовини з коливаннями від 0,02 до 0,80%, у середньому 0,19%; при спалюванні меду вони залишаються у вигляді золи, у складі якої знаходять залізо, марганець, сірку, фосфор, калій, кальцій та інші елементи, органічні кислоти - яблучна, лимонна, щавлева, молочна та інші, в середньому близько 0,10%, барвні та ароматичні (ефірні) речовини, що надають меду той чи інший колір та запах, а також ферменти та вітаміни. Мед, на відміну від цукру, очищає кров, виступає відмінним засобом від респіраторних захворювань, легким проносним засобом, покращує травний процес завдяки вмісту таких ферментів як діастаза, інвертаза, ліпаза, каталаза, пероксидаза.

Пилок рекомендується застосовувати в рецептурі мусу через багатий хімічний склад, що представлений протеїнами у вигляді вільних амінокислот, ліпоїдами, глюкоїдами, багатими на цукор, вітамінами – В, С, D, Е, серед мінеральних речовин - кремній, сірка, мідь, кобальт, натрій, залізо, алюміній, кальцій, магній, марганець, фосфор, барій, срібло, цинк, молібден, хром. Щодо прогнозованої біологічної дії, то пилок нормалізує діяльність шлунково-кишкового тракту (ферменти та амінокислоти, гармонійне поєднання білків, жирів та вуглеводів, у найбільш засвоюваних формах), поліпшує апетит, використовується для відновлення енергетичних втрат при спортивних змаганнях.

Переваги перепелиних яєць полягають у вмісті вітамінів, мікроелементів і білка, який легко засвоюється. До того ж, харчуючись перепелиними яйцями, людина наражається на менший ризик алергічних реакцій. Іноді навіть рекомендують давати дітям для профілактики респіраторних захворювань. Але одна з головних причин використовувати перепелині яйця замість курячих – це менша схильність до ураження сальмонеллою.

Таким чином, обрана сировина для виробництва мусу є високоцінною та безпечною та виявила високі технологічні властивості, сприяючи формуванню структури, піноздатності, стабільності піни.

Подальші дослідження спрямовані на розширення асортименту десертної продукції, шляхом внесення інших видів меду та оцінки сенсорних та фізико-хімічних показників готової продукції. Це дозволить одержати продукти, що також володітимуть функціональними властивостями, бо є джерелом біологічно-активних речовин, ПНЖК та мають профілактичне спрямування.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОБІОТИКІВ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Тимошенко А.О., студ. 2 м курсу ФХТ
Науковий керівник: доцент О.Ю. Кошель
Сумський НАУ

Харчування в сучасному світі стає все більше об'єктом нашої уваги. Люди шукають способи покращити якість свого харчування та зберегти здоров'я. В цьому контексті пробіотики стають все більш популярними і необхідними елементами харчування. здоров'я та популярність серед споживачів

Перед тим як вивчити роль пробіотиків в харчовій промисловості, важливо розуміти, що таке пробіотики. Пробиотики - це живі мікроорганізми, такі як бактерії чи гриби, які сприяють здоров'ю, особливо шлунково-кишковому тракту. Вони підтримують рівновагу мікрофлори кишечника та забезпечують безперервну роботу системи травлення.

Одним із головних аспектів ролі пробіотиків в харчовій промисловості є покращення здорового травлення. Пробиотики, додані до продуктів, допомагають зберегти баланс корисних і шкідливих бактерій в шлунково-кишковому тракті. Це зменшує ризик захворювань, таких як діарея та запор, і поліпшує загальну якість травлення.

Однією з найбільш важливих особливостей пробіотиків є виробництво таких речовин, як антибіотики, антиканцерогени або інші сполуки зі зміцненням здоров'я або фармацевтичними властивостями [1].

Нещодавно з'явилася концепція, яка привертає значний інтерес у дослідницьких і промислових колах щодо пробіотиків, — це їхня роль у системі кишківник-мозок. Останні дані та поточні дослідження показують, що кишкова мікробіота має двонаправлений вплив на розлади настрою. Дослідження зосереджені на взаємодії між пробіотичною модуляцією шлунково-кишкового тракту і неврологічними або нейропсихіатричними розладами через кишкову та центральну нервову систему [2].

Ще одним важливим аспектом є збільшення імунітету завдяки пробіотикам. Навчальні дослідження підтверджують, що збалансована мікрофлора кишечника сприяє зміцненню імунної системи. Пробиотики підтримують виробництво антитіл та інших компонентів імунної відповіді, що зменшує схильність до інфекцій та запалення.

Додатковою перевагою пробіотиків є їх різноманітність та доступність. Пробиотики можна знайти в різних продуктах, включаючи йогурти, кефір, ферментовані молочні продукти, кисломолочні напої, а також в деяких солодошах та снеках. Це дає споживачам можливість вибору продуктів, які відповідають їхнім смаковим вподобанням та діетам.

Популярність пробіотиків у харчовій промисловості зростає, оскільки люди стають більш обізнаними щодо впливу харчових звичок на здоров'я. Додатковий стимул для цього зростання - наукові дослідження, які підтверджують користь пробіотиків для здоров'я. Сучасні споживачі шукають продукти, які допоможуть їм зберегти або покращити своє здоров'я, і пробіотики відповідають цим потребам.

Харчові продукти, доповнені пробіотиками, можуть містити один або багато різних бактеріальних штамів. Зокрема, у ферментовані харчові продукти пробіотики можна додавати як закваски, тоді як інші бактеріальні або дріжджові штами співіснують. Однак ключовим моментом є підтримка високої кількості пробіотиків протягом терміну придатності продуктів.

Незважаючи на те, що декілька штамів бактерій і дріжджів на сьогоднішній день характеризуються як потенційно пробіотичні, види *Lactobacillus* і *Bifidobacterium* є основними представниками, тому їх найчастіше вивчають. Обидва роди мають тривалу історію безпечного використання та були охарактеризовані як «загалом визнані безпечними» (GRAS), будучи також домінуючими мешканцями мікробіоти кишечника людини. Інші види, що належать до родів *Lactococcus*, *Enterococcus*, *Propionibacteria* та *Saccharomyces* (наприклад, *S. cerevisiae* та *S. boulardii*), також включені до списку пробіотиків головним чином через їх відомий вплив на здоров'я.

Отже, пробіотики в харчовій промисловості - це важливий тренд, який сприяє зміцненню здоров'я та поліпшенню якості харчування. Їх роль у сучасній дієті важлива і дозволяє споживачам зробити свій вибір у користь продуктів, які сприяють їхньому фізичному та психічному благополуччю.

Список використаних джерел

1. Ambalam P., Raman M., Purama R.K., Doble M. Probiotics, prebiotics and colorectal cancer prevention. *Best Pract. Res. Clin. Gastroenterol.* 2016;30:119–131.
2. Bagga D., Reichert J.L., Koschutnig K., Aigner C.S., Holzer P., Koskinen K., Moissl-Eichinger C., Schopf V. Probiotics drive gut microbiome triggering emotional brain signatures. *Gut Microbes.* 2018;9:486–496.

ДОСВІД УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАВ З БОБОВИХ У ШКОЛІ № 29 М. СУМИ

Чебаненко Є.В., студ. 5 курсу ФХТ
Науковий керівник: доцент Д.О.Бідюк
Сумський НАУ

У 2020 році за ініціативою Міністерства освіти і науки в Україні були проведено дослідження стану організації шкільного харчування та виявлено низку проблем (низький рівень споживання життєво необхідних продуктів, надмірна кількість вживання цукру, солі, жиру, одноманітні та несмачні страви тощо), які були основоположними причинами незадоволення батьків та учнів, а також низького рівня споживання страв із меню. Це стало підґрунтям для глобальної реформи шкільного харчування, яка була націлена на зміни на нормативно-правовому, методичному, організаційному, кадровому, матеріально-технічному та інформаційному рівнях. Сьогодні удосконалення системи шкільного харчування в Україні спрямоване на виховання культури та правильних харчових звичок, зміцнення здоров'я, гармонійний фізіологічний розвиток дитини та здійснюється відповідно до Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища в Новій українській школі.

Досвід втілення реформи показав, що зміни відбуваються дуже повільно, а діти та їхні батьки не в повній мірі задоволені шкільним харчуванням, зокрема найменшою популярністю серед учнівської молоді користуються страви з бобових. За нашими спостереженнями проблема відмови школярів від споживання страв з бобових та пов'язаної з цим втрати готової продукції до 92% у вигляді харчових відходів, неефективним використанням сировинних, енергетичних та інших ресурсів, має системний характер. Опосередковано це підтверджується виявленими фактами виключення страв з бобових з меню різних шкіл. Бобові як сировина характеризуються високою харчовою та біологічною цінністю, містять 23-30% білків, які за амінокислотним складом наближаються до тваринних білків, 18-60% крохмалю, 3-6% клітковини, 1,3-7,2% жирів, вітаміни (В₁, В₂, РР) та мінеральні речовини (К, Са, Mg, Fe). Враховуючи також економічну доступність бобових, наявність їх цілий рік, невибагливі умови зберігання ця сировина є перспективною для виготовлення широкого асортименту кулінарної продукції в шкільному меню. Варто відмітити також, що згідно з Постановою №305 від 24 березня 2021р. «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку» при одноразовому п'ятиденному харчуванні дітей бобові необхідно вводити 1 раз на тиждень. Ключовими завданнями для вирішення цієї проблеми, є пошук можливостей зацікавлення школярів у стравах з бобових, формування в них впевненості й стійкого враження про їхню користь та високі смакові властивості.

Дослідження проводилися на базі їдальні школи № 29 міста Суми з вересня 2020 року по лютий 2022 року, а також в умовах воєнного положення після повномасштабного вторгнення РФ з травня 2022 року по травень 2023 року. Оцінку органолептичних показників зазначених страв проводили шляхом дегустації з визначенням зовнішнього вигляду, кольору, запаху та смаку. Після цього проводили анкетування школярів, які добровільно зі згодою батьків відповідали на питання. Цільовою групою під час дегустації традиційних страв до повномасштабного вторгнення були учні з 1-го по 9 класів у кількості 320 дітей в наступному співвідношенні: 6-11 років – 288 дітей, 11-14 років – 32 дитини. У період війни в дегустації страв брало участь 80 школярів різних вікових категорій, серед яких: 6-11 років – 38 дітей, 11-14 років – 24 дитини, 14-18 років – 18 дітей. Величина органолептичних показників для зручності дітей визначалась за 12-бальною шкалою. Відпрацювання технології здійснювали з дотриманням вищезгаданої Постанови Кабінету міністрів України №305 та Наказу Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205. Згідно проведених у 2020-2022 рр. анонімних добровільних опитувань учнів з 1-го по 9-й класи нами було виявлено тенденцію зменшення бажання споживати страви з бобових з нового чотиритижневого меню зі зниженням віку дітей, а також закономірність їхньої різко негативної реакції на ці страви через виражений специфічний запах і смак основної сировини. Загалом за нашими результатами опитувань дітей 86,5% з них відмовлялися їсти страви з бобових.

Наведені вище дані стали підґрунтям для удосконалення групи страв з бобових з метою покращення їхнього споживання школярами усіх вікових груп. Виходячи з нашого практичного досвіду, наявності та реального стану обладнання для їдальні, а також сировини, нами були запропоновано, зокрема створення кулінарної продукції із сировинним складом, органолептичними показниками, способом оформлення зовнішнього вигляду, подачею, фірмовою назвою, які би не мали асоціацій із бобовими. Результатом досліджень та відпрацювань стали дві удосконалені страви – «Чарівні фалафельники» та «Бананові феєрверки», що отримали максимальну оцінку під час дегустації школярами. Перша являла собою фалафель з вареного нуту з використанням прянощів та спецій, а друга – оладки з квасолі з додаванням банану та кураги. На нові страви було розроблено проєкт технологічних карток та план НАССР з впровадження нових страв в шкільне меню. Розрахунками очікуваного економічного ефекту було доведено, що впровадження удосконалених страв дозволить ефективніше використовувати державне фінансування за рахунок зменшення втрат на 75% в грошовому еквіваленті на рік на прикладі КУ ССШ І-ІІІ ступенів №29 м. Суми, а зниження кількості неспожитих страв у вигляді харчових відходів на 3390 кг на рік сприятиме зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище.

ТЕХНОЛОГІЯ СНЕКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ

Черняков В.А., аспірант 1 курсу ФХТ
Науковий керівник: доцент О.Ю.Мельник
Сумський НАУ

Сучасне харчування стає все більше спрямованим на збалансованість та забезпечення організму людини необхідними поживними та біологічно-активними речовинами. Саме тому, питання створення харчових продуктів, які б не лише задовольняли смакові потреби споживачів, але й були б корисними для здоров'я, стають дедалі важливішими. Однією з інноваційних напрямків є розробка снекової продукції з використанням рослинної сировини. Снеки на основі рослинної сировини пропонують велику різноманітність смаків та текстур. Вони можуть бути солодкими, гострими, солоними, хрусткими, м'якими, що задовольняє смакові вподобання різних споживачів.

Снеки з рослинної сировини виготовляються з використанням різноманітних рослинних інгредієнтів, таких як зерно, овочі, фрукти, горіхи та багато інших. Ці інгредієнти не лише додають різноманітність смаку, але також багаті на корисні речовини, такі як харчові волокна, вітаміни та антиоксиданти. Виробництво снеків з застосуванням рослинної сировини відповідає сучасним вимогам споживачів, які приділяють увагу своєму здоров'ю. Такі снеки зазвичай містять менше трансжирів та насичених жирів, що робить їх менш шкідливими для серцево-судинної системи.

Порівнюючи хімічний склад снеків на рослинній і м'ясній сировині, то можна зазначити, що м'ясні снеки більш багаті білками, оскільки м'ясо є джерелом високоякісного білку. Вони містять незамінні амінокислоти, необхідні для росту та побудови тканин. Рослинні снеки містять менше білку, однак вони також містять цінні білкові речовини, які необхідні для людського організму. М'ясні снеки є висококалорійними продуктами через вміст жирів, зокрема насичених жирів, які можуть підвищувати ризик розвитку серцево-судинних захворювань. Рослинні снеки навпаки містять менше насичених жирів і більше ненасичених жирних кислот, таких як Омега-3 та Омега-6, які корисні для здоров'я людини. М'ясні снеки містять холестерин, а рослинні снеки є безхолестериновими. Рослинні снеки багаті харчовими волокнами, містять більше вітамінів та мінералів, зокрема вітамінів С, Е, фолієвої кислоти, кальцію та заліза, завдяки використанню рослинної сировини. М'ясні снеки містять вітаміни групи В та мінерали, такі як цинк та селен. Основною сировиною, яка використовується для виробництва білкової продукції рослинного походження, є продукти переробки сої. Соеве борошно, соєві боби та соєвий білок використовуються для створення снеків з рослинною сировиною замість м'яса.

Соеве борошно і соєвий білок відзначаються високим вмістом білку, який складає приблизно 45% та 95% відповідно, зробивши їх ідеальними для виробництва білкових снеків. Зазначимо, що білок сої є повноцінним джерелом амінокислот, необхідних для підтримки життєвих процесів організму. Поряд з цим, соєві снеки відзначаються низьким вмістом насичених жирів, який зазвичай становить менше 2-3 грамів на 100 грамів продукту. Це робить їх більш корисними для здоров'я серця порівняно з м'ясними аналогами, які можуть містити великі кількості насичених жирів (10 грам і більше).

Соева сировина містить фітоестрогени, вміст яких у соєвій сировині може варіюватися в залежності від типу продукту та специфікацій сировини. У сої зазвичай міститься від 15 до 300 мг ізофлавонів (це група фітоестрогенів) на 100 грамів продукту. Саме ізофлавоїни, такі як геністейн (0,1-0,3 г) і даїцейн (0,1-0,2 г), є основними типами фітоестрогенів, які знаходяться в сої. Дослідження вказують на те, що споживання фітоестрогенів дозволяє знизити ризик різних захворювань: раку, серцево-судинних захворювань, остеопорозу.

Ринок веганських продуктів, таких як рослинні м'ясні аналоги, молочні замітники, веганські снеки та інші, стрімко зростає. Використання сої дозволяє створювати вегетаріанські та веганські снеки, які відповідають потребам ринку вегетаріанських продуктів. Процес виробництва снеків на основі рослинної сировини включає в себе кілька етапів, таких як підготовка сировини, формування та термообробка. Один із популярних методів термічної обробки – висушування при низьких температурах, яке дозволяє зберегти корисні речовини та створити легкий снек.

Технологія виробництва снеків з використанням рослинної сировини є важливим інноваційним напрямком в харчовій промисловості. Вона сприяє збалансованому харчуванню та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище. Снеки з рослинною основою відкривають нові можливості для здорового та смачного перекусу, що відповідає потребам сучасних споживачів. Обираючи між рослинними та м'ясними снеками, важливо враховувати індивідуальні потреби споживачів щодо харчування та їх вподобання.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ВИЧАВОК У ВИРОБНИЦТВІ НАТУРАЛЬНИХ БАРВНИКІВ

Ярмош Т.А., асп., спец. 181 «Харчові технології»

Науковий керівник: проф. Ф.В.Перцевой, доцент О.Ю.Мельник

Сумський НАУ

При переробці плодів та овочів утворюються відходи та вторинна сировина, з яких при подальшій переробці можна отримати харчовий продукт. Технологія переробки плодів та овочів передбачає утворення 8...50 % відходів при інспекції, очищенні, різанні, протиранні, пресуванні та інших технологічних операціях. Наприклад, при виробництві яблучного соку утворюється 35... 45 % відходів, томатного соку - 30...40, закусочних консервів - 2% і т. д. Найбільшу кількість відходів одержують при очищенні. Так, під час очищення гарбуза утворюється - 33% відходів, капусти - 30, перцю - 24, буряків – 19 % і т. д. У більшості випадків це неістівні частини плодів і овочів: насіння, плодоніжки, шкірка, листя. Однак іноді у відходи попадають і повноцінні продукти. Раціонально використовувати сировину найважливіша задача сьогодення будь якого технолога.

Відходи виробництва фруктів, овочів, зерна та інших харчових продуктів, містять важливі біологічно активні сполуки, такі як поліфеноли, харчові волокна, білки, ліпіди, вітаміни, органічні кислоти, мінерали та барвні речовини, де найбільша концентрація яких знаходять у викинутих частинах.

Спершу необхідно зробити все можливе, щоб зменшити кількість відходів, а потім утилізувати немінучі відходи. Зменшити відходи можна за рахунок вдосконалення технології переробки. Наприклад, обробка плодово-ягідної сировини ферментними пектолітичними препаратами підвищує вихід соку і відповідно зменшує відходи (%) яблук на 5, суниці на 7, слив - на 8, чорної смородини - на 9. Заміна механічного очищення яблук на хімічну під час виробництва компотів скорочує відходи з 35 до 28 %. Вилучення томатного соку в центрифугах збільшує його вихід на 10% порівняно із застосуванням екстракторів.

Істотну роль у зменшенні відходів при переробці плодів та овочів відіграють сорти, призначені для цільової переробки. Наприклад, морква з циліндричними та конічними коренеплодами дає менше відходів, ніж коренеплоди з нерівною поверхнею конусоподібної форми. Великі томати (масою понад 70 г) кулястої форми з гладкою поверхнею утворюють на 2...3% менше відходів, ніж дрібні плоди з нерівною поверхнею. Томати із зеленою плямою у плодоніжки дають більше відходів, ніж без плям. Плоди кісточкових культур з дрібною кісточкою дають менше відходів при переробки, ніж з великою кісточкою, і т.д.

Хороша форма плоду або коренеплоду може змінитися, якщо відбулося порушення заходів агротехніки. Наприклад, ушкодження плодів шкідниками або хворобами, обприскування рослин підвищеними дозами хімічних препаратів викликають ненормальний розвиток зав'язі, в результаті утворюються деформовані плоди. Коренеплоди моркви при ущільненні ґрунту також розвиваються ненормально тощо. Зменшенню відходів сприяє вдосконалення технології збирання та зберігання сировини. Чим менше механічних пошкоджень, тим краще зберігається сировина до переробки і тим менше відходів.

Утилізація відходів полягає в тому, що їстівну частину плодів, ягід та овочів використовують для одержання кормів; вичавки — для сухого пектину або пектинового концентрату, харчових барвників, органічних добрив та інших цілей; насіння та кісточки - для розсадників або вироблення олії. Особливість утилізації відходів полягає в тому, що переробка сировини зменшує або повністю знищує стійкість плодів та ягід до впливу мікроорганізмів. Відходи швидко загнивають, пліснявіють або заброжують. Тому тільки при швидкому їх використанні можна отримати додаткову продукцію високої якості. При переробці плодів на соки утворюються відходи (близько 35%) у вигляді вичавків. У них міститься понад 20 % сухих речовин, у тому числі цукру, пектинові та мінеральні речовини, органічні кислоти, барвні речовини і т. д. Вичавки використовують на корм худобі у свіжому вигляді, але вони швидко псуються. Тому для цих цілей їх найчастіше сушать. Вичавки сушать відразу після отримання з-під пресу. Забруднені вичавки згодувати худобі не можна, їх компостують з гноєм, нейтралізують вапном та використовують як добриво.

Таким чином, вторинна сировина та харчові відходи утворені в процесі виробництва плодоовочевої консервної продукції мають перспективу для подальшої швидкої переробки та виробництва натуральних барвників. Оскільки, в Україні не вистачає підприємств, які б змогли повноцінно виробляти барвники з початку переробки сировини до кінцевого продукту.

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЩОДО СУДОВИХ ПРОЦЕСІВ У СФЕРІ КЛІМАТИЧНИХ ПРОБЛЕМ: ГЛОБАЛЬНИЙ ЗВІТ - 2023

Бабич А.Г., Ткачов Д.А. студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент О.В. Роговенко
Сумський НАУ

Судові процеси у сфері кліматичних проблем представляють передове рішення для формування напрямків боротьби зі зміною клімату. Важливим документом у вказаному аспекті є Глобальний звіт про кліматичні судові процеси: огляд стану за 2023 рік показує, що люди все частіше звертаються до судів для боротьби з кліматичною кризою. Станом на грудень 2022 року було подано 2180 справ, пов'язаних із кліматом, у 65 юрисдикціях, включаючи міжнародні та регіональні суди, трибунали. Особливої актуальності набуває аналіз результатів, представлених у звіті, що стало темою нашого дослідження.

Звіт, який оновлює попередні звіти Програми ООН з навколишнього середовища, опубліковані в 2017 та 2020 роках, містить огляд поточного стану судових процесів щодо зміни клімату та оновлену інформацію про глобальні тенденції судових процесів. Він надає суддям, юристам, адвокатам, політикам, дослідникам, захисникам навколишнього середовища, кліматичним активістам, правозахисникам, неурядовим організаціям, підприємствам і міжнародній спільноті в цілому важливий ресурс для розуміння поточного стану глобальних кліматичних судових процесів, включаючи опис ключових проблем, з якими стикаються суди під час розгляду справ про зміну клімату.

Загалом, звіт складається з п'яти частин. Частина 1 вказує на актуальність вивчення кліматичної кризи та роль клімату, зміну судових процесів у сферах кліматичного права і політики. Частина 2 досліджує поточний стан глобального клімату через зміни у конкретних судових процесах та містить широкий огляд даних судової практики, включаючи комплексний регіональний аналіз. Частина 3 оцінює поточні тенденції судових процесів щодо клімату, які свідчать про зростання кількості справ. Частина 4 відображає прогнози щодо нових тенденцій, серед яких:

- зростання кількості випадків, які свідчать про неспроможність відповідача належним чином планувати або управляти наслідки екстремальних погодних явищ;
- непропорційність впливу змін клімату на громади корінного населення в різних регіонах світу, що провокуватиме збільшення кількості звернень до суду;
- зростання кількості судових справ, учасниками яких будуть мігранти, внутрішньо переміщені особи та шукачі притулку, які прагнуть тимчасового або постійного переселення зі своїх рідних країн або регіонів через зміну клімату;
- зростання в кількості, специфічності та важливості нормативно-правових актів, що кодифікують національні та міжнародні правові заходи у відповідь на зміну клімату, які визнають нові права та створюють нові обов'язки у сфері збереження навколишнього середовища.

Отже, досліджуваний звіт додатково демонструє важливість екологічного верховенства права в боротьбі з потрійною планетарною кризою: зміною клімату, втратою біорізноманіття та забрудненням. Доступ до правосуддя забезпечує захист екологічного законодавства та прав людини та сприяє підзвітності державних установ. Без жорстких екологічних законів та інституцій ми не зможемо захистити та відновити нашу планету.

Список використаної літератури

1. Global Climate Litigation Report: 2023 Status Review. URL: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/43008/global_climate_litigation_report_2023.pdf?sequence=3
2. Environmental Rule of Law: First Global Report. URL: <https://www.unep.org/resources/assessment/environmental-rule-law-first-global-report>

РОЛЬ ТА ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ БПЛА У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Берючов В.Ю., студ. 1м курсу ЮФ
Науковий керівник: І.І.Дубовик
Сумський НАУ

Земельні ресурси відіграють важливу роль в господарському розвитку та забезпеченні продовольчої безпеки. Ефективне використання земель є критичним завданням для сільськогосподарських господарств, лісового господарства та інших галузей, де земельні ресурси є ключовим активом. Недоцільне використання земель може призвести до зниження продуктивності та збільшення екологічних проблем.

Зараз, завдяки сучасній технології, безпілотні літальні апарати (БПЛА) надають нові можливості для оптимізації використання земельних ресурсів. Ця теза досліджує роль та переваги впровадження БПЛА у сільському господарстві, лісовому господарстві, геодезії та інших галузях з метою оптимізації використання земельних ресурсів.

Здійснювати регулярний моніторинг стану сільськогосподарських полів, що включає аналіз росту рослин, виявлення стресових факторів, шкідників і хвороб можливо за допомогою БПЛА. Це допомагає сільським господарствам приймати інформовані рішення щодо годівлі, поливу та збору врожаю.

Безпілотні літальні апарати забезпечують проведення зйомок високої якості з повітря, створюючи велику кількість фотографій і відеоматеріалів. Цей підхід сприяє здійсненню ефективного аналізу та плануванню розміщення сільськогосподарських ділянок і інфраструктури, сприяючи можливості оптимізації використання земельних ресурсів господарствами.

Також можливе використання для збору даних про стан ґрунту, врожайність, вологість, а також для моніторингу рослинності та виявлення хвороб. Це дозволяє збирати дані в режимі реального часу та з точністю до сантиметра, що дозволяє зменшити витрати на вирощування рослин та збільшити їх врожайність. Крім того, БПЛА можуть використовуватися для моніторингу забруднення навколишнього середовища та контролю за використанням земельних ресурсів.

Безпілотні літальні апарати обладнані набором сенсорів і камер, які можуть реєструвати різні параметри росту рослин, такі як висота, розмір та здоров'я. Ця інформація дає можливість визначити, як ефективно росте врожай, і вчасно виявити можливі аномалії чи несправності. Аналіз росту рослин з використанням БПЛА може допомогти фермерам визначити оптимальний час для збору врожаю, а також виявити проблеми з ростом рослин, такі як хвороби, шкідники та несправності. Це дозволяє фермерам вчасно приймати рішення та зменшувати втрати врожаю. Використання БПЛА для аналізу росту рослин є ефективним інструментом для підвищення врожайності та зменшення витрат на вирощування рослин [2].

Безпілотні літальні апарати можуть реєструвати симптоми стресу у рослин, такі як недостатність вологи, незадовільне зволоження ґрунту або надмірне/недостатнє поливання. Ця інформація допомагає сільськогосподарським господарствам вчасно реагувати на стресові ситуації і запобігати зниженню врожаю. Аналіз даних, зібраних за допомогою БПЛА, дає можливість своєчасно виявляти проблеми у рості рослин та вживати необхідні заходи для їх вирішення. Застосування БПЛА для виявлення факторів стресу стає ефективним інструментом для підвищення врожайності та зниження витрат на вирощування рослин.

За допомогою безпілотних літальних апаратів (БПЛА), сільські господарства можуть збирати інформацію про стан ґрунту, врожайність, вологість, а також для моніторингу рослинності та виявлення хвороб. На підставі зібраної інформації, сільські господарства можуть розробляти індивідуальні плани годівлі та поливу. Це дозволяє оптимізувати використання ресурсів, запобігаючи перевитратам або нехватки ресурсів для рослин. Використання БПЛА для планування годівлі та поливу є ефективним інструментом для підвищення врожайності та зменшення витрат на вирощування рослин.

Використання БПЛА для оцінки готовності до збору врожаю є важливим аспектом. Вони здатні виявити оптимальну стиглість культур, що сприяє результативному та своєчасному збору. Використання БПЛА для організації збору врожаю виявляється ефективним інструментом для підвищення врожайності та зниження витрат на вирощування рослин.

Застосування безпілотних літальних апаратів відкриває нові можливості для оптимізації використання земельних ресурсів у сільському господарстві, лісовому господарстві, геодезії та інших галузях. БПЛА допомагають збільшити продуктивність, зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та сприяють збалансованому використанню земельних ресурсів. Дослідження та впровадження цих технологій є важливими кроками для сталого розвитку та забезпечення продовольчої безпеки в майбутньому.

Література

Купріянич І.П., Бутенко Є.В. Фотограмметрія та дистанційне зондування : навч. посіб. Київ : МВЦ «Медінформ», 2013. 392с.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗМІ У ВОЄННИЙ ЧАС

Бізюк А.О., студ. 3 курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент В.В.Ткаченко
Сумський НАУ

Засоби масової інформації (далі – ЗМІ) відіграють фундаментальну роль у формуванні теперішнього інформаційного простору, зокрема, у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні, що автоматично «переміщує» їх у центр інформаційно-правових відносин. Конституцією України унормовано право кожного на збирання, зберігання, користування та поширення інформації у будь-який спосіб. Однак, варто звернути увагу, що на період дії правового режиму воєнного стану, можуть бути обмежені конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені Конституцією України. Питання функціонування медіа практично піднесено до найвищого законодавчого рівня [3].

Правосуб'єктність, правове підґрунтя для діяльності ЗМІ (медіа) в Україні визначено Законами України «Про медіа», «Про інформацію», «Про правовий режим воєнного стану», «Про авторське право і суміжні права», «Про державну таємницю, а також Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». Сутність поняття «медіа», полягає в тому, що це є засіб поширення саме масової інформації. ЗМІ наділені безпосереднім впливом на правосвідомість населення [4, с. 183]. Абсолютно не вся інформація може бути вільна у використанні в умовах воєнного стану. Такою інформацією є службова, конфіденційна, таємна [1]. В умовах правового режиму воєнного стану в Україні дозволено військовому командуванню і військовим адміністраціям регулювати діяльність видавництва, телерадіоорганізацій, закладів культури, телевізійних центрів, приймання та передавання інформації через комп'ютерні мережі. Так, виникли деякі правові аспекти, проблеми функціонування ЗМІ у воєнний час [2, с. 97].

Гостро постало питання колабораціонізму у медіа, що виявляється у наданні можливостей та ресурсів для розповсюдження недостовірної інформації окупанта. За вчинення таких дій чинним законодавством України передбачена кримінальна відповідальність. Варто відзначити, що, враховуючи зміни, відлік строку давності злочину починається з моменту деокупації відповідної території. Крім того, навіть в умовах воєнного стану поширення засобами масової інформації фото чи відео з відображенням поранених чи вбитих окупантів має юридичні наслідки, оскільки передбачено заборону культури насильства та жорстокості.

Зростає роль засобів масової інформації у зв'язку із необхідністю розшуку безвісти зниклих військових. У переважній більшості люди звертаються до суб'єктів засобів масової інформації за розголосом, аби пришвидшити такі пошуки. Проте варто враховувати, аби суб'єкт ЗМІ не опинився у центрі сімейного конфлікту, не варто здійснювати розшук без відповідного ініціювання, оскільки подібні дії можуть розцінюватися як втручання у особисте та сімейне життя [1].

Попри наявність свободи збирання інформації, обмежується робота представників ЗМІ на військових об'єктах. Право на отримання інтерв'ю від військових звужується, оскільки останні мають утримуватися від надання будь-яких коментарів, або ж надавати їх виключно з дозволу командування вищого рівня. Вказані положення є досить виправданими, адже всі дії працівників медіа та військових мають спрямовуватися на забезпечення цілковитої державної таємниці.

Також проблемним питанням за вказаних обставин є публікація інформації про зруйновану інфраструктуру [4, с. 182]. Нормами законодавства встановлено заборону на публікацію фото чи відео: переміщення військових, місць розміщення військових об'єктів, напрямку руху ракет, назв вулиць, зупинок транспорту, торгових приміщень, заводів, роботи протиповітряних систем, місць обстрілу, чи потрапляння снаряду, про координати боїв, номерів бронетехніки, автомобілів, про поранених чи загиблих. Так, гранична міра покарання за наведені дії до 8 років позбавлення волі.

З'явилися деякі новели у страхуванні працівників ЗМІ. В умовах підвищеної загрози життю та здоров'ю населення, у ЗМІ виник новий обов'язок забезпечувати належним чином працівників засобами достатнього захисту [1]. ЗМІ мають здійснювати і страхування працівників коштами роботодавця, у разі отримання поранення під час виконання посадових функцій на окупованих територіях чи територіях, де ведуться бойові дії.

Підсумовуючи, у зв'язку із оновленням правової бази функціонування ЗМІ в умовах воєнного стану, з'явилися як нові обмеження, так і розширення можливостей представників медіа, проте, враховуючи, що дія ЗМІ, як суб'єкта правової комунікації, є масовою, беззаперечно має забезпечуватися принцип уникнення деструктивного впливу на особу.

Список використаних джерел:

1. ЗМІ і війна: особливості поширення інформації та фото під час воєнного стану. Платформа прав людини. 2017. URL: <https://www.ppl.org.ua/zmi-i-vijna-osoblivosti-poshirennya-informacii-i-foto-pid-chas-voennogo-stanu.html>
2. Курбан О. В. Сучасні інформаційні війни в мережевому онлайн просторі: навчальний посібник. Київ: ВІКНУ, 2016.
3. Ліпкан В. Зміст пропаганди на сучасному етапі. GOAL. 2016. URL: <https://goal-int.org/zmist-propagandi-na-suchasnomu-etapi/>
4. Шпилик С. Інформаційна війна, пропаганда та рг: такі схожі й такі різні... // Галицький економічний вісник. 2014. No 4 (47). С. 182–188.

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ: ПЕРСПЕКТИВА ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Болдін О.В., студ. 1 курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.О. Петрова
Сумський НАУ

Україна багата унікальними ресурсами для розвитку сільського зеленого туризму: природні красоти, колоритне повсякденне життя сільських мешканців, культурно-історичні аспекти, багата етнографічна спадщина та інші неповторні особливості сільських територій. Разом з тим, військова агресія РФ в Україні негативно впливає на всі сфери діяльності, але сільський зелений туризм навіть в умовах війни та у післявоєнний час має перспективи розвитку та може допомогти сільському населенню, сільським громадам отримати додатковий дохід, відновити економіку, зберегти культурну, природну спадщину, сприяти розвитку сільських територій.

Перспективи розвитку сільського зеленого туризму зумовлені його перевагами та позитивними наслідками, що полягають у стимулюванні економічної діяльності в сільських місцевостях; відновленні і збереженні аутентичних сільських поселень, включаючи культуру, традиції та звичаї; позитивному впливу на економічну ситуацію в регіонах; можливості популяризації України за кордоном як туристичного напрямку. Суттєвою перевагою є той факт, що для розвитку сільського зеленого туризму не потрібні значні інвестиції, використовуючи наявний потенціал та ресурсні можливості.

Серед науковців, що досліджували тему сільського зеленого туризму та його правового регулювання є Гаєвець М.В., Гафурова О.В., Єрмоленко В.М., Кудла Н.Є., Кульчій І.М., Стрельник В.В., Петрова Н.О., Роїк О.Р., Статівка А.М. та інші. Науковці відзначають, що законодавство не має узагальненого, єдиного набору термінів, які б повністю відображали природу та сутність сільського зеленого туризму як самостійної діяльності або допоміжної галузі. Так, згідно ст. 4 Закону України «Про туризм» залежно від категорії осіб, які здійснюють туристичні подорожі, їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, окремо виділяються екологічний (зелений) та сільський туризм [1], але їх визначення не надається. Сатівка А.М., Кульчій І.М. виділяють та описують різні напрямки сільського туризму в залежності від туристичного продукту, який передбачає комплекс туристичних послуг, які включають агротуризм, екологічний або зелений туризм (якщо він провадиться на сільських територіях), етнотуризм, відпочинковий та інші, розглядаючи його як один із ключових напрямків диверсифікації сільських територій [2]. Романюк І.А. тлумачить сільський туризм як вид непрямой сільськогосподарської діяльності, відзначає економічну, екологічну, оздоровчу функції сільського туризму для сільської громади та її членів [4, с. 30].

Згідно ст. 5 Закону України «Про туризм» суб'єктами, що здійснюють та/або забезпечують туристичну діяльність є: юридичні особи, фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності та фізичні особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності [1]. Також, ст. 1 Закону України «Про особисте селянське господарство» тлумачить, що особисте селянське господарство - це «господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму» [3]. Але в жодному з цих Законів не регламентується діяльність, права та обов'язки осіб, що ведуть особисте селянське господарство та надають послуги у сфері сільського зеленого туризму, а також отримувачів таких послуг. Тобто, члени особистого селянського господарства здійснюють діяльність на свій розсуд і ризик, що негативно впливає на розвиток сфери сільського зеленого туризму в цілому. На наш погляд, проект Закону про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму №2232а від 02.07.2015 року міг би врегулювати суспільні відносини у сфері сільського зеленого туризму для надавачів таких послуг членами особистого селянського господарства, який наразі лише прийнятий за основу.

Отже, сільський зелений туризм потребує державно-правового врегулювання, державної підтримки з врахуванням досвіду європейських країн, особливо у аграрній сфері, не лише як джерело додаткового отримання доходів для виробників сільськогосподарської продукції, а й як інструмент перспективного розширення несільськогосподарської зайнятості в сільській місцевості та всестороннього розвитку, популяризації сільських територій, збереження традицій, культурно-історичної спадщини, природного середовища, збільшення рекреаційних можливостей України, що актуально наразі, зокрема для відновлення психологічного здоров'я громадян у післявоєнний період.

Список використаної літератури:

1. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 року №324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Сатівка А.М., Кульчій І.М. Правове забезпечення сільського туризму як напрямку диверсифікації сільських територій. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природо-ресурсних відносин в Україні: кол. Мон.:2018. С 279-281; 283.
3. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 р. №742-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
4. Романюк І.А. Системно-структурні дефініції категорій у галузі сільського зеленого туризму: узагальнення та використання. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2015. Вип. 15(3).

ТРУДОВА МЕДІАЦІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОВОМУ ПОЛІ

Брижань Ю.В., аспірант кафедри приватного та соціального права
Науковий керівник: проф. С.І. Запара
Сумський НАУ

За словами Голови НСПП Дмитра Кухнюка в інтерв'ю «The Ukrainian Review», оскільки після війни соціально-економічна ситуація в Україні буде складною, то країну очікує сплеск колективних трудових спорів [2]. Тому актуальним питанням є розробка та вдосконалення ефективного механізму їх вирішення. Одним із таких ефективних способів вирішення трудових спорів у світовій практиці визнана медіація.

Законом України «Про медіацію» визначено, що медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. Даним Законом передбачено, що процедура медіації може застосовуватися з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі трудових [4]. Розділ XV Кодексу законів про працю України «Індивідуальні трудові спори» було доповнено статтею 222¹, яка передбачає, що трудовий спір між працівником і власником або уповноваженим ним органом незалежно від форми трудового договору може бути врегульовано шляхом медіації відповідно до Закону України «Про медіацію» [1]. Однак саме поняття трудової медіації Кодексом законів про працю України не розкривається.

Таким чином, можливість застосування медіації в індивідуальних трудових спорах законодавчо закріплена, однак актуальним залишається питання щодо застосування медіації при вирішенні колективних трудових спорів. Правове регулювання вирішення таких спорів здійснюється Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», який не передбачає такого механізму як медіація [5]. Із процедур вирішення колективних трудових спорів, передбачених цим Законом, має деякі ознаки медіації примирна процедура, тобто вирішення таких спорів у примирних комісіях, особливо коли під час її проведення йде залучення незалежного посередника, а також діяльність Національної служби посередництва та примирення (НСПП).

На нашу думку, хоч чинним законодавством не заборонено залучення медіатора до вирішення колективного трудового спору, дане питання потребує додаткового врегулювання з огляду на обов'язковість створення примирної комісії або трудового арбітражу при вирішенні такого спору. Для усунення відповідної колізії необхідні відповідні законодавчі зміни. В цьому аспекті важливим є проєкт закону «Про колективні трудові спори», що опублікований на сайті НСПП, в якому запропоновано поняття трудової медіації як способу вирішення трудового спору шляхом проведення позасудової, добровільної, конфіденційної, структурованої процедури, під час якої сторони такого спору за допомогою трудового медіатора (медіаторів) намагаються врегулювати спір [3]. На нашу думку, попри те, що предметом регулювання даного законопроекту є колективні трудові спори, його автори під поняттям трудової медіації розуміють механізм вирішення як колективного, так і індивідуального трудового спору. Така концепція є закономірним результатом процесу впровадження в українському правовому полі інституту трудової медіації, і, на нашу думку, з метою уніфікації терміну «трудова медіація» доцільно було б також закріпити дане поняття і в Кодексі законів про працю України. Закріплення поняття трудової медіації в українському правовому полі пов'язано також з розробкою Професійного стандарту «Трудовий медіатор (медіатор з трудових спорів)». Протягом вересня-жовтня 2023 року відбулося декілька засідань робочої групи з цього питання, метою яких є створення професійного стандарту для трудового медіатора, що полягає в установленні чітких і стандартних вимог до компетенцій, навичок, знань, які повинен мати трудовий медіатор для ефективного та професійного виконання своїх обов'язків [2].

Ухвалення вказаного законопроекту та затвердження Професійного стандарту «Трудовий медіатор» дасть змогу запровадити в Україні ефективний порядок вирішення колективних трудових спорів та розширить можливості розвитку медіації в трудових спорах (трудова медіація).

Література:

1. Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 р. № 322-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
2. Національна служба посередництва і примирення. Новини. URL: <https://www.nspp.gov.ua/home/struktura-nspp-6>.
3. Про колективні трудові спори. Проєкт Закону. URL: <https://www.nspp.gov.ua/novini/17381-oprilyudnennya-zakonoproektu-pro-kolektivni-trudovi-spori>.
4. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
5. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03.03.1998 р. № 137/98-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>

ВИКОРИСТАННЯ ГІС ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ РЕГУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Витвіцький О.А., студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.О. Капінос
Сумський НАУ

Охорона та раціональне використання земель є ключовими аспектами сталого розвитку та ефективного управління природними ресурсами. Ці поняття взаємодіють та спрямовані на збалансоване задоволення потреб сучасного суспільства, не втрачаючи при цьому можливостей для майбутніх поколінь. До ключових аспектів охорони та раціонального використання земель можна віднести збереження біорізноманіття та екосистеми, оптимізація використання земель сільськогосподарського призначення та інше.

Земельні ресурси включають в себе різноманіття екосистем, від лісів до вологих земель. Охорона цих екосистем є важливою для підтримки біорізноманітності та забезпечення екологічної рівноваги. В цьому аспекті актуалізується питання визначення та охорона природоохоронних зон та заповідників, які відіграють ключову роль у збереженні вразливих екосистем та видів.

Раціональне використання земель у сільському господарстві передбачає врахування родючості ґрунтувань та вибір оптимальних сільськогосподарських культур для конкретних областей. Раціональне використання земель - це підходи та практики, спрямовані на оптимальне та ефективне використання земельних ресурсів з урахування. Раціональне використання земель спрямована на досягнення балансу в ефективності та стійкості використання землі, як обмеженого ресурсу в різноманітних аспектах, таких як економічні, екологічні та соціальні. Зважаючи на стрімкий розвиток геоінформаційних технологій, процес впровадження та контролю раціонального використання та охорони земельних ресурсів значно спростилося.

Геоінформаційне забезпечення охорони й раціонального використання земель сільськогосподарського призначення є аспектом ефективного господарювання та управління земельними ресурсами в сільському господарстві. Використання геоінформаційних систем (ГІС) та технологій дозволяє збирати, обробляти, аналізувати та візуалізувати географічні дані, що стосуються земельної площі.

Геоінформаційні технології при плануванні раціонального використання земель використовують для збору, обробки, аналізу та візуалізації географічних даних, пов'язаних із земельними ресурсами. Картографування земельних ресурсів є процесом створення картографічних представлень для візуалізації та аналізу різних аспектів земель. Цей процес включає в себе збір, обробку та подачу географічних даних, пов'язаних із земельними ресурсами.

Геоінформаційні технології (ГІС) в землеустрої використовують для різноманітних завдань, що спрямовані на ефективне управління та планування земельних ресурсів. Основні цілі та завдання використання ГІС технологій в землеустрої включають: картографування, інвентаризацію, аналіз та планування використання земель, процес проведення моніторингу та управління земельними ресурсами, природоохоронні заходи та інше.

Використання геоінформаційних технологій при охороні земель є числом і ефективним інструментом з ряду причин, таких як точність та простота обробки даних, ефективність просторового моделювання та аналізу, спрощення процесу моніторингу земель, оптимізація процесу прийняття рішень щодо використання земель та ефективне управління земельними ресурсами.

ГІС не дозволяє об'єднувати географічну та атрибутивну інформацію, надаючи користувачам можливість легко аналізувати дані та використовувати цю інформацію для оцінки стану землі та впливу на них, а також створювати різноманітні просторові моделі, які можуть виявляти різні параметри впливу на земельні ресурси. Це полегшує передбачення змін використання землі та їх вплив на навколишнє середовище.

За допомогою ГІС можливо виконувати моніторинг земель в режимі реального часу та виявляти зміни у використанні земель, що важливо для раннього виявлення незаконних забудов та інших змін, які можуть вплинути на стан землі. надають засоби для аналізу різноманітних даних, які приймають обґрунтовані рішення при плануванні та управлінні земельними ресурсами.

Ось чому раціональне використання та охорона земель, являючись основним завданням землеустрою при прийнятті оптимальних проектних і управлінських рішень неможливе без використання ГІС технологій.

Література

1. Морозов Р. В. Основні аспекти використання ГІС для прийняття оптимальних управлінських рішень в економіці сільського господарства і АПК. Географічні інформаційні системи в аграрних університетах : тези доп. Міжнар. наук.- метод. конф., Херсон, 14 - 15 вер. 2006 р. Херсон, 2006. С. 28-29

ГЕНЕРАЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ЙОГО ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Вовк Р.А., студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: доц. Н.О.Капінос
Сумський НАУ

Генеральний план населеного пункту— це документ, який визначає загальну структуру та розвиток території населеного пункту. Він включає в себе різні аспекти системи, такі як зонування, транспортну інфраструктуру, комунікації, зелені зони, житлові та інші види забудови.

До основних елементів генерального плану можна віднести [1]:

1. Територіальне зонування, яке включає розподіл території населеного пункту на різні функціональні зони, такі як житлові, комерційні, промислові, рекреаційні та інші;
2. Транспортна інфраструктура, який складається з таких елементів як план розвитку доріг, вулиць, мостів, громадського транспорту та інших елементів транспортної системи;
3. Інженерна інфраструктура, що дає інформацію про розташування систем водопостачання, каналізації, електропостачання, газопостачання та інші інженерні комунікації;
4. Зелені зони та рекреаційні об'єкти, який дає інформацію про визначення місць для парків, скверів, спортивних майданчиків та інших місць відпочинку;
5. Житлова забудова, який визначає місця для житлової забудови, включаючи типи будівель та їх параметри;
6. Соціальна інфраструктура, яка включає інформацію про розташування шкіл, лікарень, культурних установ та інших соціальних об'єктів.

Генеральний план є стратегічним документом, який дає довгострокову перспективу розвитку населеного пункту. Він обов'язково розробляється органами місцевого самоврядування та повинен забезпечувати потреби та інтереси місцевої громади, а також відповідати вимогам законодавства щодо розвитку території.

Генеральне планування населеного пункту в загальному розумінні означає процес розробки та затвердження документа, який визначає основні принципи та стратегії розвитку території населеного пункту. Цей документ є основою для подальшого фізичного планування та будівництва в містах, селищах чи інших адміністративних одиницях [2].

Генеральний план населеного пункту визначає стратегічні принципи та орієнтири для його розвитку. Він впливає на розвиток населеного пункту в різних аспектах:

Генеральний план вибору функціонального зонування, тобто як будуть використовуватися різні частини території. Це дозволить уникнути безладу та конфліктів використання земель, забезпечуючи оптимальне використання доступних ресурсів. Він може включати принципи сталого розвитку, збереження таких природних резервів, зменшення викидів та ефективне використання енергії.

Генеральний план є основою для прийняття рішень щодо інвестицій, будівництва та розвитку, а також для визначення образу майбутнього населеного пункту. Його використання може сприяти більш організованому та збалансованому розвитку, забезпечуючи ефективне використання ресурсів та задоволення потреб мешканців. Такі плани дають основу для стратегічного визначення пріоритетів і цілей розвитку населеного пункту на тривалий період. Це включає в себе розподіл території на різні функціональні зони та визначення основних напрямків розвитку [3].

Ефективне генеральне планування дозволяє уникнути хаосу та конфліктів при використанні земель, розподіляючи їх таким чином між ефективними сферами, як житлова забудова, промисловість, торгівля, транспорт та зелені зони. Загалом генеральний план створює каркас для подальших змін і розвитку, створюючи стабільні умови для ефективного функціонування

Література

1. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту Ганновер: СЕМАТ, 2000. 27с.
2. Дюжев С.А. Генеральне стратегічне містобудівне планування та проблеми планувального управління розселенням (частина перша: як подолати теоретико-методологічну і проєктувально-методичну кризу). Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2023. Вип. 82. С.129-184
3. Книш В.І., Яблонська Г.Д. Методичне удосконалення проєктування як стратегічно-тактичний засіб матеріалізації архітектури. Містобудування та територіальне планування. Київ: КНУБА, 2017. Вип. 65. С.220-240

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

Вовницький А.В.

Науковий керівник: доцент М.Ю.Кузнецова
Сумський НАУ

Відповідно до Римського Статуту Міжнародний кримінальний суд наділений юрисдикцією щодо злочинів, вчинених під час ведення воєнних дій. До таких правопорушень відносять злочинну діяльність спрямовану на значні порушення норм міжнародного гуманітарного права. При цьому не має значення коли вони були скоєні, в процесі міжнародного збройного конфлікту чи під час війни на певні території.

Серйозна шкода, що завдається довкіллю під час збройних конфліктів, охоплюється положеннями Римського статуту. Проте, серйозна шкода завдана довкіллю в мирний час виходить з-під юрисдикції Міжнародного кримінального суду. Знищення природи є складовою воєнного злочину: навмисне вчинення нападу, у разі, коли відомо, що така поведінка спричинить випадкову загибель або каліцтво цивільного населення або шкоду цивільній інфраструктурі або завдасть масштабну, довгострокову та серйозну шкоди довкіллю, що не відповідатиме очікуваній загальній військовій перевазі.

Безпосереднім об'єктом зазначеної протиправної поведінки виступають суспільні відносини щодо життя та здоров'я цивільних осіб, цілісності, безпеки цивільних об'єктів, а також, захисту та безпеки довкілля. Злочин вважається вчиненим виключно у разі, коли суб'єкт знає, що його можуть заповдіяти масштабну, довгострокову, а також суттєву шкоду природі.

Наслідки такого діяння мають відображатись саме у сукупності всіх трьох факторів: масштабна, довгострокова та суттєва шкода. У випадку, якщо один із трьох указаних елементів буде відсутній, тоді складу злочину немає. Сам Римський статут не надає роз'яснення, що означають зазначені оціночні терміни. Не визначено масштаб такої шкоди, відсутня вказівка на її розмір, частину території, простору, яким було заповдіяну збитки, для того, щоб вважатися масштабною шкодою, не вказано критерії, від яких вона залежить. Залишаються не вирішеними питання, що стосуються термінів, довгостроковості.

Практика Міжнародного кримінального суду, яка б тлумачила чи застосовувала вказане, відсутня, що зумовлено складністю розуміння такого складу злочину та значною кількістю оціночних суджень у його формулюванні.

Включення конкретного злочину екоциду в Римський Статут є бажаним і необхідним, враховуючи відсутність достатнього екологічного виміру у поточних, з огляду на зростаючу потребу охорони навколишнє середовище для майбутніх поколінь. Такі пропозиції можна розглядати як крок до забезпечення більшої персональної цивільно-правової відповідальності всіх учасників збройного конфлікту, поведінка яких завдала великої шкоди навколишньому середовищу, в тому числі необхідно враховувати втрати серед населення, а також наслідки, що мають негативний вплив на клімату, спричиняють його зміни.

Визначення «екоциду» як тяжкого міжнародного злочину, на відміну від цивільного делікту, вважається посиленням відповідальності за злочини, вчинені проти навколишнього середовища

Переконані, що внесення змін до Римського статуту нормами про визнання екоциду міжнародним кримінальним злочином, матиме наслідки притягненню винних осіб за його вивчення у майбутньому до відповідальності, а також гратиме роль превентивного заходу.

Повномасштабне військове вторгнення російської федерації на територію України відрізняється особливою жорстокістю, що призвело катастрофічних гуманітарних наслідків та завдало великої невинуватої шкоди природі. Україна залишиться з токсичною екологічною спадщиною для прийдешніх поколінь. Виходячи із цього, наша держава зобов'язана сформувати на національному державному рівні належне правове регулювання, що дозволить притягувати до відповідальності за вчинення таких злочинів, відшкодування шкоди навколишньому середовищу. Належно проведена робота стосовно удосконалення національного законодавства у зазначеній сфері слугуватиме сигналом про неприйнятність такої поведінки у будь-якій зоні бойових дій.

У рамках вдосконалення законодавства у сфері екоциду необхідно деталізувати саме визначення поняття «екоцид» і супутні йому поняття, що сприятиме більш чіткому розумінню та реагуванню на зазначені порушення. Криміналізація екоциду є потрібною й актуальною в повоєнний період з метою притягнення до відповідальності військового агресора, а також в аспекті активного втручання людини в довкілля - виснаження природних ресурсів, спричинення глобальних катастроф.

Україна має ратифікувати Статут МКС та підтримати до нього поправку, що передбачає включення злочину екоциду. Ратифікація дасть їй можливість в майбутньому налагоджувати співробітництво та звертатися за допомогою до Суду. Збереження природи є завданням не окремої держави, а всього світу. Забезпечення невідвратною відповідальності за екоцид вважаємо важливим кроком у збереженні навколишнього середовища та забезпеченні здоров'я, добробуту населення.

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Воронько М.С., студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.О.Капінос
Сумський НАУ

Сільськогосподарське підприємство - це організаційна форма сільськогосподарської діяльності, спрямована на виробництво сільськогосподарської продукції. Сільськогосподарські підприємства можуть включати в себе різноманітні форми виробництва, від малих родинних ферм до великих агрохолдингів.

Основні риси сільськогосподарських підприємств включають:

- виробництво сільськогосподарської продукції;
- використання земельних ресурсів;
- тваринництво та рослинництво;
- маркетинг та збут продукції;
- економічна діяльність.

Основним завданням сільськогосподарських підприємств є виробництво різноманітних сільськогосподарських продуктів, таких як зерно, овочі, фрукти, м'ясо, молоко тощо. Сільськогосподарські підприємства володіють або орендують земельні ділянки для виробництва сільськогосподарської продукції. Це може включати обробку обґрунтування, вирощування рослин та утримання тварин. Деякі сільськогосподарські підприємства спеціалізуються на тваринництві (вирощування та утримання худоби) або рослинництві (вирощування рослин), а інші можуть об'єднувати об'єктивні види діяльності.

Сучасні сільськогосподарські підприємства використовують техніку та технології для полегшення процесів обробки обґрунтованості, посіву, збирання врожаю, а також для утримання та годівлі тварин. Сільськогосподарське підприємство є суттєвим економічним чинником, забезпечуючи робочі місця, виробляючи продукцію для ринку та вносячи вклад в економіку регіону чи країни.

Багато сільськогосподарських підприємств взаємодіють з ринками, розвиваючи стратегії маркетингу та збуту для ефективної реалізації своєї продукції. Деякі великі сільськогосподарські підприємства входять до складу сектору агрохолдингів, що може сприяти оптимізації виробництва та ефективній кооперації в аграрному секторі.

Сільськогосподарські підприємства часто займають соціальну роль у сільських громадах, забезпечуючи робочі місця, сприяючи інфраструктурному розвитку та вносячи вклад у соціальні та культурні ініціативи. Враховуючи різноманітність розмірів та організаційних форм, сільськогосподарські підприємства грають важливу роль у глобальній сільськогосподарській системі.

Розвиток сільськогосподарських підприємств в Україні є ключовим завданням для забезпечення сталого економічного зростання, забезпечення продовольчої безпеки та підтримки сільських громад [1].

Ефективний розвиток сільськогосподарських підприємств вимагає комплексного підходу, який охоплює економічні, соціальні, технологічні та екологічні аспекти. До факторів, які можуть сприяти сталому розвитку сільськогосподарських підприємств відносяться:

- застосування сучасних сільськогосподарських машин і технологій для полегшення праці та підвищення продуктивності;
- додавання нових видів продукції або введення додаткових послуг (екологічно чиста продукція, агротуризм);
- застосування екологічно чистих методів вирощування та утримання тварин;
- залучення інвестицій для покращення інфраструктури, включаючи розвиток системи зрошення, зберігання та транспорту;
- об'єднання сільськогосподарських підприємств для спільного замовлення обладнання, закупівель сировини та маркетингової діяльності;
- забезпечення персоналу необхідними навичками та оновленням їх знань;
- сприяння молодіжним програмам та стажуванню в сільському господарстві;
- впровадження енергозберігаючих практик у виробництві.

Перспективи розвитку сільськогосподарських підприємств в Україні пов'язані з дією факторів, які включають економічні, соціокультурні та екологічні тенденції. Ці напрямки взаємодіють і можуть забезпечити комплексний підхід до розвитку сільськогосподарських підприємств в Україні.

Література

1. Маренич Т. Г. Інтенсифікація сільського господарства як основа сталого розвитку аграрної галузі. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2016. 172. С. 17-33.

ДО ПОНЯТТЯ КОНЦЕПТУ «ЕКОЛОГІЧНА ДЕРЖАВА»

Гасай О.В., студ. ЮФ
Науковий керівник: проф. І.В.Арістова
Сумський НАУ

Розбудова екологічної держави є мейнстрімом сучасного світу, адже в умовах зміни клімату та екологічних криз у XXI столітті, «екологія» нарешті стала популярною альтернативою для створення нових шляхів до сталого розвитку. Екологія, як науковий термін, стосується взаємовідносин між живими організмами та використовується як інструмент для переосмислення того, як люди мають ставитися до природи. Уряди країн розглядають екологію як панацею від національних і глобальних екологічних проблем – таку, що може повернути назад деструктивні шляхи сучасної цивілізації та сприяти захисту навколишнього середовища та вибудувувати гармонійні стосунки із природою. Таким чином, в рамках обговорення ролі держави в забезпеченні екологічного збалансованого розвитку, відповідального використання природних ресурсів та збереження біорізноманіття формується поняття «екологічної держави», яка б висвітлювала необхідність перегляду політики, законодавства та економіки для забезпечення екологічно орієнтованої парадигми розвитку.

Норми прямої дії щодо екологічної держави в Конституції України не встановлено, але закріплено, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. В Основному законі нашої держави статтю 16 закріплено обов'язок держави стосовно забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу. Статтю 50 визначено право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди та гарантія стосовно права вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення та акцентується увага, що така інформація ніким не може бути засекречена [1].

На відміну від нашої Конституції, наприклад, в Конституції Чорногорії, статтю 1 закріплено, що держава Чорногорія є громадянською, демократичною, екологічною державою соціальної справедливості, заснованою на верховенстві права [2].

Необхідно зазначити, що термін «екологічна держава» в різногалузевій науковій літературі вживається в таких значеннях як «зелена держава», «екодержава», «екоцентрична держава», «екологічно орієнтована держава», «екологічна держава соціальної справедливості» тощо.

Аналізуючи нормативне закріплення поняття «екологічної держави» в зарубіжних країнах, наукову літературу та застосовуючи системний метод дослідження необхідно визначити декілька напрямків розуміння «екологічної держави». По-перше, поняття «екологічної держави» широко використовується в зарубіжних країнах для опису політичних та соціально-економічних систем, спрямованих на захист довкілля та природних ресурсів. Ці поняття визначають підхід держави до екологічних питань і часто вказують на те, що екологічні питання є пріоритетом для уряду та громадян. По-друге, «екологічну державу» необхідно розуміти, як систему правового регулювання, спрямовану на забезпечення екологічно стійкого розвитку шляхом захисту довкілля та раціонального використання природних ресурсів. По-третє, як система державних органів, що включає в себе різноманітні структури та інституції, які відповідають за розробку, виконання та контроль екологічної політики.

На наше переконання, екологічна держава має ряд ознак, які визначають її суть та зміст. До них необхідно віднести: суворе дотримання екологічного законодавства; підтримка сталого розвитку та сприяння використанню відновлювальних джерел енергії; широкі повноваження органів охорони навколишнього середовища; збереження біорізноманіття; громадська участь та транспарентність; забезпечення екологічної освіти та формування екологічної свідомості громадян; міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища тощо.

Отже, якщо сформулювати визначення враховуючи основні риси, то під екологічною державою необхідно розуміти – це держава, яка активно впроваджує політику, спрямовану на забезпечення екологічно стійкого розвитку шляхом захисту довкілля та раціонального використання природних ресурсів юридичними засобами, має спрямованість на формування екологічних цінностей та екологічної свідомості, забезпечує охорону та захист екологічних прав та обов'язків громадян. Розвиток в напрямку створення екологічно стійкої держави є важливим завданням для забезпечення довгострокової сталості людства та збереження природного середовища для майбутніх поколінь.

Література

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.10.2023)
2. Montenegro's Constitution of 2007 with Amendments through 2013. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/585078> (дата звернення: 17.10.2023)

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ

Гетьман І.Ю., студ. ЮФ
Науковий керівник: А.В. Шульженко
Сумський НАУ

Період воєнного стану в Україні характеризується особливою небезпекою, що супроводжується проявами збройної агресії, яка загрожує як дорослому населенню країни, так і його неповнолітній частині. За період даного правового режиму зафіксовано 502 випадки смерті і 1601 випадки поранення неповнолітніх, а також вивезення на територію країни-агресора більше 20000 дітей (станом на 14.08.2023). Повернуто в Україну з числа незаконно вивезених лише 380 дітей. Така статистика свідчить про необхідність активізації державної і волонтерської діяльності з встановлення місця перебування незаконно депортованих неповнолітніх, проведення розслідувань, що включає різні методи доказової діяльності, одним із яких є використання спеціальних знань.

У зв'язку із характером дій, які направлені на встановлення місця перебування розшукуваної дитини, можна поділити використання спеціальних знань на процесуальне і непроцесуальне. Процесуальне передбачає звернення до судових експертів та спеціалістів у передбаченому законом порядку, регламентованому ст.ст. 242-245 КПК України (підстави проведення експертизи, порядок залучення експерта тощо), ст. 241 КПК України (освідування особи, за участі спеціаліста, або лікаря, який виконує функції спеціаліста) та при проведенні інших процесуальних дій.

Спеціальні знання також можуть використовуватися у непроцесуальній формі, якщо, наприклад, встановлення номеру військової частини, яка дислокувалася у місці, де зникла дитина (такі знання можна отримати військової розвідки, СБУ, журналістів); якщо потрібно встановити особу затриманого за підозрою у викраденні дитини (встановлення особи здійснюється спеціально уповноваженими на те суб'єктами); якщо використовуються бази даних, оприлюднені для загалу, серед яких в якості прикладу можна навести Реєстр військових злочинців, Чесно та ін. (дані бази містять спеціальну інформацію щодо військових і колаборантів, тобто стосуються спеціальних суб'єктів) тощо.

В залежності від характеру факту, який розслідується, спеціальні знання можуть використовуватися з метою доказування: 1) спричинення дитині тілесних ушкоджень, звалтування, завдання поранення, каліцтва. В даних випадках дитина залишається живою і місце знаходження її відоме (судово-медичні експертизи, експертизи статевих станів, психологічна тощо); 2) убивство дитини, смертельне поранення, спричинення тяжких тілесних ушкоджень, внаслідок яких наступила смерть, за цих обставин виявлено труп дитини (судово-медична експертиза трупа, механізму спричинення тілесних ушкоджень, вогнепальної зброї тощо); 3) зникнення дитини, що може пов'язуватися або не пов'язуватися з примусовою депортацією до країни-агресора. За цих обставин дитина може бути виявлена живою, а може спостерігатися явище тривалої відсутності відомостей про зниклу дитину (портретна експертиза, ДНК-профілю тощо).

У зв'язку з тим, що агресивні військові дії, які вчиняються військовими російської федерації на території України, кваліфікуються і за вітчизняним кримінальним законодавством, зокрема за ст. 438 КК України (порушення законів та звичаїв війни), за Міжнародним гуманітарним правом (порушення конвенцій і додаткових протоколів до них), за Римським статутом Міжнародного кримінального суду (що містить ознаки складів міжнародних злочинів: агресії, геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів).

Враховуючи таку велику кількість порушень як локального (в межах однієї країни), так і глобального рівній, процес доказування супроводжується як залученням вітчизняних судових експертів в межах кримінальних проваджень, так і міжнародних експертів та спеціалістів. Залучення іноземних експертів відбувається у відповідності до розділу IX КПК України (міжнародне співробітництво під час кримінального провадження) і розділу IX-2 КПК України (особливості співробітництва з МКС), а також у відповідності до ст. 23 ЗУ «Про судову експертизу». В умовах війни експерти працюють у спільних слідчих групах, відповідно до договорів про надання правової допомоги або у випадку, якщо відсутня експертиза відповідної спеціалізації (наприклад, антропологічна експертиза рештків людини).

Спеціальні знання використовуються у формі проведення експертизи, консультації, участі експертів та спеціалістів під час проведення ексгумації, розтині, визначенні психологічного та психічного стану потерпілих дітей. Відмінність використання інформації, отриманої від експертів, які діють за правилами доказування, зазначеними в Римському статуті, полягає в тому, висновок експерта має форму усних свідчень в суді, на відміну від письмової форми судово-експертного висновку вітчизняного законодавства.

Проблеми, пов'язані з використанням спеціальних знань у провадженнях щодо дітей у період воєнного стану, обумовлено різноманіттям процесуальних і непроцесуальних форм використання таких знань, відмінностями у фактах, що розслідуються, великим колом суб'єктів-носітелів таких знань, а також відсутності напрацювання єдиного алгоритму взаємодії залучення іноземних експертів.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ДОПОМОГА: СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Головій В.О., студ. 1м курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.А.Бондар
Сумський НАУ

Міжнародна правова допомога є одним з найважливіших правових засобів розв'язання конфліктів національних юрисдикцій. Вихід суспільного життя за межі державних кордонів поставив перед державами завдання ефективного захисту цивільних прав населення поза загальноприйнятими в державах межами просторової дії національного цивільного законодавства. Виникла потреба у визначенні і закріпленні на принципах взаємності договірних меж дії цивільного закону поза державним кордоном, на території інших держав.

Як наслідок, з'явилось поняття міжнародної правової допомоги як важливого напрямку міжнародно-правового співробітництва держав. За своєю природою міжнародна правова допомога пов'язана з реалізацією прав людини [1, с. 231]. Відтак вона спрямована на можливість захистити ці права в іноземній державі, в умовах дії іноземної юрисдикції. З урахуванням суверенного права держави визначати умови дії її права та вірогідного виникнення колізії права різних держав під час здійснення правосуддя за допомогою міжнародних договорів і запроваджуються спеціальні допоміжні процедури.

Міжнародна правова допомога є наслідком суто договірних відносин між державами, її природа є договірно-правовою, а не звичаєво-правовою.

Міжнародно-правова допомога є складовою частиною міжнародного цивільного процесу і здійснюється, зокрема, у формі вручення за кордоном судових та позасудових документів, в отриманні доказів та здійсненні інших процесуальних дій. Як зазначається в Кримінальному процесуальному кодексі України, міжнародна правова допомога — «проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, вчинення яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою» [3].

Н. І. Маришева виокремила такі види міжнародно-правової допомоги, як виконання доручень про вчинення окремих процесуальних дій; надання інформації про право; передача компетенції; видача злочинців; надання правової допомоги у зв'язку з визнанням і виконанням судових рішень; правова допомога у зв'язку з визнанням і виконанням вироків іноземних судів [2, с. 89].

Міжнародно-правова допомога є важливим аспектом взаємодії між країнами та регіонами у глобалізованому світі. Вона включає в себе надання правової підтримки та співпраці між країнами з метою вирішення різноманітних правових питань. Характеризуючи сучасний стан міжнародно-правової допомоги необхідно виокремити декілька основних рис міжнародно-правової допомоги: вона охоплює широкий спектр питань, таких як екстрадиція, боротьба з транскордонною злочинністю, цивільні справи, адміністративні питання тощо; основою для співпраці між країнами є багатосторонні угоди та конвенції, наприклад, Конвенція про екстрадицію, Конвенція про боротьбу з корупцією тощо; процес екстрадиції стає складнішим в умовах розвитку технологій та глобалізації, наприклад, питання видачі осіб за обвинуваченням в кіберзлочинах стають досить актуальними у сучасному світі; міжнародно-правова допомога пов'язана з захистом прав людини, отже, важливо враховувати норми та стандарти, що стосуються прав людини при здійсненні правосуддя тощо.

Узагальнюючи, можна виокремити наступні тенденції розвитку міжнародно-правової допомоги: по-перше, з поглибленням цифрової трансформації збільшується кількість кіберзлочинів, таким чином, міжнародно-правова допомога у цьому контексті вимагає вдосконалення та розширення механізму реалізації зазначених правових норм; по-друге, загрози глобальної безпеки, такі як тероризм, наркоторгівля та організована злочинність, потребують співпраці між країнами для ефективного протидії; по-третє, врахування міжнародно-правових аспектів управління пандеміями та обмін інформацією щодо здоров'я; по-четверте, удосконалення нормативних процедур щодо конфіденційності та захисту особистих даних при обміні інформацією між країнами; по-п'яте, впровадження інновацій, таких як електронні системи судочинства та використання штучного інтелекту, що значно може покращити ефективність міжнародно-правової допомоги.

Отже, міжнародно-правова допомога відіграє ключову роль у забезпеченні справедливості, боротьбі зі злочинністю та забезпеченні прав людини в умовах глобалізації та сучасних викликів. Її розвиток пов'язаний із вдосконаленням технологій, адаптацією до нових викликів та підвищенням рівня співпраці між країнами.

Список використаних джерел: 1. Ємець І. О. Природа та міжнародно-правова сутність міжнародної правової допомоги у цивільних справах. *Міжнародне право*, 2015. № 128. С. 230-236; 2. Рибак О. С. Правова природа судового доручення у цивільному процесі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2013. № 6-1. С. 88-91; 3. Кримінальний процесуальний кодекс України: міжнародне співробітництво під час кримінального провадження URL: https://minjust.gov.ua/m/str_22712 (дата звернення: 10.10.2023); 4. Мартовицька О. В. Міжнародна правова допомога у кримінальному провадженні. Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики, 2018. С. 120-122. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/21_11_2018/pdf/55.pdf (дата звернення: 15.10.2023).

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗОНУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Гриб В.В., студент 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Ю.Л. Скляр
Сумський НАУ

Природоохоронні території — це область або місцевість, які приймаються та зберігаються з метою охорони природного середовища та його біорізноманітності. Ці території можуть бути встановлені на різних рівнях: місцевому, регіональному, національному або міжнародному.

На таких територіях можуть бути введені обмеження та правила збереження, спрямовані на та відновлення природних ресурсів, охорону екосистем, тварин і рослин, а також забезпечення екологічної рівноваги. Це може включати зони національних парків, природних заповідників, біосферних резерватів та інших природоохоронних об'єктів.

Створення природоохоронних територій у збереженні унікальних екосистем, запобіганні втраті біорізноманіття та забезпеченні сталого використання природних ресурсів.

Зонування природоохоронних територій виконується з метою визначення та виділення різних зон з різним ступенем обмежень та правил забезпечення ефективного управління та охорони природних ресурсів та біорізноманіття. Цей підхід дозволяє використовувати різні потреби та функції природних територій, а також рівень впливу різної діяльності на природне середовище.

Зонування дозволяє узгоджувати конфліктні інтереси та забезпечити баланс між використанням природних ресурсів та їх охороною, сприяючи сталому розвитку та збереженому екосистемі.

Ефективність зонування природоохоронних територій залежить від комплексного підходу, який враховує різноманітні потреби та вимоги природних систем, громадськості та сталого розвитку. Сучасні методи управління та технології моніторингу можуть значно підвищити ефективність цього процесу.

В загальному розумінні природоохоронні території виділені як окрема частина та відводиться для створення об'єктів природно-заповідного призначення, таких як заповідники, національні парки, природні пам'ятки тощо. Використання земель природозаповідного фонду пов'язане із збереженням та охороною природних екосистем та біорізноманіття.

Раціональне використання природоохоронних територій забезпечує баланс між охороною природи та певними формами людської діяльності, такими як дослідження, екологічний туризм чи відновлення природних процесів. Баланс забезпечує тривалу стійкість екосистем та цей збереження їхнього екологічного значення.

До особливостей використання таких територій можна віднести:

- зазначені території можуть бути піддані строгим обмеженням у використанні для господарської або іншої діяльності з наданням збереження їх природної цінності;
- важливо забезпечити охорону та біорізноманіття, що може включати в себе види різних рослин та тварин, а також їх природне середовище;
- землі природоохоронного фонду можуть використовуватися для проведення наукових досліджень та навчальних заходів, спрямованих на розуміння та збереження природних процесів;
- деякі області можуть бути відкритими для екологічного туризму, але при цьому потрібно контролювати та обмежувати вплив відвідувачів на природу;
- іноді на територіях природоохоронного фонду здійснюються заходи з відновлення природи, включаючи відтворення лісів, відновлення водою та інші екологічні проекти;
- важливим елементом є система моніторингу та управління, яка дозволяє своєчасно реагувати на будь-які зміни на природоохоронних територіях та вживати додаткові заходи.

Важливо використовувати природоохоронні цілі та обмеження при будь-якому використанні природоохоронних територій, щоб забезпечити стале збереження природних ресурсів та екосистем.

На сучасному етапі ефективність використання природоохоронних територій не є раціональною. При розширенні меж природоохоронних територій часто не враховується ефективність використання раніше створених заповідних територій [1]. Глобальний аналіз ефективності зонування такими територіями потенціалу про потребу в його вдосконаленні враховуючи методи справедливого управління. Важливим в цьому аспекті також є врахування глобальних цілей, спрямованих на збереження довкілля. Зважаючи на це наявність побудови моделі зонування природоохоронних територій із врахуванням вимог часу та закордонного досвіду.

Література

1. Варуха А. В. Ефективність управління природоохоронними територіями і роль функціонального зонування в методиках її оцінювання. Укр. геогр. журн. 2022. № 2. С. 64–72.

ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У СФЕРІ МОНІТОРИНГУ ЗЕМЕЛЬ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРАВОЗАХИСНІ АСПЕКТИ

Григоренко О.В., студ. 2 м курсу ЮФ
Науковий керівник: І.І. Дубовик
Сумський НАУ

Враховуючи стрімкий прогрес технологій у сучасному світі, область моніторингу земель також активно інтегрує технологічні інновації. Супутниковий моніторинг, геоінформаційні системи (ГІС), штучний інтелект - це лише кілька з ключових напрямків, які революціонізують підхід до контролю за земельними ресурсами. Однак, з впровадженням цих передових технологій виникає потреба досліджувати їх вплив на правозахисні аспекти, щоб забезпечити баланс між технологічними перевагами та захистом прав і свобод громадян.

Сучасні технології, особливо супутниковий моніторинг, відкривають нові можливості для ефективного контролю за використанням земельних ресурсів. Вони надають високоточну інформацію про стан земель, динаміку їх використання та можливі порушення земельного законодавства. Це сприяє ефективному регулюванню земельних відносин та запобіганню незаконному використанню земель.

У контексті аграрного сектору та земельних прав, супутниковий моніторинг відіграє ключову роль. Він дозволяє збирати дані про стан земельних ділянок, що може сприяти захисту прав власності та користування землею. Це важливий інструмент для забезпечення правозахисних аспектів у сфері земельних відносин [1].

Протягом останніх десятиліть геоінформаційні системи (ГІС) стали незамінним засобом для захисту прав власності на землю. Їхня здатність до візуалізації та обробки географічних даних відкрила нові горизонти для точного встановлення меж власності та ефективного регулювання земельних відносин. Однак, різні аспекти використання ГІС, особливо щодо прозорості, конфіденційності та захисту прав власників, вимагають особливої уваги.

ГІС дозволяють проводити детальний аналіз геодезичних та картографічних даних, що сприяє точному визначенню меж власності. Це знижує потенційні конфлікти та неоднозначності у правах власності, сприяючи більш ефективному використанню земельних ресурсів.

Однією з важливих переваг ГІС є їхня спроможність надавати відкритий доступ до геодезичних та кадастрових даних. Це сприяє створенню прозорих та відкритих систем, де кожна особа може перевірити права власності на певну ділянку землі. З іншого боку, збір та обробка геодезичних даних можуть порушувати конфіденційність. Важливо вирішити питання захисту особистих даних, щоб уникнути можливого зловживання або неправомірного використання цих даних.

ГІС можуть служити ефективним засобом для підтримки судових рішень у спорах щодо прав власності. Аналіз географічних даних може слугувати об'єктивною основою для вирішення правових питань, пов'язаних з правами власності на землю.

Використання штучного інтелекту (ШІ) у сфері моніторингу земель відкриває безмежні можливості для обробки великих обсягів даних. Застосування алгоритмів машинного навчання та інших технологій ШІ дозволяє автоматизувати процеси виявлення змін на земельних ділянках, планування та моніторингу використання земельних ресурсів.

Застосування ШІ в моніторингу земель породжує питання щодо правового захисту громадян. Системні помилки або артефакти в алгоритмах можуть призвести до неправильного визначення власності або інших прав на землю. Це вимагає встановлення надійних механізмів валідації та корекції помилок для забезпечення правового захисту громадян.

Для вирішення цих питань важливо забезпечити прозорість в розробці та використанні алгоритмів ШІ. Компанії та організації, які використовують ШІ у моніторингу земель, повинні пояснювати принципи та логіку роботи своїх систем. Забезпечення відкритості і можливостей перевірки рішень ШІ сприятиме відповідальному використанню цих технологій.

Державний земельний моніторинг є однією з важливих функцій державного регулювання земельних відносин. Він включає комплексну систему спостережень, аналізу, збору, збереження, узагальнення та оприлюднення інформації про стан земель та ґрунтів, про зміни показників якісного стану ґрунтів та їх родючості, про володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, зокрема про ціну (вартість) земельних ділянок, речових прав на них та розмір плати за землю. Технологічні інновації у сфері моніторингу земель можуть значно поліпшити якість та швидкість збору та аналізу інформації, що в свою чергу може позитивно вплинути на правозахисні аспекти. Однак, необхідно забезпечити захист персональних даних та конфіденційності інформації, що збирається та обробляється в рамках моніторингу земель.

Література

1. Моніторинг земель: технологічні засади / А. Я. Сохнич, В. В. Горлачук, Є. І. Смірнов, О. А. Сохнич. – Львів : Укр. технології, 2005. – 116 с

МОНІТОРИНГ ЗЕМЕЛЬ

Гриневська О.В., студ.ЮФ
Науковий керівник: доцент Л.О.Богінска
Сумський НАУ

Моніторинг представляє собою науково-інформаційну систему, яка включає в себе спостереження, оцінку та прогнози стану навколишнього середовища і живих організмів. Існують три види моніторингу: фоновий, біологічний (біосферний) і господарський.

Фоновий моніторинг передбачає систематичні стаціонарні виміри, що проводяться за єдиною програмою для визначення стану атмосфери, ґрунту, природних вод та особливостей земної поверхні.

Біологічний моніторинг спрямований на регулярну оцінку стану видів рослин і тварин.

Господарський моніторинг проводиться з метою оцінки діяльності окремих сільськогосподарських або промислових підприємств.

Державний моніторинг земель призначений для виконання ключової ролі серед усіх інших моніторингових і кадастрів природних ресурсів і має державний статус та правову основу. Цей підхід забезпечує отримання комплексної інформації про землю та зменшує витрати на функціонування системи спостережень [2].

Моніторинг земель представляє собою систему спостережень за станом земельного фонду з метою вчасного виявлення змін, їх оцінки, прогнозування, уникнення та вирішення негативних наслідків. Об'єктом моніторингу земель у будь-якій країні є земельний фонд, незалежно від форми власності на земельні ділянки.

Моніторинг земель здійснюється обов'язково на всіх рівнях адміністративно-територіального поділу для всіх категорій земель, незалежно від їх режиму та призначення. Це важлива складова єдиної державної системи моніторингу стану довкілля та природних ресурсів країни і одночасно входить в глобальний моніторинг довкілля та клімату.

Під час моніторингу земель збирається оперативна інформація про негативні зміни, що відбуваються з земельним фондом і його окремими категоріями, що становить основу для ведення земельного кадастру. Земельний кадастр є необхідним для визначення ціни на землю, і він є першим кроком при проведенні земельно-оціночних робіт.

На підставі об'єктивних даних моніторингу земель і земельного кадастру стає можливим здійснювати раціональне землеустрій, і важливість та роль цього процесу в суспільному та громадському житті важко переоцінити.

Особливістю ведення земельного кадастру та моніторингу земель з екологічною спрямованістю є необхідність узагальнення первинних даних (про стан земельних угідь, ланів, ділянок, елементів інфраструктури тощо) не лише за адміністративно-територіальними одиницями та їх окремими складовими (райони, міста, селища) в межах всієї країни, але й за ландшафтно-екологічними комплексами та екологічними зонами різних видів [1].

Іншою особливістю ведення земельного кадастру та моніторингу земель з екологічною спрямованістю є необхідність визначення еколого-ландшафтної структури земельного фонду країни на різних територіальних рівнях (від загальнонаціонального до первинних ландшафтних ділянок). Цю структуру визначають на основі даних з еколого-ландшафтного районування, ґрунтових, геоботанічних та інших обстежень.

З погляду держави та закону, земельний устрій представляє собою діяльність державних органів, спрямовану на технічне та юридичне оформлення земель, встановлення, забезпечення та захист прав на земельну власність (землекористування) та цільове регулювання використання землі. Іншими словами, земельний устрій є процесом, передбаченим законом, спрямованим на виконання земельної політики держави. Таким чином, земельний устрій служить інструментом, за допомогою якого держава регулює земельні відносини.

Моніторинг земель відображає важливий аспект уважного та ефективного відношення до землі. Таким чином, завдання законодавчої та виконавчої влади полягає у забезпеченні справедливого розподілу та ефективного використання земельних ресурсів [3].

Література

1. Дорош О. С. Інвентаризація земель: методичні підходи до її проведення / О. С. Дорош // Агросвіт. – 2015. – № 11. – С. 24–30.
2. Панас Р. Сучасні проблеми здійснення моніторингу ґрунтового покриву України / Р. Панас, М. Маланчук // Геодезія, картографія і аерофотознімання. Вип. 78, 2013. – с. 201–204.
3. Про затвердження Положення про моніторинг земель : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 1993 р. № 661 // Зібрання урядових нормативних актів України. – 1994. – № 1. – Ст. 5.

ОСОБЛИВОСТІ УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Гриценко А.О., студ. 4 курсу ЮФ
Науковий керівник: Н.М. Гресь
Сумський НАУ

У зв'язку із повномасштабним вторгненням Росії на територію України відповідним указом президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 по всій території України було впроваджено воєнний стан. В наслідок воєнних дій в Україні збільшилася кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування і гостро постало питання щодо їх усиновлення. На початку збройної агресії органи державної влади, зокрема суди, які беруть участь у процесі усиновлення, переважно призупинили свою діяльність, щоб забезпечити безпечні умови для своїх працівників. У деяких районах, де тривали активні воєнні дії, служби у справах дітей так і не могли повністю здійснювати свої повноваження. Тому забезпечення кожного етапу усиновлення, такого як збір необхідних документів, проходження обстеження умов проживання, навчання для майбутніх батьків тощо, ставало надзвичайно важким.

Коли ситуація в Україні стала більш контрольованою, можливість проведення процедури усиновлення було відновлено. В умовах повномасштабних воєнних дій в Україні, усиновлення дитини допустиме тільки на території, яка знаходиться під контролем української держави, де функціонують органи влади та відсутні активні бойові дії.

Очевидно, що воєнний стан та активні бойові дії в Україні формують нову реальність, в якій звичайні процедури захисту прав дітей, відповідно до чинного законодавства, яке діє в мирний час, в багатьох випадках не ефективні. У таких умовах виникають численні виклики, що потребують спеціальних заходів та адаптації, щоб забезпечити захист та добробут дітей, постраждалих від воєнних дій.

Усиновлення є пріоритетною формою влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Згідно зі статтею 207 Сімейного кодексу України усиновлення – це прийняття у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, на підставі рішення суду. Усиновлення являє собою правовий інститут, покликаний створити між усиновлювачем та усиновленим відносини, найбільш близькі до тих, які виникають між батьками та рідними дітьми, а також їхніми родичами за походженням.

Прийняття в сім'ю чужої дитини та її виховання – дуже відповідальна справа. При цьому потрібне належне забезпечення прав та інтересів як дитини, що усиновлюється, так і осіб, які бажають її усиновити. Усиновлення поставлено під контроль держави, і саме тому СК детально регламентує умови та порядок усиновлення, правові наслідки усиновлення, а також підстави та порядок його припинення. При прийнятті рішення, що стосується інтересів дитини або групи дітей з боку держави потрібні процесуальні гарантії, використання певних процедур.

Усиновлення може виявитися довгим та складним процесом, оскільки вимагає ретельного дослідження та дотримання установлених законом процедур.

24 травня 2022 року відбулися перші зміни у процедурі усиновлення. Зокрема, був визначений перелік необхідних документів, який визначений пунктом 82-2 Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 року № 905 (зі змінами від 24 травня 2022 року) та порядок дій у випадку, якщо усиновлена дитина тимчасово евакуйована за межі України у зв'язку з війною. 31 травня 2022 року були внесені додаткові процедурні зміни Постановою Кабміну № 636 Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України які передбачали створення єдиного електронного банку даних щодо дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківських прав та цифрову трансформацію процесів усиновлення. Наразі ця інформація зберігається та обробляється в єдиній інформаційно-аналітичній системі "Діти".

Зазначені нововведення спростили процедуру подання та отримання необхідних документів для майбутніх усиновлювачів, прискорили перевірку представлених документів компетентними органами та полегшили взаємодію між учасниками усиновлення.

Можливість подати заяву про взяття на облік кандидатів в усиновлювачі разом з обов'язковими документами на даний час можливо не лише у паперовій формі за місцем проживання, але й в електронному вигляді (для громадян України). Окрім того, запроваджена нова послуга "Усиновлення" на порталі Дія, де також можна подати заяву на отримання статусу кандидата на усиновлення.

Під час повномасштабного вторгнення, немає пришвидшеної або спрощеної процедури усиновлення попри велику кількість дітей, які опинились без батьківського піклування. Усиновлення здійснюється на загальних підставах з урахуванням норм чинного національного законодавства.

Умови воєнного стану особливо можуть загрожувати головним інтересам дітей при використанні спрощених або прискорених процедур у справі усиновлення. Тому на сьогодні особливо важливо ретельно перевіряти кандидатів на усиновлення та статус дитини, яку планують усиновити.

Отже, процедура усиновлення дітей в Україні не призупинена на час дії воєнного стану, проте вона стала менш передбачуваною та більш ризиковою з об'єктивних причин.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПОРІВ ЩОДО ВИЗНАННЯ ЗАПОВІТІВ НЕДІЙСНИМИ

Гурін В.О., студ. 2 СТ курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент В.Б. Бойко
Сумський НАУ

Під недійсністю заповіту прийнято розуміти його дефектність, яка обумовлена порушенням вимог закону. При цьому чинний ЦК України виокремлює два види недійсних заповітів:

1) нікчемні заповіти – це заповіти складені особою, яка не мала на це права, а також заповіти, складені з порушення вимог щодо їх форми та посвідчення. Визнання таких заповітів недійсним судом не вимагається. До нікчемних заповітів належать зокрема: складені фізичною особою, яка не має повної цивільної дієздатності; складені через представника; складені з порушення вимог щодо його форми; посвідчений не уповноваженою на це особою; посвідчений з порушення вимог, установлених в законі; заповіт, посвідчений за відсутності свідків, коли їх присутність є обов'язковою; складені відчужувачем щодо майна, вказаного у спадковому договорі;

2) оспорювані заповіти, що визнаються недійсним судом за позовом заінтересованої особи, якщо буде доведено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідає його волі.

Як роз'яснено у п. 18 постанови Пленуму Верховного Суду України "Про судову практику у справах про спадкування" від 30.05.2008 № 7, за позовом заінтересованої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо він був складений особою під впливом фізичного або психічного насильства, або особою, яка через стійкий розлад здоров'я не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Для встановлення психічного стану заповідача в момент складання заповіту, який давав би підставу припустити, що особа не розуміла значення своїх дій і (або) не могла керувати ними на момент складання заповіту, суд призначає посмертну судово- психіатричну експертизу.

Визнання заповіту недійсним здійснюється судом та обумовлено специфікою спадкових правовідносин. Так, право на пред'явлення позову про недійсність заповіту виникає лише після смерті заповідача. Хоча окремі автори вважають таку позицію недосконалою, оскільки це питання цілком може постати і за життя заповідача, який подає позов про визнання заповіту недійсним як такого, що укладений під впливом насильства, помилки, що має істотне значення, введення в оману тощо, а внести до заповіту зміни або скасувати його з тих чи інших причин не бажає або не може. Утім, викладена позиція спірна, адже в цьому разі органи судової влади дублюватимуть повноваження нотаріуса через небажання заповідача скористатися правом на зміну чи скасування заповіту.

У якості прикладу можна навести справу №692/1164/18, яка розглядалась в Драбівському районному суді Черкаської області, по якій позивач прийняла спадщину після смерті матері шляхом подання відповідної заяви про прийняття спадщини до приватного нотаріуса. Після збігу шести місяців вона звернулася з заявою до нотаріуса про отримання свідоцтва про право на спадщину за законом. Проте, виявилось, що відповідачем до нотаріуса подано заповіт, посвідчений секретарем сільської ради, згідно якого її матір на випадок своєї смерті зробила розпорядження, про те, що «все своє майно, де б воно не було і з чого б воно не складалось, будинок в взагалі все те, що буде належати їй на день смерті і на що вона за законом матиме право заповідає відповідачу. Особа звернулася до суду з позовом про визнання заповіту недійсним, зазначаючи, що при складанні заповіту не було дотримано вимог законодавства щодо форми та порядку засвідчення. Зокрема, при складанні заповіту не було дотримано вимог Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, а саме, заповіт не містив дати і місця народження заповідача, не зазначена повна назва посадової особи, що засвідчила заповіт, а також не зазначено хто прочитав заповіт і чи відповідає він волевиявленню заповідача, так як заповіт написаний не власноручно, а за допомогою загальноприйнятих технічних засобів.

ЦК України визначає також, що недійсність заповіту може бути повною та частковою. При повній недійсності заповіту спадкування буде здійснюватися за законом. При частковій недійсності дефект мають окремі розпорядження заповіту, що не спричиняє недійсності інших частин заповіту або його недійсність в цілому. На мою думку, воля заповідача не повинна бути заручницею процедури, адже заповіт, в якому виражена дійсна воля особи, не повинен визнаватися недійсним виключно на підставах порушення процедури його складання та посвідчення, тобто суто за формальними ознаками. Так, наприклад, порушення таємниці заповіту не є підставою для визнання заповіту недійсним, якщо останній складено відповідно до волевиявлення заповідача.

З урахуванням викладеного, необхідно підсумувати, що інститут спадкування за заповітом є важливою частиною спадкового права України, саме цей вид спадкування має пріоритет. Недійсні ж заповіти не створюють юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з їх недійсністю. При оспорюванні заповітів в суді заінтересована особа мусить переконати суд та довести той факт, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідає його волі.

«ПОДАТКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ»

Дзекелева Т., студ. ЮФ
Науковий керівник, доцент Т.О.Чернадчук
Сумський НАУ

Податки є складною фінансово-правовою категорією, що мають прямий вплив на всі аспекти економічних процесів і є основою для функціонування будь-якої країни. Правове регулювання системи оподаткування відіграє стратегічну роль у забезпеченні економічного зростання та розвитку всіх галузей економіки і суспільного життя, оскільки, саме податки є джерелом наповнення державного бюджету та мають прямий вплив на всі аспекти економічних процесів.

З 24.02.2023 в Україні введено в дію режим воєнного стану, і податкова система зазнає певних змін щодо оподаткування, податкових пільг і інших аспектів податкового законодавства.

Законом України від 15 березня 2022 року № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» було запроваджено можливість тимчасового переходу суб'єктів господарювання на сплату єдиного податку за ставкою пільговою ставкою 2%. Тобто запровадили можливість переходу до спрощеної системи оподаткування з низкою ставкою податку, а також було зняті ліміти по доходах суб'єкта господарювання та звільнення від сплати ПДВ на імпорт товарів. Крім цього, вказаним Законом було прийнято положення, відповідно до яких підприємці незалежно від системи оподаткування мають право не нараховувати та не сплачувати ЄСВ за себе [1, с. 345]. Це положення також застосовувалося і до осіб, що проводять незалежну професійну діяльність та членів фермерських господарств.

Законом України від 24 березня 2022 року № 2142-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану»[3] вводяться пільгові (0%) ставки розмитнення авто.

Такі зміни надали також можливість волонтерам реєструватися в реєстрі волонтерів на всій території України для звільнення від сплати податків за кошти, які надходять на їх рахунки під час зборів на допомогу постраждалому населенню чи військовим. Також було визначено, що сума відшкодування вартості пального, яке витрачено під час надання послуг із перевезення для забезпечення потреб ЗСУ чи інших військових підрозділів, не буде підлягати зарахуванню до складу оподаткованого доходу фізичних осіб, які надають такі послуги.

Вказані нормативно-правові акти мали на меті зменшити податкове навантаження та підтримати суб'єктів господарювання в зв'язку з воєнними діями в Україні. Але вже 21 червня 2022 року було прийнято Закон України № 2325-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування», який набрав чинності з 1 липня і яким було скасовано безмитне ввезення авто, а також пільги на імпорт товарів платниками єдиного податку.

На сьогодні, Верховною радою України 30.06.2023 було прийнято Закон України № 3219-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» який вступив в дію з 01 серпня 2023 року який, фактично, повернув оподаткування на довоєнний рівень, окрім певних виключень.

Законом № 3219-IX встановлено процедуру переходу суб'єктів оподаткування, які втрачають право на використання спрощеної системи оподаткування. Так, платники 2% єдиного податку мають право подати заяву про відмову від застосування такої ставки та вказати, на яку систему оподаткування вони бажають перейти. Якщо такої заяви не буде подано до 01 серпня 2023 року – їх автоматично переводять на систему, на якій вони перебували раніше. Всі суб'єкти господарювання, були зареєстровані під час дії воєнного стану та обрали 2% ставку податку, автоматично вважатимуться платниками єдиного податку третьої групи зі ставкою 5%. Крім цього відновлюється права та обов'язки платника ПДВ якщо така реєстрація під час воєнного стану була призупинена. Крім цього відновили обов'язок ФОП сплачувати ЄСВ за себе, а також ФОП I та II групи сплачувати єдиний податок.

Норми Закону № 3219-IX визначили порядок та строки звільнення від податку волонтерів, які внесені до Реєстру волонтерів якщо благодійна допомога отримана у звітному податковому році, що передуює року внесення фізичної особи до Реєстру волонтерів, у звітному податковому році, в якому фізичну особу занесено до Реєстру волонтерів, а також в наступних роках, але не пізніше ніж 31 грудня року, наступного за роком коли скасовано воєнний стан.

Таким чином, військовий стан в Україні супроводжується внесенням змін до податкового законодавства, які можуть включати в себе введення спеціальних податкових заходів, таких як пільгове оподаткування або зміни у ставках податків для забезпечення додаткових доходів до державного бюджету. Такі заходи спрямовані на збільшення доходів для фінансування витрат, пов'язаних із забезпеченням безпеки та оборони держави.

Література: 1. Гетманцев Д, Коваль О., До питання про дотримання принципу стабільності податкового законодавства під час встановлення та скасування податкових пільг в умовах воєнного стану. Право і суспільство. 2022 № 4 С.342-350

ЗАЛИШЕННЯ ПОЗОВУ БЕЗ РОЗГЛЯДУ ЯК ЗАХІД БОРОТЬБИ З ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ЗЛОВЖИВАННЯМИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Дзюба В.М. студ. ЮФ,
Науковий керівник: доцент Ю.О. Котвяковський
Сумський НАУ

Залишення позову без розгляду є одним з можливих заходів боротьби з процесуальними зловживаннями у цивільному судочинстві. Цей захід полягає в тому, що суд відмовляє у розгляді позовної заяви позивача, який зловживає своїми процесуальними правами. Виходячи з природи процесуального права, яким може зловживати особа, а саме: подання двох або більше позовних заяв до одного відповідача з однакових підстав; подання необґрунтованих клопотань про відвід судді або колеги суддів; подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер; необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою) – це зловживання правом на позов (тобто зловживання правом на судовий захист, зловживання правом на подачу позову тощо). Метою такого зловживання може бути отримання певних переваг для себе, або спричинення шкоди іншій особі.

У свою чергу, вчений Грибанов В.П визначає, що «зловживання правом» може бути використане лише тоді, коли суб'єкт володіє певним суб'єктивним правом. У тих випадках, коли особа здійснює будь-які дії не на підставі суб'єктивного права, говорити про зловживання правом не можна. Також, Юдін А.В. в своїй роботі зазначає, що зловживання процесуальним правом слід розглядати як специфічний вид правопорушення у цивільному судочинстві, за який має наставати юридична відповідальність.

У ст. 44 ЦПК України зазначається, що суд зобов'язаний вживати заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами. У разі зловживання учасником процесу процесуальними правами суд повинен застосувати до нього заходи, передбачені ЦПК. Із цього випливає, що ЦПК виходить із розрізнення превентивних засобів захисту та засобів захисту, які застосовуються при спробі зловживання процесуальними правами або коли таке зловживання вже відбулося. Засоби захисту може бути застосоване у випадках, коли сторона систематично подає безпідставні позови або намагається затягнути судовий процес шляхом неправомірних дій. Наприклад, сторона може подавати повторні позови на одне й те ж питання, не маючи нових обставин, або намагатися затягнути судовий процес шляхом подачі безпідставних клопотань і запитів.

Залишення позову без розгляду може створити проблеми для сторони, яка бажає вирішити свої правові спори через суд. Вона може втратити можливість представити свої аргументи та докази перед судом і отримати рішення на користь себе. Залишення позову без розгляду також може мати негативний вплив на інші судові процеси. Якщо сторона зловживає своїми процесуальними правами у одному судовому процесі, це може стати підставою для суду застосувати такі заходи як: попередження, штраф, повернення позовної заяви, покладення на неї судових витрат.

Наслідком залишення позову без розгляду є відмова суду у розгляді позовної заяви позивача, який зловживає своїми процесуальними правами. Це означає, що сторона не отримає можливості представити свої аргументи та докази перед судом. Також, залишення позову без розгляду може мати попередній ефект, оскільки сторона, яка зловживає своїми процесуальними правами, може бути покарана відмовою у розгляді її позову. Однак, важливо зазначити, що наслідки залишення позову без розгляду можуть варіюватися залежно від конкретних обставин справи та рішення суду. Наприклад, суд може вирішити залишити позов без розгляду без жодних наслідків для сторони, або може накласти штраф чи інші санкції на сторону, яка зловживає своїми процесуальними правами. У будь-якому випадку, наслідки залишення позову без розгляду повинні бути пропорційними до зловживання стороною своїми процесуальними правами та спрямованими на попередження подібних зловживань у майбутньому.

Залишення позову без розгляду дозволяє суду ефективно боротися із зловживаннями та зосередитися на розгляді справ, які мають суттєву підставу. Цей захід також має попередній ефект, оскільки сторона, яка зловживає своїми процесуальними правами, може бути покарана відмовою у розгляді її позову. Проте, важливо, щоб застосування заходу залишення позову без розгляду було обґрунтованим і здійснювалося з дотриманням принципів справедливості. Суд повинен ретельно перевірити всі обставини справи і встановити, що зловживання процесуальними правами дійсно має місце. Також важливо, щоб сторона, проти якої застосовується цей захід, мала можливість заперечити проти нього і представити свої аргументи. Важливо, щоб сторони дотримувалися чинного процесуального законодавства та діяли відповідно законодавства, щоб уникнути наслідків залишення позову без розгляду.

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ МОНІТОРИНГУ ЗЕМЕЛЬ

Єрохін В. С., студ. 2м курсу ЮФ
Ковальчук В. С., ст. викладач
Сумський НАУ

Моніторинг земель являє собою регулярне спостереження за станом природних, технічних і соціальних процесів із метою їх оцінки, контролю та прогнозування. Моніторинг як досить нова сфера в контролі стану ґрунтового покриву став розвиватися з кінця 70–80-х рр. минулого століття.

Вперше в Україні моніторинг земель було передбачено Земельним кодексом, який був прийнятий 18 грудня 1990 року. Проте постійні спостереження за станом земельних ресурсів розпочали здійснюватися в нашій державі пізніше. У той самий час стало актуальним посилення правового регулювання моніторингу земель. Законодавче визначення моніторингу земель можна знайти в статті 191 Земельного кодексу України. Згідно з цією статтею, моніторинг земель - це система спостережень за станом земель, призначена для своєчасного виявлення змін у стані земель, їх оцінки, запобігання та ліквідації наслідків негативних процесів.

Положення про моніторинг земель визначає його як систему спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, запобігання та ліквідації наслідків негативних процесів, і це визначення дублює те, яке міститься в Земельному кодексі України.

У рамках системи моніторингу земель проводяться процеси збору, обробки, передачі, збереження і аналізу інформації щодо стану земель. На основі цих даних формуються прогнози щодо їх можливих змін, і розробляються обґрунтовані рекомендації для прийняття рішень, спрямованих на запобігання негативним змінам у стані земель і дотримання екологічних стандартів, визначених чинним законодавством країни.

Відповідальність за проведення моніторингу земель покладена на центральні органи виконавчої влади. Один із таких органів відповідає за виконання державної політики у сфері земельних відносин, інший - за реалізацію державної політики щодо охорони навколишнього природного середовища. Саме Кабінет Міністрів України встановлює правила та процедури моніторингу земель.

Основними завданнями моніторингу земель є прогнозування еколого-економічних наслідків деградації земельних ділянок з метою запобігання негативним процесам та їх подальшої усунення. Закон України "Про охорону земель" визначає моніторинг земель і ґрунтів як:

- Своєчасне виявлення змін у стані земель та властивостей ґрунтів;
- Оцінку результатів заходів щодо охорони земель;
- Збереження та відтворення родючості ґрунтів;
- Попередження негативних впливів і ліквідація їх наслідків.

Слід відзначити, що об'єктом моніторингу є всі землі, незалежно від форми власності на них. Моніторинг ґрунтів виступає однією з важливих складових цієї системи.

Залежно від мети спостережень і обсягу територій, проводиться такі види моніторингу земель: національний, регіональний, локальний.

На сучасному етапі впровадження кращих практик управління земельними ресурсами, взятих з досвіду країн Європейського Союзу, можна розглядати як одне з головних пріоритетних завдань для поліпшення економічно-правової моделі регулювання земельних відносин в Україні.

Законодавче регулювання моніторингу земель в Україні базується на ряді законів і нормативно-правових актів, які встановлюють правила та процедури для проведення моніторингу, визначають відповідальність за його здійснення та визначають цілі та завдання моніторингу.

Основними нормативно-правовими актами щодо моніторингу земель в Україні є:

1. Земельний кодекс України: Земельний кодекс містить загальні положення щодо моніторингу земель та визначає його основні завдання і принципи. Зокрема, стаття 191 Земельного кодексу визначає моніторинг земель як систему спостережень за станом земель, призначену для виявлення змін у стані земель, їх оцінки та запобігання негативним процесам.

2. Закон України "Про охорону земель": Цей закон встановлює вимоги до охорони та використання земельних ресурсів, включаючи моніторинг їх стану та родючості. Зокрема, він визначає обов'язок проведення моніторингу земель та ґрунтів для своєчасного виявлення змін і ліквідації їх наслідків.

3. Постанови Кабінету Міністрів України: Кабінет Міністрів встановлює конкретні правила і порядок проведення моніторингу земель через відповідні постанови. Вони можуть містити інструкції щодо організації моніторингу, форми звітності, обов'язки відповідних органів тощо.

4. Рішення органів місцевого самоврядування: Місцеві органи влади також можуть приймати рішення щодо організації та проведення моніторингу земель на своїй території, враховуючи специфічні потреби та умови конкретного регіону.

Загалом, законодавче регулювання моніторингу земель в Україні створює правовий каркас для проведення систематичних спостережень за станом земельних ресурсів з метою забезпечення їх стійкого використання і охорони.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ УПОВНОВАЖЕНОГО ПАРЛАМЕНТУ З НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ

Жмакін С. А., аспірант кафедри адміністративного та інформаційного права
Науковий керівник: проф. І.О.Кравченко
Сумський НАУ

В останні десятиліття у світі все більшої популярності набуває така інституція, як омбудсмен. Це пов'язано в першу чергу з глобалізаційними процесами, загальною концепцією сталого розвитку та поширеністю альтернативних механізмів вирішення спорів, з якими часто асоціюють омбудсменів. Інституція омбудсмена стала досить поширеною і важливою частиною правових систем багатьох країн у світі. Омбудсмени виступають як незалежні посередники між громадянами та органами влади, а їх головна мета полягає у захисті прав і свобод людей. Як показує практика, на сьогодні практично жодна країна не встановлює однакового правового статусу інституту омбудсмена, тому дослідження моделей та різноманітних глобальних закономірностей його діяльності має науковий і практичний інтерес, який дозволяє краще розуміти ефективні методи захисту прав людини та впливу омбудсменів на політику держави.

В теорії права існує безліч моделей існування інституту омбудсмена. Одним зі спеціалізованих омбудсменів є екологічний омбудсмен (також відомий як екологічний комісар, екологічний захисник, омбудсмен з питань навколишнього середовища, уповноважений з навколишнього середовища тощо). В Україні, наразі, така інституція відсутня, що становить не лише науковий, але і практичний інтерес.

В Новій Зеландії екологічний омбудсмен має офіційну назву - Уповноважений парламенту з навколишнього середовища (Parliamentary Commissioner for the Environment) (далі – Уповноважений), правовий статус якого отримав закріплення у Законі про навколишнє середовище 1986 року (далі – Закон) [1]. Парламент в Новій Зеландії складається з Палати представників (асамблеї обраних депутатів) і Генерал-губернатора (представника королеви). Відповідно до Закону про навколишнє середовище, Уповноважений парламенту з навколишнього середовища є посадовою особою, яка призначається генерал-губернатором за рекомендацією Палати представників на 5 років, але Закон дозволяє цей термін подовжити. Цікавим видається те, що з моменту запровадження цієї посади в Новій Зеландії її обіймали чотири особи, кожна з яких обіймала цю посаду два терміни поспіль. Уповноважений є одним із трьох посадових осіб парламенту (омбудсмена, контролера та генерального аудитора), які є незалежними від виконавчої влади, можуть переглядати діяльність уряду в межах компетенції та звітують безпосередньо парламенту.

Щодо функцій Уповноваженого, то вони закріплені статтею 16 Закону і є достатньо широкими. Функціями Уповноваженого є: з метою підтримки та покращення якості навколишнього середовища, періодично переглядати систему установ і процесів, встановлених урядом для управління розподілом, використанням і збереженням природних ресурсів, а також звітувати про результати Палаті представників; досліджувати ефективність екологічного планування та управління навколишнім середовищем, що здійснюються державними органами, і давати їм рекомендації щодо будь-яких коригувальних заходів, які Уповноважений вважає бажаними; досліджувати будь-яке питання, де навколишнє середовище може зазнати або зазнало негативного впливу; консультувати щодо запобіжних заходів або заходів щодо виправлення стану та звітувати Палаті представників; на вимогу Палати представників або будь-якого спеціального комітету Палати представників, звітувати Палаті представників або комітету про будь-яку петицію, законопроект або інше питання, що розглядається Палатою представників або комітетом, предмет якого може мати значний вплив на навколишнє середовище; за вказівкою Палати представників розслідувати будь-яке питання, яке мало або може мати значний і шкідливий вплив на навколишнє середовище, і повідомляти Палаті про результати розслідування; здійснювати та заохочувати збір та розповсюдження інформації, що стосується навколишнього середовища; заохочувати профілактичні та відновлювальні дії для захисту навколишнього середовища [1].

Отже, досвід діяльності Уповноваженого парламенту з навколишнього середовища Нової Зеландії може слугувати важливим джерелом для прогнозування компетенції та функцій екологічного омбудсмена в Україні. Один з головних аспектів роботи екологічного омбудсмена полягає у контролі за дотриманням екологічних законів та нормативних актів. Подальші розвідки полягають у вивченні та аналізі інститутів екологічного омбудсмена в інших зарубіжних країнах задля застосування їх досвіду формування національного інституту екологічного омбудсмена.

Список використаних джерел:

1. *Environment Act 1986*. Public Act 1986 No 127. Date of assent 18 December 1986. URL: https://www-legislation-govt-nz.translate.goog/act/public/1986/0127/latest/DLM98975.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=wapp (Last accessed: 16.10.2023)

ЗАХОДИ ПО ЗБЕРЕЖЕННЮ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Здоровцов Є.О., студ. 4 курсу ЮФ

Гончаров В.В., ст. викладач

Сумський НАУ

Деградація земельного фонду явище багатопланове до якого в першу чергу відноситься зменшення вмісту гумусу в ґрунтах, а також вплив на врожайність сільськогосподарських (далі с/г) культур.

До причин, що спричиняють деградаційні процеси відноситься: нераціональне використання земель с/г призначення, невжиття природоохоронних заходів, що спричиняють водну та вітрову ерозії. Всі ці фактори в комплексі призводять до вилучення з с/г обороту продуктивні земельні ділянки. Наведений аналіз вченим Добряк Д.С. свідчить, що продуктивні земельні угіддя в світі постійно скорочуються і займають тільки 37,1% [1]. Аналогічне становище і в нашій державі де збільшилися площі деградованих і малопродуктивних земель. Згідно даних Держгеокадастру площі вказаних земель становлять 6,1 млн. га.

Вчений Медведєв В.В. констатує факт зростання деградаційних процесів пов'язаних з відсутністю впливу держави на процес охорони ґрунтів, і один із основних факторів це відсутність співвідношення с/г угідь і складу посівних площ та недотримання науково обґрунтованих сівозмін [2].

Проаналізувавши проблеми охорони земель вважаємо за доцільне запровадження комплексних програм щодо раціонального використання та охорони земельного ресурсу, як на державному так і регіональному рівні.

Заходи повинні включати прогресивні науково-технічні методи використання земель громадян та юридичних осіб по таким напрямкам:

- в правовому полі встановити адміністративну та цивільну відповідальність за допущені збитки при використанні земельного ресурсу з порушення с/г технологій;

- враховуючи проведену децентралізацію органів місцевого самоврядування забезпечити в повному обсязі виконання територіальними громадами функції держконтролю за земельними ресурсами;

- на регіональному рівні створити довгострокові програми охорони земель регіону з залученням коштів бюджету та фізичних і юридичних осіб

- запровадження в сільському господарстві інтенсивних методів агропромислового виробництва, вдосконалення структури посівних площ, подальша хімізація виробничого процесу ставлять питання наукового підходу щодо збереження родючості ґрунтів;

- поява більш продуктивної та енергоємної с/г техніки спричиняє необхідність створення відповідних просторових умов при проектуванні полів;

- розвиток різноманітних форм землеробства та землекористування на базі фермерських та с/г підприємств тягне за собою необхідність проведення робіт з їх землеустрою;

- застосування інтенсивних агрономічних технологій вирощування с/г культур, засноване на використанні системи спеціальних машин, хімічних засобів захисту рослин, потребує певного рівня концентрації посівів сільськогосподарських культур та здійснення комплексу природоохоронних заходів;

- забезпечення проведення агрохімічних обстежень, в першу чергу земель державної власності;

- активно проводити роботи щодо вилучення із с/г обробітку та запровадження консервації деградованих та малопродуктивних земель ;

Ситуація, яка склалася стосовно використання с/г земельних ресурсів агропідприємствами різного рівня (аграрні холдинги, різні товариства, фермерські господарства) є не зовсім раціональним, а в деяких випадках носить руйнівний характер земельних ділянок. Наша держава проводить значну кількість економічних, правових, екологічних заходів направлених на досягнення раціонального використання с/г земельного ресурсу, недопущення деградації земельного фонду, запроваджує законодавчі та нормативні правові акти щодо збереження нашого основного національного багатства – землі.

Література:

1. Добряк Д. С., Дробот О. І., Мельник П. П. Наукові засади відтворення продуктивності деградованих і малопродуктивних земель. *Економіка*. № 2. С. 5-17.

2. Медведєв В. В. Физическая деградация чернозёмов. Диагностика. Причины. Следствия. Предупреждение. Харьков: Изд-во «Городская типография», 2013. 324 с.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Зеленський О.М., здобувач ступеня доктора філософії, кафедра міжнародних відносин
Науковий керівник: проф. А.М. Клочко
Сумський НАУ

Проблематика протидії корупції в Україні не втрачає своєї актуальності. В умовах дії правового режиму воєнного стану корупційні зловживання набувають нових форм та проявів, що зумовлено цілим комплексом детермінант, появою нових видів внутрішніх та зовнішніх загроз. Кримінальний кодекс України містить самостійним Розділ XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг», що періодично доповнюється новими кримінально-правовими заборонами у зв'язку із тим, що корупція систематично набуває нових проявів, а законодавець відносить криміналізацію діянь до засобів протидії корупційним кримінальним правопорушенням. Разом з тим, криміналізація не може бути єдиним превентивним засобом державної антикорупційної політики, більш того ефективність останньої, на жаль, не можна назвати високою, оскільки вибіркові статистичні показники вчинення корупційних кримінальним правопорушень, зокрема й у умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні не є оптимістичними. У зв'язку з цим виникає необхідних пошуку інноваційних та ефективних інструментів для мінімізації корупційних правопорушень у всіх життєво важливих сферах суспільства. До таких інноваційних інструментів необхідно віднести цифрові технології із застосуванням штучного інтелекту (далі - ШІ).

Відповідно до Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (далі – Концепція) до 2030 року під штучним інтелектом розуміють організовану сукупність інформаційних технологій, із застосуванням яких можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань¹. Проте окрім зазначених проблем, що потребують розв'язання та висвітлені у відповідній Концепції набуває особливої актуальності питання впровадження алгоритмів ШІ для виявлення та протидії корупційним правопорушенням. Ще у 2018 році 45,5% опитаних громадян України, які були залучені до дослідження “Штучний інтелект: український вимір”² висловилися на користь використання можливостей цифрових технологій із використанням ШІ для протидії корупції в Україні, зокрема в **контексті виборчого процесу для неупередженого підрахунку голосів**.

В Україні поступово формується правове регулювання та система антикорупційних інструментів, які у перспективі сприятимуть стануть протидії корупції у державі. Невідворотні процеси цифровізації найважливіших сфер суспільного життя мають ряд позитивних наслідків в контексті впливу на окремі детермінанти корупційних кримінальних правопорушень. Зокрема, оприлюднення інформації певного змісту у відкритому доступі сприяє додержанню громадського контролю, та в цілому надає публічному управлінню та діянням вищих посадових осіб держави прозорості, що позитивно позначається на сприйнятті відповідних процесів пересічними громадянами. Штучний інтелект у юридичній площині **здатний запобігти упередженості під час прийняття судових рішень**.

Розвиток цифрової держави в Україні повинен, насамперед, бути спрямованим не лише на зручність та доступність певного виду послуг, а й на мінімізацію проявів корупції в усіх сферах життєдіяльності суспільства, забезпечувати механізми прозорості. Відповідні цифрові рішення здатні мінімізувати **прояви корупції у банківській сфері** (зокрема під час прийняття рішень щодо кредитування осіб), секторі державного управління, у освітній та медичній сферах діяльності, у логістиці. Зокрема, мова йде про перспективу застосування **смартконтрактів**, як цифрових технологій, здатних реалізовувати угоди за виконання певних умов, що виключає втручання людини в роботу відповідних систем. До антикорупційних цифрових технологій із елементами ШІ належать платформа «Месплан» для «Укрзалізниці» та ProZorro, яка функціонує у сфері державних закупівель для забезпечення її прозорості.

Очевидно, що у перспективі подальших впроваджень цифрових технологій з елементами ШІ для боротьби із корупційними кримінальними правопорушеннями потребується розроблення та прийняття відповідного забезпечувального правового регулювання, що визначатиме статус ШІ та межі його використання, буде містити класифікації видів ШІ (у тому числі заборонені практики ШІ). В умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні важливо не лише спрямувати всі зусилля на захист державних кордонів, національної безпеки та територіальної цілісності держави, але й на боротьбу із внутрішніми загрозами, такими як корупція, що негативно позначається на процесі євроінтеграції України та дискредитує державу на міжнародному рівні.

¹ Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. Схвалено розпорядженням КМУ від 2 грудня 2020 р. № 1556-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8>.

² Інститут Горшеніна й Everest презентують соцдослідження "Штучний інтелект: український вимір" (трансляція). URL: https://lb.ua/society/2018/12/11/414632_institut_gorshenina_everest.html.

ВЕРХОВЕНСТВО І ПРЯМА ДІЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ НОРМ ЯК ОСНОВНІ ВЛАСТИВОСТІ КОНСТИТУЦІЇ

Іщенко В.О., студ.2 м курсу ЮФ
Науковий керівник: проф. І.О. Кравченко
Сумський НАУ

Однією з найбільш гідних суспільних цінностей нашого часу є Конституція. Найвища юридична сила (верховенство) і пряма дія норм Конституції викликає необхідність розкриття змісту, ролі та значення цих юридичних властивостей. Вони значною мірою впливають на визнання конституції Основним законом, визначаючи її специфічні риси, які відрізняють конституцію від інших законодавчих актів.

Суть верховенства розкривається в тому, що Конституція, перш за все, встановлює нормативну модель та правову конструкцію найважливіших суспільних відносин, визначаючи тим самим структурні, функціональні та інші зв'язки між різними суспільними інститутами (елементами правової системи), завдяки чому забезпечується правовий порядок. З іншого боку, завдяки реалізації змісту конституційних норм і принципів у законодавство відбувається його гармонізація, забезпечується стабільність та ефективність його розвитку.

Так, верховенство Конституції полягає в тому, що: 1) норми Конституції використовуються в різних судових інстанціях як норми прямої дії у процесі вирішення конкретних справ; 2) Конституція відіграє прогресивну роль у правовому регулюванні основних сфер суспільного і державного життя; 3) конституційні конфлікти і колізії, які виникають між різними суб'єктами права, вирішуються на підставі конституційних норм та на основі конституційного судочинства; 4) забезпечується найвища юридична сила Конституції і пріоритетне застосування в ієрархії законодавчих актів держави; 5) до Конституції обов'язково має бути застосовано системне тлумачення для забезпечення комплексного впливу на правову систему в цілому. Верховенство Конституції в історичному вимірі відображає процес удосконалювання механізму реалізації Конституції, зростання засобів і методів, за допомогою яких забезпечувалися конституційні права і свободи та виконувалися обов'язки.

Найвища юридична сила Конституції України виявляється двояко: по-перше, її норми мають пріоритет над нормами законів і підзаконних нормативно-правових актів, тобто жоден правовий акт країни не може вступати в суперечність з положеннями Конституції; по-друге, всі нормативно-правові акти приймаються органами, передбаченими Конституцією і у порядку, встановленому нею. Щодо закріплення першого аспекту в тексті Основного Закону, то законодавець використав поняття «закони та інші нормативно-правові акти повинні відповідати».

Конституція слугує основою всієї правової системи держави, встановлює основні принципи всього права, порядок встановлення правових норм, до якої б галузі права вони не належали, і має своєрідний конституційний характер. У світлі викладеного найважливішою проблемою є дослідження питання про місце Конституції у правовій системі країни. Не до кінця досліджена ця проблема в рамках загальної теорії права, де «правотворчий» зміст Конституції майже не розкривається в системі нормативних актів, а також у галузевих юридичних науках. Як правило, не дається ґрунтовного опису механізму співвідношення конституційних норм з галузями законодавства.

Зараз традиційно однією з властивостей конституції називають пряму дію конституційних норм. Підхід до Основного Закону ґрунтувався на принципі, згідно з яким усі конституційні норми (незалежно від ступеня їхньої конкретності) мають бути нормами прямої дії, що породжують певні правові результати (правовідносини). У результаті вийшло таке формулювання: "Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду за захистом конституційних прав і свобод людини і громадянина гарантується безпосередньо на підставі Конституції України» (ч. 3 ст. 8 Конституції України).

Новий погляд принципово відрізняється від підходів радянської державно-правової думки щодо прямої дії конституційних норм, адже радянські конституції залишалися лише програмними документами і не мали прямої юридичної сили, оскільки їх зміст розкривався через інші правові акти та через прямий урядовий вплив.

Наразі відсутня суперечка щодо принципової можливості прямої дії норм Конституції через наявність прямої норми – ч. 3 ст. 8 Конституції України. У той же час триває дискусія щодо сфери дії відповідного положення. Широкий підхід поширює пряму дію Конституції на весь її текст. Водночас є деякі застереження. Перше пов'язане з повноваженнями органів державної влади, які виключно визначаються Конституцією (Верховна Рада України, Президент). Оцінка окремих повноважень без відповідної деталізації на рівні закону може призвести до зловживання ними на практиці. У даному випадку ключовим є відповідний рівень парламентської та президентської правової культури та традицій, розуміння обмежувальної функції конституції. Крім того, дуже важливим залишається рівень правового регулювання, який не варто нівелювати. При цьому важливу роль має відігравати конституційне правосуддя, яке формує певні юридичні позиції щодо меж повноважень відповідних органів та здійснює наступний конституційний контроль за відповідними нормативно-правовими актами.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ (ВІДНОВЛЕННЯ) МЕЖ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК В УКРАЇНІ

Карташова А.А.. студ. ЮФ
Науковий керівник: Н.І. Прокопенко
Сумський НАУ

Велику роль у встановленні або відновленні меж земельних ділянок відіграють нормативно-правові аспекти, що спрямовані на ідентифікацію місцевості. Відповідно, для таких дій існують спеціальні норми та правила.

Важливо зазначити, що для дослідження питання нормативно-правових аспектів встановлення земельних ділянок, необхідно визначити її поняття. Отже, необхідно підкреслити, що згідно Конституції України та Земельному Кодексу України, земля є основним національним багатством, що перебуває під особливим наглядом держави. Згідно чинному законодавству земельна ділянка є частиною земної поверхні, що має чіткі встановлені межі, визначені права та місце розташування.

Земельні ділянки можуть мати різноманітні цільові призначення, характеристики дозволу щодо її використання. Для цього земельна ділянка має бути зареєстрованою у спеціальному установленому порядку. Цільове призначення має встановлюватися не для кожної ділянки окремо, а для різних категорій земель, де саме розташована земельна ділянка.

Важливо вказати, що у нормативно-правовій літературі чіткого і однозначного визначення «земельна ділянка» немає, адже кожен нормативний документ має свій своєрідний ракурс характеристики. Лише згідно Цивільному кодексу України можна надати прописане визначення поняття.

Встановлення меж земельної ділянки відбувається відповідно до чинного законодавства, а саме згідно Закону України «Про землеустрій». Виконання робіт з виносу меж на місцевість можуть здійснювати сертифіковані інженери-землевпорядники, що характеризують себе як фізичні-особи підприємці (ФОП), або спеціальні землевпорядні організації, що мають необхідне геодезичне обладнання і у штаті мають сертифікованих інженерів-землевпорядників.

Спеціальна технічна документація із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки має свій встановлений законодавством зміст, що описаний у Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин». Згідно закону, можемо зазначити, що зміст технічної документації включає такі основні аспекти:

Завдання на складання спеціальної технічної документації, що має затвержену форму, а саме ЗУ № 497-VIII.

Спеціальна пояснювальна записка, що включає такі чинники, як: основні відомості про суб'єкта земельної ділянки, земельних відносин, підстави для виконання робіт, камеральні роботи та топографо-геодезичні роботи.

Необхідні матеріали топографо-геодезичних робіт.

Отже, варто зазначити, що згідно Постанові Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про Державний фонд документації із землеустрою та оцінки майна», вся нормативно-правова документація земельних ділянок формується за допомогою електронної форми. Відповідно до цього, вся документація має передаватися виконавцем робіт у електронному вигляді у відповідний місцевий фонд, з прикладеним до неї файлом XML. Для передачі необхідних документів у місцевий земельний фонд існують певні вимоги, що включають – необхідний формат зображення, роздільну здатність, розмір файлу та інші технічні характеристики.

Для встановлення меж земельної ділянки власнику необхідно підготувати відповідний пакет документів, що включає такий перелік: заява за затвердженою формою, інформаційна картка, копія необхідних установчих документів юридичної особи, або документів, що посвідчують особу громадянина, копія довіреності (у разі неможливості подання документів особисто власником), необхідна технічна документація щодо землеустрою встановлення меж земельної ділянки на місцевості, копія витягу з Державного земельного кадастру про зазначену земельну ділянку.

Важливо зазначити, що терміни затвердження необхідної технічної документації не встановлені законодавством, також є не врегульовані аспекти щодо процедури прийняття рішення.

Отже, можемо зробити висновок, що для встановлення або відновлення меж земельної ділянки в Україні першочергово необхідно заключити договір із землевпорядною організацією або сертифікованим інженером-землевпорядником, що зареєстрований як фізична особа-підприємець для розробки необхідної технічної документації. Подальші дії включають розробку необхідних підготовчих, топографо-геодезичних, камеральних робіт, які встановлюють або відновлюють межі земельної ділянки та здійснюють закріплення їх спеціальними межовими знаками.

ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Каснаускас М.С., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент Л.О.Богінська
Сумський НАУ

Для України, яка переживає системні суспільні зміни, важливим є завдання створення інформаційних та аналітичних основ при прийнятті управлінських рішень. Це особливо актуально, і з цієї причини вимагається повне застосування інноваційних інформаційних технологій. Один з ключових аспектів стратегії інформаційно-аналітичних засад розуміється як створення єдиної системи, мета якої збір, обробка, зберігання та передача інформації у цій галузі [1].

Геоінформаційні системи (ГІС) представляють собою унікальність в сучасній міждисциплінарній науці, що поєднує різноманітні дані, включаючи космічні і аерофотознімання, інформаційні ресурси, накопичені в різних галузях науки людством. Вона використовує передові розробки у програмуванні, алгоритмізації та прикладній математиці для ефективної роботи.

Поширення персональних комп'ютерів та доступність програмного забезпечення для геоінформаційних систем призвели до того, що все більше людей почали використовувати різноманітні автоматизовані методи роботи з картографічною інформацією, але при цьому вони не можуть мати відповідної освіти та професійної підготовки в галузі картографії.

Рисунок 1. - Створення та функціонування єдиного інформаційного середовища

Застосування геоінформаційних систем в управлінні земельними ресурсами на всіх рівнях сприятиме впровадженню та виконанню наукових принципів щодо однієї з основних функцій державного апарату в сфері земельних ресурсів. Сучасні ГІС надають можливість створення ефективної системи управління земельними ресурсами національного масштабу, розробки спеціалізованих програм для прийняття управлінських рішень у цій області. Вони є важливим інструментом для вивчення довкілля та визначення впливу на екологічну, економічну і соціальну стабільність природних ресурсів і господарських структур [3].

Для покращення повноти, важливості та достовірності інформації необхідно враховувати більшу кількість початкових даних і отримувати інформацію з різних джерел. Просторова прив'язка дозволяє зробити цю інформацію більш зрозумілою та зручною для сприйняття та використання при прийнятті рішень.

Розробка та впровадження геоінформаційних систем дозволили замінити складне наслоювання різних шарів карт на цифрові представлення, які можна об'єднувати та моделювати за допомогою потужних інструментів кількісного просторового аналізу. Ці зважені наслоювання поєднують різноманітні важливі фактори, враховуючи наукові або цільові вимоги для необхідного рішення або конкретного завдання дослідження. Наприклад, це може бути карта, яка відображає відносну придатність ландшафту для вибору певного типу землекористування або розташування нового об'єкта, де необхідно врахувати особливості даної території [2].

Література:

1. Ладичук Д. О. Бази геоінформаційних даних / Д. О. Ладичук, В. І. Пічура. – Херсон : ХДУ, 2017. – 103 с.
2. Морозов В. В. Геоінформаційні технології в агросфері / В. В. Морозов, К. С. Лисогоров, Н. М. Шпоринська. – Херсон : ХДУ, 2017. – 223 с.
3. Світличний О. О. Основи ГІС / О. О. Світличний, С. В. Плотницький. – Суми : Університетська книга, 2016. – 296 с.

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ ПРО ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Кішінець Ю.А., здобувач ступеня доктора філософії, кафедра міжнародних відносин
Науковий керівник: проф. А.М.Клочко
Сумський НАУ

Питання соціальної обумовленості кримінально-правових норм обіймає одне з важливих місць у науці кримінального права та досить ретельно досліджується, оскільки фактори соціальної обумовленості криміналізації визначають суспільну небезпечність відповідного діяння, що вирізняє кримінальне правопорушення від інших діянь. Криміналізація, як встановлення кримінально-правової відповідальності за ті чи інші суспільно-небезпечні діяння має обумовлюватися ґрунтовними підставами. Соціальна обумовленість кримінальних правопорушень передбачає дослідження таких особливостей соціально-економічних та правових умов життя суспільства, що вимагають юридичного врегулювання суспільних відносин. Соціальна обумовленість міститься у здатності відображати об'єктивні потреби життя суспільства. Під час виявлення відповідних потреб суспільства в певному виді правового регулювання, соціальна обумовленість розтлумачує вибір певних юридичних засобів їх забезпечення, в тому числі й засобів кримінально-правової охорони. В цьому контексті К.М. Оробець додержується думки, що ефективність кримінально-правових норм (заборон) насамперед визначається ступенем їх відповідності конкретним умовам суспільства, за яких вони діють³. Натомість О. О. Дудоров стверджує, що соціальна обумовленість діянь передбачає необхідність одержання та оцінки інформації про появу (поширення) у державі певних форм поведінки окремих індивідів, що є суспільно небезпечною. Поряд з цим виникає необхідність визначення ймовірних напрямків протидії таким видам поведінки, прогнозування наслідків кримінально-правової заборон⁴.

В умовах повномасштабного вторгнення країни-агресора РФ на територію України, цінність земельних відносин як об'єкта кримінально-правової охорони тільки посилилася. Нищівна шкода, яка спричиняється сьогодні українським землям сільськогосподарського призначення ще визначена у повному обсязі. Земля як об'єкт земельних відносин набуває відповідного змісту у зв'язку з використанням її корисних властивостей (іноді у неправомірних цілях), привласненням її продуктів. Землі сільськогосподарського призначення в Україні належать як до предмету кримінальних правопорушень проти довкілля, загальним об'єктом системи яких є суспільні відносини у сфері охорони навколишнього середовища. Земельні відносини є важливим об'єктом кримінально-правової охорони, однак відповідні кримінально-правові норми не систематизовані у чинному Кримінальному кодексі України, тож виникає необхідність їх систематизації, класифікації та вивчення питань щодо криміналізації окремих діянь, що спричиняють суспільно-небезпечні наслідки для сфери земельних відносин. Така систематизація та класифікація дозволить виділити особливості відповідних діянь з поміж інших об'єктів кримінально-правової охорони. Україна є однією з передових аграрних держав світу як постачальник аграрної продукції. Неприятливі наслідки збройної агресії РФ позначились не лише на Україні, проте й на державах ЄС та усьому міжнародному співтоваристві. Позитивні наслідки земельної реформи в Україні нівелюються новими видами зовнішніх загроз, що нажаль, робить українські землі менш привабливими для інвестицій. Тож належне кримінально-правове регулювання земельних відносин дозволить мінімізувати несприятливі наслідки збройної агресії РФ та запобігти криміналізації земельних відносин. Таким чином, одним із *істотних факторів криміналізації діянь у сфері земельних відносин вбачаємо військову агресію РФ та дію правового режиму воєнного стану в Україні*.

В умовах воєнного стану та активних бойових дій, окупація окремих територій України ще більш посилює увагу та практичну необхідність до проблеми кримінально-правової охорони земельних відносин. Зазначене підтверджується тим, що *законодавець наразі приділяє увагу необхідності посилення правового регулювання земельних відносин*. Зокрема, необхідно звернути увагу на прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» від 12.05.2022 року № 2247-IX. Інститут відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері земельних відносин також поступово розвивається в Україні. Фактори соціальної обумовленості криміналізації відповідних діянь у сфері земельних відносин теж різняться, що свідчить про потребу їх самостійного аналізу. Земельні відносини, як об'єкт кримінально-правової охорони набули абсолютно нового характеру в умовах дії воєнного стану, тому на сьогодні існує нагальна необхідність дослідження питань соціальної обумовленості криміналізації діянь у сфері земельних відносин.

³ Оробець К.М. Кримінальна відповідальність за незаконне зайняття рибним звіриним або іншим водним добувним промислом: Монографія. Х. : Право, 2014. 256 с.

⁴ Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 17: Кримінальне право / ред- кол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2017. С. 459.

ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МІГРАЦІЇ

Клещенко О.М., Герман Б.І. студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент О.В. Роговенко
Сумський НАУ

Статистичні дані Центру моніторингу внутрішнього переміщення демонструють той факт, що людина втричі частіше покидає батьківщину через кліматичні чинники, а не через війну чи переслідування. Більшість мігрантів переїжджають у безпечніші місця в межах своєї країни. Наприклад, у 2020 році через стихійні лиха було 30,7 мільйона внутрішньо переміщених осіб. Однак люди все частіше перетинають кордони через екологічні фактори, і за оцінками, до 2050 року буде від 25 мільйонів до одного мільярда екологічних мігрантів. Тому потреба в забезпеченні правового захисту цих людей стає дедалі гострішою [1].

Метою дослідження стало формування ключових напрямків державної політики в сфері правового регулювання екологічної міграції.

1. Аналіз міжнародної нормативно-правової бази. Міжнародними стандарти у сфері правового регулювання екологічної міграції є наступні: Загальна декларація прав людини, Конвенція ООН про біженців, Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, Конвенція про біологічне різноманіття (CBD), Конвенція ООН про боротьбу з опустелюванням (UNCCD), Глобальний договір про безпечну, упорядковану та регулярну міграцію (GCM) [2] тощо.

2. Формування національного законодавства. Кожна країна повинна розробити власне національне законодавство для регулювання екологічної міграції. Такі заходи можуть включати в себе закони щодо надання статусу біженця чи інших видів захисту тим, хто вимушено покидає свої рідні землі через екологічні причини. Наприклад, в Україні було видано Указ Президента «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» на підтримку проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 глобальних цілей сталого розвитку [3].

3. Розробка планів та стратегій. Уряди можуть розробляти як міжурядові, так і національні плани та стратегії для екологічної міграції, щоб визначити, як ефективно управляти цими процесами, забезпечуючи захист та допомогу переселенцям.

4. Гуманітарна допомога. Правове регулювання екологічної міграції також включає механізми надання гуманітарної допомоги переселенцям, зокрема доступ до житла, медичної допомоги та освіти.

5. Моніторинг та оцінка: Важливим аспектом правового регулювання є системи моніторингу та оцінки, які дозволяють визначити ризики та потреби, пов'язані з екологічною міграцією, і реагувати на них відповідно. У цій сфері важливо відмітити роль Організації Об'єднаних Націй, Міжнародної організації міграції, Міжнародної організації праці та інших.

Отже, екологічна міграція може відбуватися як всередині країни, так і через міжнародні кордони. Це явище створює численні проблеми, зокрема соціальні, економічні та політичні, для постраждалого населення та регіонів, куди вони переїжджають. Уряди, міжнародні організації та місцеві громади працюють над усуненням наслідків екологічної міграції та розробляють стратегії адаптації та стійкості до змін навколишнього середовища. Загальною метою правового регулювання екологічної міграції є захист прав та допомога людям, які змушені залишити свої домівки через екологічні загрози. Правова система має гарантувати їхню безпеку, гідний статус та доступ до необхідних ресурсів і послуг.

Список використаної літератури

1. The Internal Displacement Monitoring Centre: Internal displacement and food security. URL: https://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/IDMC_GRID_2023_Global_Report_on_Internal_Displacement_LR.pdf#page=5
2. Глобальний договір про безпечну, упорядковану та регулярну міграцію (GCM). URL: <https://www.ohchr.org/en/migration/global-compact-safe-orderly-and-regular-migration-gcm>
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

SCIENTIFIC APPROACH TO THE UNDERSTANDING OF THE INTERNATIONAL LEGAL STATUS OF THE ARCTIC

Klochko A.O., stud. 4th course LF, specialty "International Law"
Scientific supervisor: PhD, associate prof. Klietsova N. V.
Sumy NAU

Today, most of the research explores the legal status of the Arctic. Those articles present the deep interpretation of the legislative base of various countries that have claimed Arctic territories and territories of the continental shelf as theirs (such as, Russia, Canada, USA, Denmark, and Norway). Several investigators make the analyses of international agreements that were aimed at settlement of the disputes over the Arctic. It was revealed that topic about Arctic raised only in the twentieth century. That was mainly connected to the huge number of resources concerning the Arctic. That's why the main approaches were built on legally-based ownership of the territories in Arctic as well as their property to other country.

The consequences of global warming were the results of the climate changes all over the world, melting of glaciers at the same time opened new sea routes and new energy sources appeared. The necessity for existence of the Arctic Region increased. This region turned into a new field of competition. We have to underline that these changes in the Arctic Region let new problematic issues appeared in Arctic Region. States started to compete for that territory. Thus, the Arctic region, in which no clear sovereignty has been established, is still subject to the norms of the 1982 UN Convention on the Law of the Sea.

The advantages of this region in minerals and natural resources, as well as in shipping at sea - can ignite competition or even a fight between the dominant countries of the world. The United States, which is currently a superpower, comes to the fore, and on the other hand, Russia is trying to regain this title. Concern for security and the provision of military equipment and bases in this region by both countries can lead to the spread of military laws and the increase of military power, in other words, it can cause militarization.

United States Arctic policy in the Arctic is based on six principal objectives: Firstly, protecting the Arctic environment and conserving its living resources. Secondly, promoting environmentally sustainable natural resource management and economic development in the region. Thirdly, meeting post-Cold War national security and defence needs. Fourthly, there was taking place of strong cooperation institutes among the eight Arctic nations. Fifthly, it happened the involvement people from the territory of Arctic to take part in solutions that really affected them. Finally, it was taking place the promoting of scientific research on different levels, such as local, regional, as well as the global environmental issues [1].

Speaking of the continental shelf, after UN ratification of the Law of the Sea, countries have a ten-year deadline to make claims to extend the continental shelf, which gives countries rights to use resources on the seabed. Thus, Russia, Denmark, and Norway created projects to create an extension of the continental shelf beyond their economic zones.

Regarding the discussion that exists between the two states - Russia and the USA and their political competition in the Arctic region, it is relevant for our time. The exchange of accusations between NATO and Russia and warnings about the threats they pose to each other could become a self-fulfilling prophecy. This situation is similar to the risk that a state that takes measures to increase its own security prompts other states to take security measures of their own, thereby reducing the level of security of the first state. An open military conflict in the Arctic would not be limited to the region and would be disastrous for both sides. All stakeholders in the Arctic clearly have an interest in avoiding such an outcome, whether through intentional or unintentional escalation. An open military conflict in the Arctic would not be limited to the region and would be disastrous for both sides.

Their intense confrontation is likely to continue, some cooperation between Russia and other countries is entirely possible. These include search and rescue operations, scientific research, use of natural resources, and environmental safety.

The Commission on the Limits of the Continental Shelf is one of three institutions that were created in 1997 with UNCLOS to implement its provisions. Their creation became the inseparable element to bridge the gap between the aspirations of those States, that were sure the establishment of the outer limits of their continental shelves as part of their sovereignty and of those, which wanted to limit a further seaward extension of national claims to the detriment of an internationally administered seabed area [2].

At the end of our research we could make the conclusion, if all disputes are not resolved in the near future and countries do not reach a common point of view, more significant international conflicts will arise and the Arctic region will be unsafe, which will lead to the ecological collapse.

Bibliography: 1. U.S. Arctic Policy. U.S. Department of State Archive. 2021 URL: <https://2001-2009.state.gov/g/oes/ocns/arc/index.htm#:~:text=United%20States%20Arctic%20policy%20is,national%20security%20and%20defense%20needs> 2. Legal order in the Arctic. BMUV. Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, nukleare Sicherheit und Verbraucherschutz. 2022 URL: <https://www.bmu.de/en/topics/europe-international/international/multilateral-cooperation/the-arctic/legal-order-in-the-arctic>

НЕЗДОЛАНІЙ ХЕРСОН: ВИПРОБУВАННЯ ВІЙНОЮ

Коваленко А., студ. 1 курсу ФБТТ
Науковий керівник: доцент Л.І. Рожкова
Сумський НАУ

Ця доповідь присвячена подіям, що сталися в Херсоні під час російської окупації міста та після його звільнення Збройними силами України. Вона охоплює вторгнення російських військ до Херсона, оборони бої, період окупації міста. Ми приділили увагу спротиву місцевого населення окупантам, а також періоду після звільнення міста, коли російські війська продовжували обстріли.

24 лютого 2022 р. російські війська вторглася до Херсона. За 3 години почалися бої в Копанях та Івановому. Скадовськ атакували з вертольотів. Окупанти швидко захопили Каховську ГЕС та адмінбудівлю Північнокримського каналу. О 17:00 Генічеський район перейшов під контроль окупантів. Протягом доби тривали бої за Антонівський міст. Російська важка техніка йшла колонами практично без перешкод. Російська окупація спричинила руйнування і пожежі у місті, включаючи торговий центр "Фабрика" та павільйони на Центральному ринку. Школа №24 та інші будівлі були також пошкоджені. Деякі магазини були пограбовані. Російська армія захопила Херсон на початку березня. Це єдиний обласний центр, який росіяни змогли окупувати під час повномасштабного вторгнення в Україну.

1 березня окупанти вивісили свій прапор. Була обстріляна будівля обласного управління СБУ, потім там розмістилися російські військові. Тим часом на вулицях міста не було видно а ні поліцейських, а ні представників місцевої влади. За таких умов херсонці об'єдналися та масово виявляли солідарність у спротиві окупантам у різних формах. Зокрема, відмовилися від російська гуманітарна допомога, яка видавалася з пропагандистською метою. 4 березня 2022р. почалися перебої з мобільним зв'язком, і херсонці висловили свій протест на мітингу біля кінотеатру "Україна". Наступного дня на площі Свободи кілька тисяч людей виразили свій протест присутністю російських військових. Вони скандували антиросійські гасла та співали українські пісні. Протестувальники пройшли ходою єдності проспектом Ушакова до Парку Слави. Під час мітингу окупанти відкрили стрільбу. Однак, у наступні дні протести посилювались. Слід зазначити, що херсонці виявили свій протест без спеціальної координації, це була самоорганізація. Російські найманці та представники інших структур знімали події на камери, спрямовані на херсонців з плакатами, але це не зупинило протести. 27 квітня 2022 року у Херсоні російські військові розігнали мирний мітинг проти так званого "референдуму". Вони застосували світло-шумові гранати та засоби зі сльозогінним газом.

Протягом восьми місяців херсонці перебували у заручниках окупаційних військ. Херсонці розповідали про жахливі тортури та переслідування від російських військових. Забирати людей росіяни могли за будь-яким приводом, включаючи слухання української музики та вживання української мови, а також виявлення підтримки ЗСУ. Велика кількість людей зникла безвісті, а катівні були розташовані в різних будівлях. Херсонці описують це як геноцид. Російські військові жорстоко катували та згвалтували херсонців під час допитів. Жертви розповідають про використання електроструму та жорстокі побої. Це призвело до страшних травм та психологічного страждання. Місцеві намагалися уникати контакту з російськими військовими, боячись стати жертвами насильства. Окупанти залякували та переслідували родичів поліцейських, щоб виявити їх місцезнаходження. З цією ж метою вони допитували та катували голів ОСББ. Погрожували забрати дітей до Росії, якщо батьки не з'являться на виклик.

Під час окупації херсонці допомагали українським військовим, передаючи їм інформацію про переміщення російських військ. Багато поліцейських відмовилися співпрацювати з окупантами, патріоти шукали зрадників. Місцеві мешканці вирішили вивести колаборантів з міста та взяти справи в свої руки. 11 листопада 2022 року став визначним днем в історії Херсона: саме в цей день місто деокупували Збройні сили України від російських загарбників. Шоковані херсонці не одразу зрозуміли, що це Збройні сили України — чимало людей боялись провокацій від росіян. Перед тим, як відступити з Херсона, росіяни підірвали лінії електропередач. Відтак, у Херсоні, Бериславі, Білозерці та навколишніх громадах світла і централізованого водопостачання не було кілька тижнів. Зв'язку між тим у херсонців не було ще понад тиждень. Проте, це не завадило святкувати звільнення. Багаття на центральній площі в Херсоні, зустріч українських військових і просто радість вільного життя, — все це було в Херсоні. 14 листопада звільнений Херсон відвідав президент України Володимир Зеленський. Заступник голови Офісу президента Кирило Тимошенко повідомив про офіційне підняття державного прапора у деокупованому місті та оприлюднив відео церемонії, представникам міської влади було вручено відзнаку «Місто - герой». У приватних розмовах військові казали: вони не очікували, що в Херсоні залишилось так багато людей — всі ж говорили, що близько 80% виїхали. Виявилось, що люди просто боялись зайвий раз виходити з дому. Власне, так відбувається і зараз, але наразі це зумовлено обстрілами, тоді — окупацією росіянами.

Обстріли почалися орієнтовно 16 листопада 2022 р. і не припинялись жодного дня до тепершнього часу. Як за цей час змінився Херсон, розповідаємо та показуємо.

Отже, за період окупації Херсона російськими військовими мешканці міста зазнали важких випробувань та втрат, але, разом з тим, виявили незламність українського духу та солідарність.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СІВОЗМІН

Комін В.Д., студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.О. Капінос
Сумський НАУ

Сівозміна (або сівозмінна система) - це практика зміни культур, які вирощують на одному і тому ж полі протягом кількох років. Це важлива стратегія в сільському господарстві для підтримки здоров'я та уникнення виснаження через одноманітний вирощування одного виду рослин.

Основна ідея сівозміни заключається в тому, щоб вдаватися до вирощування рослин різних видів або сивомінованих груп, щоб зменшити негативний вплив одного виду рослин на інший та уникнути появи шкідливих організмів, які можуть атакувати конкретний вид.

Наприклад, якщо на одному полі вирощувати пшеницю протягом року, а наступного року там вирощувати з сою, це буде прикладом сівозміни. Це може сприяти збереженню ясного складу ґрунтів, підвищенню врожайності та уникненню проблем, пов'язаних із занадто інтенсивним вирощуванням одного виду рослин.

Впровадження системи сівозміни в сільському господарстві має кілька важливих переваг і є необхідним заходом з точки зору сталого ведення сільськогосподарської діяльності.

Різноманіття культури дозволяє зберегти врожайність ґрунтів, слідкувати за різними рослинами та надавати різноманітні елементи живлення, запобігаючи виснаженню конкретних ресурсів. Сівозміна може допомогти зменшити ризик зараження шкідниками та хворобами, інші культури відрізняються у вашій вразливості до певних організмів, що значно зменшує використання хімічних пестицидів.

Сівозміна може позитивно впливати на врожайність через оптимізацію використання ресурсів, таких як вода і поживні речовини. Різні культури мають різні вимоги до цих ресурсів, правильний підбір попередників дозволяє ефективно використовувати земельно-ресурсний потенціал території.

Система сівозміни може підвищити стійкість сільського господарства до змін клімату, а також різноманітність культур може допомогти керувати ризиком втрат в умовах непередбачуваних кліматичних умов.

Враховуючи ці переваги, впровадження системи сівозміни стає важливим елементом сталого та продуктивного сільського господарства.

Впровадження системи сівозміни у фермерських господарствах є дуже важливим кроком з погляду збереження продуктивної обґрунтованості, оптимізації вирощування рослин, зменшення витрат на пестициди та добрива, а також підвищення загальної стійкості господарства.

Вирощування одного виду рослин на тому ж полі протягом тривалого періоду може мати підстави до виснаження конкретних поживних речовин у обґрунтованому. Сівозміна дозволяє відновлювати ці поживні ресурси та підтримувати структуру ґрунту.

Сівозміна може допомогти у запобіганні поширенню шкідників та хвороб, після чого вона перериває цикли їх розвитку та зменшує концентрацію збудників хвороб у перспективі. Також різноманітність вирощуваних культур в системі сівозміни дозволяє оптимізувати використання поживних речовин та ресурсів. Це забезпечить підвищення показників врожайності та знизить ризики втрати врожаю через несприятливі погодні умови.

Сівозміна може допомогти зменшити потребу у використанні хімічних пестицидів та добрив, припинити використання різних культур без вагомих потреб та може взаємодіяти у такий спосіб, що зменшує ризик зараження ґрунтів та вирощуваних на них культур.

Система сівозміни може забезпечити фермерам більшу стійкість до непередбачуваних змін, таких як екстремальні погодні умови чи кліматичні зміни, остання різноманітність культур дозволяє адаптуватися до різних умов.

Особливостями системи сівозмін є її гнучкість. При виникненні непередбачуваних обставин систему сівозмін можна корегувати та оновлювати, що забезпечить господарствам економічно ефективне земельними ресурсами, які вони використовують в своїй господарській діяльності. Враховуючи ці фактори, сівозміна забезпечує побудову зрозумілої стратегії для фермерів, які прагнуть підтримати стійке, продуктивне та стале господарство.

Література

1. Бойко П. І., Коваленко Н. П. Історичні і сучасні досягнення у вивченні та впровадженні систем землеробства і сівозмін. Агроном. 2005. № 3(9). С. 78–81..

СТАНОВЛЕННЯ ГІДНОЇ ПРАЦІ В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТАХ

Коров'яковська Г.С., студ. 4 курсу ЮФ
Науковий керівник, доцент М.Ю. Кузнецова
Сумський НАУ

Міжнародна Організація Праці (далі – МОП) встановлює, що гідна праця для чоловіків і жінок означає можливість отримати продуктивне зайняття, яке відповідає принципам свободи, рівності, безпеки та гідності людини. МОП розробляє та впроваджує програми гідної праці спільно з іншими міжнародними організаціями. Багато з таких програм вже діють і мають позитивний вплив. Наприклад, останнім часом були створені програми гідної праці для країн Європи та Центральної Азії.

Основним міжнародним актом у сфері політики зайнятості можна назвати Конвенцію Міжнародної організації праці № 122 «Про політику в галузі зайнятості» від 1984 року. Даний міжнародно-правовий акт визначає основні напрямки політики у сфері зайнятості населення, яких повинні дотримуватися усі держави, що ратифікували конвенцію[5].

Гідна праця, яка має чіткий опис у документах МОП, стала головною метою політики зайнятості на всіх рівнях [1]. Основні права людини на робочому місці мають міжнародне визнання завдяки документам ООН. Саме ці документи ООН сприяли об'єднанню та упорядкуванню трудових прав, які стали основою для створення міжнародних стандартів в галузі трудового законодавства. Основні міжнародні інструменти ООН, що закріплюють основні трудові норми, включають такі документи: Загальна декларація прав людини, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Міжнародна конвенція про захист прав всіх трудящих-мігрантів і членів їх сімей та Конвенція про права дитини[3].

Загальна декларація прав людини визначає цілі, якими повинні прагнути всі нації та держави з метою забезпечити універсальне визнання та дотримання прав і свобод кожної людини і частини суспільства через національні та міжнародні заходи. Це відноситься як до народів держав-членів ООН, так і до народів територій, які підпадають під їхню юрисдикцію. Робота МОП в Україні після незалежності призвела до об'єднання понад 20 проектів технічного співробітництва у три великомасштабні програми, найбільшою з яких була Програма гідної праці[6].

Нова Програма гідної праці для України є результатом тристоронніх консультацій стосовно підтримки МОП в Україні на 2020-2024 роки. На семінарі з планування було досягнуто консенсусу щодо програми, спрямованої на створення робочих місць, розширення соціального захисту, гарантування прав у сфері праці та сприяння соціальному діалогу як ключових складових економічної та соціальної політики [3].

Програма охоплює широкий спектр аспектів ринку праці, включаючи сприяння зайнятості, боротьбу з дитячою працею і торгівлею людьми, реформування законодавства про працю та соціального забезпечення, протидію поширенню ВІЛ/СНІДу на робочому місці, збільшення культури профілактичного здоров'я і безпеки на роботі, а також сприяння основним принципам та правам на роботу[5].

П'ять ключових характеристик гідної праці: продуктивність, безпека, повага прав трудящих і соціальний захист, відповідний дохід, можливість впливати на ухвалення рішень відносно умов праці, трудових стосунків і тому подібне шляхом соціального партнерства. Концепція гідної праці охоплює наступні пункти: можливість одержати роботу, тобто можливість зайнятості для кожної людини, яка бажає працювати, оскільки гідна праця неможлива без наявності роботи як такої; праця в умовах свободи – праця має бути вільно обраною, а не нав'язаною людині примусово [5].

Ситуація, що склалася сьогодні в Україні, а також на українському ринку праці, призвела до зростання безробіття, втрати доходів та розчарування громадян в можливості самореалізації і професійного зростання. Ця ситуація вимагає пошуку ідей та рекомендацій, як повернутися до своєї природної цінності – бути рушійною силою особистого і соціального прогресу. [2]. Також, преамбула Конвенції відображає підтримку Міжнародною організацією праці ініціатив, спрямованих на забезпечення повної зайнятості та підвищення якості життя у різних країнах світу, включаючи концепцію «гідної праці».

Список використаних джерел:

1. Амелічева Л.П. «Гідна праця: теоретико-правовий погляд на проблему її регулювання.» №1(37), прав.час.дон.ун., с. 3-10, 2019 р. URL: <http://surl.li/mxqdi>,
2. Литвиненко А.С. «Окремі питання імплементації міжнародних стандартів гідної праці у правову систему України.» Харків, с. 152, 2023 р. URL: <http://surl.li/mxqdr>,
3. Пархітько О. «Організація світу: Міжнародна організація праці.» 2022 р. <http://surl.li/mxquo>,
4. Смоквіна Г.А., Кімінчиджи Г.І. «Дослідження основних завдань Міжнародної організації праці та напрямів використання закордонного досвіду у вітчизняному законодавстві.» Наук.-мед.ст., №1(47), с. 61-69, 2020 р. URL:
5. Шабанов Р.І. «Концепція «гідної праці» як стрижень активної державної політики у сфері зайнятості населення.» Наук.віс.ужгор.ун., вип. 24, т. 2, Право, с. 201, 2020 р. URL: <http://surl.li/mxqta>,
6. Щербина В. «Концепція гідної праці в міжнародно-правових актах і законодавстві України: порівняльно-правові аспекти.» №1(37), с. 85-98, 2020 р. URL: <http://surl.li/mxqtn>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО НАДАННЯ ДОЗОЛУ НА ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ У ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Котко С.А., студ. 4 курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Ю.О. Котвяковський
Сумський НАУ

Третейський суд має важливе значення для ефективного врегулювання спорів між сторонами і працює на засадах добровільності, зокрема в господарській сфері, торгівлі та інших галузях, з метою вирішення спору між ними, альтернативним шляхом з застосування методів арбітражування.

Враховуючи високі ставки судового збору, завантаженість і тривалість розгляду справ у державних судах, третейські суди є більш ефективним інструментом [1 с.28].

Питання особливостей розгляду справ про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів розглядали в своїх працях Притика Ю.Д., Юлдашев С.О., Котвяковський Ю.О., Стасів Н.С., Вангородська Н.А. та інші. Вивчаючи цю тему, науковці дійшли висновку, що актуальним є питанням вдосконалення законодавства щодо третейських судів та їх діяльності.

Рішення третейського суду є зобов'язальним для сторін, але якщо воно не виконано добровільно, тоді таке рішення підлягає примусовому виконанню в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження». Так, сторона, на користь якої було винесено рішення, повинна подати до компетентного суду позов про примусове виконання рішення третейського суду.

При зверненні до суду загальної юрисдикції про видачу виконавчого листа заявнику необхідно звертатися до апеляційного суду за місцем проведення третейського розгляду протягом трьох років з дня прийняття рішення третейським судом, що є досить тривалим строком [2 с.47].

Щоб відкрити провадження про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду необхідно дотримання таких умов: наявність в особи, яка звертається, права на таке звернення; дотримання строків звернення до суду за захистом; дотримання реквізитів заяви [3 с.36].

Згідно ст. 483 ЦПК України питання видачі виконавчого листа розглядається судом за заявою особи, на користь якої прийнято рішення третейського суду. Якщо заявник не надав оригінали чи копії рішення третейського суду та третейської угоди до початку судового розгляду заяви про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду до початку розгляду такої заяви, то заява повертається без розгляду, про що судом постановляється відповідна ухвала.

Особливостями розгляду справ про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів є: скорочені строки розгляду, можливості розгляду справи без участі сторін, спеціальний процесуальний порядок витребування матеріалів третейської справи, під час розгляду справи в судовому засіданні суд встановлює наявність чи відсутності підстав для відмови у видачі дозволу на примусове виконання рішення третейського суду; спеціальній обов'язковій підставі для зупинення провадження у справі, можливості спільного розгляду заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду і заяви про його скасування та об'єднання їх в одне провадження.

Наявність підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, суд повинен з'ясувати з власної ініціативи при розгляді кожної заяви про видачу виконавчого листа, а доведення (на принципах змагальності) наявності або відсутності підстав для видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду покладено на заявника і боржника.

За результатами розгляду заяви про видачу дозволу на примусове виконання рішення третейського суду суд постановляє ухвалу про видачу або відмову у видачі дозволу на примусове виконання рішення третейського суду. Ухвала суду про відмову у видачі дозволу на примусове виконання рішення третейського суду може бути оскаржена сторонами в апеляційному порядку. Виконавчий лист не пізніше наступного дня з дня його видання вноситься до Єдиного державного реєстру виконавчих документів.

Отже, надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів та видача державним судом виконавчого документа на таке рішення є механізмом сприяння третейському судочинству з боку держави. При цьому суд не розглядає фактичну суть спору, а лише перевіряє, чи відповідає вимогам закону рішення ухвалене третейським судом.

Список використаних джерел:

1. Шепель Т. П., Чагін С. М., Колотило М. М., Болтушкіна О. В., Мустафаєва М. Д., Харченко Н. М. Третейські суди в Україні: стан розвитку, статистика, практика та перспективи. — Київ, 2018. — 52 с
2. Котвяковський Ю. О. До питання про порядок розгляду судами справ про оскарження рішень третейських судів та надання дозволу на їх примусове виконання / Ю. О. Котвяковський // Приватне та публічне право. - 2019. - № 1. - С. 46-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prpulaw_2019_1_11.
3. Стасів Н. С. Процесуальні дії суду на стадії відкриття провадження за заявами про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду / Н. С. Стасів // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. - 2015. - Вип. 14(2). - С. 36-39. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_14\(2\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_14(2)_12).

ТРАНСФОРМАЦІЯ УГІДЬ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Крамаренко А.С., студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: Н.І. Прокопенко
Сумський НАУ

Земля є неоціненним скарбом Українського народу. Впорядкування територій сільськогосподарського призначення є одним з головних завдань сучасності. Українське законодавство всіляко сприяє цьому. А саме, для раціонального використання земельних ділянок необхідно використовувати землі за своїм цільовим призначенням, згідно угіддя (рілля, сіножаті, пасовища), вносити вчасно добрива, дотримуватись сівозміни кожного року, враховувати склад ґрунтів при виборі культур. Оскільки, метою сучасних аграріїв є отримання максимального прибутку із земельних ділянок, то досить часто виникає необхідність трансформації земельних угідь. Звісно, при трансформації необхідно дослідити склад ґрунтів та визначити чи підлягає конкретна земельна ділянка трансформації.

Трансформація - це переутворення угідь, тобто переведення земель з одного виду в інший. Тобто, при таких умовах, визначається можливість трансформації, звісно ж, після певних обстежень конкретних ділянок.

Запроектована структура угідь повинна відповідати певним вимогам і розміщення на території повинно відповідати таким вимогам:

- раціональне і ефективне використання всіх земель з їх природними властивостями
- припинення ерозійних процесів та поліпшення ландшафту
- відповідність встановленої спеціалізації галузей та їх раціональне поєднання
- мінімізація затрат на транспортування і зберігання продукції без значних втрат
- створення сприятливих умов для підвищення продуктивності праці й високопродуктивного використання машинно-тракторних агрегатів
- мінімальні капітальні вкладення на освоєння нових земель і підвищення ефективності використання земель, які знаходяться в обробітку, найшвидша їх окупність

Проектування організації території виконується наступним чином:

1. Визначення земель придатні і не придатні для сільськогосподарського використання
2. виділення технологічних груп та підгруп земель
3. визначення земельних ділянок з деградованими та іншими малопродуктивними ґрунтами з метою їх подальшого використання
4. визначення ділянок, на яких необхідно провести заходи щодо захисту земель від ерозії та інших негативних факторів.

Для проведення трансформації земель (зміни угіддя, наприклад, з сіножатей у рілля), необхідно провести дослідження: вивчення природно-економічних та організаційно-господарських умов; збір, вивчення та аналіз графічних земельно-облікових, обстежувальних документів і матеріалів; польове обстеження території.

Також немало важливо врахувати природні умови. Наприклад, клімат, рельєф, ґрунтовий покрив. Забруднення землі в Україні є однією з найбільших екологічних проблем.

Стан ґрунтів може стати екологічною проблемою нашої країни. Всі ми чудово знаємо, що в Україні родючі ґрунти, але це вичерпний ресурс. І тільки від нас залежить в якому стані ґрунти будуть в нашій державі. Звісно, ж проблемою є надмірна розораність ґрунтів. В Україні господарським використанням зайнято 92% територій, розорані землі – понад 54%, в той час як у країнах Європи не перевищує 35%. Особливо розорані землі на Півдні та в Центральній Україні. Але проблемою є не так розораність, як проблема у правильному використанні та відновленні родючості ґрунтів, щоб не відбувалося зниження гумусу. Деградація чорнозему колосальними темпами також має місце бути. Якщо не дотримуватись сівозміни, а вирощувати лише вигідні культури такі як соняшник, соя, кукурудза, то отримаємо виснажені ґрунти. А виснажені ґрунти піддаються легко ерозії. Для отримання максимального врожаю необхідно вносити добрива, але в розумній кількості. Удобрення звісно треба вносити, але не обов'язково це мають бути пестициди. Клімат України значно змінюється кожного року, це відчутно. Збільшилось кількість днів із високими денними температурами. Такі хвилі можуть викликати передчасне дозрівання ярих сільськогосподарських культур і знизити їх урожайність. В Україні вже сьогодні збільшилась тривалість активної вегетації в середньому на 10 днів. До 2030 р. ймовірно продовження періоду росту і розвитку теплолюбних культур ще на 10 днів.

Враховуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що трансформація угідь важлива для правильного використання земель сільськогосподарського призначення. Але слід добре вивчити ситуацію на місцевості, врахувати клімат, рельєф, склад ґрунтів, також вивчити сучасне чинне законодавство. Що стосується відповідальності, то за факт порушення сівозміни прямої відповідальності законодавством не передбачено, але наслідки її порушення, а точніше ризики можуть бути дуже значимими.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРИХОВУВАННЯ АБО ПЕРЕКРУЧУВАННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН АБО ЗАХВОРЮВАНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Кубишкін Д.О., здобувач ступеня доктора філософії, кафедра міжнародних відносин
Науковий керівник: проф. А.М. Клочко
Сумський НАУ

В умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні своєчасне надання актуальної та повноцінної інформації про екологічний стан або захворюваність населення має важливе значення для суспільства в контексті охорони та превенції спричинення подальшої шкоди навколишньому середовищу та здоров'ю громадян.

У зв'язку з веденням воєнних дій на значній частині території України під впливом як внутрішніх так і зовнішніх загроз виникають нові види детермінант, що негативно позначаються на екологічному стані та можуть мати наслідками захворюваність населення. Поряд із злочинами проти основ національної безпеки та нагальною необхідністю посилення захисту територіальної цілісності, збереження державності, вчиненням кримінальних правопорушень проти людяності та міжнародного правопорядку, потребою забезпечення населення від наслідків війни, брак достовірної інформації, в тому числі про дійсний екологічний стан або захворюваність населення, може мати несприятливі наслідки та вплинути на соціальні настрої громадян. Необхідно зауважити, що чинний Кримінальний кодекс України⁵ (далі – КК України) містить систему кримінально-правових норм, що встановлюють кримінальну відповідальність за правопорушення проти довкілля, серед них звертаємо увагу на ст. 238 КК України «Приховування або перекручування відомостей про екологічний стан або захворюваність населення». В останні роки криміналізація відповідних суспільних відносин була зумовлена впливом пандемії COVID-19, та відповідними карантинними обмеженнями, що були встановлені на рівні держав та окремих територій для стримування розповсюдження пандемії з метою збереження здоров'я громадян.

За допомогою методів теоретичного узагальнення і порівняння (аналізу, синтезу, індукції і дедукції) виявляється можливим у перспективі провести комплексне дослідження окремих теоретичних та практичних аспектів відповідної проблематики. В умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні приховування або перекручування інформації про екологічний стан та захворюваність населення може мати несприятливі наслідки для збирання інформації та документування воєнних злочинів, вчинюваних РФ у контексті їх відмежування від діянь, що не належать до системи міжнародних кримінальних правопорушень, а вчинюються на національному рівні службовими особами. Кримінальна відповідальність, урахувавши принцип невідворотності, є одним із інструментів забезпечення об'єктивності та достовірності інформації, необхідної для прийняття рішень в умовах, ускладнених веденням агресивної війни РФ. Аналіз вибіркової даних звітності, опублікованої Офісом Генерального прокурора, дозволяє стверджувати, що статистичні показники облікованих з січня 2022 року по жовтень 2023 року кримінальних правопорушень за ст. 238 КК України є непоказовими (всього три кримінальних правопорушення), і по жодному з них рішення не прийнято⁶. При цьому було всього обліковано 4 018 та 4 367 кримінальних правопорушень проти довкілля за відповідний відрізок часу. Однак необхідно брати до уваги латентність певних видів злочинності, недосконалість статистичної звітності і той факт, що несуттєві показники зареєстрованих кримінальних правопорушень не є підставою для декриміналізації діяння, а потребують проведення ретельних наукових досліджень порядку суспільних відносин, що порушується впливом цих кримінальних правопорушень на різних етапах розвитку суспільства.

Впровадження правового режиму воєнного стану в Україні на перших погляд не суттєво вплинуло на кількісні показники зареєстрованих кримінальних проваджень за 238 КК України, а випадки їх виявлення одиничними. Разом із тим не можна ігнорувати факт, що продовжуваний воєнний стан може нести нові види загроз, наслідки від яких можуть бути непередбачуваними. Зважаючи на зростання кількості кримінальних правопорушень проти довкілля в цілому, дані статистичних показників за ст. 238 КК України свідчать про те, що у період активної фази пандемії COVID-19 відповідних кримінальних правопорушень вчинялося значно більше. Проте, навіть за умов виникнення інших видів загроз, ці кримінальні правопорушення не втратили суспільної небезпечності і періодично проявляються, тому доцільність відповідної кримінально-правової заборони не виникає сумнівів.

⁵ Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.11.2023).

⁶ Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Головна Офіс Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-zarejestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 09.11.2023).

ДЕЯКІ ПОМИЛКИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Кулібаба О. О., асп. 4 курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Ю. О. Котвяковський
Сумський НАУ

У країнах романо-германської правової системи, закон відзначається своєю важливістю у регулюванні суспільних відносин. Ця система права визначає основні права та обов'язки громадян, впливає на взаємодію між окремими особами та органами влади, а також встановлює основи функціонування суспільства в цілому. Проте, для забезпечення ефективності та справедливості цього правового регулятора, суттєвим фактором є не лише його наявність, але і якість юридичних норм, які його складають.

Оскільки закон в романо-германській правовій системі має ключове значення для регулювання суспільних відносин, вимоги до якості юридичної техніки при його написанні є особливо високими порівняно з іншими нормативно-правовими актами. Це пояснюється двома основними факторами: закони визначають основи правової системи та мають бути стійкими до змін, тому їхня якість та чіткість формулювань є критично важливими для стабільності та ефективності правового порядку. Вимагається використання однозначних термінів, послідовності структури, системності та уважного урахування можливих юридичних протиріч. Такий підхід до юридичної техніки є запорукою виконання державою обов'язку з забезпечення якості законодавства.

Доречно зазначити, що правова доктрина розглядає юридичну техніку як в широкому, так і у вузькому сенсі. Зокрема, французький учений П. Сандевуар указує, що «юридична техніка в широкому сенсі – сукупність засобів і методів, завдяки яким цілі державних органів вкладаються в русло правових норм і втілюються завдяки виконанню; у вузькому сенсі – це умови використання мови і структури юридичних міркувань, технічних прийомів, засобів і правил».

Слід зауважити, що юридична техніка складається з декількох елементів: 1) технічні засоби; 2) технічні прийоми. При цьому, серед технічних засобів вагоме місце займають юридична конструкція та термінологія.

На жаль, при внесенні змін до нормативно-правових актів трапляються непоодинокі випадки вчинення законодавцем помилок юридичної техніки.

Так, ч. 2 ст. 149 ЦПК України передбачає, що забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи.

При цьому, ч. 1 ст. 153 ЦПК України встановлює, що заява про забезпечення позову розглядається судом не пізніше двох днів з дня її надходження без повідомлення учасників справи.

Разом з тим, ч. 4 ст. 152 ЦПК України містить загальне правило, згідно з яким у разі подання заяви про забезпечення позову до подання позовної заяви заявник повинен пред'явити позов протягом десяти днів.

Таким чином, процесуальний закон передбачає для заявника право подавати заяву про забезпечення позову до пред'явлення позову та зобов'язує суд розглянути таку заяву протягом двох діб, при цьому, встановлений для заявника десятиденний строк для пред'явлення позову після подання вказаної заяви є більшим, ніж строк розгляду судом такої заяви.

Слід зазначити, що ч. 13 ст. 158 ЦПК України встановлює підстави, керуючись якими суд скасовує заходи забезпечення позову, вжиті ним до подання позовної заяви, зокрема неподання заявником відповідної позовної заяви згідно з вимогами частини третьої статті 152 цього Кодексу.

Проте, ч. 3 ст. 152 ЦПК України не містить приписів, що зобов'язують заявника, який звернувся до суду з заявою про забезпечення позову до пред'явлення позову, подати позов до суду, а визначає, що заява про забезпечення позову у справі, яка передана на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, третейського суду, подається до апеляційного суду за місцезнаходженням арбітражу, третейського суду, місцезнаходженням відповідача або його майна за вибором заявника.

Вважаємо, що законодавцем при внесенні змін до ЦПК України було фактично скопійовано положення ч. 13 ст. 145 ГПК України, які фактично дублюються за своїм змістом з ч. 13 ст. 158 ЦПК України, однак, ним не враховано те, що стаття ЦПК України, на яку посилається відсилочна норма, містить чотири частини, а не три як в ГПК України.

Наявність цієї помилки юридичної техніки підриває авторитет законодавця та свідчить про недбалість у забезпеченні якості законодавства.

Враховуючи викладене, необхідно внести зміни до п. 1 ч. 13 ст. 158 ЦПК України, в якому замість «частини третьої статті 152 цього Кодексу» слід зазначити «частину четверту статті 152 цього Кодексу», тим самим наділити суд повноваженнями скасовувати заходи забезпечення позову, які були вжиті ним до пред'явлення позову, у випадку, коли заявник не пред'явив позов до суду протягом встановленого законом строку.

СТАНОВЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ

Кутова Т. Я., студ. 5 курсу ЮФ
Гончаров В.В., ст. викладач
Сумський НАУ

Розглядаючи на кожному історичному етапі розвитку державності, формування управлінської функції земельними ресурсами ми бачимо динаміку розвитку, яка впливає із економічних та соціальних напрямків становлення суспільства. Розвиток управління земельними ресурсами з переходом до незалежного від колишніх радянських часів першочергово базувалось на принципах радянської системи.

Бистрий перехід на той час, особливо для селянства, був не бажаний так-як у свідомості людей осталися попередні фактори управління земельними відносинами. Вказана ностальгія по минулому суттєво вплинула на проведення земельної реформи в державі і, як наслідок вчений Третяк А. М. вказує на повільний стан в проведенні земельної реформи, де повинна була закріпитися власність на землю громадянам [1].

Реформування земельних відносин розпочалося у 1991 році і мало на меті кардинальний перерозподіл форм власності на земельний ресурс держави для становлення ринкової економіки. Розглядаючи в цей період діяльність управління земельними ресурсами можна виділити основні здобутки:

- проведена ліквідація державної монополізації земельного фонду. В цей період відбулася реорганізація більш, як 10 тисяч колгоспів та радгоспів;
- із земель, які належали державі, її отримали майже 42 тисячі фермерських господарств, а більше 11 мільйонів громадян стали власниками приватних господарств;
- відбулося формування нових ринкових стосунків в господарствах різних форм власності, а в правовому полі щодо земельних ділянок запрацювали нові види правочинів, які до цього на практиці не використовувались.

Наступним етапом земельної реформи слід вважати президентський указ, яким було запроваджено напрямки реформи на п'ять років до 2005 р. де визначено основні завдання по її здійсненню: це раціональне та ефективне землекористування; створення інвестиційної привабливості в аграрному секторі; забезпечення розмежування владних повноважень територіальних громад від органів держави. Основною ціллю указу було створення ефективного управління по регулюванню земельних відносин, але поставлені цілі на цьому етапі в повному обсязі не були здійснені [2].

Послідуючий етап земельної реформи вніс значні зміни в регулювання земельних відносин де управлінню земельними ресурсами було поставлено вирішення значних задач:

- на законодавчому рівні здійснити врегулювання норм земельного кодексу України;
- створення правового механізму щодо забезпечення прав власності громадян на земельні частки (паї);
- проведення впорядкування територій населених пунктів по розмежуванню земель державної і комунальної власності;
- забезпечення розвитку інфраструктури ринку земель несільськогосподарського призначення та запровадження іпотечного кредитування в земельних відносинах;
- по всій території України проведення землевпорядкування, встановлення грошової оцінки та меж населених пунктів.

Аналізуючи підсумки цього періоду земельної реформи можна зробити висновки, що управління земельними ресурсами не реалізували в повній мірі заплановані заходи. Не було досягнуто формування системи земельного законодавства. Проблеми раціонального використання та охорони земель зазнали подальшої руйнації.

Література:

- 1.Третяк А.М., Третяк В.М., Третяк Н.А. Земельна реформа в Україні: тенденції та наслідки у контексті якості життя і безпеки населення. Монографія / за заг. наук. ред. А.М. Третяка. Херсон, Грінв Д.С. 2017. С.27-30.
2. Про основні напрямки земельної реформи в Україні на 2001-2005 роки. Указ Президента України від 30.05.2001 р. № 372/2001. Редакція 05.12.2009 р. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/228117___228182 (дата звернення: 30.11.2022).

СТРУКТУРА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ: РІЗНОМАНІТТЯ НАУКОВИХ ПОЗИЦІЙ

Лаврик Н.О., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.А. Бондар
Сумський НАУ

Ще у ХХ ст. з появою терміну «правова система», виникла необхідність формування такої юридичної конструкції, як «структура правової системи», яка б охоплювала всі правові явища, правову реальність та системно характеризувала внутрішні та зовнішні відносини. Безумовно, що методологія базується на застосуванні системного підходу до аналізу правових явищ. При системному підході об'єкт розглядається як складне, багатогранне явище, що складається з різноманітних елементів, зв'язки між якими утворюють відносно стійку структуру і гарантують її цілісність і, як наслідок, поява різноманітних концепцій щодо структури правової системи, що стало метою нашої наукової розвідки.

Структура правової системи країни визначається різноманітними факторами, такими як історичні, культурні, політичні, економічні та соціальні умови. Наукові позиції, які формують правову систему, можуть бути різноманітними і залежати від підходу, прийнятого дослідниками права, отже зупинимось на окремих з них.

Рене Давид, відомий французький компаративіст, визначає основу існування національної правової системи як структурний зв'язок норм, термінів, що використовуються в нормах, засобів визначення норм та узгодженості між нормами. Таким чином, правова система не змінюється одним розчерком пера від самих норм, а складається з фіксованих структур, згаданих вище. Тому, коли Рене Давид класифікував правові системи, він насамперед зосереджувався на цих стабільних елементах, а не на змісті норм. Зокрема, він виділяв два основних критерія – ідеологію та юридичну техніку [4].

Американський компаративіст Крістофер Осаке, обґрунтовував, що компонентами національної правової системи є історія права, матеріальне право, процесуальне право, загальна теорія права (філософія права), міжнародне право, правовий стиль, правова культура та інфраструктура права, яка включає юридичну освіту, систему професійної підготовки юристів, структуру юридичної професії [3]. Таким чином, можна стверджувати, що правова система існує при таких умовах, як наявність законів, установ, які забезпечують застосування та реалізацію законів та наявність правового стилю, який включає достатньо широкий спектр компонентів, таких як структура права, джерела права, юридичні фікції, відношення до правового формалізму, форму правового мислення, історичну спадщину, тлумачення норм права та юридичну техніку.

Правник-науковець Д. Лук'янов, не заперечуючи, що правова система складається з різноманітних елементів, головним називає право, навколо та для сприяння реалізації якого формуються всі інші статичні та динамічні елементи цієї системи. Він групує всі елементи правової системи у підсистеми, які утворюють наступні складові: інституціональну, нормативну, ідеологічну, функціональну, інфраструктурну та результативну [2].

Професор В. Сухонос елементи правової системи компонує по рівнях, до яких він відносить суб'єктивний, інтелектуально-психологічний, нормативно-регулятивний, організаційний та соціальний, а з зазначених рівнів виділяє підсистеми структури правової системи, як інституціональну, нормативну, функціональну, ідеологічну та комунікативну [5, с. 403].

Група науковців під керівництвом М. Кельмана, розглядає правову систему як цілісний комплекс правових явищ, який зумовлений об'єктивними закономірностями розвитку суспільства, усвідомлений і постійно відтворюваний людьми та їх організаціями (державою) і який використовується ними для досягнення своїх цілей, а структуру складають динамічні та статичні елементи. До динамічних елементів відносять правотворчість, правореалізацію, юридичну практику та правові відносини. До статичних – систему права, систему законодавства, правові принципи, правову культуру, юридичні установи, юридичну техніку, юридичні терміни та правову політику [1, с. 143-144].

Отже, ці наукові позиції можуть бути по-різному поєднані в різних правових системах країн, в залежності від історичних, культурних та політичних умов. Це призводить до різноманітності правових систем у світі, яка відображає різноманітність наукових підходів до права в цілому та структури правової системи.

Список використаних джерел

1. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Сушицька Н.В. Теорія держави і права (схеми, таблиці, поняття): навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 148 с.
2. Лук'янов Д. В. Релігійні правові системи в сучасному світі: монографія. Харків: Право, 2015. 352 с.
3. Осаке К. Сравнительное правоведение в схемах: Общая и Особенная части. Москва: Дело, 2002. 464 с.
4. Рене Давид. Основные правовые системы современности. URL: <http://dot.kostacademy.kz/bible/files/24885131.pdf> (дата звернення: 28.10.2023)
5. Сухонос В.В. Теорія держави та права: навчальний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. 536 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ: ЗАРУБІЖНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ВІТЧИЗНЯНІ ОСОБЛИВОСТІ

Либань О. О., студ. 4 курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.О. Петрова
Сумський НАУ

Організаційно-правове забезпечення продовольчої безпеки набуло особливої актуалізації з повномасштабним вторгненням Російської Федерації. Таке питання стало гострим, особливо в місцях бойових зіткнень, де знищується аграрний сектор та вся інфраструктура, а також на окупованих територіях, де внаслідок відсутності української влади з'являються неконтрольовані ситуації з доступністю та якістю харчових продуктів. Також не є виключенням й інші території, де відсутня лінія фронту, але є велика кількість внутрішньо переміщених осіб. Руйнування транспортних зв'язків, українських портів, проблеми з функціонуванням зернового коридору, труднощі експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції, все це є актуальними питаннями продовольчої безпеки, особливо під час воєнного стану, що потребують негайного вирішення, як на локальному, так і на міжнародному рівні. Питання продовольчої безпеки в Україні досліджували вітчизняні науковці та практики, зокрема: Н. Багай, О. Батигіна, Н. Волченко, Т. Курман, А. Статівка, Н. Титова, О. Ульяновченко, О. Пашенко, В. Уркевич та інші. Так, вже тривалий час вітчизняні вчені звертають увагу на відсутність Закону України «Про продовольчу безпеку», який би здійснив комплексне, системне регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення всіх складників продовольчої безпеки в нашій державі. Цілком погоджуємося щодо важливості прийняття зазначеного нормативно-правового акту. Адже враховуючи те, що Україна є одним із найбільших експортерів сільськогосподарської продукції в Європі та світі [1], розробка власних правових орієнтирів є необхідною складовою організаційно-правового забезпечення продовольчої безпеки. В зарубіжних державах спостерігаємо високий рівень орієнтованості на посилення правового забезпечення сфери продовольчої безпеки. Прикладом правового забезпечення продовольчої безпеки є Закон «Про сільське господарство Німеччини» (1955 рік), Закон про продовольчу безпеку США (The Food Security Act, 1985), Закон «Про забезпечення стабільності сільськогосподарського виробництва» у Франції, наведені закони мають спільне на меті підтримувати аграрний сектор тим самим створюючи необхідну безпеку в доступній та якісній їжі. Разом з тим, слід також звернути увагу на нові світові тенденції розвитку аграрної сфери, зокрема, на засадах сталості. Не можливо, не врахувати 17 Глобальних Цілей сталого розвитку, проголошені Генеральною асамблеєю ООН [2], що мають на меті серед іншого подолання бідності, голоду, нерівності, захист планети та майбутнє покоління. Указ Президента України Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року [3] враховує Глобальні Цілі сталого розвитку та орієнтує на забезпечення їх дотримання. Згідно з даними GFSI (Global Food Security Index) Україна, станом на 2022 рік, має 71 місце в рейтингу зі 113 країн, згідно з наступними критеріями: Цінова доступність продовольства (Affordability) – 65-е місце (66,6 бала); Фізична доступність (наявність) (Availability) – 93-е місце (48,1 бала); Якість та безпека (Quality and Safety) – 52-е місце (71,3 бала); Стійкість і адаптація (Sustainability and Adaptation) – 94-е місце (43,5 бали) [4]. Порівнюючи з рейтингом попереднього року, зазначимо, що Україна у 2021 році розміщувалася на 58 місці. Тобто, відмічаємо суттєве зниження в рейтингу саме по критеріях «стійкість та адаптація» та «фізична доступність (наявність)». Безумовно, Україна зіткнулася вперше з викликом такого масштабу в новітній історії, що стосується насамперед військової агресії з боку Російської Федерації, що є, на наш погляд, основним негативним фактором, що впливає на зниження рівня продовольчої безпеки. Окупант знищує аграрний сектор країни, тим самим підриваючи продовольчу безпеку нашої держави. Разом з тим, інші виклики, що постають перед Україною – наближення вітчизняного законодавства до Європейського Союзу спонукає до активізації удосконалення законодавства з врахуванням актуальних тенденцій сталого розвитку аграрної сфери. Таким чином, з огляду на наведені документи та статистичні дослідження, напрямком удосконалення правового регулювання продовольчої безпеки являється посилення таких критеріїв, як сталість та адаптація, фізична наявність продовольчих запасів.

Отже, враховуючи світові тенденції сталого розвитку аграрної сфери, пропонуємо врахувати Цілі сталого розвитку під час створення та прийняття Закону України «Про продовольчу безпеку».

Література:

1. Ukrinform. Україна залишається одним із найважливіших аграрних експортерів до ЄС - Єврокомісія. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3753033-ukraina-zalisaetsa-odnim-iz-najvazlivisih-agrarnih-eksporteriv-do-es-evrokomisija.html>.
2. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement>
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
4. Global Food Security Index (GFSI). Economist Impact. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/explore-countries>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ КРЕДИТУ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Литвиненко О., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент В.В. Стрельник
Сумський НАУ

У сучасному світі розвиток стрімко йде вгору, це стосується усіх сфер життя людини. Кожен для себе та своєї родини прагне до підвищення рівня якості життя в цілому, аби почувати себе впевнено та стабільно. Не завжди фінансове становище громадян може відповідати їхнім потребам і бажанням, а швидкий ріст цін дуже впливає на життя та фінансове становище.

До початку введення воєнного стану населення активно вступало у кредитні відносини, зокрема для забезпечення себе та свою родину комфортним житлом; на купівлю техніки чи транспорту; розвитку та початку бізнесу і багато чого іншого. Через початок повномасштабного вторгнення, близько 53% українців втратили роботу та, відповідно, можливість платити за кредитом. На сьогоднішній день дуже складно передбачити та тримати стабільним своє фінансове становище. Проте, заважаючи на теперішні обставини, громадяни звертаються до кредитних установ, продовжують свої відносини із банками, зокрема початі до введення воєнного стану.

Для запобігання проблем у сфері кредитних відносин потрібне чітке регулювання питань кредитних зобов'язань, що відповідатимуть сучасності та прагнуть до покращення сфери цих відносин в цілому. Законодавство щодо регулювання питань кредиту повинне реагувати на зміни, що відбуваються в економіці та постійно змінюватись та удосконалюватись.

У зв'язку із введенням воєнного стану на території України та різкою зміною економічного становища держави, більшість позичальників не в змозі виконати свої зобов'язання за кредитом вчасно та якісно. Держава передбачила дані обставини та адаптувала законодавство під теперішню ситуацію. Так, нормативно-правовим актом передбачено, що на період дії воєнного стану та у 30-ти денний строк після його припинення або скасування позичальник не буде нести відповідальності перед кредитором, а саме: скасована сплата неустойки (штраф або пеня) за прострочення зобов'язань за кредитом; забороняється зміна кредитної ставки, окрім випадків, коли процентна ставка змінювана за договором. Проте, кредитор залишається вправі не скасовувати кредитну ставку. Слід зауважити, що для кредитного договору введення воєнного стану-є форс-мажорною обставиною. Проте, дане положення не означає, що позичальник не повинен платити кредит взагалі. Між несплатою кредиту або неможливістю його сплати повинен та обставиною форс мажору повинен бути зв'язок, а обставини мають бути форс мажорними для конкретного випадку. Тягар доведення даних обставин суди покладають на позичальника.

Разом з цим, законодавець звільняє позичальника від сплати кредиту, предметом якого є нерухоме майно, якщо воно було знищено внаслідок бойових дій, а його ремонт є неможливим або недоцільним.

На період воєнного стану, а також протягом 30-ти днів після його припинення чи скасування, деякі споживчі кредити підлягають обов'язковій реструктуризації, згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей нарахування процентів за споживчими кредитами під час воєнного стану та удосконалення державного регулювання у сфері фінансових послуг», за наявності певних умов, а саме: договір не забезпечено заставою/іпотекою; немає судового рішення, що набрало законної сили з приводу даного договору або виконавчого провадження відповідно; місце проживання боржника є територією на якій ведуться або велися бойові дії, або ця територія є тимчасово окупованою, а також позичальник одночасно відповідає наступним критеріям: станом на день набрання чинності вищевказаного нормативно-правового акта, а також на дату подання заяви у боржника наявне невиконане грошове зобов'язання, проте одночасно у споживача станом на 23 лютого 2022 року відсутнє прострочене грошове зобов'язання, яке він був зобов'язаний сплатити не пізніше 23 лютого 2022 року. Додатково, єдиним джерелом доходу споживача мають бути благодійна, соціальна та державна допомоги, або споживач є батьком чи матір'ю багатодітної сім'ї, що отримує субсидію, або споживач чи член його сім'ї має інвалідність внаслідок війни, а сукупний дохід сім'ї, у тому числі і споживача, нарахований за 3 місяці до подання відповідної заяви, не перевищує двох мінімальних заробітних плат.

До того ж, НБУ повідомив про те, що стало можливим введення так званих «кредитних канікул». Проте, щодо цього є чимало незрозумілостей з боку населення: деякі вважають їх за скасування «тіла кредиту» та відсотків за ним; інші-думають, що це обов'язкова процедура у період воєнного стану. Попри це, «кредитні канікули»- це добровільна процедура банку, який за власною ініціативою може призупинити сплату боргу на певний час. Тобто, якщо позичальник вважає, що не в змозі на даний момент виконати свої зобов'язання, він може звернутися із проханням відтермінувати сплату свого боргу, але за згоди банку. Слід зауважити, що деякі банки вже йдуть назустріч позичальникам та пропонують таку процедуру самостійно.

Пільги за кредитними зобов'язаннями діють для військовослужбовців з початку й до закінчення особливого періоду. А для резервістів і військовозобов'язаних — з моменту призову під час мобілізації й до закінчення особливого періоду. До таких пільг належать: звільнення від сплати процентів, штрафів/пені за кредитним договором перед підприємствами та установами всіх форм власності, у тому числі перед фізичними особами. Для отримання даної пільги військовослужбовцям потрібно звернутися до тої установи, із якою виникли договірні відносини та письмово повідомити її про проходження військової служби та надати відповідні документи.

ПРОБЛЕМАТИКА В СФЕРІ ТРУДОВОГО ЗАКОГДАВСТВА ЩОДО НЕЗАДЕКЛАРОВАНОЇ ПРАЦІ

Литюга А.Г. студ. 2 м. курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент М. Ю. Кузнецова
Сумський НАУ

Незадекларована праця є важливим питанням у всьому світі, так як вона здійснює суттєвий вплив на економіку держави. Незадекларована праця є складним явищем, яке впливає на ринок праці, системи соціального забезпечення та оподаткування, а також на статус окремих осіб.

Незадекларована праця – це законна оплачувана діяльність, яка повністю або частково не оформлена відповідно до вимог законодавства..

В Україні статистика Державної служби зайнятості, показує, що від початку 2023 року кількість безробітних у два рази більша за кількість відкритих вакансій, а саме на 1 січня 2023 р., статус безробітного мали 186,5 тис. осіб за наявності 21,2 тис. одиниць вакансій. Окрім того, не всі безробітні зареєстровані у державній службі зайнятості. За оцінками Міністерства економіки, на початку 2023 р. чисельність безробітних становила 2,6 млн осіб. Рівень безробіття станом на початок року становить близько 20%, але повномасштабна війна унеможлиблює встановити точну статистику в цьому питанні [1].

Найбільш суттєвими причинами незадекларованої праці є: бажання заробляти більше, легкість в пошуку роботи, та ухилення від сплати податків. Але як би то парадоксально не було незадекларована праця – присутня в секторах, які є трудомісткими та з низькими прибутками, такими як сільське господарство, будівництво, роздрібна торгівля, громадське харчування та побутове обслуговування.

Це явище негативно впливає на розвиток економіки країни, життєвий рівень людей. Незадекларована праця не тільки обмежує можливості держави проводити сучасну соціальну політику у сферах освіти, охорони здоров'я, розвитку професійних навичок, зайнятості, соціального захисту та пенсійного забезпечення, а також позбавляє додаткового та необхідного фінансування Збройних Сил України особливо в теперешній вкрай складний час. Вона створює недобросовісну конкуренцію щодо тих суб'єктів господарювання, які повністю забезпечують виконання зобов'язань щодо сплати податків, охорони праці і соціального забезпечення працівників. Окрім того, незадекларована праця дає роботодавцям необмежені можливості тиску на працівників.

Для боротьби з незадекларованою працею слід залучати органи чи установи, які в своїй роботі будуть застосовувати, як санкції, так і стимули. Для цього може бути залучено багато органів, а саме: інспекції з охорони праці, органи соціального захисту чи податкові органи, поліція або профспілкові організації, в компетенції яких входить, здійснювати контроль за додержанням законодавства про працю. Тобто, має бути тісна співпраця та потрібні узгоджені дії. Наприклад, доречно було б розробити бази даних про компанії чи роботодавців, які, як виявлено, використовують незадекларовану працю. Такі бази даних повинні бути доступні установам, які займаються ринком праці, соціальним забезпеченням і податковим контролем.

Для подальшої роботи варто запозичити практику Європейського союзу по роботі з незадекларованою працею. Наприклад обмінюватись практиками або організувати процеси взаємного навчання. Європейський союз розробив для себе структуру «Європейська платформа боротьби з незадекларованою працею». Дана платформа займається боротьбою з незадекларованою працею, підтримує діяльність Органу боротьби з недекларованою працею. Вона зміцнює співпрацю між відповідними органами держав-членів та іншими заінтересованими сторонами з метою більш ефективної та дієвої боротьби з недекларованою діяльністю за повного дотримання національних компетенцій та процедур. Дана структура щороку передбачає проведення семінарів-платформ та тематичних оглядових семінарів, а також подальших та ознайомлювальних візитів, обмінів персоналом, проектів взаємодопомоги та діалогів щодо взаємного навчання з метою сприяння нарощуванню потенціалу та обміну досвідом між державами-членами. Для України це було б непоганим досвідом співпраці для удосконалення, як законодавства так і для роботи відповідних структур.

Список використаних джерел:

1. Інспекції праці - нагальна потреба України. Соціальний Рух. URL: <https://rev.org.ua/inspekci%D1%97-praci-nagalna-potreba-ukra%D1%97ni/>.

ГРОШОВА ОЦІНКА ЗЕМЕЛЬ

Лубинець Д.В., студ. 1 м курсу ЮФ
Науковий керівник: О.М. Канівець
Сумський НАУ

Грошова оцінка землі є важливим інструментом визначення її ринкової вартості та забезпечення ефективного використання земельних ресурсів. Грошова оцінка земель - це процес визначення ринкової вартості земельної ділянки у грошовому еквіваленті. Даний процес може здійснюватися з різних причин, включаючи продаж, купівлю, поділу майна, оренду, успадкування та оподаткування.

Оцінка землі може здійснюватися різними способами, залежно від мети оцінки, характеристик та умов земельної ділянки. Найбільш поширеними методами оцінки землі є порівняльний, дохідний та витратний методи. При оцінці земельних ділянок враховуються фактори, які можуть вплинути на ринкову вартість земельної ділянки, такі як місцерозташування, розмір і форма ділянки, площа забудови, особливості ландшафту, природні ресурси в межах ділянки та їх якість, наявність комунікацій та ступінь розвитку інфраструктури.

Ціна на землю, як правило, визначається низкою факторів, включаючи рівень попиту на землю, рівень конкуренції між покупцями, процентні ставки та економічні умови. Крім того, земля може мати різну цінність, наприклад, для сільськогосподарського, промислового, комерційного або житлового використання.

Грошова оцінка земель поділяється на експертну і нормативну. Експертна грошова оцінка - оцінка вартості ділянки, яка проводиться професійним експертом, що має необхідні знання та досвід у галузі оцінки майна. Нормативна грошова оцінка земель - це оцінка вартості землі, яка здійснюється згідно з встановленими законодавством нормами та стандартами. Нормативна оцінка землі базується на загально визначених методах та стандартах оцінки майна, які встановлені відповідними органами держави. Оцінка проводиться з урахуванням різних факторів, таких як місцезнаходження ділянки, її розмір, призначення та стан ґрунту, ринкова вартість землі в даному регіоні та інші чинники. [1].

Щороку в Україні проводиться індексація нормативної грошової оцінки угідь в якій встановлюються нові коефіцієнти. Коефіцієнти визначаються на основі рівня споживчих цін у поточному році, а оскільки у 2022 році рівень споживчих цін зростає до 126,6%, а потім перевищує 115%, індекс використовує значення 115. Тому на 2022 рік визначено коефіцієнти 1,0 та 1,15 для земель сільськогосподарського призначення та земель населених пунктів та інших земель несільськогосподарського призначення відповідно. [2].

Грошова оцінка земель грає важливу роль у відкритті ринку землі в Україні. Відкриттям ринку землі в Україні передбачається, що земля може бути продана чи орендована на ринкових засадах, тобто за ринковою ціною, яка визначається грошовою оцінкою відповідно. Введення ринку землі передбачає необхідність оцінки ринкової вартості землі, що дозволить встановлювати адекватну ціну при здійсненні земельних операцій. [3].

Грошова оцінка земель є дуже важливою в контексті відкриття ринку землі в Україні. Ринок землі є складним інститутом, який вимагає належного регулювання та контролю. Грошова оцінка земель може допомогти встановити реальну вартість земельних ділянок та запобігти їх недооцінці або переоцінці, що може призвести до недобросовісної конкуренції на ринку та незаконної або несправедливого розподілу земельних ресурсів.

Україна веде процес реформування ринку землі, який включає в себе відкриття ринку землі для продажу та купівлі. Грошова оцінка земель є необхідним елементом цього процесу, який може допомогти забезпечити чесні та прозорі умови на ринку та зменшити можливість корупції.

Список використаної літератури:

1. Офіційний сайт Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15#Text>
2. Офіційний сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру URL: <https://land.gov.ua/pro-indeksatsiui-normativnoi-hroshovoi-otsinky-zemel-za-2022-rik/>
3. Офіційний сайт AgroPolit URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/890-rinok-silskogospodarskoyi-zemli-v-ukrayini-scho-maye-znati-vlasnik-payu-pokupets-prodavets-zemli-ta-orendar>

LABOUR RELATIONS IN CANADA, THE POSSIBILITIES OF THE UKRAINIAN IMMIGRANTS

Meleshko V.S., stud. 4th course LF, specialty “International Law”
Scientific supervisor: PhD, associate prof. Klietsova N. V.
Sumy NAU

Canada has a strong and diverse labor market, with a wide range of industries and occupations to choose from. The Canadian government is committed to promoting a fair and equitable workplace for all workers, and has a number of laws and regulations in place to protect workers' rights. The Canada Labour Code is a key piece of legislation governing labour in Canada. It applies to federally regulated industries, such as transportation, banking, and telecommunications. The Canada Labour Code sets out minimum standards for wages, hours of work, vacations, and other benefits. It also protects workers' rights to freedom of association and collective bargaining. It provides benefits to unemployed workers, workers who are sick or injured, and workers who are taking parental leave. The Canadian government also has a number of programs and services in place to help immigrants find employment. These include Job Bank, a free online job board that lists job openings from across Canada, and the Canada Job Centre Network, a network of employment centers that provide job search assistance, career counselling, and other services to job seekers. The government also offers language training programs to help immigrants improve their English or French language skills [1].

Federal Mediation and Conciliation Service is the main way of solving labour disputes in Canada. Solving of disputes starts with collective bargaining process, as result this process leads to five possible ends, such as: A notice of dispute - should be a special written notification, which is provided by the Minister of Labour. This notice has got the final statement that both sides of the dispute have been exhausted their approaches of mediation process concerning concluding, renewing or revising a collective agreement. Thus, the neutral party demanded. Conciliation is used when the employer and employees are not able to gain common solution and negotiations are the vary process that helps to renew the collective agreement. Here the vital roles belong to the Minister of Labour. This body could make the appointment for the conciliation officer. Special words should be said about Mediation. This process is provided by the procedures under the legislation, such as Canada Labour Code. How can be done the maintenance of activities? It could be provided thanks to the agreement concluded by the employer and the trade union. This document confirms that in case of any lockout or any strike, the supply of services as well as the operation of facilities or production of goods which are necessarily having to be continued to prevent an immediate and danger to the safety or health of the public. And finally, strike could be interpreted as the advanced written notice that has to be given by the union to the employer. This notice indicates the date and time when the strike will be held. A lockout notice is an advanced written notice that is obligatory should be prepared by the employer to the union defining definite date and time on which a lockout will start [2].

The Canadian government has also taken a number of steps to help Ukrainian immigrants who have fled the war in Ukraine. These steps include: The Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel: The Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel allows Ukrainian nationals to come to Canada as temporary residents for up to three years. The Canada-Ukraine Open Work Permit: The Canada-Ukraine Open Work Permit allows Ukrainian nationals who have been granted temporary resident status under the Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel to work in any occupation in Canada. Thus, Ukrainian immigrants have a wide range of possibilities in Canada. They can work in any industry or occupation, and they can start their own businesses. Ukrainian immigrants are also eligible for a number of government programs and services, such as language training and employment assistance. Here are some specific examples of possibilities for Ukrainian immigrants in Canada: Firstly, healthcare: Canada has a universal healthcare system, which means that all Canadians have access to healthcare regardless of their income or employment status. Ukrainian immigrants who come to Canada are eligible for healthcare coverage as soon as they arrive. Secondly, education: Canada has a world-class education system. Ukrainian immigrants who come to Canada are eligible for public education, and they can also attend private schools or universities. Thirdly, employment: Canada has a strong and diverse labour market, and there are many job opportunities available for Ukrainian immigrants. Ukrainian immigrants can work in any industry or occupation, and they can start their own businesses. Fourthly, social benefits: Canada has a number of social benefits programs in place to help low-income Canadians. Ukrainian immigrants who come to Canada may be eligible for social benefits, such as the Canada Child Benefit and the Guaranteed Income Supplement [2].

To sum up, we have to realize that Canada is a welcoming country with a strong and diverse labour market. Ukrainian immigrants who come to Canada have a wide range of possibilities, including access to healthcare, education, employment, and social benefits. The Canadian government is committed to helping Ukrainian immigrants succeed in Canada.

Bibliography:

1. Canada Labor Code URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/l-2/> (date of access: 31.10.2023)
2. Collective Bargaining – Labour Program URL: <https://www.canada.ca/en/employment-social-development/services/labour-relations/collective-bargaining.html> (date of access: 01.11.2023)

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Мельник В.В., аспірант кафедри адміністративного та інформаційного права
Науковий керівник: проф. І.В. Арістова
Сумський НАУ

Україна, рухаючись шляхом європейської інтеграції та розвитку громадянського суспільства, стикається з важливими викликами через ведення збройного конфлікту. Введення режиму воєнного стану призводить до обмеження нормального функціонування різних інституцій, включаючи Центри надання адміністративних послуг (далі - ЦНАП), які відіграють важливу роль у наданні громадянам адміністративних послуг. Сучасна система надання адміністративних послуг є результатом довгострокової послідовної праці. Особливо слід відзначити розгалужену мережу ЦНАП та високий рівень задоволеності споживачів після отримання послуг. В умовах збройного конфлікту, особливо на сході та півдні країни, де існує загроза життю та здоров'ю громадян, діяльність ЦНАП набуває особливого значення для надання адміністративних послуг населенню.

Однією з важливих передумов для відновлення та нормального функціонування економіки України в умовах воєнного стану є покращення та розвиток сфери послуг. Забезпечення зручних та доступних умов для надання адміністративних послуг повинно бути основною метою органів публічної адміністрації в Україні. Незважаючи на те, що на початку війни надання адміністративних послуг деякий час було неможливим через закриття державних реєстрів, ЦНАП у різних містах України не припиняли свою роботу і працювали в різних форматах, щоб надавати допомогу громадянам.

Умови воєнного стану створюють низку викликів, які впливають на функціонування ЦНАП та доступ громадян до цих послуг. У першу чергу, це стосується забезпечення безпеки. Умови воєнного стану становлять загрозу для безпеки як працівників, так і відвідувачів ЦНАП. Забезпечення безпеки стає важливим завданням для цих установ, і це може вимагати змін у графіку роботи, впровадження додаткових заходів безпеки та обмежень у доступі до приміщень. Другий аспект - це збереження документації. Умови воєнного стану можуть призвести до руйнування або втрати важливої документації, необхідної для надання адміністративних послуг. ЦНАП повинні розробити системи резервного зберігання та захисту документів від можливих ризиків. Нарешті, третій аспект полягає в забезпеченні доступності послуг. Збройний конфлікт може вплинути на можливість громадян отримати адміністративні послуги. Тому ЦНАП мають розглядати можливості надання послуг дистанційно через електронні платформи та інші інноваційні засоби, щоб забезпечити доступ до послуг у найбільш ефективний спосіб.

Варто відмітити важливість для ефективного функціонування ЦНАП прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації мережі та функціонування центрів надання адміністративних послуг та удосконалення доступу до адміністративних послуг, які надаються в електронній формі» [1]. Зокрема це сприяє активній децентралізації процесів надання адміністративних послуг у державі та покращенню якості цих послуг. Також з'ясовано значення для забезпечення завершення реформ у сфері адміністративних послуг Закону України «Про адміністративну процедуру», який набуває чинності 15 грудня 2023 року [2].

Акцентовано увагу на необхідності розробки та впровадження довгострокової стратегії щодо цифрової трансформації та цифровізації, яка є одним із найважливіших кроків у процесі реформування сфери адміністративних послуг, оскільки стратегія сприятиме створенню прозорої комунікації, гнучкості між інститутами громадянського суспільства та владою. Встановлено, що ЦНАП можуть відігравати роль цифрових посередників у наданні електронних послуг, що сприяє розширенню доступу до них з урахуванням в їх діяльності принципів адміністративних процедур.

Для забезпечення ефективного функціонування ЦНАП в умовах воєнного стану, вважаємо, необхідно вжити наступних заходів: розробити та впровадити плани безпеки для працівників та відвідувачів ЦНАП; визначити резервні приміщення для надання послуг у разі необхідності; розробити та впровадити систему резервного зберігання документів, включаючи їхню електронну копіювання та зберігання в захищених областях; розглянути можливість впровадження електронних послуг та систем онлайн-запису для громадян, які не можуть відвідати ЦНАП особисто через обставини воєнного стану.

Таким чином, умови воєнного стану в Україні мають великий вплив на функціонування ЦНАП, оскільки ставлять перед ними великі виклики в організаційно-правовому аспекті, вимагаючи змін та адаптації їх діяльності для забезпечення безпеки та надання адміністративних послуг громадянам в умовах конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації мережі та функціонування центрів надання адміністративних послуг та удосконалення доступу до адміністративних послуг, які надаються в електронній формі: Закон України від 03 лист. 2020 р. № 943-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/943-20#Text>.
2. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ

Мироненко А.Б., студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: А.В. Шульженко
Сумський НАУ

Здійснення кримінального судочинства в умовах сьогодення вимагає постійного використання спеціальних знань в першу чергу захисників на тому рівні, який необхідний для з'ясування окремих фактів та обставин, що мають надважливе правове значення. Створення правильної стратегії захисту та ефективний захист прав обвинуваченого неможливі без використання спеціальних знань.

Для захисту обвинуваченого необхідно мати знання з різних галузей права, таких як кримінальна психологія, кримінальна техніка, криміналістика та багато інших. Використання таких знань допомагає адвокатам та іншим представникам сторони захисту ефективніше захищати своїх клієнтів та забезпечувати справедливість у кримінальному процесі.

Крім того, знання спеціальних технік та методів дослідження може допомогти стороні захисту розкрити недоліки у дослідженні доказів, заперечити певні обставини та довести невинність свого клієнта. У такий спосіб, використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві стороною захисту може мати вирішальне значення для успіху захисту та забезпечення справедливості.

Незважаючи на достатній напрацьований науковий і практичний потенціал, зміст поняття «спеціальні знання» у правовій науці тлумачиться досить неоднозначно.

Більшість дослідників стверджує, що термін "спеціальні знання" означає знання, які не є загальнодоступними і не є відомими більшості людей. Ці знання характерні лише для певних категорій осіб, які мають спеціалізовані знання в конкретній галузі науки або професійній діяльності.

За широким науковим тлумаченням, спеціальні знання визначаються як результат оволодіння людиною певними розширеними рівнями знань та навичок у певній професії або спеціальності.

В діяльності захисника значну частину займають функції захисту в кримінальному провадженні, які включають представлення інтересів сторони захисту - підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, і здійснюються в рамках особистого процесуального статусу захисника.

Розуміння спеціальних знань є надзвичайно важливим для їх застосування у необхідних випадках, які виникають у судочинстві. Для повного розуміння та дослідження необхідно надати визначення спеціальних знань як у науковому, так і в процесуальному значеннях. Це дозволить чітко конкретизувати їх використання та допустимість у судочинстві та забезпечить прийняття законних юридичних рішень.

Щоб забезпечити правильність та справедливість рішення у справі, необхідно мати повний та ґрунтовний доказовий матеріал, на якому базуються окремі процесуальні рішення та фінальний висновок по всій справі. Крім того, зміцненню результативності та ефективності доказування сприяє використання не лише слідчими та прокурорами спеціальних умінь, але й захисником знань спеціаліста, які необхідні для достатньої та правильної оцінки фактів та обставин справи.

Для ефективного розгляду процесу важливо, щоб сторони представляли протилежні аргументи, підкріплені доказами, формулювали різні позиції, виконували необхідні процесуальні дії та інтерпретували докази з позиції власної сторони. Також важливо передбачати можливе розгортання подальших подій процесу та обирати конкретну стратегію обвинувачення або захисту.

Один зі складників успішної стратегії захисту - використання адвокатом можливостей, що надаються кримінально-процесуальним законом, у тому числі допомоги спеціалістів з різних галузей науки, техніки, мистецтва та власних спеціальних знань. Використання таких знань допомагає правильно збирати, перевіряти та оцінювати докази, формуючи потужний доказовий фундамент для суб'єктів процесу.

Таким чином, застосування адвокатом спеціальних знань є важливою складовою правової практики. Використання допомоги спеціалістів різних галузей знань може значно підвищити якість збору, перевірки та оцінки доказів, а також стати важливим фактором для формування потужного доказового фундаменту суб'єктів процесу. Враховуючи складність сучасного кримінального процесу, адвокати повинні використовувати всі доступні їм можливості для забезпечення успішного захисту своїх клієнтів, включаючи спеціальні знання та експертні оцінки. Тому, використання спеціальних знань є важливим фактором для забезпечення справедливості та правової охорони прав людини у кримінальному процесі.

Отже, можна зробити висновок, що питання використання спеціальних знань адвокатом-захисником є малодослідженим та вимагає подальших теоретичних досліджень та розроблень практичних рекомендацій. Розв'язання цієї проблеми є дуже важливим для забезпечення принципу змагальності сторін та надання стороні захисту можливості збирати та подавати до суду належні докази для прийняття правильного рішення у справі.

НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНТЕРНЕТ ТОРГІВЛІ

Мяус Ю.М., студ. 1м курсу ЮФ
Науковий керівник: Н.М. Гресь
Сумський НАУ

У сучасному світі, завдяки стрімкому розвитку технологій та інтернет-торгівлі, здійснення покупок та замовлення товарів через веб-сайти стало невід'ємною частиною нашого життя. Однак разом зі зручністю та доступністю онлайн-шопінгу в великі виклики у сфері захисту прав споживачів. Річ у тім, що придбання товарів через мережу Інтернет може стати об'єктом правопорушень, що ставить під загрозу інтереси та права споживачів.

Україна має свій законодавчий інструментарій для захисту споживачів у вигляді Цивільного кодексу України, Закону України «Про електронну комерцію», Закону України №3153-IX «Про захист прав споживачів», який набуде чинності 10.06.2023 року. Кабінет Міністрів України, який є ініціатором щодо прийняття нового Закону у сфері захисту прав споживачів, фактично визнав, що Закон України №1023-XII від 12.05.1991 року на сьогодні є статичним, не відповідає сталим європейським практикам та не врегульовує сучасні виклики щодо електронної комерції.

Дійсно, в Законі України №1023-XII від 12.05.1991 року «Про захист прав споживачів» відсутні норми щодо правового регулювання маркетплейсів (інтернет-посередників між продавцем і покупцем), які також можуть порушувати права споживачів. Питання регулювання цього питання є особливо актуальним, оскільки в Україні вже багато років функціонують маркетплейси (OLX, Rozetka, Allo та інші).

Суди України також зіштовхнулися з викликами вирішення спорів при здійсненні інтернет-покупок, що стало ще одним аргументом щодо важливості розробки нового Закону здатного ефективно захищати права споживачів у сфері інтернет торгівлі. Показовим є розгляд судом справи за позовом до ТОВ «Технополіс» про захист прав споживачів з вимогою обміняти ноутбук у зв'язку з тим, що відповідач на момент придбання вказав неправдиву інформацію щодо товару на своєму веб-сайті і таким чином ввів позивача в оману. Проте Білоцерківський міськрайонний суд Київської області своїм рішенням по справі №357/3123/23 від 10.08.2023 відмовив у задоволенні позову, адже, на думку суду, відомості на сайті не є супровідним документом до товару, а тому не можуть застосовуватися як доказ.

Прийнявши так званий «євроінтеграційний» Закон України №3153-IX «Про захист прав споживачів» законодавець, перш за все, ввів в обіг поняття «маркетплейс», «класифайд», «прайс-агрегатор», чітко регламентував права та обов'язки споживача під час придбання продукції у суб'єкта електронної комерції.

Важливою новелою є поширення дії Закону України «Про захист прав споживачів» на купівлю харчової продукції в інтернет-магазинах, адже починаючи з 2014 року, Закон №1023-XII з невідомих причин не застосовується до сфери харчової продукції, що означає відсутність механізму захисту прав споживачів, наприклад, у питанні вибору форми оплати при доставці харчової продукції.

Також, сьогодні інтернет-магазини не розміщують інформацію про суб'єкта підприємницької діяльності та, у більшості випадків, не надають характеристики товарів на своїх веб-сайтах, а також не вказують країни їх походження. Закон України №3153-IX має на меті розв'язувати цю проблему чітко встановивши перелік інформації про продукцію та суб'єкта господарювання, яку необхідно надавати під час здійснення електронної торгівлі. Також визначено відповідальність за відсутність цієї інформації, у тому числі і для суб'єкта господарювання, який надає послуги маркетплейса для розміщення товарів для продажу іншими суб'єктами господарювання.

Компетентний орган, який здійснює державний контроль за додержанням законодавства про захист прав споживачів Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів отримала більше повноважень, а споживач, відповідно, більше правових механізмів захисту порушених прав. Законом України №3153-IX передбачено право Держпродспоживслужби звертатися до адміністраторів доменів, реєстраторів доменних імен, інших суб'єктів господарювання, у тому числі іноземних, для встановлення особи суб'єкта електронної комерції, який порушив вимоги Закону. А також право звертатися до провайдера з вимогою щодо обмеження доступу до веб-сайту, які порушують вимоги Закону.

Проте, питання правового регулювання обігу персональних даних, на мою думку, повинно бути чітко врегульовано. Але, частиною 2 статті 23 Закону №3153-IX визначено перелік персональних даних, які споживач повинен повідомити суб'єкту електронної комерції. Цей перелік не є вичерпним. Формулювання «інші дані, передбачені законодавством» є неконкретним, непрогнозованим для споживача та таким, що може створювати правові колізії.

Таким чином, з одного боку Закон України №3153-IX «Про захист прав споживачів» розв'язав ключові проблеми захисту прав споживачів у сфері інтернет-торгівлі, проте, з іншого боку, в окремих випадках, потребує доопрацювання у питанні його узгодження із Законом України «Про захист персональних даних».

РОЛЬ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ПРИ РЕФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Мяус Ю.М., студ. 1м курсу ЮФ
Науковий керівник: В.В.Нежевело
Сумський НАУ

При аналізі сутності та особливості поняття земельних відносин та державного регулювання таких відносин в Україні, звичайно врахуванню має підлягати досвід зарубіжних країн, але роль досвіду зарубіжних країн має бути доречною та імплементованою під історичний розвиток нашої держави.

Так, В.М. Єрмоленко під земельними відносинами розуміє суспільні відносини з володіння, користування та розпорядження земель та передачу цих компетенцій іншим особам. Але слід зазначити, що даний науковець дає досить загальне визначення, яке відображає операції з землею як зі звичайним майном без будь-якої згадки про територію та територіальну цілісність загалом.

У свою чергу, М.М. Федоров справедливо наголошує, що земельні відносини - це суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження землею на державному та регіональному рівнях. Але в даному контексті увага акцентується виключно на землях сільськогосподарського призначення.

Історично, розвиток земельних відносин починався з піднесення землеробства та кооперації земель у громадах, поселеннях, містах, а потім вже і у цілісних державах. Процес кооперації земель забезпечив їх суверенізацію, тобто владу громади. Вперше про суверенізацію згадувалось у Вестфальському мирному договорі, підписаному 1648 р.

Процес суверенізації земель створив основи для створення основних правових актів про земельні відносини, які, серед іншого, закріплювали право володіння, користування та розпорядження землею в європейських країнах.

У ході розвитку земельних відносин, земля відігравала центральну роль і в не правових аспектах діяльності держав. Так, більшість військових конфліктів на попередніх етапах розвитку людської цивілізації мали місце саме за землю. За даними Організації Об'єднаних Націй, за останні 60 років 40% військових конфліктів також були за природні ресурси, в тому числі за так звані «родючі землі».

Важливо виділити, що концентрація земель є основною проблемою у земельних відносинах низки європейських країн (наприклад, Франції та Іспанії). Високий рівень концентрації свідчить про збільшення соціальних нерівностей у суспільстві та погіршення матеріального становища сільського населення. У Європейському Союзі в середньому лише до 3% фермерських господарств володіють половиною загальної сільськогосподарської площі. Це свідчить про надмірну концентрацію власності на землю, яка спостерігається вже протягом двадцяти років і наразі тільки зростає через відсутність структурних змін в національних законодавствах.

У Німеччині, земельні відносини вибудовані за стандартним правовим методом, коли приватній власності відводиться центральне місце в земельних правовідносинах, а держава займається виключно контролем за раціональним використанням земель. За даними соціологічних досліджень проведених інститутом Insa у приватній власності німецьких громадян знаходиться більш ніж 90% земель. Крім того, федеративне законодавство Німеччини забороняє дроблення лісових і сільськогосподарських ділянок та їх відчуження.

Більшість європейських країн надають власникам землі різноманітні пільги та спрощення у процесі веденні господарської діяльності. Проте, у питання оподаткування уряди таких країн як Італія, Німеччина, Люксембург та Ірландія встановили, що вартість податку за землю сільськогосподарські підприємства сплачують у залежності від доходів ферми. Уряд Великобританії встановив єдину податкову ставку для сільськогосподарських підприємств, яка фактично не відрізняється від ставки для промисловості.

Державне регулювання земельних відносин у країнах зі слабкими інституціями призводить до розпаду держави, ліквідації права власності або встановлення зовнішньої влади чи управління як це сьогодні відбувається у Мадагаскарі, Індонезії, Філіппінах та інших країнах, де фактично відбувається захоплення землі.

Отже, аналізуючи можливість запозичення Україною зарубіжного досвіду щодо державного регулювання земельних відносин, важливо розуміти, що кожна із вищезгаданих країн перебуває у зовсім іншому соціально-економічному становищі, а деякі країни пройшли історично дуже важкий шлях, проте змогли зберегти власні особливості регулювання земельних відносин на всьому відрізку свого розвитку. Тому, при подальшому формуванні політики з приводу реалізації державного регулювання земельних відносин, в першу чергу Україні доцільно враховувати власний історичний досвід, з врахуванням особливостей саме нашої держави, а вже з врахуванням даних особливостей можна уніфікувати міжнародний досвід конкретно визначених країн.

ПРИНЦИП ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Мяус Ю.М., студ. 1м курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.А. Бондар
Сумський НАУ

Формування нових вимог до осіб, які претендують на посаду судді, обумовлене сучасними викликами, які виникають у суспільстві. Визнання їх доброчесності має особливе значення, враховуючи важливу роль, яку виконує судова система у встановленні правової держави. Саме доброчесність визначає моральний та етичний образ суддів і є ключовою умовою для побудови довіри народу до суддів та судової системи загалом. Тому важливо проаналізувати, яким чином законодавці закріпили цей принцип через призму євроінтеграційних процесів у нашій країні.

За даними соціологічної агенції Transparency International та Gallup International Association кожен третій українець вважає суди найкорумпованішими державними установами в Україні. Національні опитування підтверджують вищезгадані дані [5].

З іншого боку, динаміка зміни Світового Індексу Правосуддя, котрий формує однойменна компанія чітко відображає позитивну для України тенденцію: за останні 8 років наша країна піднялася з 94-е до 74-го місця зі 139 проаналізованих країн [6].

Перш ніж перейти до аналізу принципу доброчесності суддів через призму євроінтеграції, важливо зрозуміти, що саме розуміється під поняттям доброчесності у світі та Україні.

Так, пражський Інститут CEELI у 2015 році визначив доброчесність як внутрішню рису людини, коли вона діє відповідно до певних принципів та цінностей, не йдучи на компроміси ні на роботі, ні в приватному житті [7].

Відповідне визначення виклала у своїй Постанові від 10 листопада 2022 року по справі №9901/355/21 Велика Палата Верховного Суду зазначивши, що доброчесністю є позитивна моральна якість, зумовлена свідомістю і волею людини, яка є узагальненою стійкою характеристикою людини, її способу життя, вчинків; якість, що характеризує готовність і здатність особистості свідомо і неухильно орієнтуватись у своїй діяльності та поведінці на принципи добра і справедливості [8]

В.О. Андрійчук аналізуючи правову природу принципу доброчесності суддів дійшов висновку у принципових розбіжностях між вищезгаданими визначеннями, адже поняття «справедливості», яке наводиться у Постанові Великої Палати Верховного Суду, є суб'єктивним і може бути спотворене зовнішніми чинниками [3, с. 416]

А. Кортіна, відомий філософ, справедливо наголошує, що корупція (як чинник, що порушує доброчесність) - етимологічно пов'язана з ідеєю «знищення» системи права загалом. Судді існують для здійснення правосуддя, а тому рішуча етична відданість праву і нетерпимість до корупції повинна бути їх генетичним кодом, який буде становити основу для особистісного професійного кодексу судді [1, с. 162]

З іншого боку, іспанський правник Р. Віго, додає, що бездоганна етична поведінка юристів, зокрема суддів, відіграє важливу роль у легітимності судової системи, оскільки обов'язково ґрунтується на довірі із громадськістю. Етика підтримує демократію, оскільки передбачає відкриті дебати щодо професійної поведінки, окрім того, надихає суддів виходити далеко за межі простого підкорення своїм функціональним обов'язкам, як це передбачено законом. Дотримання доброчесності зміцнює незалежність судової влади, сприяє впровадженню культури досконалості, що є головною метою будь-якої судової системи [2, с. 550]

Проте, оскільки Україна має проблеми із практичним застосуванням принципу доброчесності суддів, важливо, проаналізувати позицію групи інших правників, які схиляються до думки, що інститут «доброчесності» в Україні є таким, що потребує змін.

Так, Міжнародна асоціація суддів у 2014 році затвердила Стратегічний план діяльності. Одним із головних пунктів плану був проект «Судді проти корупції» - конкретне зобов'язання посилити доброчесність суддів і боротися з корупцією [4]. Безсумнівно, спілкування, активна взаємодія українських суддів зі своїми колегами на подібних площадках стане позитивним сигналом та допоможе Україні стати на крок ближче до європейської сім'ї.

Підсумовуючи вищезазначене можна стверджувати, що принцип доброчесності ґрунтується на особистісних якостях кожного судді окремо, а його порушення є проблемою для судових систем різних країн світу. Принцип доброчесності суддів є ключовим елементом в судовій системі будь-якої країни, особливо в контексті процесу євроінтеграції. В рамках європейської інтеграції дотримання принципу доброчесності суддів вважається важливим кроком для забезпечення ефективності та незалежності судової системи, а також забезпечення довіри громадян до судової влади.

Список використаних джерел:

1. Kortina A., *Judicial integrity is the key to the life of the legal system*. New York: St. Marins Press. 2018. 162p.;
2. Wigo P., *Spanish experience in overcoming problems in the court system, General Terms and Conditions*. English publisher. Manchester: Juridical Press, 2015. p. 550–551;
3. Андрійчук В.О. *Доброчесність суддів: аналіз практики Верховного Суду*. Монографія – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – С. 416;
4. *Сучасна комунікація судів та інших державних органів*. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/suchasna-komunikaciya-sudiv-ta-inshih-derzhavnih-organiv.html>;
5. Дослідження соціологічної агенції Transparency International та Gallup International Association. URL: <https://www.transparency.org/en/press/bribe-paying-still-very-high-worldwide-but-people-ready-to-fight-back>;
6. Світовий індекс правосуддя. URL: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2023/Ukraine/>;
7. Дослідження явищ доброчесності Інститутом CEELI. URL: <https://ceeliinstitute.org/en/article/4156135/>;
8. Постанова Верховного Суду по справі №9901/355/21 від 10.11.2022р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107533714>.

РОЛЬ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Назаренко О. Ю., студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: доц. В. В. Ткаченко
Сумський НАУ

Інформаційне право в сучасному світі визнається однією з найважливіших галузей права, особливо в контексті швидкого розвитку інформаційних технологій та глобалізації. В Європейському Союзі інформаційне право відіграє ключову роль у регулюванні доступу до інформації, захисті особистих даних та боротьбі з кіберзлочинністю. Однак, формування та вдосконалення інформаційного права вимагає не лише вдосконалення законодавства, але й належної юридичної освіти. Ця стаття розглядає важливість юридичної освіти у формуванні інформаційного права в Європейському Союзі.

Юридична освіта є важливим фактором у формуванні інформаційного права в Європейському Союзі. Вона забезпечує підготовку кваліфікованих юристів та спеціалістів, які здатні розуміти та застосовувати складні правові норми, пов'язані з інформаційним правом. Юридична освіта допомагає створювати фахівців, які здатні розробляти та вдосконалювати законодавство, відповідне сучасним викликам у сфері інформаційних технологій.

Однак, юридична освіта не обмежується лише академічними заняттями та підручниками. Вона також включає в себе практичний досвід та розвиток аналітичних навичок, що є важливими у роботі з інформаційним правом. Сучасні юридичні програми в Європейському Союзі надають студентам можливість стажуватися в різних органах влади, міжнародних організаціях та приватних компаніях, що дозволяє здобувати практичний досвід у сфері інформаційного права.

Важливість юридичної освіти також виявляється в здатності юристів впливати на формування правової політики в сфері інформаційного права. Вони можуть стати радниками для урядових органів, надавати консультації бізнес-структурам щодо дотримання законодавства про захист даних та інші правові питання. Крім того, вони можуть брати участь у судових процедурах, пов'язаних з порушеннями інформаційного права.

Студенти юридичних факультетів мають можливість вивчати різні аспекти інформаційного права, такі як захист особистих даних, кібербезпека, інтелектуальна власність, доступ до публічної інформації та багато інших. Це дозволяє їм отримати глибокі знання в галузі інформаційного права та стати кваліфікованими фахівцями в цій сфері.

Ще однією важливою роллю юридичної освіти є підвищення правової свідомості громадян. Знання правил та обов'язків у сфері інформаційного права допомагає громадянам захищати свої права та інтереси в цифровому середовищі. Інформовані громадяни можуть уникати порушення правил інтернет-користування, захищати свою приватність та вимагати відповідальності в разі її порушення.

Юридична освіта в Європейському Союзі також важлива з погляду розвитку юридичних наук та науково-дослідної діяльності у галузі інформаційного права. Викладачі та дослідники на юридичних факультетах здійснюють важливу роботу у вивченні нових аспектів інформаційного права, розробці нових теоретичних концепцій та рекомендацій для законодавців.

Загалом, юридична освіта грає важливу роль у формуванні інформаційного права в Європейському Союзі. Вона забезпечує підготовку кваліфікованих фахівців, сприяє розвитку правової свідомості серед громадян, сприяє науково-дослідній діяльності та розвитку інформаційного права як галузі права. Забезпечення доступу до якісної юридичної освіти є важливою передумовою подальшого розвитку інформаційного права та забезпечення ефективного регулювання інформаційної сфери в Європейському Союзі.

ДОКАЗИ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ПРИТЯГНЕННЯМ НЕПОВНОЛІТНІХ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Насальська О. І., студ. ЮФ
Науковий керівник: А.В. Шultzенко
Сумський НАУ

Питання пов'язані з притягненням неповнолітніх до кримінальної відповідальності є надзвичайно актуальними та складними у сучасному суспільстві. Деякі можуть спростовувати можливість неповнолітніх дітей відповідати за свої дії у кримінальному контексті, а інші можуть вважати, що вони повинні нести відповідальність, якщо порушують закон. Питання щодо доказів, які пов'язані з притягненням неповнолітніх до кримінальної відповідальності, стають центральними в цьому дискурсі.

Докази, що підтверджують або спростовують здатність неповнолітніх до розуміння наслідків своїх дій, відіграють важливу роль у визначенні подальших кроків правосуддя і суспільства в цій складній сфері. Розглянемо ключові аспекти цієї проблеми та вплив, який вони мають на правовий статус неповнолітніх у кримінальних справах.

У чинному Кримінальному кодексі України був створений спеціальний розділ (розділ XV), присвячений визначенню особливостей кримінальної відповідальності та покарання для неповнолітніх осіб. Законодавець при цьому враховував необхідність врахування різних факторів, таких як вік, соціальні умови, психологічні та фізичні особливості розвитку неповнолітніх, які порушили закон. Основними принципами, які визначають потребу в цих спеціальних нормах, є справедливість, гуманізм і стримування кримінальних санкцій.

Порядок проведення кримінальних справ, що стосуються неповнолітніх, регулюється загальними нормами Кримінального процесуального кодексу України, з урахуванням специфічних особливостей, передбачених у главі 38 цього кодексу. Ці специфічні особливості стосовно неповнолітніх у кримінальному процесі також визначені в статті 14 частина 4 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права. Згідно з цими положеннями, при розгляді справ неповнолітніх слід забезпечити такий підхід, який враховуватиме їхній вік і сприятиме їхній перевихованості.

Мінімальні стандартні правила, відомі як "Пекінські правила" і прийняті в 1985 році ООН, накладають певні вимоги щодо проведення кримінальних справ, що стосуються неповнолітніх. Зокрема, вони вимагають, щоб такі справи розглядалися оперативніше і без зайвих затримок, а особи, що беруть участь у цих справах, мали відповідну кваліфікацію. Також вони встановлюють право неповнолітнього на конфіденційність, щоб уникнути негативних наслідків через надмірну гласність, та рекомендують можливість закриття справи у випадках, коли суд вважає, що це необхідно для запобігання негативним наслідкам для неповнолітнього. Крім того, вони вказують на важливість вибору запобіжних заходів з урахуванням тяжкості злочину, мотивів та особливостей підлітка, керуючись принципом "мінімальної достатності". Правила також рекомендують створення спеціалізованих судів для розгляду справ неповнолітніх.

Враховуючи особливості психології неповнолітніх, які часто піддаються зовнішньому впливу, законодавець встановив обмеження в їхньому спілкуванні з дорослими злочинцями, які знаходяться в окремих установах покарання. Одночасно закон надає можливість застосовувати більш лояльні заходи щодо неповнолітніх, які спрямовані на їх виправлення та перевиховання. Суспільство повинно вимагати менше від неповнолітніх у порівнянні з дорослими у сфері кримінальної відповідальності, і, таким чином, часто вживаються заходи виховно-педагогічного, а не карного характеру. Неповнолітніми визнаються особи, які досягли віку, коли їх можна притягнути до кримінальної відповідальності (16 років або, в певних випадках, 14 років), але яким ще не виповнилося 18 років.

Важливим є аспект доказової бази відповідальності неповнолітніх. Важливо враховувати психологічні аспекти при дослідженні кримінальних справ неповнолітніх. Психологічні експерти можуть з'ясувати, чи розуміє неповнолітній наслідки своїх дій та чи був він свідомим діячем у вчиненні злочину. Окрім того, оцінка виховання неповнолітнього може бути ключовим доказом. Вона допомагає визначити, чи були виконані всі заходи для виховання та виправлення, які закон передбачає для неповнолітніх злочинців.

Докази щодо життєвих обставин неповнолітнього можуть включати інформацію про його сім'ю, освіту, стосунки з однолітками та інші фактори. Ця інформація допомагає зрозуміти контекст вчиненого злочину та можливі шляхи виправлення. Медичні експерти можуть встановити, чи існують фізичні, чи психічні стани, що впливають на здатність неповнолітнього до розуміння наслідків його дій. Докази про результати психолого-педагогічних програм та приклади успішного виправлення неповнолітніх можуть свідчити на користь більш лояльних заходів, замість каральних санкцій.

У висновку можна підкреслити, що докази, пов'язані з притягненням неповнолітніх до кримінальної відповідальності, грають надзвичайно важливу роль у правосудді та суспільстві. Ретельний аналіз психологічних, соціальних, медичних та виховних аспектів дозволяє здійснити об'єктивну оцінку здатності неповнолітніх розуміти наслідки своїх дій та визначити оптимальні заходи для їх виправлення та перевиховання. У цьому контексті, законодавчі норми та принципи, встановлені в розділі XV Кримінального кодексу України, відображають важливий крок у забезпеченні справедливості та гуманізму у відношенні до неповнолітніх порушників закону.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПЛЮРАЛІЗМУ КОНЦЕПЦІЙ ЩОДО СТРУКТУРИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Науменко В.Я., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.А.Бондар
Сумський НАУ

Правова система є складним явищем, яке визначає правила і норми, що регулюють життя суспільства. Саме вона встановлює порядок в суспільних відносинах та визначає, яким чином держава та громадяни мають діяти у різних ситуаціях. Однак підходи до аналізу та розуміння структури правової системи різняться в залежності від поглядів та досліджень вчених, що приводить до різноманітних наукових позицій щодо цієї теми, через що набуває необхідності розгляд різних підходів до розуміння структури правової системи та визначення основних наукових позицій, що існують у цьому питанні відповідно.

Починаючи з системного підходу слід зазначити, що при аналізі правової системи вважається її комплексна структура, що складається з підсистем, які взаємодіють між собою. Згідно з цим науковим підходом, правова система визначається не тільки законами, але і звичаями, судовою практикою, міжнародними договорами та іншими аспектами. Цей підхід дозволяє краще розуміти взаємодію різних компонентів правової системи та їх вплив на суспільство.

Згідно з культурно-історичним підходом цієї структури правової системи визначається історичними та культурними особливостями кожної держави. Культурні цінності, традиції та історія формують основні принципи та норми правової системи. Цей підхід допомагає зрозуміти, чому правові системи різних країн можуть настільки відрізнятися.

Правова реалістична позиція визначає, що структура правової системи обмежена реальною політичною та соціальною дійсністю. Закони та норми можуть бути не тільки рефлексією цих реальних умов, але й інструментом впливу на них. Ця позиція відзначає важливість розуміння, як право впливає на суспільство та його розвиток [1, с. 269].

Крім того, різні автори виражають відмінні точки зору на тлумачення поняття "правова система", і в цьому контексті акцентують увагу на структурних складових, які визначають існування та функціонування правової системи. Кожен автор притаманний своїй суб'єктивній точці зору щодо складу цієї системи.

Наприклад, О.Ф. Скакун включає до елементів правової системи суб'єктів права, правові норми, принципи, процеси реалізації прав, правозастосування, правовідносини, правомірну поведінку, юридичну практику, правове розуміння, правові ідеї, концепції, правову свідомість, правову культуру та зв'язки між ними, що визначають законність та правопорядок.

В.П. Синюков розглядає правову систему як соціальну організацію, що включає основні компоненти національної правової культури [4, с. 4].

Він виділяє регіональну та місцеву правову інфраструктуру, систему нагляду та контролю, профілактику правопорушень, правове інформування та правові комунікації, юридичну освіту, підготовку та перепідготовку кадрів, відтворення та збереження правової ідеології (Науково-дослідні інститути, центри, фонди, культурні спільноти тощо) серед елементів правової системи.

Згідно з поглядами Н.В. Вітрука та В.В. Лазарева, до правової системи відносяться правові процеси, стани, матеріальні та процесуальні правові відносини, матеріально-правові акти та акти процедурно-процесуального характеру.

Ю.О. Тихомиров розглядає такі елементи в структурі правової системи: 1) цілі та принципи правового регулювання; 2) основні види правових актів та їх об'єднання; 3) системоутворюючі зв'язки, що забезпечують взаємодію всіх елементів та цілісність системи. Також, він вважає, що для зрозуміння правової дійсності важливо розрізнити правову систему, що сформувалася історично, від системи законодавства, що виникає як результат національної діяльності та форм виразу нормативного матеріалу [2, с. 40].

Правова система України перебуває в складному стані в сучасний період, оскільки відбувається створення зовсім нової правової системи в суверенній і незалежній демократичній державі.

В ідеалі, цей процес має враховувати як сучасні глобалізаційні тенденції, так і унікальні особливості та розвиток національної правової системи. Однак у системі права України та в загальному правовому сприйнятті існують стереотипи, які залишилися ще з радянської соціалістичної правової системи, і це призводить до подвійного ставлення до різних правових інститутів. Саме тому аналіз історії української правової системи, визначення її місця в світовому правовому контексті та врахування її унікальних особливостей є особливо актуальними на цьому етапі в Україні, оскільки відбуваються корінні зміни [3, с. 12].

Таким чином, аналізуючи різноманіття наукових позицій щодо структури правової системи, можна визначити, що це питання є складним та має багато вимірів. Різні підходи надають можливість краще розуміти сутність та функціонування правових систем у сучасному світі, а прагнення до глибшого розуміння цієї теми сприяє розвитку порівняльного правознавства та покращенню правопорядку в нашій державі.

Список використаної літератури: 1. Загальна теорія права : підручник. Петришин О.В. та ін. ; за ред. Петришина О.В. Харків : Право, 2020. 568 с.; 2. Удовика Л.Г. Теоретико-правові засади трансформацій правової системи України в умовах глобалізації: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2014. 40 с.; 2. Удовика Л.Г. Формування теорії правової системи у юридичній науці (Ч. 1). *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 12–20.; 3. Козюбра М.І. Загальнотеоретичне правознавство в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Наукові записки НАУКМА*. 2017. Т. 193: Юридичні науки. С. 4.

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ ДОБРОСУСІДСТВА

Нежевело В.В., д-р філософії, галузі знань 08 Право
Савін В.С., студ. 1м курсу ЮФ
Сумський НАУ

Добросусідство - знайоме явище з давніх часів, яке виникло ще тоді, коли люди почали компактно проживати на певній території. На сьогодні відносини добросусідства, в тому числі і як соціально-правове явище, є невід'ємним елементом відносин землекористування. Так склалося, що добросусідство має певні протиріччя між баченням побутовим і правовим, що обумовлено як недосконалістю законодавства, що регулює питання добросусідства, так і звичайно людським фактором.

Саме явище добросусідства в аспекті земельних правовідносин зумовлене використанням суміжних земельних ділянок, які мають спільну межу, спільні кордони або ж користуються спільною логістикою, такою як дороги, електромережі, водопровід тощо.

Законодавчо визначено, що добросусідство полягає в здійсненні використання ділянки таким чином, щоб сусіднім власникам завдавалося найменше перешкод у здійсненні їх прав на користування своїми ділянками. Але таке законодавче закріплення поняття добросусідства може сприйматися таким чином, що з метою дотримання норм добросусідства, власнику ніби доводиться поступатися певною частиною своєї вигоди від господарювання, щоб не завдавати шкоди сусідам. Тому доречно зазначити, що законодавче визначення та формування суті добросусідства має бути актуалізовано та приведено у відповідність з конституційними гарантіями права власника майна.

Звичайно, ідеальним є стан, коли всі сусіди рівномірно йдуть на поступки один одному і є певний баланс між здійсненням власного права і дотриманням прав інших. Але в будь-якому разі суміжні ділянки зазнають певного впливу від господарювання на сусідніх ділянках, для прикладу можна одразу зазначити таке явище як затінення. В даному аспекті, якщо з будівництвом споруд все більш-менш зрозуміло, адже є критерії щодо добросовісної забудови, то з вирощуванням дерев все не так однозначно, адже дерево в будь-якому разі створює затінення. Нажаль, норм щодо встановлення стандартів добросовісного озеленення територій та добросовісного садівництва в нашій країні ще на належному рівні не впроваджено. Тому такі питання вирішуються в межах норм земельного законодавства, де сторонам досить складно довести раціональність їх вимог, через відсутність в даному випадку критерію допустимого шкідливого впливу.

Іншою проблемою є банальний «конфлікт» деяких видів дерев. Наприклад, грибок «*Gymnosporangium sabinae*» основну частину часу, зокрема і в зимовий період, паразитує на деревах роду кипарисових. Навесні його спори розносяться по окрузі на 50-60 кілометрів, заражаючи сади на великих територіях. Кипарисові в свою чергу розповсюджені як рід популярних декоративних рослин. Ще одним випадком є вирощування дерев, що виділяють клейковину, яка переноситься вітром. Ця клейковина може псувати товарний вигляд плодів інших дерев або спричинити небажане забруднення поверхонь. Аналіз вище зазначено спонукає на риторичне але нагальне запитання: чиє право в такому випадку буде порушене - право власника вільно вирощувати такі види дерев, які дозволено законом України, чи право сусідів, чиї права порушуються в наслідок небажаного впливу цих дерев ?

Ще однією проблемою яка може постати в рамках дотримання норм добросусідства, є бджільництва. Згідно Закону «Про бджільництво» зазначено, що пасіка може бути розміщена на ділянці, яка належить або використовується на праві власності особою, або за дозволом на землях лісового фонду. Правила розміщення пасіки регламентуються Наказом Головного державного інспектора з ветеринарної медицини України, із зазначенням, що однією з вимог для пасік розміщених на присадибних ділянках є встановлення паркану висотою в 2.5 метрів. Але дані норми майже не застосовуються бджолярами, що відповідно призводить до порушень вимог добросусідства. В таких випадках, коли люди та домашні тварини на сусідніх територіях зазнають бджолиних ужалень, то майже не реально встановити причинно-наслідковий зв'язок завданої шкоди та встановити що то була саме сусідська бджола, яка ужалила, що сталося саме із-за не дотримання сусідом норм щодо ведення бджільництва на сусідній території (а реакції на укуси бджіл бувають зовсім різними у людей та тварин).

Таким чином, питання дотримання норм в сфері добросусідства має здійснюватися не лише з гуманного соціального підходу, але й як свідоме виконання сусідами суміжних земельних ділянок вимог земельного законодавства в сфері добросусідства. Так, на прикладі бджільництва, можна усвідомити не просто моральну шкоду від не дотримання вимог добросусідства, але й реальну загрозу здоров'ю та навіть часом і загрозу життю.

ДО ПИТАННЯ ПРО НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

Ободєєва К. Ю., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент Котвяковський Ю.О.
Сумський НАУ

Правове регулювання штучного інтелекту є одним із найважливіших завдань сучасного суспільства. Термін "штучний інтелект" був вперше введений у науковий обіг у 1992 році та надалі вивчався зарубіжними дослідниками, такими як Джон Кільстром, Аніль Сет, Станіслав Деан, Майкл Граціано, Тейлор Вебб, та іншими в роботах, таких як "Kihlstrom 1997," "Seth, Baars, and Edelman 2005," "Dehaene, Lau, and Kouider 2017," "Graziano 2017," та "Graziano and Webb 2017."

В Україні дослідження з цієї теми розпочалися у 2002 році, коли Анатолій Шевченко представив доповідь на Міжнародній конференції "Штучний інтелект," де висвітлювалися підходи до проблеми моделювання штучного інтелекту та штучної свідомості.

Штучний інтелект є важливою технологією сучасності, і багато країн, включаючи Північноатлантичний альянс (НАТО), вже розробили свої стратегії розвитку цієї галузі. Україна, з урахуванням свого наукового потенціалу, знаходиться на стадії визначення пріоритетів у розвитку штучного інтелекту та формулює відповідні закони та правила для його використання. Незважаючи на поширення інформації про штучний інтелект та обмежене використання цієї технології в окремих галузях, повна система штучного інтелекту, яка здатна створювати нові знання і приймати рішення на їх основі, ще не була розроблена.

У 2020 році в Україні була прийнята Концепція розвитку штучного інтелекту, в якій визначено основні принципи правового регулювання цієї галузі.

Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні визначається основними положеннями Концепції, яка була розроблена Міністерством цифрової трансформації України та затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. Ця стратегія слугує основним механізмом для впровадження Концепції.

Реалізація стратегії має вирішити для нашої держави цивілізаційне завдання щодо утвердження її гідної ролі у сфері штучного інтелекту і в створенні екосистеми штучного інтелекту загалом. Ця стратегія спрямована не лише на запобігання технологічній залежності України в сфері штучного інтелекту, але також на сприяння її правовому, економічному, технологічному та політичному розвитку у всіх аспектах.

Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні передбачає створення механізмів для впровадження вітчизняних прикладних та експериментальних розробок з метою знаходження передових технологій і забезпечення важливих сфер державної діяльності сучасними системами та технологіями штучного інтелекту. Важливим кроком у цьому напрямку є реалізація Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні.

На сьогодні жодна держава у світі самостійно не може зосереджуватися на розробці та впровадженні штучного інтелекту, оскільки лише міжнародне співробітництво провідних науковців світу може забезпечити просування високих капіталомістких технологій штучного інтелекту. Україна, як частина європейської спільноти держав та член Спеціального комітету зі штучного інтелекту при Раді Європи, повинна спрямовувати свої зусилля, перш за все, на відповідність стандартам, які визначені НАТО, ЄС та іншими загальноєвропейськими інституціями щодо штучного інтелекту.

Стратегія НАТО щодо штучного інтелекту, прийнята в жовтні 2021 року, має на меті прискорити впровадження штучного інтелекту та розглядає його як можливість досягнення технологічної переваги, але водночас визнає його потенційною загрозою. Ця стратегія встановлює наступні цілі:

Прискорення та активне сприяння впровадженню штучного інтелекту.

Захист і моніторинг технологій штучного інтелекту та інноваційних можливостей, з урахуванням аспектів політики безпеки, зокрема практичного застосування принципів відповідального використання.

Виявлення та захист від загроз, які виникають внаслідок можливого зловмисного використання штучного інтелекту. Законність - дотримання законів та нормативних актів у сфері штучного інтелекту.

Відповідальність і підзвітність - обов'язок відповідати за використання штучного інтелекту та публічно відповідати за свої дії.

Для успішної реалізації Стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні необхідне ефективне керівництво науковими і технічними процесами, пов'язаними з дослідженнями та впровадженням штучного інтелекту. Треба створити нормативно-правовий фундамент для розвитку та впровадження штучного інтелекту, який відповідав би світовим стандартам та був гармонізований з нормами країн, де технології штучного інтелекту активно застосовуються і постійно розвиваються.

Також важливо прийняти окремий закон "Про штучний інтелект," а також визначити відповідні постанови від органів виконавчої влади, підзаконні акти та інструкції. Крім того, Україна повинна приєднатися до вже існуючих міжнародних договорів і конвенцій, а також ініціювати проведення міжнародних конференцій ad hoc для вирішення питань стандартизації та кодифікації штучного інтелекту.

ISSUES ON LABOUR RELATIONS IN AUSTRALIA

Odnoral K.R., stud. 3th course LF, specialty "International Law"

Scientific supervisor: PhD, associate prof. Klietsova N. V.

Sumy NAU

Australia's legal framework is underpinned by constitutional principles and labor regulations. The Commonwealth of Australia, formed by the Commonwealth Constitution on January 1, 1901, defines the legal ties between the Commonwealth, States, and Territories. While Territories have self-governance, the Commonwealth Constitution holds the authority to override their laws. Amendments to the Constitution require a majority vote in a Referendum. The head of the Commonwealth government is the Prime Minister, serving a maximum of 3 years and required to be a parliament member. The Queen of England, represented by the Governor-General, serves as the head of state. Australian courts, both federal and state, interpret laws and apply common law to settle disputes. The High Court, the highest appellate court, adjudicates constitutional disputes between the Commonwealth and States.

Labor regulation falls outside the Commonwealth Government's jurisdiction, leading to challenges in coordinating federal and state legislative systems. However, under section 51(35) of the Commonwealth Constitution, the federal government has authority over "conciliation and arbitration for the prevention and settlement of industrial disputes extending beyond the limits of any State". The Workplace Relations Act, the primary legislation governing labor relations, established the Australian Industrial Relations Commission. This Act addresses labor disputes, employee rights, and facilitates collective and individual labor contracts. Noteworthy subsidiary laws include the Public Service Act 1999 and the Trade Practices Act 1974. Employment conditions in Australia are governed by common law and statute. The Labor Relations Act 1996 outlines three methods for establishing employment conditions at the federal level: awards, Australian employment agreements, and certified agreements. These agreements are subject to the oversight of the Labor Relations Act 1996 [1].

Common law mandates employers to enter into employment contracts, distinguishing between employees and independent contractors. The breach of employment contracts is regulated by state and federal wrongful dismissal laws. Dismissed employees have the right to seek relief for unfair dismissal, discrimination, or lack of notice. Rights of independent contractors, akin to entrepreneurs, are protected through a distinct process. Disputes can be resolved through judicial proceedings, contract amendments, or cancellations. Working conditions, hours, and leave entitlements are detailed in legislation such as the Industrial Relations Act 1996, Leave and Long Service Acts, and others. Paid vacation is granted for a minimum of four weeks, and personal leave is available for various reasons. Maternity leave is typically unpaid, but exceptions exist in some cases. The issue of wages is determined by the Australian Industrial Relations Commission, with the minimum wage set at \$2,167 per month as of 2022. Collective bargaining plays a crucial role, with awards and certified agreements being the main types. Awards are orders extended to specific employee categories, while certified agreements are negotiated directly between parties at the enterprise level [2]. Labor disputes are resolved through specialized courts or general jurisdiction courts, as specified in the Labor Relations Act of 1996.

In summary, Australia's legal system is rooted in common law principles, supplemented by legislation. While labor relations have several advantages, such as a well-supported business environment, there are areas that may benefit from improvement, such as the duration of maternity leave and payment provisions. Overall, Australia's labor relations exhibit a balance of strengths and areas for enhancement.

Certainly, there is no perfect legal model, whether it's related to labor or any other aspect. Australia stands out as a progressive nation that continually evolves its legal framework. The majority of labor disputes find resolution through conciliation, mediation, or arbitration, typically overseen by the Fair Work Commission. Only if one party finds the decision unsatisfactory does the case move to the federal court for appeal.

Common triggers for labor disputes include violations of working conditions, wage underpayment, employer misconduct, or excessive employee demands. The resolution process can be prolonged due to various factors, such as a lack of compelling counterarguments from the defendant. The commission must thoroughly justify its decisions, even delving into seemingly insignificant details that might not immediately appear relevant to the case.

Laws, legal proceedings, and disputes are interconnected, and even in the absence of legislation, conflicts would still emerge without a means to address them. This underscores the historical human pursuit of justice and fairness. The establishment of legal systems, legislation, and governance is a means to organize and create a society where offenses and crimes ideally diminish. Ultimately, this transformation hinges on the actions and attitudes of each citizen.

Bibliography:

1. Employment Law in Australia URL: <https://employsure.com.au/guides/employment-contracts-and-legislation/employment-law-in-australia/>

2. National Labour Law Profile: Australia URL: https://www.ilo.org/ifpdial/information-resources/national-labour-law-profiles/WCMS_158892/lang-en/index.htm

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКУ НОРМАТИВНОЇ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗА НОВОЮ МЕТОДИКОЮ

Остра К.В., студ. 4 курсу ЮФ
Науковий керівник: О.М. Канівець
Сумський НАУ

Земля є найціннішим скарбом нашої планети, кожної країни, окремого регіону. Як і кожен товар, земля має свою цінність, яка виражається у грошовій формі та виникає в ринкових умовах. Визначення вартості земель є важливим і актуальним питанням сьогодення і посідає одне з провідних місць у розвитку ринку земель нашої країни та потребує значної уваги, прийняття конкретних рішень.

В ході розвитку ринкових відносин в сфері обігу земель набуває важливості завдання щодо впровадження ефективних механізмів визначення вартості земель

Важливість цього процесу підтверджується значною зацікавленістю суб'єктів ринку земельних відносин у визначенні справедливої та обґрунтованої вартості земель, що реалізується через затверджені єдині механізми визначені законодавцем. Земельні ресурси є важливим елементом економічної системи кожної країни, визначаючи її потенціал для розвитку та стійкості. Визначення нормативної грошової оцінки (далі – оцінка) є необхідним етапом у процесі земельно-правового врегулювання та оподаткування. Для досягнення об'єктивності та справедливості визначення ціни на землю використовують нормативну грошову оцінку.

Розглянемо основні аспекти розрахунку оцінки, враховуючи ключові методологічні підходи та вимоги законодавства. Відповідно до законодавства – оцінка представляє собою рентний дохід, отриманий з ділянки, і визначається на основі установлених нормативів [1]. Хоча це може звучати складно, саме цей показник визначає базові ставки орендної плати та земельних податків що надходять до територіальних громад.

Національні закони та стандарти надають конкретні рекомендації щодо розрахунку нормативної грошової оцінки землі. Однією з ключових задач є встановлення чітких критеріїв та методів розрахунку для забезпечення єдності та справедливості. Врахування впливу землекористування на соціально-економічний розвиток регіону є важливим етапом розрахунку. Це може включати в себе підтримку розвитку сільськогосподарських галузей чи збереження природних резерватів.

Позитивні зміни, внесені сучасною методикою оцінки, включають:

Застосування уніфікованого підходу до визначення оцінки земель, оскільки із її введенням був установлений єдиний підхід до визначення оцінки для всіх типів земель. Це означає, що попередні методики, які використовувалися для різних категорій земель, були вилучені з використання, спрощуючи процес та забезпечуючи єдність підходу.

Застосування єдиного базового показника для оцінки, оскільки нова методика ввела єдиний базовий показник для визначення нормативної грошової оцінки для всіх видів земель. Це означає, що тепер існує єдина основа для визначення оцінки, що спрощує процедури та забезпечує більшу консистентність у визначенні оціночних значень.

Новий підхід оцінки земель, який запропоновано в методиці, передбачає використання показника "капіталізований рентний дохід" як базового показника. Він визначається для різних груп земель, таких як житлова та громадська забудова, рекреаційні зони, промислові, транспортні, зв'язку, енергетичні, оборонні та інші, та для ділянок, що не мають основного цільового призначення. Визначення цього показника базується на статистичних даних про чисельність населення в громаді [2].

Розрахунок оцінки землі є складним та многогранним процесом, який вимагає узгодження різноманітних факторів. Врахування категорій земель, вибір відповідних методів розрахунку, а також дотримання стандартів та законодавства є ключовими аспектами, які визначають об'єктивність та справедливість оцінки. Лише систематичний та комплексний підхід дозволяє досягти точності визначення грошової вартості земельних ресурсів та сприяє сталому розвитку територій.

Використання коефіцієнтів при проведенні нормативної грошової оцінки земель є ефективним інструментом для оптимізації процесу та забезпечення об'єктивності результатів. Важливо враховувати різні види коефіцієнтів з врахуванням специфіки ринкових, природних та економічних умов. Інтеграція цього інструменту в систему нормативної грошової оцінки допомагає підвищити об'єктивність та актуальність цього важливого етапу в земельному врегулюванні.

Література:

1. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 року № 1378-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 15. – ст. 229.
2. Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок, затверджена постановою КМУ від 3 листопада 2021 р. № 1147 - Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2021-%D0%BF#Text>.

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ СПАДЩИНИ ШКОЛИ ГЛОСАТОРІВ ТА ПОСТГЛОСАТОРІВ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

Осьмачко Ю. П., студ. ЮФ
Науковий керівник: доц. Н.А. Бондар
Сумський НАУ

Римська Імперія залишила надзвичайну спадщину у сфері права. Римляни розробили більшість нині відомих правових конструкцій та інститутів. Римське право є фундаментом багатьох сучасних правових систем і вивчення його розвитку допомагає розуміти коріння та еволюцію правових принципів. Школа глосаторів та постглосаторів, яка діяла в середньовічній Європі, зробила значний внесок у розвиток сучасного права, особливо в контексті римського права та правової теорії. Ці школи сприяли відродженню інтересу до римського права та його адаптації до потреб сучасності.

Глосатори заснували першу відому правову школу, спеціалізовану у вивченні та дослідженні римського права, що виникла в університеті італійського міста Болонья. Серед видатних представників цієї школи були такі особистості, як Ірнерій, Якоб де Равенате, Гуго де Равонате, Альберин, Булгар, Вакарій, Дісовані, Роджеріо, Пілій, Азо, Аккурсії і ще 47 інших [3, с.119]. Назва цієї школи відображає зміст їхньої діяльності, яка була спрямована на аналіз та вивчення першоджерел римського права.

Зміст римських рукописів часто був досить важким для розуміння, і тому під час читання викладачі надавали пояснення та коментарі для кращого розуміння матеріалу. Під час лекцій студенти робили записи з поясненнями між рядками рукопису, іноді навіть на полях тексту. Ці пояснення стали відомі як «глоси» і відповідно викладачі університету, які надавали ці коментарі, отримали назву «глосатори» [2, с.16].

Представники цієї школи вивчали римське право, користуючись текстами, що були створені правниками під час Юстиніана. Ці тексти включали такі компоненти: Кодекс, Новели, Інституції та Дигести (Пандекти). Кодекс і Новели склалися з рішень і декретів римських імператорів, а також законів. Інституції – академічний підручник з римського права, який використовувався для навчання майбутніх юристів в Стародавньому Римі. Однак найбільший інтерес викликали Дигести. Вони склалися з творів видатних римських юристів, які описували правові поняття та принципи, а також надавали конкретні вказівки для вирішення правових питань. Важливим аспектом Дигестів були приклади судових рішень, що були прийняті в реальних судових справах. Це дозволяло глосаторам зрозуміти, як абстрактні норми права застосовуються до конкретних життєвих ситуацій.

Діяльність глосаторів мала два ключових аспекти. По-перше, вони систематизували і уточнювали різні аспекти римського права, наповнюючи їх конкретним змістом. По-друге, школу глосаторів можна розглядати як важливий центр зародження середньовічної юридичної науки в Європі, а випускники Болонського університету стали активними поширювачами цих знань у XII-XIII століттях.

Представники ортодоксальної наукової школи університету міста Болоньї вважали, що закон сам по собі не потребує додаткового юридичного тлумачення оскільки його розуміння і використання повинно здійснюватися у безпосередній відповідності з буквою та духом закону. З іншого боку, ідея розуміння закону з позицій його букви та духу означала, що ортодоксали допускали можливість прихованого тлумачення закону. Це мало бути здійснене через бездоганне виконання норм закону, не порушуючи його літери.

Наприкінці XIII – на початку XIV століть постглосатори виникли, як наступники глосаторів і їх діяльність була настільки активною, що вони утворили свою власну правову школу, яку відомо як «школа коментаторів», або «консиліаторів». Започаткували її Якоб де Равані та Раймонд Луллій.

Коментатори намагалися адаптувати римське право до поточних феодальних суспільних умов. Це вимагало вивчення та аналізу існуючих суспільних відносин і на їхній основі виділялися певні норми римського права, які можна було застосовувати до відповідних економічних, політичних та інших феодальних відносин. Представники школи постглосаторів звертали увагу не стільки на самі римські правові тексти, скільки на глоси – коментарі і пояснення до цих текстів. Вони намагалися дослідити та інтерпретувати ці коментарі, щоб не лише перетворити римське право на діючий закон, але й узгодити його гармонійно з нормами канонічного та звичаєвого права, а згодом і з нормами місцевого законодавства.

У розвитку юриспруденції історична діяльність постглосаторів має важливе значення. Вони розглядали право крізь призму філософії, оцінювали правові норми з точки зору природного права і використовували діалектику та казуїстику. Ця діяльність призвела до систематизації норм і положень римського права, також дослідження різних інститутів цивільного права.

Отже, внесок школи глосаторів та постглосаторів полягає в тому, що вони створили основи для сучасної правової теорії, методології та практики, що дало поштовх для подальшого розвитку правових систем та законодавства в Європі та по всьому світу.

Список використаної література: 1. Задорожний Ю. А. Римське право—доктринальна першооснова права в країнах романо-германської правової сім'ї та Україні: монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. 194 с.; 2. Орач Є.М., Тищик Б.Й. Основи римського приватного права: курс лекцій. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 272 с.; 3. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Рецепції приватного права: парадигма процесу. Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 1999. 144 с.

ДЕЩО ПРО ПРАВО НА ЕВТАНАЗІЮ ЯК ОСОБИСТЕ ПРАВО ЛЮДИНИ.

Паруба Д. С., студ. 3 курсу ФАТП
Науковий керівник: О.В. Кубрак
Сумський НАУ

Доля та боротьба іспанця Рамона Сампедро за можливість гідно піти із життя за власним бажанням порушили в країні велику дискусію. І нарешті, в Іспанії з'явився закон про евтаназію — через 23 роки після самогубства Сампедро, у березні 2021-го (Сампедро двадцятип'ятирічним необачно стрибнув зі скелі в море — і назавжди залишився знерухомленим нижче шиї. Понад тридцять років Сампедро добивався свого права на евтаназію).

Дискусії про легалізацію евтаназії, тобто припинення життя людини максимально швидким і безболісним способом, неодмінно наштовхується на дуже складні питання — цінності людського життя та релігійних вірувань, лікарської моральності та бажання полегшити страждання близькій людині.

Обов'язок лікаря полягає не лише у відновленні здоров'я пацієнта, а й у тому, щоб полегшувати його страждання, сприяти «легкому уходу з життя». Так стверджував у своєму трактаті «Про гідність та примноження наук» англійський філософ Френсіс Бекон. Це було у далекому XVII столітті, коли вчений вперше застосував термін «евтаназія» в сучасному розумінні. Раніше ж евтаназією називали просто «легку, безболісну смерть» (що це слово і означає в перекладі з грецької). Тобто смерть від старості, наприклад, також сюди вписувалася.

Нині ж евтаназію часто асоціюють із поняттям «асистованого самогубства», хоча насправді вони не є повністю тотожними. Асистоване лікарем самогубство - лише один із способів припинити життя пацієнта на його прохання, коли лікар дає хворому смертельний препарат або рецепт на нього, але не вводить його сам. Але, звісно, обставини можуть вимагати рішучих дій саме від лікаря.

В обох згаданих випадках йдеться про так звану активну евтаназію, тобто конкретні дії, які спричиняють настання смерті. Пасивна евтаназія передбачає, що надання медичної допомоги та штучна підтримка життєдіяльності просто припиняються, що прискорює настання смерті.

Зрозуміло, що приречений на страждання хворий не завжди у хорошому фізичному стані та ясному розумі, щоб оцінити, чи потрібна йому евтаназія – і висловити своє бажання. Іноді її застосовують щодо хворих з незворотними ушкодженнями мозку або до дітей, народженими з аномаліями, які несумісні з життям, або коли людина вже не має шансів вийти з коми. Тоді лікар перериває життя хворого на прохання його батьків, офіційних опікунів, уповноважених осіб або суду, тобто йдеться про добровільне припинення життя насамперед на прохання пацієнта або, в окремих випадках, уповноважених розпоряджатися його вибором. Зрозуміло, що лікарська помилка, коли медпрацівник через невміле лікування чи безпідставну відмову від нього сприяють смерті хворого, вважатися евтаназією не може.

Нідерланди стали першою країною світу, де легалізували евтаназію. Проте ухвалений у 2002 році «Закон про припинення життя на вимогу та допомогу у скоєнні самогубства» передбачав низку суворих приписів для реалізації процедури. Вона була можливою, тільки якщо пацієнт страждав від невиліковного захворювання і справді не мав жодних шансів на одужання. У той самий час він мав висловити своє свідоме бажання померти, перебуваючи повністю у свідомості — і повторити його кілька разів протягом певного періоду часу.

У більшості країн, де легалізовано евтаназію, вдатися до неї можуть повнолітні громадяни (хоча в Нідерландах зараз право добровільно піти з життя мають ті, кому більше 12 років), у яких діагностували серйозне захворювання, що викликає нестерпні страждання.

Крім уже згаданих Іспанії та Нідерландів, евтаназію дозволено у Швейцарії, Бельгії, Люксембурзі, Канаді та Колумбії, а також — менш ніж у половині штатів США та деяких штатах Австралії. Ще в низці країн, серед яких Німеччина, Португалія, Данія та Нова Зеландія, можливе лише асистоване самогубство.

Якщо в Україні колись з'явиться закон про легалізацію евтаназії, то зміни треба буде вносити і до Цивільного, і до Кримінального кодексів. Перший зараз фіксує, що людину не можна позбавляти життя, навіть на її прохання. Другий кваліфікує евтаназію як навмисне вбивство та передбачає позбавлення волі (для лікаря, який її проводить) терміном від семи до п'ятнадцяти років.

Наразі є два законопроекти про евтаназію в Україні — від народного депутата з партії «Слуга Народу» Галини Третякової («Про право на гідну смерть (евтаназія)») та адвоката Яни Триньової («Про забезпечення дотримання прав людини на гідне закінчення життя»).

Використана література:

1. Булеца С.Б. Право Фізичної особи на життя та здоров'я (порівняльно-правовий аспект) - Ужгород: Ліра, 2006.
2. Шпачук А.О. Евтаназія: правові та етичні аспекти / А.О. Шпачук // Вісник Академії адвокатури України. — 2012. — Вип. 3. — С.159 -163.

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАНОЇ ЖИТТЮ ТА ЗДОРОВ'Ю ЛЮДИНИ ВНАСЛІДОК ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Петрівна Л. С., аспірант 1 курсу кафедри приватного та соціального права
Науковий керівник: доцент В.В. Стрельник
Сумський НАУ

Навколишнє довкілля складається з двох елементів – соціальне та природне середовище, які пов'язані між собою та не існують відокремлено один від одного. Людина існує фізично за допомогою елементів природного середовища. Тому будь-яка завдана шкода природному середовищу безумовно відбивається на здоров'ю та іноді і самому життю людини.

Відповідно до статті 3 Конституції України - людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Статтею 16 Конституції України встановлено, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави.

Згідно статті 50 Основного Закону України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Виходячи з даної норми, держава зобов'язана забезпечити екологічну безпеку та відшкодування порушеного права на безпечне довкілля незалежно від будь-яких умов – таким чином забезпечивши реалізацію даного права.

М. Медведєва, спираючись на позитивний досвід розгляду скарг та відшкодування екологічної шкоди в рамках Комісії ООН з компенсацій, а також практику конвенцій про цивільну відповідальність за шкоду довкіллю внаслідок небезпечних видів діяльності, не заборонених міжнародним правом, формулювала визначення екологічної шкоди через 10 факторів, першим із яких є: «Екологічна шкода означає смерть та погіршення стану здоров'я населення, пов'язані із забрудненням довкілля».

Згідно чинного законодавства України розгляд справ про відшкодування шкоди здоров'ю та життю людини, внаслідок правопорушень у сфері навколишнього середовища, може бути здійснено в межах цивільного, господарського або адміністративного судочинства залежно від суб'єкта звернення (позивача) за захистом (фізична особа, юридична особа або суб'єкт, наділений владними повноваженнями). Згідно до ч. 2 ст. 48 Цивільно-процесуального кодексу України, позивачем і відповідачем можуть бути фізичні й юридичні особи, а також держава.

У зв'язку з повномасштабною військовою агресією РФ проти України дискусійним є питання відшкодування РФ вищезазначеної шкоди в межах національного судочинства з урахуванням принципу судового імунітету держав. Проте відповідно до ст. 12 Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності, що відображає звичаєве міжнародне право, держава не має права посилатися на судовий імунітет у справах, пов'язаних із завданням шкоди здоров'ю, життю та майну, якщо така шкода повністю або частково завдана на території держави суду та якщо особа, яка завдала шкоду, у цей час перебувала на території держави суду. Таку позицію підтверджено 14 квітня 2022 року Постановою Верховного Суду у справі № 308/9708/19, який зазначив, що «країна-агресор діяла не у межах свого суверенного права на самооборону, навпаки віроломно порушила усі суверенні права України, діючи на її території, а тому безумовно надалі не користується у такій категорії справ своїм судовим імунітетом».

Для розгляду справ про відшкодування шкоди необхідно зібрати допустиму та належну доказову базу. Станом на сьогоднішній день питанню належного фіксування шкоди, заданої здоров'ю через призму екологічних правопорушень, не приділено достатньої уваги та не забезпечено належне фінансування розвитку даного напрямку. Крім того, сучасні методики з оцінки, завданої шкоди навколишньому середовищу, не містять формули розрахунку ступеню впливу такої шкоди на здоров'я людини. Проблематика полягає у відсутності наукового підґрунтя, адже вплив довкілля на людину проявляється в середньо- та довгостроковій перспективі (дослідження даного питання можуть проводитися роками і десятиліттями). У процесі відшкодування такої шкоди варто було б провести аналогію з відшкодування шкоди, завданої довкіллю відповідно до позиції Т.К. Оверковської та Н.М. Опольської, Згідно їх твердження суб'єкт вчинення правопорушення зобов'язаний не лише припинити вчиняти правопорушення, але й компенсувати витрати на реабілітацію довкілля, якому було завдано шкоду. Тобто при оцінці, завданої шкоди здоров'ю та життю людини, внаслідок правопорушень у сфері навколишнього середовища, слід враховувати також витрати її на реабілітацію.

Отже, в умовах сьогодення вирішення питання відшкодування шкоди здоров'ю та життю людини через вчинення правопорушень у сфері охорони навколишнього середовища є досить актуальним і потребує насамперед розширення наукової та нормативно-правової бази з даного напрямку.

ПРАВО ВОЛОДІННЯ ЧУЖИМ МАЙНОМ

Попкова Г.О., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент В.В. Стрельник
Сумський НАУ

Питання права володіння чужим майном проявляється в постійному пошуку та вдосконаленні юридичних рішень, механізмів для врегулювання відносин між власниками майна й особами, що володіють цим майном. Речове право представляє собою достатньо складну категорію. Досить складно йому дати наукове визначення. У більшості країн світу така правова дефініція взагалі відсутня у цивільному законодавстві, вона існує лише на рівні цивілістичної доктрини.

Як обов'язковий елемент речового права, зазначена тема набуває практичного інтересу, привертає до себе увагу практиків, не втрачає своєї актуальності серед науковців. Проблеми правового врегулювання цифрових активів, розвиток концепцій інтелектуальної власності та зміни у способах управління майном у сучасному світі - це питання, що потребують дослідження та практичного вирішення. Зміни у власницькій дійсності, технологічному розвитку та глобалізація економіки вимагають від законодавці, правників формування нових підходів, конструкцій, розробки сучасних правових інструментів.

Право володіння чужим майном - це важливий аспект цивільного права, який регулює відносини між особами, що стосуються володіння, користування та розпорядження майном, що належить іншій особі. В Україні такі правові відносини регулюються Цивільним кодексом України, а також іншими законами та підзаконними актами. Згідно зі статтею 300 Цивільного кодексу України, право володіння майном надає особі можливість фактично користуватися цим майном, а також розпоряджатися ним на свій розсуд, з урахуванням обмежень, встановлених законом або договором. Право володіння включає в себе фактичний доступ до майна, можливість використовувати його для власних потреб та передавати його в користування іншим особам.

Відповідно термін «володіння» визнається як саме фактичне володіння, що не залежить від наявності права на предмет володіння у володільця.

Важливо відзначити, що право володіння може бути обмеженим чи обтяженим різними умовами, які встановлюються законом або договором. Наприклад, умови володіння можуть бути обмежені заборорою передавати майно в користування третім особам або обов'язком підтримувати майно у належному стані.

Порушення права володіння чужим майном може мати правові наслідки та призвести до відшкодування завданих збитків. Також, особа, яка володіє майном без права або порушує права власника, може бути притягнена до цивільно-правової відповідальності шляхом звернення заявника до суду на відновлення порушених прав і відшкодування завданих збитків.

Право володіння може бути приватним, спільним або господарським, залежно від статусу майна. Суди можуть видавати рішення щодо відновлення порушених прав і визнавати порушення. Термін права володіння може бути тимчасовим або постійним, залежно від умов. Договори, такі як оренда чи найм, можуть деталізувати умови володіння майном.

Суб'єктом права володіння чужим майном може бути будь-яка особа, яка фактично утримує це майно в себе. Це може включати як фізичних осіб, так і юридичних осіб. Важливо відзначити, що право володіння може бути у декількох осіб одночасно, і це не призводить до виникнення спільної власності, а просто дозволяє декільком особам володіти майном одночасно.

Об'єктом права володіння може бути будь-яке майно або річ, стосовно якої існує можливість встановлення права власності. Це може бути нерухоме майно, таке як будинки або земельні ділянки, або рухоме майно, наприклад, автомобілі, меблі та інші предмети.

Зміст права володіння включає в себе різні аспекти:

по-перше, власник має право власною поведінкою володіти майном, що означає, що він може користуватися ним, розпоряджатися ним і здійснювати різні дії щодо цього майна;

по-друге, власник має право вимагати від інших осіб не перешкоджати його праву власної поведінки, забезпечуючи тим самим захист свого права володіння. Нарешті, власник також має право звертатися до суду або інших державних органів для захисту свого права власності в разі порушення цього права.

Отже, глобалізація ринків і зростання міжнародного інтересу до нашої держави створюють потребу у врегулюванні правових аспектів права власності іноземців та іноземних інвесторів. Право володіння можна визначити як правовідношення, за яким здійснюється фактичне панування над річчю, що може належати власникові, так і особі, яка фактично тримає річ. Право володіння чужим майном може виникати на підставі договору, або з інших підстав, визначених законом.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Попов О.Л., студент 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: Н.І. Прокопенко
Сумський НАУ

Науково-практичні засади використання та охорони земель фермерських господарств базуються на принципах сталого землекористування, екологічної ефективності та економічної доцільності. Основні питання, які потрібно використовувати при використанні та охороні земель фермерських господарств:

1. Планування та організація землекористування: Фермерські господарства повинні мати чіткі плани землекористування, де враховуються потреби у вирощуванні різних культур, ротаційні схеми, використання органічного внеску та застосування ефективних методів заробітку.

2. Збереження родючості ґрунтів: Фермерські господарства повинні застосовувати методи, які не тільки забезпечують високу врожайність, але й зберігають родючість ґрунтів. Це може включати використання органічного гною, компосту, мінеральних добрив та системи збереження обґрунтовано, як-от мульчування чи застосування консервуючих засобів.

3. Використання екологічно безпечних методів заробітку: Фермерські господарства повинні використовувати методи заробітку, які мінімізують використання хімічних пестицидів і гербіцидів. Важливо підтримувати принципи інтегрованого або органічного землеробства, де застосовуються природні методи боротьби зі шкідниками і мішками.

4. Рациональне використання водних ресурсів: Фермерські господарства повинні дбати про ефективне використання води, включаючи системи збирання та збереження дощової води, організацію крапельного поливу та контроль витрат води.

5. Охорона біорізноманіття: Фермерські господарства повинні бути свідомими про зацікавленість збереження біорізноманіття, в тому числі створення для живої промислової природи, зони землекористування та запобігання ерозії.

6. Енергоефективність: Господарства повинні розглядати використання енергоефективних технологій та методів, таких як використання сонячних батарей, вітрових генераторів та енергозберігаючого обладнання. Також важливо зменшити втрати енергії у виробництві та доставці продукції.

7. Захист від забруднень: Фермерські господарства повинні дотримуватися екологічних норм та стандартів для забезпечення чистоти обґрунтування, повітря та води. Це може включати правильне використання вихідних речовин, обмеження використання хімічних речовин та встановлення системи фільтрації та очищення води.

8. Управління ризиками: Фермерські господарства повинні проводити аналіз ризиків та приймати заходи для мінімізації впливу негативних факторів, таких як погодні умови, хвороби рослин та шкідників. Важливо розробляти план надійного забезпечення виробництва та замінювати технології, що знижують ризики.

9. Альтернативні джерела доходу: Фермерські господарства можуть розглядати можливості розвитку альтернативних джерел доходу, таких як агротуризм, вирощування органічної продукції, участь у програмах екологічного сільського господарства тощо. Це може допомогти диверсифікувати прибутковий потік та сприяти сталому розвитку господарства.

10. Співпраця та обмін досвідом: Фермерські господарства повинні співпрацювати з науковими установами, організаціями та іншими фермерами для обміну досвідом, стеженнями та отриманням актуальної інформації. Це допоможе вдосконалити використання та охорону земель і забезпечити практику стійкого розвитку фермерських господарств.

Заходи, які покликані забезпечити стале використання земель у сільському господарстві, не тільки сприяють збереженню навколишнього середовища, але й можуть приносити користь самим господарським підприємствам. Розвиток альтернативних джерел доходу та збільшення нових ринкових можливостей сприяють диверсифікації прибуткового потоку та забезпеченню сталого розвитку господарства.

Ці засади використання та охорони земель фермерських господарств сприяють збереженню навколишнього середовища, збалансованому використанню ресурсів та сталому розвитку аграрного сектору.

Отже, збереження та стале використання земель у сільському господарстві є комерційним завданням, яке вимагає спільних зусиль від фермерів, наукових установ та організацій. Впровадження принципів екологічного сільського господарства та застосування інноваційних технологій дозволить зберегти природні ресурси та забезпечити стійкий розвиток аграрного сектору.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Радченко Я.Ю., студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: В.В. Макарова
Сумський НАУ

Удосконалення організації використання земель сільськогосподарського призначення є ключовим аспектом досягнення ефективного та сталого розвитку сільського господарства. Ось деякі важливі кроки та рекомендації, які можуть сприяти покращенню організації землекористування:

Сільськогосподарське господарство має скласти довгострокові плани, які враховують основні аспекти, такі як обґрунтування обробки, розташування культури, використання та внесення добрив. Це допоможе оптимізувати використання доступної землі та ресурсів.

Використання новітніх агротехнологій, таких як польові датчики та автоматизовані системи поливу, може зробити вирощування культури точнішим та ефективнішим. Впровадження сучасного обладнання та технологій також може допомогти зменшити залежність від фізичної праці та збільшити продуктивність.

Фермерам слід активно брати участь у тренінгах та семінарах, організованих урядовими органами, науковими установами та спеціалізованими організаціями. Це допоможе оновити знання та навички в сфері використання землі та впровадити нові інноваційні методи в роботу.

Одним із важливих аспектів організації використання земель є підтримка соціального розвитку на місцевому рівні. Це може бути досягнуто шляхом створення робочих місць для місцевого населення, підтримки малих сільських господарств, а також заохочення розвитку сільського туризму.

Впровадження нових технологій та інновацій у сільському господарстві може сприяти підвищенню продуктивності та зменшенню негативного впливу на довкілля. Наприклад, застосування дронів для моніторингу врожайності та стану рослин дозволяє забезпечити більш точне розподіл ресурсів, таких як вода та добрива.

Одним із ключових аспектів ефективного використання землі є підвищення якості ґрунтів. Методи консерваційного землеробства, такі як використання покривних культур, мінімальний обробіток ґрунту та використання органічних добрив, можуть допомогти зберегти ґрунти від ерозії та забезпечити його надійну продуктивність у майбутньому.

Правильне використання та управління водними ресурсами є ключовим фактором ефективного сільського господарства. Використання системи поливу, яка має високу ефективність корисної дії та знижує точну та ефективну подачу води до рослин, може допомогти зменшити втрати та забезпечити оптимальні умови для росту та розвитку культури.

Важливо підтримувати освіту та дослідження в сільському господарстві, щоб забезпечити доступ до новітніх знань та практик

Загалом, покращення організації використання земель сільськогосподарського призначення може бути досягнуто шляхом впровадження комплексного підходу, який охоплює ефективне використання ресурсів, захист біорізноманітності та соціального розвитку. Для цього необхідна активна співпраця між владою, фермерами та науково-дослідними установами, що дозволяє досягти сталого розвитку сільського господарства та забезпечити продуктивність та ефективність використання землі.

Оптимальне використання земельних ресурсів збільшує продуктивність сільськогосподарських культур та зменшує вплив на довкілля, зокрема на забруднення ґрунтів, води та повітря. Підвищення продуктивності сільськогосподарських угідь також може вплинути на зменшення потреб у вирубці лісів і збереження біорізноманітності.

Крім того, вдосконалення системи використання землі може сприяти економічному розвитку, збільшенню виробництва, зниженню витрат і підвищенню доходів для сільських господарств та сільських спільнот. Це може створити нові робочі місця, підвищити рівень життя сільського населення та сприяти сталому розвитку сільських територій.

Нарешті, у світі глобальних викликів, таких як безпека збереження харчування, біорізноманіття і зміна клімату, важливість ефективного використання землі в сільському господарстві набуває ще більшої актуальності. Оптимальне землекористування може допомогти забезпечити стійке, високоякісне харчування всього світу, зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та зберегти природні ресурси для майбутніх поколінь.

Отже, враховуючи всі ці аспекти, можна зробити висновок, що покращення організації використання землі сільськогосподарського призначення є виключно важливим завданням для сталого розвитку сільських територій, економіки та збереження природних ресурсів.

ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА

Розметов Р.Ю., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.А. Бондар
Сумський НАУ

Сучасна правова наука неможлива без важливого напрямку наукових досліджень, яким є порівняльне правознавство. Порівняльно-правові дослідження мають вирішальне значення для юридичної науки, співвідносяться з міжнародним публічним та приватним правом, а також з окремими галузями юридичних наук. Вони забезпечують необхідну інформацію для розробки теоретичних концепцій на рівні, що вище за національний, і відіграють важливу роль у процесах міжнародної уніфікації та гармонізації правових норм.

Питання становлення порівняльного правознавства були об'єктом дослідження як зарубіжної, так і вітчизняної науки і висвітлювалися у працях Р.Давіда, К. Осакве, Л. Луць, Х. Бехруз, О. Кресіна, О. Мережко, Ю. Шемшученка та інших. Однак залишаються проблеми щодо подальшого вивчення природи порівняльного правознавства як науки та методу дослідження з погляду юридичного універсалізму та конкретного змісту правової системи, а також потенційних можливостей порівняльного правознавства.

Плюралізм, як ключова концепція, визначає розвиток сучасного порівняльного правознавства і встановлює особливості його методології та загальних процесів вивчення правових систем. Цей принцип надійно укорінився у науковій сфері, пов'язаний з формуванням юридичної парадигми. Для порівняльного правознавства це питання набуває важливого значення, оскільки точне застосування методики порівняння правових систем і окремих правових інститутів є необхідною умовою для визначення актуальності проведеного дослідження.

Для сучасного стану порівняльного правознавства і досліджень в галузі порівняльного права спостерігається значний рівень різноманітності в поглядах вчених щодо визначення понять, структури і характеристик порівняльного правознавства. Так, Л. Луць вважає, що значущі трансформації у розумінні правового світу відбулися наприкінці ХХ і на початку ХХІ століть, коли визначилися перспективи його подальшого розвитку. Вчена вказує на те, що зміни в наукових підходах до порівняльно-правових досліджень проявилися в наступному контексті: докласичний етап порівняльного правознавства включає період з початку використання порівняльного методу у відношенні до політико-правової реальності, приблизно до 1900 року та проведення першого Міжнародного конгресу порівняльного права; класичний період історії порівняльного правознавства віднесений до кінця ХІХ - середини ХХ століття. В цей період відзначалася характеристика порівняльного правознавства як сукупності наукових знань, в якій вдавалося уникнути суб'єктивності в дослідженнях, прагнення до досягнення об'єктивних результатів порівнянь та переважання об'єктивності; для некласичного етапу в історії порівняльного правознавства властива відмова від абсолютизації об'єктивізму, який був характерним для класичного періоду, і визнання того, що знання про об'єкти порівнянь залежать від характеристик самого процесу пізнання, який ведуть компаративісти. Основною орієнтацією стають не самі наукові знання, а використання порівняльно-правового методу та наукової діяльності [1].

Становлення науки порівняльного права, тобто компаративістики, визначається початком ХІХ століття, коли постало питання пошуку європейськими юристами з різних країн напрямків покращення національного законодавства. Саме в цей період почалося вивчення іноземного права.

Порівняльно-правові дослідження є надзвичайно важливими для юридичної науки та для її розвитку, вони тісно пов'язані з міжнародним публічним і приватним правом, з галузевими юридичними науками, для яких формується інформація для теоретичних узагальнень на рівні, вищому за національний, а також відіграє важливу роль у процесі міжнародної уніфікації та гармонізації права.

В Україні особливо активно активізувалися наукові дослідження з порівняльно-правової спрямованості після створення Української асоціації порівняльного правознавства, яка проводить наукові конференції, що підсумовують щорічні напрацювання вчених у цьому напрямку.

Отже, порівняльне правознавство виконує важливу функцію, яка забезпечує зв'язок загальної теорії права та галузевих юридичних наук. Це сприяє перегляду старих уявлень і формує новий погляд на норми та принципи права, які раніше вважалися непорушними, таким чином порівняльне правознавство є основою для здійснення нових наукових досліджень при вивченні правових норм зарубіжного законодавства. Беззаперечним є факт, що порівняльне правознавство як наука та навчальна дисципліна здобули свій розвиток з 1900 року, коли був проведений перший Міжнародний конгрес з порівняльного правознавства.

Список використаних джерел

1. Луць Л.А. Сучасні правові системи світу. Навчальний посібник. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003. 268 с.

2. Правові системи сучасності: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 1 курсу за освітнім ступенем «магістр» судово-адміністрат. ф-ту за спец. 293 «Міжнародне право» / М. Ю Рязанов, Г. М Чувакова, І. В. Антошина. Одеса: Фенікс, 2022. 108 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЖИВИХ ЩИТІВ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Савін В.С., студ. 1м курсу ЮФ
Науковий керівник: А.В. Шульженко
Сумський НАУ

Зброєний конфлікт – в широкому розумінні це будь яке зіткнення військового характеру між ворогуючими сторонами. Відокремити від поняття «війна» його можна за таким критерієм, як наявність чи відсутність офіційного оголошення війни. Зброєні конфлікти поділяються на багато видів, але найбільш доцільно класифікувати їх за такими критеріями. За територіальним поширенням – внутрішні та зовнішні, локальні, регіональні, глобальні. За ступенем залучених сторін бувають – внутрішньо державні конфлікти, внутрішньо державні з зовнішнім втручанням, міждержавні конфлікти, багатосторонні конфлікти.

Виникають зброєні конфлікти на тлі соціальних, етнічних, територіальних протиріч в середині держави або як гаряча точка міждержавного політичного конфлікту. Сторонами конфлікту виступають держави, нації та народи що борються за визволення. Так визначено нормами міжнародного права, що стороною завжди є суб'єкт міжнародного права. Така традиція склалася після Другої світової війни. На сучасному етапі з'явилися нові суб'єкти, які не мають прив'язки до певної етнічної чи територіальної групи, наприклад транснаціональні терористичні угруповання, угруповання створені державами для ведення гібридних війн тощо. Перераховані не мають законної суб'єктності як сторони конфлікту в міжнародному праві.

Враховуючи вищесказане, російсько-український конфлікт має свої особливості. Наприклад характерним для двадцять першого століття є відхід від класичних війн, та перехід до гібридних конфліктів. Такий конфлікт відбувається без офіційного проголошення війни, з приховуванням своєї реальної участі як сторони-агресора. В нашому випадку початковою фазою був міждержавний конфлікт, замаскований під внутрішньодержавний. Перехід до повномасштабної фази супроводжувався проголошенням Росією «військової спецоперації». В дійсності, військова спецоперація - це спеціальний комплекс заходів, для досягнення воєнних цілей там де повномасштабні військові дії не є ефективним засобом впливу. Що зовсім не збігається з тими діями які вчинила Росія. Натомість був намір применшити значення конфлікту, завуалювати наміри та окреслити конфлікт як внутрішній, а Україну не рівноправним учасником.

Ще однією із характерних ознак для російсько-українського конфлікту, стало систематичне використання засобів терору державою-агресором. Що включає в себе заборонені методи війни, їх перелік визначено Міжнародним гуманітарним правом. Наприклад: цілеспрямоване вбивство цивільних осіб; вдаватися до нападів невибіркового характеру; знищувати, вивозити або приводити в несправність об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення; знищувати культурні цінності, історичні пам'ятники тощо. Це лише невеликий перелік того, до чого вдавалися російські військові сили.

В своєму дослідженні я хочу зосередитися на такому забороненому заході, як використання живих щитів. Живий щит - це військовий термін, що означає розміщення цивільних осіб таким чином, щоб стримувати противника від ураження законних військових цілей. Використання живих щитів забороняється III і IV Женевською конвенцією, додатковими протоколами до них, та нормою 97 звичаєвого міжнародного гуманітарного права. Характерними рисами злочину є: використання осіб захищених МГП, жертви злочину перебувають під контролем сторони-порушника, існує загроза для життя та здоров'я жертв, кількість жертв не є важливою ознакою, сторона конфлікту або спеціально розміщує живий щит у зоні ураження або користується звичайним місцезнаходженням таких осіб. Ще однією з ознак є те, що така дія є санкціонованою політикою вищого військово-політичного керівництва. Можна згадати слова Путіна на одній з конференцій «...нехай спробує хтось із числа військовослужбовців стріляти у своїх людей, за якими ми будемо стояти позаду, не спереду, а позаду. Нехай вони спробують стріляти в жінок і дітей. Я подивлюся на тих, хто віддасть такий наказ в Україні».

Живі щити можна розділити види. Першим видом можна виділити використання осіб що знаходяться в своєму звичному середовищі, тобто живуть в будинках, ходять до школи або знаходяться у лікарні. Другим видом є використання ситуативних осіб, наприклад людей що намагаються евакуюватися. Третім видом є насильницьке примушення особи бути живим щитом, спеціальне розміщення цивільних осіб у зоні ураження або використання військовополонених. Окремим видом є використання «добровільних» живих щитів, це використання симпатизуючих осіб серед чужого цивільного населення, всляке заохочення таких осіб, агітація власного цивільного населення на такі акції.

Отже, проблема використання живих щитів в сучасних конфліктах є досить гострою. Мною було проведено коротку характеристику такого протиправного військового засобу, як живий щит. Міжнародним співтовариством мають бути прийняті жорсткі заходи, щодо тих хто популяризує таку терористичну тактику у військовій практиці.

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТІВ

Серіков Д.М., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.А. Бондар
Сумський НАУ

Міжнародні стандарти професійної діяльності юристів є нормативними документами, які встановлюють основні принципи та деонтологічні засади діяльності юристів у світі. Ці стандарти сприяють формуванню національних професійних стандартів, їх уніфікацію та забезпечують довіру до правосуддя в цілому. Актуальність дослідження полягає в процесі інтеграції України до європейського простору та реформування професійної діяльності юристів відповідно до міжнародних стандартів. Питання класифікації міжнародних стандартів професійної діяльності в юридичній літературі не розглядалося, тому метою дослідження є визначити поняття міжнародних стандартів професійної діяльності юристів та здійснити їх класифікацію з використанням герменевтичного та систематичного методів дослідження.

Аналізуючи праці С.Антонюка, О. Шандули, В. Суцzenко, Н. Перепелиці та інших можна зробити наступні узагальнення. Міжнародні стандарти професійної діяльності юристів - це сукупність нормативно-правових актів, які були прийняті на міжнародному рівні, як орієнтири (зразки), які закріплюють принципи та деонтологічні засади діяльності юристів з метою дотримання принципу верховенства права та ефективного функціонування правової системи.

Ці стандарти були прийняті різними міжнародними організаціями, такими як Міжнародна адвокатська асоціація (International Bar Association), Міжнародна асоціація адвокатів (International Association of Lawyers), ООН, Рада Європи та інші.

На нашу думку, для здійснення класифікації цих нормативних актів можна виділити декілька основних критеріїв. По-перше, в залежності від джерел регламентації можна виокремити ті, які мають обов'язковий характер для законодавця та ті, які мають рекомендаційно-зобов'язальний.

По-друге, за видами юридичної діяльності:

— універсальні (Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку 1979р.; Основні принципи етики поліцейської служби (затверджені Парламентською Асамблеєю Ради Європи) 1979 р.; Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів 1990 р.)

— які врегульовують суддівську діяльність (Основні принципи незалежності судових органів 1985 р.; Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочину і зловживання владою 1985 р.; Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх («Пекінські правила») 1985 р.; Рекомендація К(94)12 про незалежність, дієвість і роль суддів 1994 р.; Європейська хартія про статус суддів 1998 р.)

— які врегульовують адвокатську діяльність (Деонтологічний кодекс (Загальний кодекс правил поведінки для адвокатів країн Європейського співтовариства) 1988 р.; Основні положення про роль адвокатів (прийняті на VIII конгресі ООН по попередженню злочинності і поведженню з правопорушниками) 1990 р.; Міжнародний кодекс етики (схвалений Міжнародною організацією адвокатів ЄС і прийнятий в остаточному варіанті в Ліоні) 1998 р.)

— які врегульовують прокурорську діяльність (Основні принципи про роль державних обвинувачів 1990 р.; Стандарти професійної відповідальності Міжнародної асоціації прокурорів та заява про основні обов'язки і права прокурорів 1999 р.; Рекомендація R(2000)19 про роль прокуратури в системі кримінального судочинства 2000 р.; Європейські керівні принципи з питань етики і поведінки прокурорів 2005 р) [2].

Отже, очевидно, що професійна діяльність юристів у кожній країні має свої історичні традиції та особливості, які визначаються системою національного правосуддя, владно-управлінськими структурами, типом правової системи та законодавством. Однак є загальні вихідні положення, які є орієнтирами (зразками) для всіх країн демократичного спрямування, які і є міжнародними стандартами професійної діяльності юристів. А виділення критеріїв класифікації міжнародних стандартів професійної діяльності полегшить їх реалізацію в правових системах держав.

Список використаних джерел:

1. Антонюк С. Міжнародно-правові стандарти професійної діяльності адвоката у цивільному судочинстві України. Підприємництво, господарство і право. 2019. №6. С. 347-353;
2. Перепелиця Н.В. Принципи професійної діяльності юристів: теоретико-правове дослідження: дис.... на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Київ. 2020. 201 с.
3. Суцzenко В. М. Європейські та міжнародні стандарти правничої професії в контексті функціонування правової системи України. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2016. Том 181. С. 22-25
4. Шандула О. Поняття, система та джерела міжнародних стандартів організації та діяльності адвокатури. Форум права. 2022. 72(1). С. 90-97

ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Синиця Д.М. студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Ю.Л.Скляр
Сумський НАУ

Проблемами збереження біорізноманіття на планеті людство перейнялося ще в XIX столітті, проте підходи до вирішення складних природоохоронних завдань у всьому світі були різними. У середині минулого століття багато країн виділяли охоронні природні території (національні парки, заказники та ін.) для туристичних та екскурсійних цілей, а також для відпочинку на природі. Перші заповідники, створені для наукових досліджень та збереження біорізноманіття, почали створюватися в Україні як наукові установи. На сьогоднішній день на нашій планеті існує безліч різних особливостей природних територій які охороняються: природні заповідники, національні парки, заказники, та пам'ятки природи, а також штучно створені території з особливим режимом охорони. Цілі їх створення та функціонування - збереження природних комплексів, вивчення та контроль за їх змінами з часом.

Використання земельно-ресурсного потенціалу на таких територіях потребує дотримання суворих природоохоронних норм і правил. Це включає в себе і раціональне планування та управління земельними ресурсами, врахування особливостей екосистем та їх функцій, а також оцінку впливу людської діяльності на природу та інноваційні заходи з її збереження.

При використанні земельно-ресурсного потенціалу природоохоронних територій необхідно забезпечити баланс між задоволенням людських потреб і збереженням екосистеми. Це може включати створення спеціальних режимів експлуатації, розробку екологічно чистих технологій, контроль за використанням природних ресурсів та регулювання антропогенного навантаження.

Вивчення можливості використання земельних ресурсів природно-заповідних територій вимагає науково-методичного обґрунтування їх дослідження й оцінки шляхом дотримання низки принципів.

Науково-методичні засади використання земельно-ресурсного потенціалу природоохоронних територій включають у себе комплекс досліджень, методик та рекомендацій, які сприяють ефективному та сталому використанню цих територій за рахунок їх природних особливостей. Основні принципи такого використання включають баланс між економічними потребами та збереженням природи, збалансований підхід до використання ресурсів, забезпечення довгострокової стійкості екосистем, збереження біорізноманіття та забезпечення охорони природних територій.

Основні принципи науково-методичних засад використання земельно-ресурсного потенціалу природоохоронних територій включають:

1. Збереження біорізноманіття: забезпечення та відновлення природних екосистем, збереження видового складу флори і фауни, а також генофонду.
2. Раціональне використання ресурсів: використання земельно-ресурсного потенціалу з урахуванням його повноти, мінімізація витрат та максимального виробництва природних ресурсів.
3. Стійкий розвиток: врахування потреб сьогодення без шкоди для майбутніх поколінь, забезпечення збалансованого розподілу ресурсів та охорони довкілля.
4. Комплексний підхід: врахування всіх аспектів використання земельно-ресурсного потенціалу, таких як наукові дослідження, планування, оцінка ризиків, створення нормативно-правових актів, контроль та моніторинг.
5. Участь громадськості: залучення громадськості до процесу виконання рішень, поширення інформації та обмін досвідом, здійснення громадського контролю за використанням земельно-ресурсного потенціалу.
6. Інноваційний підхід: впровадження новітніх технологій та наукових досягнень для досягнення ефективного та сталого використання земельно-ресурсного потенціалу.

Науково-методичні засади використання земельно-ресурсного потенціалу природоохоронних територій служать основою для розробки стратегій, планів та програм, які сприяють збереженню природних ресурсів та створенню стійких та збалансованих екосистем.

Для досягнення цих цілей необхідні наукові дослідження та методичні рекомендації, які включають у себе аналіз земельно-ресурсного потенціалу, оцінку екологічних ризиків, розробку стратегій збереження та використання ресурсів, регулювання доступу до природних ресурсів, розробку екологічних нормативів та стандартів, впровадження ефективних механізмів контролю та моніторингу.

Також важливим є залучення до процесу планування та управління природоохоронними територіями зацікавлених сторін, забезпечення громадської участі та прозорості в прийнятих рішеннях, поширення найкращої практики та обміну досвідом у цій сфері.

Таким чином, науково-методичні засади використання земельно-ресурсного потенціалу природоохоронних територій є важливою основою для ефективного та сталого використання цих територій з метою забезпечення їх охорони та збереження природних ресурсів.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАВДАНЬ ЩОДО ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 11 «СТАЛІ МІСТА ТА ГРОМАДИ»

Солдаткін І.В., аспірант кафедри адміністративного та інформаційного права
Науковий керівник: проф. І.В. Арістова
Сумський НАУ

У 2022 році населення світу досягло 8 мільярдів, половина якого проживає в містах. Очікується, що в умовах глобалізації ця цифра тільки зростатиме, і до 2050 року 70 відсотків людей житимуть у містах [1]. Актуальним вбачається напрям правового регулювання великої кількості населення з обов'язковістю комфортних умов проживання, адже сталого розвитку неможливо досягти без суттєвої трансформації того, як ми будуємо міські простори та керуємо ними. Метою роботи є дослідження цілі сталого розвитку 11 (ЦСР 11), яка передбачає обов'язкову розробку правових засад для сталого розвитку.

У 2015 році Організація Об'єднаних Націй (ООН) прийняла Порядок денний сталого розвитку до 2030 року, план сприяння миру та сталому зростанню в усьому світі. Однією з цілей плану є ЦСР 11, яка стосується розвитку міст. Для реалізації вказаної цілі з'ясовано основні завдання: міста повинні забезпечити доступ до безпечного та доступного житла, громадського транспорту та громадських зелених насаджень; міста повинні бути стійкими до стихійних лих і захищати тих, хто опинився в уразливих ситуаціях, а також мінімізувати економічні втрати [1]. Актуалізовано, що важливим аспектом ЦСР 11, на який часто не звертають увагу, є соціальна стійкість і громадська участь населення міст. Це включає в можливість голосування за заходи, які підвищують стійкість у їхньому місті, або за політиків, які підтримують ці заходи. Люди також можуть відвідувати громадські форуми свого міста, щоб залишити відгук про ініціативи сталого розвитку. У цілому ЦСР 11 переслідує комплексну та складну мету: створення сталих міст, здатних протистояти як зміні клімату, так і безпрецедентному зростанню [2].

В ході дослідження визначено основні необхідні умови для забезпечення реалізації ЦСР 11 в аспекті допомоги містам у підготовці та управлінні їх зростанням і розвитком, а саме:

1. Сприяння інвестуванню бізнесу, економічному зростанню та можливостям працевлаштування. Міста є основними двигунами глобальної економічної діяльності, на них припадає 70 відсотків світового ВВП. Оскільки їхнє населення продовжує зростати, зростає потенціал міст для створення робочих місць, торгівлі, можливостей для бізнесу та інвестицій. Жваві міські ринки також створюють сприятливе середовище для підприємницьких інновацій і сприяють розширенню економічної діяльності в сільській місцевості.

2. Сприяння стабільності та запобігання насильству, злочинності та екстремізму. Нестабільність часто зумовлена слабкими інститутами громадської безпеки та правосуддя, високим рівнем безробіття серед молоді та нездатністю задовольнити основні потреби та права громадян, включаючи житло, роботу та основні політичні свободи. Приблизно 1 мільярд людей, багато з яких молоді, зараз живуть у міських нетрях [2].

Важливо зазначити, що нещодавно Генеральним секретарем ООН Антоніу Гутеррішем була створена Консультативна група з питань місцевого та регіонального самоврядування, яка надаватиме консультації зі стратегічних питань, пов'язаних із багаторівневими діями та роллю міст і регіонів у виході з кризи та просуванні міжнародних угод і стандартів. Вони варіюються від сталого розвитку до гендерної та соціальної рівності, кліматичних дій до нового порядку денного для міст та прав людини. Створення такого органу розглядається як можливість посилення співпраці ООН з місцевими та регіональними урядами.

Отже, в аспекті вдосконалення ефективності управління в муніципальній сфері, а також для досягнення реальних показників всі Цілей, включаючи ЦСР 11, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на необхідності встановлення верховенства права, розробки нормативно-правового забезпечення перезавантаження органів державної влади та місцевого самоврядування. Зокрема, для України вкрай важливим вбачаємо необхідність дотримання прав людини, прав дитини, гарантій функціонування безпечного правового поля.

Список використаної літератури

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
2. Цілі сталого розвитку: Україна. Добровільний національний огляд (2021). URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-10/VNR%20SDG%20Ukraine%202020.pdf>

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Солдаткін С. В., аспірант кафедри адміністративного та інформаційного права
Науковий керівник: проф. І.В. Арістова
Сумський НАУ

Право на доступ до інформації є фундаментальним правом кожної людини, ключовим компонентом демократії та тісно пов'язане з іншими основними правами та свободами людини і громадянина. Численні міжнародні документи, учасником яких є Україна, встановлюють зобов'язання щодо захисту цього права. Метою нашого дослідження є аналіз міжнародної нормативно-правової бази щодо захисту права доступу до публічної інформації.

Право на доступ до інформації було вперше записано в конституції Швеції в 1766 році, коли було введено Закон про свободу преси для боротьби з політичною цензурою публічних документів, у якому чітко зазначено право на доступ до таких документів. Як зазначає фундатор інформаційного права І.В. Арістова, «після прийняття у 1966 р. Закону США «Про свободу інформації» усі європейські країни прийняли відповідні нормативно-правові акти» [1] і на сьогодні це право захищене більшістю національних конституцій та міжнародними нормативно-правовими актами, такими як Загальна декларація прав людини (Universal Declaration of Human Rights; 1948, ст.19), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (International Covenant on Civil and Political Rights; 1966, ст.19), Резолюція № 59 Генеральної Асамблеї ООН (Resolution No.59 of the General Assembly of the United Nations, 1946), Рекомендація Ради ОЕСР щодо відкритого уряду (Recommendation of the OECD Council on Open Government; 2017), Органічний закон № 22 від 24 березня 2016 року про право на доступ до інформації та правила її застосування (Organic Law No.22 dated March 24, 2016 on the Right to Access Information and its implementing regulations) та інші.

У 2015 році Організація Об'єднаних Націй включила право на інформацію до своїх Цілей сталого розвитку (ЦСР). У Порядку денному сталого розвитку на період до 2030 року доступ до інформації, що зберігається державними органами, було визнано необхідним механізмом сприяння залученню громадськості до досягнення Цілей сталого розвитку, де на ЮНЕСКО покладено завдання моніторингу та звітування про впровадження політики доступу до інформації в усьому світі відповідно до Цілі 16 [2].

Акцентовано, що важливим етапом у забезпеченні права на доступ до публічної інформації став 2022 рік, коли було опубліковано Звіт Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) про доступ до інформації, якою володіють державні органи. У тексті звіту зосереджено увагу на поточній ситуації та передовій практиці, включаючи елементи розробки законів про доступ до інформації, розбудову потенціалу та інші заходи для забезпечення їх ефективного впровадження та доступу до інформації. Дійшли висновку, що особливої уваги заслуговує включення принципу «максимального розголошення», який передбачає, що вся інформація, якою володіють державні органи, підлягає розкриттю та акцент на тому, що процедура подання запитів на отримання публічної інформації має бути простою та зрозумілою [3].

Отже, право на інформацію у сучасному правовому просторі набуває нового змісту і передбачає: активне оприлюднення урядової інформації, що становить суспільний інтерес; докладання зусиль для забезпечення легкого, швидкого, ефективного та практичного доступу до такої інформації; запровадження процедур, за допомогою яких можна отримати доступ до інформації. Процедури повинні передбачати своєчасну обробку запитів на інформацію відповідно до чітких правил. Слід запровадити порядок оскарження відмов у наданні доступу до інформації, а також у випадках ненадання відповіді на запити.

Список використаної літератури

1. Арістова І.В. Розбудова правової держави в Україні: правовий механізм забезпечення права на доступ до інформації в суспільстві знань / І. В. Арістова // Правова інформатика. - 2010. - № 1. - С. 3-13. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform_2010_1_3
2. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
3. Right to Access to Information. URL: <https://kg.freepressunlimited.org/themes/enabling-environment/media-law-and-policy/right-to-access-to-information/>

ЩОДО ЗАСАД ЗДІЙСНЕННЯ ОЦІНКИ СТАНУ ЗЕМЕЛЬ ПОШКОДЖЕНИХ ВНАСЛІДОК ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Стегно Д.О., студ. 5 курсу ЮФ
Науковий керівник: В.В.Нежевело
Сумський НАУ

З початком воєнних дій від країни-агресора, та, особливо, з моменту повномасштабної агресії росії, Україна стала свідком та вимушеним учасником багатьох страшних подій та обставин, серед яких значні обстріли, ракетні атаки, радіаційне забруднення, забруднення повітря та всіх елементів навколишнього природного середовища, засмічення територій, непоховані тіла загиблих, та інші обставини, які потребують критичної уваги.

Реалії військового конфлікту потребують відповідного оновлення профільного законодавства.

В аспекті земельних правовідносин, однією з найсуттєвіших проблем наразі є визначення ризиків, об'єму та розміру збитків, завданих земельним ресурсам, зокрема ґрунтам, внаслідок бойових дій.

Так, важливим першочерговим елементом є процес оцінки ушкоджених від воєнних дій земель

Оцінка має на меті в тому числі визначення втрат у сільському господарстві та інших галузях, пов'язаних із землекористанням, через пошкодження земельних ресурсів.

Оцінка стану земель також допомагає визначити придатність земель для відновлення господарської та соціальної інфраструктури, а також середовища для відновлення екологічної рівноваги.

Оцінка земель, пошкоджених внаслідок воєнного стану допомагає і визначити їхню ринкову вартість та можливий дохід від використання земельних ділянок у майбутньому.

Оцінка є важливою частиною планування відновлення і реконструкції пошкоджених територій, включаючи розробку стратегій та проекти відновлення.

До законодавства, що регулює вказане питання наразі відносяться: Земельний кодекс України, Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку визначення збитків та шкоди, заподіяної Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації", Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження нормативів гранично допустимих концентрацій токсичних речовин у ґрунті та переліку таких речовин", Постанова Кабінету Міністрів України "Про Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам", Правила розроблення робочих проєктів землеустрою, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України, Методика визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджена Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України, Методика визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану, затвердженої наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

Окрім того, одним із ключових аспектів дослідження негативного впливу воєнної агресії на наші землі та подальше відновлення земель, становить питання про те, що включає в себе шкоду, завдану земельним ресурсам і ґрунтам, а також яким чином має оцінюватися завдана шкода.

Так, шкода, нанесена земельним ресурсам, охоплює усю втрату від пошкодження і знищення поживного шару ґрунту і збитків, зумовлених забрудненням і засміченням земельних ресурсів. Ця шкода оцінюється з урахуванням наступних елементів: величина збитку, нанесеного ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок забруднення речовинами, що негативно впливають на їхню поживність та інші корисні властивості; величина збитку, нанесеного ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок засмічення земель; витрати на розчищення земель, пошкоджених унаслідок бойових дій; витрати на будівництво, розгортання та утримання інженерних і фортифікаційних споруд, загороджень, прикордонних знаків, прикордонних загороджень і засобів зв'язку для розгортання державного кордону; збитки, нанесені власниками та землекористувачам земельних ділянок сільськогосподарського призначення; витрати на ремонт систем розчищення; витрати та рекультивацию земель.

Здійснення оцінки завданих збитків реалізується місцевими державними адміністраціями, а під час воєнного стану - військовими адміністраціями. Визначення шкоди, завданої земельним ресурсам, покладається на Державну екологічну інспекцію України.

Таким чином, оцінка стану земель, що постраждали внаслідок воєнного дійства в Україні, становить важливе завдання, що включає в себе комплексний аналіз та оцінку розміру завданих збитків та шкоди, нанесеної земельним ресурсам. Ця проблематика має велике значення як для відновлення пошкоджених територій, так і для забезпечення сталого розвитку регіонів.

ПРАВОВА ПРИРОДА ПРАВА НА ОСВІТУ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.

Степченко Л.А., студ ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.А.Бондар
Сумський НАУ

На сучасному етапі розвитку суспільства питання освіти набувають особливого значення. Значущість і важливість освіти для країни і суспільства в цілому виражається в тому, що освіта є потенціалом прогресу та вдосконалення правової системи країни. В умовах модернізації суспільних відносин роль освіти в житті суспільства та людей продовжує зростати. Загальне значення права на освіту полягає в тому, що воно визнає освіту як ключовий елемент розвитку і добробуту суспільства, а також як важливий фактор реалізації особистих прав та можливостей кожної людини.

Враховуючи обмеженість нашого дослідження, вважаємо за необхідне надати короткий огляд загальних та специфічних ознак права на освіту. Тому до загальної характеристики права на освіту, як певної можливості людини слід віднести: 1) природність, яка виявляється в діалектичному поєднанні біології та соціальної культури у змісті права на освіту; 2) право на освіту є універсальним, тобто воно застосовується до всіх осіб, незалежно від їхньої раси, статі, релігії, соціального статусу чи інших характеристик; 3) освіта повинна надаватися без будь-якої форми дискримінації; 4) держава зобов'язана забезпечити реалізацію права на освіту та створити умови для ефективної освітньої системи; 5) освіта повинна бути доступною з фінансової та фізичної точки зору для всіх прошарків населення. До специфічних, на нашу думку, необхідно віднести: 1) зосередженість на безпосередньому задоволенні особистих, культурних і духовних потреб; 2) здійснення прав не завжди залежить від бажання конкретних суб'єктів; 3) суб'єкт права на освіту не завжди послідовний з носієм її обов'язку; 4) право на освіту передбачає спеціальну увагу до осіб, які можуть зазнавати дискримінації або мають особливі потреби, такі як діти з інвалідністю, мовні меншини тощо; 5) правова реалізація через освітні правовідносини та самоосвіту.

Ще одним ключовим аспектом права на освіту є правові принципи реалізації досліджуваного права. Правові принципи реалізації права на освіту встановлені та забезпечуються не лише національним законодавством країни, а й міжнародними нормативно-правовими документами, які розкривають сутність та необхідність їх реалізації на території сучасних держав. Аналізуючи нормативну-правову базу (міжнародну: Міжнародний пакт про громадянські і політичні права; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права; Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання; Конвенція про права дитини; Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудящих мігрантів та членів їхніх сімей; Конвенція проправа інвалідів; Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень; національну: Конституція України, ЗУ «Про освіту», ЗУ «Про вищу освіту» тощо) можна виокремити наступні принципи - *доступності, безоплатності, неупередженості, рівності, вільного використання*. Враховуючи принципи прав людини, а саме універсальність і невід'ємність; неподільність; взаємозалежність і взаємозв'язок; рівність і недискримінація; участь і включення усіх; відповідальність і дотримання верховенства права [2].

Можемо зробити узагальнення, що до принципів права на освіту необхідно відносити: 1. *Принцип універсальності*, який закріплює, що кожна особа має право на доступ до повноцінної освіти без дискримінації на будь-якій підставі, такий як стать, раса, колір шкіри, мова, релігія, політичні чи інші переконання, національний чи соціальний підхід, майновий стан, народження чи інший статус; 2. *Принцип доступності*, освіта має бути доступною для всіх без будь-якого винятку; 3. *Принцип якості освіти*, закріплює положення, що освіта має бути повноцінною та сприяти розвитку особистості. Це включає якість викладання, наявність необхідних ресурсів та забезпечення актуальним та відповідним змістом навчання; 4. *Принцип рівності*, який полягає у тому, що здобувачі освіти мають право обирати освітні заклади та форми навчання відповідно до їхніх власних переконань та значущості; 5. *Принцип неупередженості* включає в себе особливу увагу до потреб та прав вразливих груп, таких як діти з інвалідністю, мовні меншини, біженці, інші соціально вразливі категорії.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що право на освіту є основним правом людини і має розглядатися як невід'ємна, універсальна та рівна правова можливість, необхідна для задоволення потреб людини в отриманні знань та формуванню компетентностей, які забезпечуються принципами реалізації зазначеного права – універсальності, доступності, неупередженості, рівності та якості освіти.

Список використаних джерел:

1. Віденський документ, пп. 11-12. Див.: UN Statement of Common Understanding on Human Rights-Based Approaches to Development Cooperation and Programming [Заява ООН «Про взаєморозуміння щодо застосування підходу, заснованого на правах людини, для співпраці та розробки програм»] (2003), [http://hrbaportal.org/?page_id=2127](http://hrbaportal.org/?page_id=2127;);
2. Право особи на освіту URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE_%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8_%D0%BD%D0%B0_%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%83

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПИТАННЯ ГАРАНТІЙ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Стрижакова Н.М., студ. ЮФ
Науковий керівник: В.В. Нежевело
Сумський НАУ

У зв'язку з вчиненою свого часу анексією АРК Криму та воєнними діями на сході нашої країни, з'явилася в державі нова соціальна верства населення – внутрішньо переміщені особи (далі ВПО). Станом на початок 2017 року в країні вже нараховувалося близько 1,7 млн. переселенців. Але, починаючи з 24 лютого 2022 року в рамках повномасштабного воєнного вторгнення країни-агресора (росії) до України, українці були змушені масово покинути свої домівки. Станом на сьогодні, майже 8 млн. українців мають статус ВПО.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

З початку збройної агресії проти України, Урядом здійснювались системні заходи з соціальної підтримки ВПО. Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року №505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» передбачалося надання допомоги на проживання ВПО. Суми таких виплат становили 442 грн. для працездатних осіб і 1000 грн. для пенсіонерів, дітей та осіб з інвалідністю.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії та масовим внутрішнім переміщенням громадян, Постанова №505 втратила чинність і Кабінет Міністрів України затвердив Постанову від 20 березня 2022 року №332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» (далі Постанова КМУ №332), відповідно до якої виплата на проживання становить 2000 грн. для дорослих та 3000 грн. для осіб з інвалідністю та дітей.

В умовах тривалого воєнного стану вже простежуються проблеми із нестачею коштів для забезпечення означених виплат, а тому держава вимушено намагається скоротити видатки на соціальні програми. За результатами, Кабінетом Міністрів України затверджено Постанову від 11 липня 2023 року №709 «Деякі питання підтримки внутрішньо переміщених осіб», згідно якої, з 1 серпня 2023 року виплата допомоги на проживання ВПО має бути автоматично пролонгована тим, хто її отримує, за виключенням тих осіб, хто перебуває за межами країни понад 30 днів. Також встановлено, що виплата допомоги припиняється тим ВПО, які мають житло, розташоване на території, де не ведуться бойові дії, хто має депозит 100 тис. грн., а також тим, хто придбав нерухомість чи транспортний засіб вартість 100 тис. грн. і більше.

Також, з 1 листопада допомога на проживання призначається на сім'ю. Але проблемою є те, що допомога не призначається, якщо отримувач допомоги знаходиться у закладі спеціалізованої освіти військового спрямування. Але логічно навіть можна припустити, що, наприклад, навчання дитини у військовому ліцеї ніяк не має впливати на можливість отримання допомоги на проживання її родичам.

За змістом п.13 Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженого Постановою КМУ №332 (в редакції Постанови КМУ від 11 липня 2023 р. №709) розраховувати на продовження допомоги на другий шестимісячний строк зможуть лише ті сім'ї, які подавались на допомогу з 1 серпня 2023 року вперше.

Тобто, мова вже не йде про те, чи будуть враховані інтереси переселенців «першої хвилі». І це також є проблемою, бо є ВПО, які не мають ні власного житла, ні інших доходів. Але навіть і ті, які мають право на продовження виплати повинні відповідати критеріям, а саме: сукупний дохід на одного отримувача протягом періоду, за який враховуються доходи, не повинен перевищувати чотирьох розмірів прожиткового мінімуму для осіб, що втратили працездатність. Також допомога буде продовжена, якщо у складі є особи працездатного віку, які доглядають за дітьми до досягнення ними шестирічного віку, громадянам, які мають трьох і більше дітей віком до 18 років, особи з інвалідністю, студенти, які навчаються за денною та дуальною формою здобуття освіти, непрацездатні особи.

Окремо можна сказати про перевірки фактичного місця проживання ВПО, процедура яких до сих пір має недоліки і зауваження різного характеру. Зокрема, це фіксація повідомлення або виклик при інформуванні особи телефоном, тощо.

Таким чином, наразі спостерігаємо значні проблемні питання щодо врегулювання визначення статусу та утримання раніше призначеного статусу осіб ВПО, виплат для осіб ВПО, та гарантій ВПО, що потребує особливої уваги з боку держави, в першу чергу, з максимальним забезпеченням прав та інтересів даної категорії осіб.

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄС

Сухоставець В.Р., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент Т.О.Чернадчук
Сумський НАУ

23 червня 2023 року Україна отримала статус кандидата на членство до Європейського союзу. Насправді за цим стоїть неабиякий важкий пройдений шлях, який бере свій початок з далекого 1993 року, коли Верховною Радою України було ухвалено Постанову «Про основні напрями зовнішньої політики України», яка передбачала мотив України стати членом Європейських Співтовариств. Далі був 1996 рік, коли тодішній президент України Леонід Кучма під час засідання Ради Європи оголосив про намір України стати рівноправним членом ЄС. Роком пізніше було затверджено Стратегію інтеграції України до Євросоюзу, яка передбачала основні пріоритети діяльності виконавчої влади до 2007 року, що посприяють створенню передумов необхідних для отримання Україною повноправного членства у Євросоюзі. Довготривалі переговори між Україною та членами ЄС щодо укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, тривали з 2007 до 2013 року, і врешті стали «великою чорною плямою» в історії сучасної України. Адже саме в листопаді 2013 року, коли президент Віктор Янукович під впливом росії, відмовився підписувати Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, розпочалися масові протести українців, що мали назву «Євромайдан», які потім переросли у «Революцію гідності». Закінчилося все поваленням «режиму Януковича» та його втечею з України, також це дало можливість росії для вторгнення до Криму та початку воєнних дій на сході України. Українська влада змінилася, пост глави держави зайняв Петро Порошенко, під його керівництвом Угода про асоціацію між Україною та ЄС була підписана та набрала чинності у вересні 2017 року. Того ж року українці отримали безвізовий режим для в'їзду до країн Шенгенської зони терміном до 90 днів. 7 лютого 2019 року Верховна Рада України 334 голосами (із 450 голосів) прийняла зміни до Конституції України, які визначають національні стратегічні орієнтири України щодо набуття повноправного членства в Європейському Союзі та НАТО. У 2021 році президент України Володимир Зеленський запустив процес підписання заяв з окремими країнами ЄС про підтримку європейської перспективи України в рамках нової стратегії примирення між Україною та ЄС. Заявка на членство України в Європейському Союзі була подана вже в умовах воєнного стану, невдовзі після повномасштабного вторгнення росії на територію України. На даний момент Україною вже виконано дві із семи умов вступу до Європейського союзу.

Зараз дуже важко давати якість прогнози, щодо темпів вступу України до Європейського союзу в умовах війни/воєнного стану. Адже всі ми розуміємо, що збройний конфлікт з росією значно уповільнює темпи введення необхідних реформ в Україні, як показує практика рівень корупції навпаки пішов вгору, а судові реформи і до цього часу стоять на місці, і звісно ж соціально-економічний розвиток нашої держави знаходиться на дуже низькому рівні. Серед проблем вступу України до ЄС слід віднести: низький рівень доходів на душу населення серед українців (Україна - одна з найбідніших країн Європи з доходом на душу населення, який становить лише одну десяту від середнього по ЄС і менше половини від найбіднішого члена ЄС – Болгарії), високі потреби у відновленні інфраструктури та енергетики, важливим нюансом також є той факт, що Україна одним із найбільших сільськогосподарських виробників у світі, до того ж ціни на українські товари є значно меншими в порівнянні з іншими країнами Європи, що несе собою велику конкурентність та цього річ підірвали бізнес сільських господарств у Польщі, Словаччині та Угорщині. Яскравим прикладом цього став зерновий конфлікт у 2023 році між Україною та Польщею. Багато експертів/науковців нині досліджують проблематику вступу України до Європейського союзу, серед них можна виділити: С.П. Біличенко, Т. Бик, А. Бутейко. І чесно кажучи враховуючи різні окремі фактори та проблеми з якими довелось зіткнутися Україні на шляху до євроінтеграції, науковці дають різні терміни, а саме від трьох до десяти років, може знадобитися Україні, щоб стати повноправним членом ЄС. Також, однією із основних проблем, які не варто залишати без уваги – це ризик України залишитися в статусі кандидата на вступ до ЄС. Навіть за умови, що Україна попри ризик руйнування вже проведених реформ та повільний внутрішній прогрес зможе виконати «домашнє завдання», це не дає нам стовідсоткову гарантію, що ми зможемо дійти до консенсусу з Брюсселем, тому що не всі країни-члени ЄС підтримують Україну на шляху до членства.

Отже, підсумовуючи, хочеться сказати, що позаду залишився великий шлях України до Європейського союзу, довжиною у десятиліття. Ми вистояли, хоча нас достатню кількість разів «ставили на коліна». Зараз всі ми наполегливо працюємо задля того щоб зайняти своє заслужене місце в ЄС. Хтось боронить державу на лінії вогню, хтось працює над політичним прогресом, дехто розробляє проекти та працює над відбудовою держави, всі, абсолютно кожен із нас є частиною історії України на шляху до Європейського союзу. Загальний бал України за результатами виконання Україною семи рекомендацій ЄС щодо кандидатства наразі становить 8,1 балів (раніше 6,8 балів). Багато країн розглядає наш вступ до ЄС не як економічну проблему, а навпаки максимально можливим здобутком на тривалу перспективу. Більшість розвинутих держав світу є членами Європейського союзу, а це означає, що вступ до ЄС дасть Україні не лише визнання та честь, але й право користуватися свободами та принципами, які допоможуть нам підняти та побудувати сильну, заможну та вільну державу. Разом зі вступом до ЄС Україна зможе отримати: розвиток малого та середнього бізнесу, військовий захист, зростання рівня життя людей, підвищення якості та зниження цін на товари, підвищення соціального захисту, стабільність та демократію. Ми зараз знаходимося на шляху до змін, і є не лише свідками, а частиною історії, тому давайте разом пройдем цей шлях гідно.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ Й ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Талденко В.В., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент В.В.Стрельник
Сумський НАУ

Війна, розпочата 24.02.2022 р., назавжди змінила хід історії сучасної незалежної України. Ці події вплинули на всі сфери громадянського суспільства, зокрема на земельні відносини. Земля в нашій державі є однією із найбільших цінностей, оскільки саме вона є ключовим фактором виробництва та запорукою економічного розвитку. З урахуванням зазначеного, в умовах воєнного стану, належне врегулювання відносин у сфері землекористування має важливу роль, адже від цього залежить продовольча безпека, земельна й аграрна сфери в цілому. Для того, що економіка України працювала потрібні законодавчі зміни, нововведення з урахуванням умов російської агресії, що дозволить отримувати максимальний результат і гарантію найсприятливіших умов від держави.

Управління земельними ресурсами є важливим елементом економічного та соціального розвитку країни. В Україні земля є важливим джерелом доходів, але існують проблеми, які не дозволяють ефективно використовувати цей потенціал. Одна з головних проблем - це низький рівень регулювання ринку землі. До 2020 року продаж землі був заборонений в Україні, що призвело до незадовільної орендної плати та низької ефективності використання землі. З 2020 року продаж землі дозволено, але наразі однією з найголовніших проблем, які впливають на ринок землі в Україні, є повномасштабне вторгнення та введення воєнного стану. Це призвело до того, що багато господарств, розташованих на території зон конфлікту, були знищені або заборонені для використання. Крім того, введення воєнного стану тимчасово обмежило права громадян на володіння та користування земельними ділянками, в результаті чого багато людей не можуть продати чи купити земельну ділянку або використовувати її для своїх потреб. Також можна відмітити низький рівень якості управління земельними ресурсами. Додатково, недостатній контроль та реєстрація земельних ділянок сприяє корупції та незаконному захопленню землі. Щоб забезпечити ефективне управління земельними ресурсами в Україні, необхідно розвивати ефективну систему землекористування, яка буде базуватися на рівному доступі до землі та її розвитку.

Одним зі способів покращення управління земельними ресурсами є розвиток громадського контролю. Громадські організації та активісти можуть взяти участь у процесі контролю за розподілом та використанням землі. Це допоможе забезпечити більш прозору та справедливу систему управління земельними ресурсами. Також важливо забезпечити ефективний розвиток інфраструктури та технологій для землекористування. Це дозволить організувати більш ефективно та стійке використання землі, що сприятиме зростанню прибутків і покращенню якості життя населення.

Сталий розвиток є необхідною умовою якісного управління земельними ресурсами України. Реалізація принципів сталого розвитку забезпечить збалансованість соціального, економічного та екологічного аспектів використання земельних ресурсів. Також, в сучасних умовах ведення землекористування, необхідно забезпечити соціальну справедливість, враховуючи інтереси та потреби місцевих громад і забезпечуючи доступ до земельних ресурсів для всіх зацікавлених сторін. З метою здійснення ефективного управління та раціонального використання земель вагоме значення має проведення сільськогосподарськими підприємствами аналізу стану ґрунтів, що полягає в їх обстеженні, складанні відповідних карт і рекомендацій стосовно використання земельних ділянок, в тому числі з урахуванням економічних і кліматичних умов та організації таких територій.

Нормативно-правове забезпечення використання та охорони земель в Україні має важливе значення в здійсненні землекористування, особливо у регулюванні використання й охорони земель. Система заходів, спрямованих на охорону та раціональне використання земель представляє собою розробку загальнодержавних і регіональних програм у зазначеній сфері. Загальнодержавна цільова програма щодо використання й охорони земель має на меті реалізацію державної політики нашої держави для забезпечення сталого розвитку землекористування, що підтверджує європейський курс розвитку України. Так, у розпорядженні Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 р. № 70-р «Про схвалення концепції загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель» визначено шляхи і способи розв'язання проблеми та строки виконання Програми. Програми регіонального використання й охорони земельних ділянок формуються з урахуванням положень загальнодержавної цільової програми, враховуючи особливості місцевості.

За період дії воєнного стану національне законодавство у галузі регулювання земельних відносин, змінювалося декілька разів. Окремі нововведення-обмеження від час дії воєнного стану парламент послабив, для деяких, обумовлених війною правовідносин або таких, що мали зміни під впливом війни - передбачив нове регулювання.

Процес удосконалення земельного законодавства, побудова сучасної концепції його розвитку неодноразово являлись об'єктами наукових досліджень і пошуків науковців в галузі не лише земельного, але й адміністративного, цивільного, господарського та інших галузей права.

ДИСТАНЦІНЕ ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЛІ ЯК ОСНОВА ДЛЯ МОНІТОРИНГУ СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Тіщенко М.В., студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.О. Капінос
Сумський НАУ

Моніторинг стану використання земельних ресурсів є важливою складовою сталого розвитку та ефективного землекористування. Цей процес дозволяє відстежувати, аналізувати та контролювати використання земель для забезпечення екологічної стійкості та соціально-економічного розвитку. Для проведення моніторингу використовують сучасні технології, такі як супутникове зондування, ГІС (геоінформаційні системи), дистанційні зонди та інші методи аналізу земельних ресурсів. Однак важливо виконати етичні та правові аспекти щодо використання інформації, зібраної в рамках моніторингу, із забезпеченням конфіденційності та безпеки даних.

Дистанційне зондування землі - це метод дослідження Землі та її атмосфери, який використовує віддалені (дистанційні) засоби, такі як супутники та літаки, для отримання інформації про об'єкти чи явища на поверхні Землі. Цей метод забезпечує можливість отримання даних без прямого контакту з об'єктом вивчення.

Дистанційне зондування використовує спектральні різні елементи, такі як видиме світло, інфрачервоне та мікрохвильове випромінювання. Кожен спектральний розділ може надати інформацію про певні характеристики поверхні Землі. Супутники обладнані приладами, які реєструють випромінювання в різних спектральних зонах. Сучасні супутники, такі як Landsat, Sentinel та MODIS, надають великий обсяг даних для аналізу землевикористання, кліматичних змін, екологічного моніторингу та інших цілей.

Дистанційне зондування землі є важливою основою для моніторингу стану використання земельних ресурсів через свою здатність надавати об'єктивну, повну та регулярну інформацію про стан земельної поверхні. Дистанційне зондування надає об'єктивні дані, після чого вони підтримуються з висоти та не піддаються суб'єктивному впливу. Зображення, отримані за допомогою супутників, можуть охопити велику територію, забезпечуючи повне та регулярне оновлення.

Дистанційне зондування може здійснюватися в різних масштабах, що дозволяє отримати інформацію як загального, так і деталізованого характеру. Це важливо для розуміння структури використання земель на різних рівнях - від регіонального до локального.

Супутники регулярно оновлюють дані, що дозволяють виявляти зміни в часі. Це особливо корисно для визначення динаміки змін використання земель, виявлення неправомірного використання різних видів використання та визначення тенденцій у розвитку секторів.

Дистанційне зондування є ефективним інструментом для виявлення змін використання землі, таких як вирубка лісу, розширення міських областей чи змін у сільськогосподарському ландшафті. Це також дозволяє аналізувати ризики, пов'язані з невірними проміжками часу [1].

Використання даних дистанційного зондування для моніторингу використання земель має значний потенціал та перспективи в різних сферах. Забезпечення системного моніторингу великих територій, що дозволяє в режимі реального часу виявляти та аналізувати зміни в структурі використання земель.

Вдосконалення процесів планування та управління земельними ресурсами за допомогою точної інформації про стан земель, їх використання та можливості для оптимізації використання ресурсів використовується для оцінки врожайності, моніторингу стану обґрунтованості та рослинності, прогнозування агрокліматичних умов сприяють підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва та приймають інформовані рішення.

Виявлення та аналіз впливу антропогенних та природних факторів на довкілля, включаючи зміни в лісових масивах, водних ресурсах, різноманітті біологічних видів та інші аспекти екосистем.

Забезпечення швидкого та точного аналізу стануть території під час природних катастроф, таких як пов'язані, пожежі чи землетруси, допоможуть у плануванні рятувальних операцій та реагуванні на екстреній ситуації.

Дистанційне зондування може охопити велику територію, що дозволяє використовувати дані на глобальному та регіональному рівнях для вирішення великих екологічних та економічних проблем. Загалом, використання даних дистанційного зондування є ключовим елементом для сталого розвитку, оптимізації використання земельних ресурсів та збереження навколишнього середовища.

Література

1. Лялько В.І., Попов М.О., Федоровський О.Д. Багатоспектральні методи дистанційного зондування Землі. Київ: Наукова думка, 2006. 357с.

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ У РЕАЛІЯХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

Торянік І.Р., студ. 3 курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Т.О. Чернадчук
Сумський НАУ

У сучасних умовах України місцеві бюджети відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності та розвитку територіальних громад. Правові аспекти функціонування місцевих бюджетів регулюються численними законодавчими нормами та нормативно-правовими актами, визначаючи правові перспективи цього процесу.

Згідно з Конституцією України, місцеві бюджети є складовою частиною фінансової системи країни. Принцип фінансової децентралізації, закріплений в Конституції, сприяє перерозподілу фінансових ресурсів між різними рівнями влади, забезпечуючи місцевим органам влади достатній фінансовий потенціал для реалізації своїх повноважень.

Законодавчий базис, що стосується місцевих бюджетів, включає в себе такі ключові акти, як "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про місцеві бюджети", "Про фінансове забезпечення містобудівної діяльності", "Про міжбюджетні відносини". Ці закони визначають порядок формування, використання та контролю за місцевими бюджетами, а також регламентують взаємодію між різними рівнями влади щодо фінансових питань[1,2,3,4].

Проблеми, які виникають у контексті місцевих бюджетів, включають недостатність фінансових ресурсів, нестабільність податкової бази та використання бюджетних коштів. Забезпечення достатнього рівня фінансування для здійснення соціальних та економічних програм на місцевому рівні залишається актуальним завданням.

З метою розв'язання цих проблем, можливі шляхи реформування місцевих бюджетів. Зокрема, зміцнення фінансової автономії місцевих органів влади через перегляд податкової системи та делегування додаткових повноважень може сприяти ефективнішому використанню бюджетних ресурсів.

Розширення інвестиційного потенціалу на місцевому рівні також може бути доцільним заходом. Приваблення інвестицій для реалізації інфраструктурних та економічних проектів сприятиме розвитку місцевих господарств та підвищить конкурентоспроможність регіонів[5].

У контексті сучасних викликів і трансформацій, що стосуються місцевих бюджетів в Україні, важливо розглядати ініціативи щодо цифрової трансформації та інноваційного управління фінансовими ресурсами. Впровадження сучасних інформаційних технологій та електронних систем управління може сприяти оптимізації бюджетного процесу, забезпечуючи прозорість та відкритість використання коштів.

Питання залучення громадськості до процесу формування та моніторингу місцевих бюджетів також важливе. Розробка механізмів для активної участі громадян у прийнятті рішень стосовно бюджетного планування та витрат може сприяти створенню відповідального та ефективного фінансового управління[6].

Запровадження механізмів міжбюджетних трансфертів та програм сприяння регіональному розвитку може забезпечити більшу рівновагу у фінансовому розподілі між різними регіонами країни. Це сприятиме зменшенню різниці в економічному розвитку між областями та підтримці менш розвинених регіонів.

Підсумовуючи, розгляд правових перспектив місцевих бюджетів в Україні потребує врахування не лише основних нормативних актів, але і активного впровадження інновацій, цифрових технологій, громадської участі та стратегічного управління фінансами для досягнення сталого та рівномірного розвитку регіонів.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні".
2. Закон України "Про місцеві бюджети".
3. Закон України "Про фінансове забезпечення містобудівної діяльності".
4. Закон України "Про міжбюджетні відносини".
5. Кравчук, С. (2020). Фінансове забезпечення місцевого самоврядування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Публічне управління: теорія та практика, 1(20), 114-122.
6. Іванов, В. (2021). Цифрова трансформація управління місцевим бюджетом: світовий досвід та українські реалії. Фінанси України, 6, 86-104.

ЩОДО ПОВНОВАЖЕНЬ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОПОВІДАЧА З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Удовенко Р.П., аспірант кафедри адміністративного та інформаційного права
Науковий керівник: проф. І.О. Кравченко
Сумський НАУ

Безпечне, чисте, здорове та стійке довкілля є невід'ємною частиною здійснення широкого кола прав людини, включаючи право на життя, здоров'я, їжу, воду. В останні роки визнання зв'язків між правами людини та навколишнім середовищем значно зросло. Кількість і обсяг міжнародних і національних законів, судових рішень і наукових досліджень про взаємозв'язок між правами людини та навколишнім середовищем стрімко зростає, що обумовлює актуальність досліджуваної теми.

В березні 2012 року Рада з прав людини вирішила заснувати Мандат з прав людини та навколишнього середовища, який покликаний вивчати зобов'язання щодо прав людини, пов'язані з використанням безпечного, чистого, здорового та сталого довкілля, а також просувати найкращі практики, пов'язані з використанням прав людини у виробленні екологічної політики.

Рада з прав людини встановила основні напрямки координаційної діяльності Спеціального доповідача з прав людини та навколишнього середовища (резолюція 37/8 пункт 7) [1]:

– виявляти, сприяти та обмінюватися думками щодо належної практики, пов'язаної з зобов'язаннями в галузі прав людини, які інформують, підтримують і зміцнюють екологічну політику, особливо у сфері охорони навколишнього середовища, і в цьому відношенні поширювати та розглядати оновлення розроблених документів;

– сприяти виконанню зобов'язань щодо прав людини, пов'язаних із безпечним, чистим, здоровим і стійким довкіллям, звітувати про них, а також поширювати ці результати, приділяти особливу увагу практичним рішенням щодо їх реалізації;

– працювати над виявленням проблем і перешкод для повної реалізації зобов'язань щодо прав людини, пов'язаних із користуванням безпечним, чистим, здоровим і стійким навколишнім середовищем, а також прогалин у захисті, у тому числі в контексті сталого розвитку;

– продовжувати робити внесок і брати участь, де це доцільно, у міжурядових конференціях і нарадах, що мають відношення до повноважень, у тому числі Асамблеї ООН з навколишнього середовища;

– розвивати діалог, підтримувати зв'язок і співпрацювати з усіма відповідними зацікавленими сторонами з метою підвищення обізнаності громадськості щодо зобов'язань щодо прав людини, пов'язаних із використанням безпечного, чистого, здорового та сталого довкілля;

– здійснювати візити до країн і негайно реагувати на запрошення держав;

– застосовувати ґендерну перспективу, зокрема, враховуючи особливу ситуацію жінок і дівчат, виявляючи ґендерну дискримінацію та вразливість, а також звертаючись до належної практики, коли жінки та дівчата діють як агенти змін у захисті та раціональному управлінні навколишнім середовищем;

– працювати в тісній координації, уникаючи непотрібного дублювання, з іншими спеціальними процедурами та допоміжними органами Ради з прав людини, відповідними органами, установами, фондами та програмами Організації Об'єднаних Націй, включаючи Програму ООН з навколишнього середовища та Програму розвитку ООН, договірні органи, міжнародні та регіональні організації, а також багатосторонні екологічні угоди, беручи до уваги погляди інших зацікавлених сторін, включаючи відповідні регіональні правозахисні механізми, національні правозахисні інституції, організації громадянського суспільства та наукові установи;

– подавати щорічну доповідь, включаючи висновки та рекомендації, Раді з прав людини та Генеральній Асамблеї ООН [2].

Зважаючи на вище викладене, враховуючи те, що людство стикається з безпрецедентною планетарною кризою, ми щиро сподіваємося, що право на чисте, здорове та стале довкілля послужить каталізатором для системних і трансформаційних змін для створення справедливого та сталого майбутнього в гармонії з природою.

Список використаної літератури

1) Human Rights and the Environment. URL: <https://www.genevaenvironmentnetwork.org/resources/updates/human-rights-and-the-environment/>

2) Special Rapporteur on human rights and the environment. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-environment>

ЩОДО ВАЖЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ ДОБРОСУСІДСТВА

Урютін О.В., студ. 1 курсу ЮФ
Науковий керівник: В.В.Нежевело
Сумський НАУ

Добросусідство є важливим принципом підтримки соціуму, що передбачає прояв поваги та уваги до сусідів, пам'ятання про їхні права та інтереси. Прикладами добросусідської поведінки можна вважати мінімальний рівень шуму, належну утилізацію відходів і утримання від дій, які можуть завдати шкоди або заважати іншим. Навіть елементарно, практикуючи добросусідство, люди можуть зробити внесок у позитивну та згуртовану спільноту, сприяючи почуттю причетності та взаємної підтримки.

Зміст правил добросусідства описаний у статті 103 Земельного кодексу України, де регламентовано норми, щоб власники та користувачі земельних ділянок використовували їх з максимальною мінімізацією негативного впливу на сусідів (наприклад, уникати тіні, диму, неприємних запахів, шуму, тощо).

Власникам та користувачам земельних ділянок слід уникати використання методів, які заважають сусідам користуватися своїми ділянками згідно призначення. Це називається неприпустимим впливом.

Крім того, дотримання кордонів є важливим аспектом добросусідства. Це передбачає визнання та дотримання меж власності, а також утримання від дій, які можуть зазіхнути на землю сусіда або завдати шкоди його власності. Виявляючи повагу до кордонів, люди можуть уникати потенційних конфліктів і підтримувати позитивні стосунки зі своїми сусідами. Важливо також зазначити, що повага до кордонів виходить за межі фізичної власності, а також включає дотримання культурних та особистих меж.

Сусіди мають право вести будь-яку дозволена діяльність на своїх ділянках, зважаючи на принцип взаємодопомоги для поліпшення якості землі. Наприклад, вони можуть застосовувати сучасні технології сільськогосподарського виробництва, проте повинні дотримуватися законодавства про охорону земель.

Навички ефективної комунікації та вирішення конфліктів також необхідні для підтримки добросусідських відносин. Між сусідами неминуче можуть виникати конфлікти, але, підходячи до таких ситуацій з повагою та відкритою душею, люди можуть працювати над пошуком взаємовигідних рішень. Важливо прислухатися до занепокоєнь і точок зору один одного, а також підходити до конфліктів з готовністю йти на компроміс і знаходити спільну мову. Віддаючи пріоритет ефективній комунікації та вирішенню конфліктів, люди можуть розвивати позитивні стосунки зі своїми сусідами та сприяти гармонійній спільноті.

Власникам суміжних ділянок рекомендується співпрацювати у раціональному використанні територій, дотриманні сівозмін, а також встановленні та утриманні межових знаків.

Згідно з Земельним кодексом України, спори, пов'язані з дотриманням правил добросусідства, вважаються земельними. Місцеві органи самоврядування вирішують ці спори у відповідності до статті 158 Земельного кодексу України, де йдеться про додержання громадянами правил добросусідства.

Отже, у випадку, якщо сусіди не виконують правила добросусідства, можна подати заяву до відповідної місцевої ради для примусового забезпечення додержання вимог. Після подання заяви, вона розглядається протягом тижня за участю зацікавлених сторін. На основі прийнятого рішення вирішується порядок виконання вимог.

У випадку незгоди з рішенням органу місцевого самоврядування, його можна оскаржити у судовому порядку. Важливо мати на увазі докази порушення земельного права, які можуть бути надані, наприклад, органами Державної екологічної інспекції України, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, а також експертами. До цих доказів можуть входити акти перевірок, висновки експертів, свідчення свідків та інше, які разом з позовною заявою подаються до суду за місцезнаходженням земельної ділянки.

Таким чином, розуміння та дотримання правил добросусідства має вирішальне значення для розвитку позитивних стосунків із сусідами. Виявляючи повагу до кордонів, практикуючи гарне спілкування та вирішуючи конфлікти мирним шляхом, ми можемо створити гармонійне середовище життя, яке принесе користь усім. Переваги дотримання цих правил численні, включаючи покращену якість життя, підвищення вартості власності та позитивний вплив на відносини в громаді. І навпаки, недотримання цих правил може призвести до напружених стосунків, правових наслідків і негативного впливу на вартість власності та якості життя. Тому дуже важливо, щоб ми віддавали пріоритет добросусідській поведінці на благо себе та нашої громади.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Федько Д.Ю., студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.О. Капінос
Сумський НАУ

Фермерське господарство - це господарська одиниця, спрямована на сільське господарство та виробництво сільськогосподарської продукції. Фермерське господарство може бути власністю одного або кількох фермерів, які самі ведуть господарську діяльність або мають власний робочий персонал. Основні риси фермерського господарства можна виразити таким чином:

1. Фермерські господарства можуть бути різного розміру, від невеликих родинних ферм до великих агропромислових підприємств.
2. Фермерські господарства можуть бути власністю фермерів (приватні ферми) або управлятися корпораціями, які мають фермерів-партнерів або орендувати земельні ділянки.
3. Фермерські господарства можуть спеціалізуватися на вирощуванні рослин, тваринництва, виробництві молока, м'яса, рослинних культур, або вони можуть мати комбінований підхід.
4. Деякі фермерські господарства спеціалізуються на конкретних видах продукції, тоді як інші можуть вирощувати кілька різних культур, що займаються загальними видами сільськогосподарської діяльності.
5. Деякі фермерські господарства можуть мати просту структуру управління, де власник або фермер виконує всі рішення. У більших фермерських господарствах може бути встановлена більш складна організаційна структура.
6. Багато фермерських господарств спрямовані на сталий розвиток та стале виробництво, зменшуючи вплив на навколишнє середовище та забезпечуючи сталу якість продукції.

Організація землекористування фермерських господарств включає в себе ряд аспектів, які пов'язані з управлінням земельними ресурсами, сільськогосподарською діяльністю та сталим розвитком. Фермерські господарства повинні розробляти господарські плани, в яких завершуються цілі та завдання, пов'язані з використанням земель. Точний облік земельних ділянок, їх призначення та власників дозволяє ефективно керувати земельними ресурсами [1].

Оптимізація використання земель фермерських господарств є завданням для забезпечення стійкості та ефективності сільськогосподарської діяльності. Сталий розвиток фермерських господарств в Україні включає в себе впровадження практик, що забезпечують економічну ефективність, соціальну справедливість та екологічну стійкість. Такий підхід спрямований на забезпечення потреб сучасного суспільства, не завдаючи шкоди майбутньому поколінню.

Перспективи розвитку фермерських господарств в Україні є гарними, особливо при врахуванні потенціалу сільськогосподарського сектора та ринкових можливостей [2]. Для забезпечення ефективного розвитку фермерських господарств обов'язковою є модернізація сільськогосподарського виробництва, яка передбачає застосування сучасних технологій у сільському господарстві для підвищення ефективності та якості виробництва та впровадження систем автоматизації технологічних процесів та роботизації для оптимізації трудових процесів.

Обов'язковим є забезпечення сталого виробництва сільськогосподарської продукції, яке б могло забезпечити потреби населення країни та отримання прибутків від її експорту. Розвиток експортних ринків для українських сільськогосподарських продуктів неможливе без вдосконалення стандартів якості та безпеки продукції на відповідність міжнародним вимогам. В цьому питанні важливим також є використання екологічно чистих методів сільськогосподарського виробництва, а також розвиток органічного сільського господарства.

Отже ефективний розвиток фермерських господарств можна забезпечити шляхом впровадження комплексу заходів та стратегій, які охоплюють економічні, соціальні та екологічні аспекти. Ці стратегії можуть бути адаптовані до конкретних умов і потреб кожного фермерського господарства. Важливо також враховувати місцеві особливості та сприяти сталому розвитку в аграрному секторі.

Література

1. Касап Р.В. Наукові підходи до визначення сутності ефективності діяльності підприємства. Зб. тез Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. молодих вчених та здобувачів вищої освіти: «Тенденції та перспективи розвитку економіки, підприємництва, торгівлі, біржової діяльності в умовах глобалізації» (Кам'янець-Подільський, 21 листопада 2019 року). Кам'янець-Подільський, 2019. С. 211-216.
2. Касич А.О., Хімич І.Г. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства. Бізнес Інформ. 2012. № 12. С. 176-179..

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Хантіль В.А., студ. 1м курсу ЮФ
Науковий керівник: А.В.Шульженко
Сумський НАУ

Домашнє насильство є однією з найбільших соціальних проблем, яка впливає на життя мільйонів людей по всьому світу. Україна не є винятком, і домашнє насильство в країні є серйозною проблемою, яка останнім часом привертає все більше уваги. Це форма насильства, яка відбувається в сім'ї чи в інтимних партнерських стосунках і може приймати різні форми, наприклад, фізичне, сексуальне, психологічне та економічне насильство. Домашнє насильство може мати серйозні та довгострокові наслідки для жертв, включаючи фізичні та емоційні травми, втрату самоповаги та навіть смерть.

Домашнє насильство було довгий час ігноровано через кілька причин. По-перше, українські сім'ї вважали це нормою, тому часто не звертались до правоохоронних органів. По-друге, через серйозні наслідки таких дій, як вбивства, побиття, зґвалтування, погрози смертю, самогубство тощо, було складно кваліфікувати дії винних осіб.

Проте з 1 січня 2019 року в Україні набув чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України на виконання Конвенції Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством». Це дозволило кваліфікувати дії винних осіб та передбачити кримінальну відповідальність за домашнє насильство в ст. 126-1 Кримінального кодексу України. [1]

Згідно зі статтею 126-1 Кримінального кодексу України, домашнє насильство - це умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Для кримінально-правової класифікації статті 126-1 Кримінального кодексу України законодавець зазначає однією з обов'язкових ознак «систематичність». Однак, закон не містить пояснень про те, як поєднувати "систематичні явища фізичного, психологічного або економічного насильства", що створює дискусійні питання. Щоб притягнути до відповідальності за домашнє насильство, законодавство України вимагає три реєстрованих правопорушень, незалежно від способу фіксації фактів домашнього насильства.

Національне законодавство встановлює різні заходи для покарання за домашнє насильство, включаючи терміновий заборонний та обмежувальний приписи. Терміновий заборонний припис здійснюється поліцією, щоб негайно зупинити насильство, та зобов'язує правопорушника покинути місце проживання або потерпілого, навіть якщо він володіє квартирою чи будинком. Його термін дії може становити до 10 днів. Якщо насильник продовжує свої дії, потерпілий може звернутися до суду, щоб отримати обмежувальний припис, який може тривати від одного до шести місяців.

Ми вважаємо, що з посиленням державного захисту від домашнього насильства з'явилося більше можливостей захистити громадян від домашнього насильства та ефективніше запобігти новим випадкам його вияву. Це враховує можливість застосування адміністративного, кримінального покарання та обмежувальних заходів до винних осіб.

Однак, незважаючи на ці положення законодавства, домашнє насильство залишається поширеною проблемою в Україні. Багато жертв не бажають повідомляти про насильство владі через страх перед помстою або через культурні погляди, які допускають насильство в родині. Крім того, працівники правоохоронних органів не завжди серйозно ставляться до домашнього насильства або можуть неохоче втручатися в сімейні справи.

Щоб подолати ці виклики, український уряд має застосувати комплексний підхід до боротьби з домашнім насильством. Це має включати підвищення обізнаності громадськості щодо проблеми, надання кращої підтримки та захисту жертвам, а також посилення виконання законів про домашнє насильство. Також важливо залучати організації громадянського суспільства та інші зацікавлені сторони до боротьби з домашнім насильством, щоб забезпечити спільну роботу всіх верств суспільства для вирішення цієї проблеми.

Можна зробити висновок, що законодавство України з протидії домашньому насильству потребує поліпшення, щоб чітко кваліфікувати домашнє насильство та вирішувати проблеми з захистом і наданням допомоги жертвам домашнього насильства та свідкам насильства. Крім того, важливо визначити місце перебування кривдника, якому заборонено бути у спільному місці проживання з родиною.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017р. № 2227-VIII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (дата звернення: 03.04.2023).

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

Шандиба Д., студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: проф. І.О. Кравченко
Сумський НАУ

Одним із найголовніших завдань кожної країни є створення умов для збереження здоров'я своїх громадян. У багатьох країнах питання штучного розмноження давно регулюється на законодавчому рівні, і це, звісно ж, стосується і програми сурогатного материнства.

Існує низка міжнародних нормативних актів, що стосуються репродуктивних прав та питань сурогатного материнства. До них належать Загальна декларація про геном людини та права людини 1997 р., Резолюція Генеральної асамблеї ООН "Принципи медичної етики" 1982 р., Конвенція про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини 1996 р. (а також її протокол 1997 р.), Конвенція про права дитини 1990 р. тощо. Деякі з них мають рекомендаційний характер, а останні – обов'язковий [1; 2].

Дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання проблем сурогатного материнства здійснювали такі дослідники, як М.В. Менджул, О. В. Оніщенко, П. Ю. Козіна, В. Стеблова, І.Ю.Бондар, Н.В.Камінська та інші.

Метою нашої роботи є аналіз зарубіжного досвіду регулювання проблем сурогатного материнства в зарубіжному законодавстві.

Варто зазначити, що ставлення до сурогатного материнства в різних країнах неоднозначне. Розбіжності виникають здебільшого через морально-етичні або релігійні принципи. У законодавстві більшості країн дозволено лише безоплатне сурогатне материнство, як, наприклад, в Австралії, Бельгії, Бразилії, Великобританії, В'єтнамі, Данії, Канаді, Нідерландах, Новій Зеландії, Португалії, Угорщині та більшості штатів США, тощо. У цих країнах сурогатна мати може отримати лише відшкодування фактичних витрат, але не оплату за послугу [3, с.77].

Важливо зазначити, що в деяких країнах, таких як Австралія, Бельгія, Німеччина і Гонконг, сурогатне материнство є законним порушенням, за яке передбачена кримінальна відповідальність. Так, у Німеччині сурогатне материнство вважається злочином. Будь-яка спроба штучного запліднення жінки, яка бере на себе зобов'язання, а потім відмовляється від виношування дитини, карається законом. У цьому випадку під суд можуть потрапити як сурогатна мати, так і лікар, який здійснив процедуру запліднення [4].

Країни, такі як Канада, Великобританія, Австралія, США, Данія, Норвегія та Швеція, здебільшого не забороняють цей інститут, але також не легалізують його, залишаючи це на вирішення сторін. Законодавство цих країн пояснює, що під комерційною угодою розуміється виношування дитини для інших батьків з метою отримання прибутку, але при цьому сюди не включається відшкодування витрат, пов'язаних з цим процесом. При цьому всі суми, вказані в угоді, встановлюються тільки за згодою сторін.

На сьогоднішній день найпрогресивнішою державою щодо використання даного методу є США. При цьому в країні відсутня єдина законодавча база у сфері сурогатного материнства, оскільки кожен штат може самостійно приймати закони в галузі охорони здоров'я на власний розсуд. У Сполучених Штатах Америки сурогатне материнство офіційно регулюється укладенням спеціального контракту, в якому детально визначаються права і обов'язки всіх сторін, а також встановлюються терміни цих відносин. Важливо підкреслити, що батьківські права передаються тим, хто уклав контракт, а не сурогатній матері. Проте для укладання такого контракту потрібно отримати схвалення суду. Без цього умова контракту стає недійсною, і батьківські права залишаються в сурогатній матері та її чоловіка, якщо він брав участь у укладанні контракту.

Отже, закордонне законодавство більшості країн, враховуючи релігійні, морально-етичні та правові проблеми, застосування сурогатного материнства або забороняє, або обмежує. Досвід зарубіжних країн має бути ефективно використаний з урахуванням українських реалій під час законодавчого регулювання сурогатного материнства в Україні.

Література

- вропейська конвенція з прав людини/ URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ukr.
онвенція про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину) URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU97355>
3. Менджул М.В. Порівняний аналіз правових засад сурогатного материнства. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 2. С. 77-79. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26273/1/19.pdf>
ро захист ембріона (Закон про захист ембріона). Закон від 13 грудня 1990 р. Німеччина. (Bundesetrbblatt, частина I, грудень 1990, стор 2 746-758), 1 (1)7, передрук в 42 INT'LDIG.HEALTH LEGIS.60 (1991).

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Шапошник О.О., студ. 2м курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.О.Капінос
Сумський НАУ

Україна знаходиться в процесі земельних реформ, які передбачають розширення прав на власність та обіг землі. Використання земель в Україні має свої особливості, які відзначаються історичним, економічним, географічним та соціокультурним контекстом країни. Україна має значні площі родючих чорноземів, що робить її найбільш придатною для сільськогосподарського використання країн світу. Сільське господарство в Україні традиційно спрямоване на вирощування зернових культур, таких як пшениця, ячмінь та кукурудза.

Раціональне використання земель в Україні — це концепція, яка забезпечує ефективне та стале використання земельних ресурсів з урахуванням екологічних, економічних і соціальних факторів. Термін "раціональне використання земель" означає, що ці земельні ресурси використовуються таким чином, який максимізує їх продуктивність та корисність для суспільства, при цьому мінімізуючи негативний вплив на довкілля.

Забезпечення раціонального використання земель неможливе без врахування родючої спроможності ґрунтів та підбору культур, які підходять для вирощування в конкретному регіоні. Застосування сучасних сільськогосподарських технологій для підвищення врожайності та зниження впливу на довкілля являються важливим аспектом сільськогосподарського виробництва.

Для забезпечення раціонального використання земель важливо впроваджувати комплекс заходів, які враховують екологічні, економічні та соціальні аспекти. До ключових аспектів можна віднести такі заходи, як забезпечення ефективного сільськогосподарського виробництва, захист родючих земель від ерозії та інших форм деградації, використання водних ресурсів в сільському господарстві та інших виробничих галузях [1]. Ці заходи спрямовані на забезпечення ефективного та сталого використання земельних ресурсів, враховуючи потреби сучасного суспільства та зберігаючи природні екосистеми для майбутніх поколінь.

Економічні фактори грають ключову роль у раціональному використанні земель і впливають на ефективність сільськогосподарського виробництва, інфраструктурний розвиток та загальний економічний стан країни. Більшість підприємств у процесі своєї господарської діяльності нехтують дотриманням сівозу, що негативно впливає на якісний склад земель та ставить під загрозу їх збереження природного сільськогосподарського потенціалу для майбутніх поколінь.

Проблема розвитку ерозійних процесів в Україні стоїть досить гостро. Для подолання цих проблем важливим є впровадження ефективних природоохоронних заходів, серед яких:

- територіальне планування, яке включає розробку та виконання планів управління територіями з урахуванням екологічних аспектів.
- впровадження екологічно чистих технологій у сільському господарстві, що заключається в використанні методів консервативного обробітку та мінімізації впливу цих технологій на земельні ресурси.
- лісові відновлення, які повинні включати програми збереження лісів та відновлення лісового покриву.
- контроль за будівельною та лісозаготівельною діяльністю, який реалізується через здійснення суворого контролю над будівельними та лісозаготівельними проектами, що можуть вплинути на стан земельних та водних ресурсів.

Ці заходи мають на меті зменшення негативного впливу ерозійних процесів та збереження природно-ресурсного потенціалу країни.

В загальному розумінні забезпечення раціонального використання земель досягається в процесі ефективного, сталого і збалансованого використання земельних ресурсів з урахуванням різноманітних факторів, таких як економічні, екологічні та соціокультурні. Ці цілі спрямовані на створення збалансованого підходу до використання земельних ресурсів, який враховує потреби сучасного суспільства без шкоди для природи та майбутніх поколінь.

Література

1. Шерстюк С.В. Правове забезпечення раціонального використання земель сільсько-господарського призначення. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. С. 29-31

ТЕХНІЧНИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПРАВОСУДДЯ

Шестаков В.О., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент Ю.О. Котвяковський
Сумський НАУ

Одним із основних чинників, що характеризують суспільство в XXI столітті, є розвиток та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (далі - ІКТ) в усі сфери життя і діяльності. Зокрема, в судовій системі України активно використовуються ІКТ, що відбувається паралельно із програмою реформування судової системи, яка до цього часу не стала ні незалежною, ні авторитетною, ні ефективною. Проте такому явищу, як електронне правосуддя (далі - ЕП), незважаючи на його перспективність, сьогодні не приділяється достатньо уваги.

Різні аспекти запровадження електронного правосуддя досліджували такі відомі українські дослідники, як В.В. Білоус, О.В. Головченко, В.М. Дрешпак, Н.І. Логінова, А.Л. Паскар, О.О. Присяжнюк, А.І. Семенченко та багато інших. Однак деякі технічні аспекти, які стосуються функціонування ЕП, потребують додаткової наукової уваги.

Метою нашої роботи є аналіз технічних механізмів розвитку в Україні електронного правосуддя.

На сьогодні в науковій літературі відсутнє єдине тлумачення поняття «електронне правосуддя». Ми підтримуємо визначення, запропоноване А.І. Семенченком, В.М. Дрешпаком, які під «електронним правосуддям» розуміють використання ІКТ у реалізації правосуддя всіма зацікавленими сторонами в юридичній сфері з метою підвищення ефективності і якості державних служб, зокрема, у взаємодії з приватними особами та підприємствами. Воно включає електронне спілкування та обмін даними, а також доступ до інформації судового характеру [1].

Наразі для організації роботи електронного правосуддя застосовуються програми Skype, ZOOM, BT MEETME, електронна пошта, телефонний зв'язок тощо [2].

Під час проведення судових засідань актуальним є використання:

- Додатку [BT MeetMe](#) – не вимагає якогось спеціального обладнання, достатньо мобільного телефона. Учасники отримують номер конференції, за яким можуть брати участь у конференції.
- Відеоконференції [Skype для бізнесу](#) – платну бізнес-версію використовує сам суд. Учасникам достатньо завантажити звичайну версію, щоб перейти за посиланням на онлайн-засідання.
- Додатку [EasyCon](#) - участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції передбачає наявність у учасника справи попередньої реєстрації та власного електронного підпису в системі EasyCon, а також наявності необхідних технічних засобів для роботи з обраною для проведення відеоконференції системою.

У цьому контексті надзвичайно актуальним і незамінним вбачається використання електронного цифрового підпису, який являє собою цифровий засіб, який підтверджує автентичність електронного документа або повідомлення та вказує на те, що воно не було змінено після підписання.

Як справедливо зазначає Д. Старовойтова, кваліфікований електронний підпис – це вдосконалений вид електронного підпису, що формується за допомогою кваліфікованого засобу електронного підпису та базується на кваліфікованому сертифікаті відкритого ключа [3].

Безперечно, переваги кваліфікованого електронного підпису очевидні: забезпечується конфіденційність (генерується за допомогою спеціального алгоритму, який використовує два ключі - приватний та публічний. Приватний ключ залишається конфіденційним і відомим тільки власнику), виключається можливість фальшування. Термін його дії – 1-2 роки. Нещодавно з'явилася можливість підписувати документи за допомогою сервісу "Дія.Підпис" в додатку "Дія".

Останнім часом все частіше можна почути слушні думки щодо застосування штучного інтелекту у правосудді.. Використовувана програма запрограмована на конкретний алгоритм, і, як правило, не допускає помилок, пов'язаних із людським фактором. Впровадження штучного інтелекту в судову систему може допомогти вирішити проблему зі збільшенням кількості судових справ, а також зменшити людський вплив, особливо у контексті корупції та прояву свавілля.

Таким чином, здійснене нами дослідження дозволило дійти висновків, згідно з якими наявні ІКТ можуть забезпечити весь судовий процес для учасника і для суду – від моменту подання позову до набрання рішенням законної сили – в онлайн-режимі, без необхідності відвідування судового приміщення.

Використана література

електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. Ч.3 / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. Київ: ФОП Москаленко О. М., 2017. 84 с.

истанційне правосуддя – виклик для сучасної демократії. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/dystantsijne-pravosuddia/> (дата звернення: 27.10.2023).

таровойтова Д. Диджиталізація суду: як сервіс «Дія. Підпис» спростить судочинство під час війни. *Юридична газета* pidpis-sprostit-sudochinstvo-pid-chas-viyini.html (дата звернення: 27.10.2023).

ПРАВОВА ПРИРОДА ГІДНОСТІ

Шестернін А.В., студ. 1 курсу ОС «Магістр» ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.А. Бондар
Сумський НАУ

Гідність як правова цінність є однією з фундаментальних категорій у сфері права і має важливе значення для забезпечення прав та свобод людини. Гідність визнається як найвища цінність, що має захист та визнання в усіх сферах правового регулювання. Вона демонструє глибокі моральні та етичні переконання суспільства щодо недоторканності та поваги до особистості. Усвідомлення гідності як правової цінності відіграє важливу роль у суспільному та правовому розвитку, сприяє підтримці прав та свобод громадян і формуванню справедливого правового порядку.

Аналізуючи різноманітні підходи та концепції, висловлені вченими-науковцями щодо поняття гідності як правової цінності, дозволяє нам виділити наступні найпоширеніші визначення досліджуваного явища: по-перше, гідність розглядається як комплексний інститут, який охоплює соціальні відносини, пов'язані із захистом гідності особи, і ці відносини регулюються різними галузями права, включаючи кримінальне, цивільне, сімейне, адміністративне та інші галузі права. Але при цьому, конституційні норми займають домінуючу роль в правовому регулюванні; по-друге, гідність можна розуміти як принцип, що становить основу правового статусу особи. Такий принцип є центральним елементом системи конституційних прав і свобод людини та громадянина; по-третє, гідність також може бути представлена як суб'єктивне право, що надає особі статус повноправного суб'єкта, який має право захищати свої права всіма доступними способами і від будь-яких втручань третіх осіб, у тому числі держави. Це право включає можливість оскаржувати рішення та дії, що здійснюються державою в особі уповноважених органів..

Таким чином, більшість науковців підтримують подвійну природу людської гідності, а саме: 1) гідність - явище об'єктивного і загального для всіх людей (цінність, принцип, джерело прав людини, їх мета чи зміст); 2) гідність - суб'єктивне право чи інтерес конкретної людини (гідність людини) [1, с. 131].

Важливо відзначити, що поняття «людська гідність» не завжди збігається з поняттям «гідність людини». Так, на думку П. Кравченка [2], доцільно розрізнити ці поняття, оскільки в наукових роботах «гідність людини» розглядається в контексті конкретних особистостей або групи людей, тоді як «людська гідність» є етичною категорією, яка показує уявлення про особистість загалом, як унікальність і відмінність від інших біологічних істот, і враховує соціальний аспект цієї неповторності.

Людська гідність виявляється через систему соціальних відносин і є фактором взаємодії між людьми, а також містить своє відображення у гідності кожної окремої особи. Тому явище людської гідності неможливо розглядати окремо від права, оскільки воно має прямий вплив на життя кожної конкретної особи і суспільства в цілому [3, с.49].

На законодавчому рівні визначення гідності зумовлено багатогранністю, складністю змісту даної категорії, та характеризується як «непорушна, невід'ємна, верховна, джерело прав та свобод людини, фундамент політичного порядку та соціального миру» [4, с.31]. Тобто людська гідність посідає визначальну роль у системі конституційних цінностей та являється основою кожного конституційного права. Гідність як цінність права формує уявлення про людину як унікальну самовизначену істоту, яка не перебуває під владою держави. Право на повагу до людської гідності кореспондує з визнанням людини «найвищою соціальною цінністю, що унеможливорює тлумачення людини інструментально, лише як об'єкт державної волі» [5, с.145].

В українській системі права правовий захист гідності визначається нормами конституційного права, міжнародними договорами, чинним законодавством та рішеннями судів. Захист гідності особи має бути ефективним та забезпечити можливість оскарження порушення її прав, а також відшкодування завданих збитків. Так, стаття 3 Конституції України [6] проголошує гідність людини як вищу соціальну цінність та як один із принципів правової держави. Відповідно до статті 21 Конституції України, усі громадяни є вільними та рівними у своїй гідності та правах. Стаття 28 Основного Закону [6] гарантує кожній особі право на повагу до її гідності, тоді як стаття 41 [6] встановлює обов'язок не порушувати права та свободи, гідність і честь інших осіб. Законодавець однозначно розглядає гідність як конституційне право та цінність людини.

Отже, гідність та її невіддільність від прав, свобод і цінностей має важливе значення та визначальну роль в сучасній правовій системі. Людська гідність, як багатогранна конструкція, глибоко вкорінена в природу права, а тому її зміст характеризує гідність як онтологічну основу прав та свобод людини. Гідність відіграє важливу роль у формуванні справедливого і гуманного суспільства.

Література:

1. Орловський О.Я., Боднарук М.І. Людська гідність як фундаментальна цінність та першооснова сучасної доктрини права соціального захисту. Науковий вісник Ужгородського національного університету. № 67. 2021. Серія: Право. С.129-132.; 2. Кравченко П.А. Гідність людини як ціннісний принцип її соціального буття. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1984/1/KRAVCH.pdf>; 3. Дучак Б.Л. Людська гідність у праві. Наукові записки НаУУКМА. 2017. Том 200. «Юридичні науки». С.47-50; 4. Стецик Назарій. Природа гідності людини (на основі аналізу сучасних європейських конституцій та прецедентної практики конституційних судів). Український часопис конституційного права. 2018. № 1. С. 28-39; 5. Шевчук С. Людська гідність у системі конституційних цінностей. Право України. 2018. №9. С. 29-40; 6. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

ЩОДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АСПЕКТІ РОЗВИТКУ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОЇ СФЕРИ

Шестернін А.В., студ. 1м курсу ЮФ
Науковий керівник: д-р філософії В.В.Нежевело
Сумський НАУ

Актуальність і одночасно проблематика питання інноваційного розвитку відносин полягає в тому, що забезпечення системних і правових регламентаційних відносин у інноваційній сфері потребує поліпшення юридичного механізму їх регулювання, включаючи встановлення відповідності, створення системи і особливості суспільних відносин, які пов'язані із побудовою, розробкою, впровадження в систему і розповсюдженням інноваційних і інтелектуальних продуктів, і також визначення розвитку відповідно до стратегічної мети, які визначить держава.

В наш час лісова галузь переживає системну кризу і суттєво відстала в розвитку процесів формування та запровадження підходів до активних збережень природного середовища за умови його антропогенної трансформації. Це вбачається у наступних факторах:

- провадження сталого принципу правління лісами;
- зменшення фінансування з бюджету;
- перехід територіального планування на місцевий рівень.

Як наслідок, поглиблюється прагматичний підхід влади і населення до лісів, як до прибутку, а не як до державного ресурсу.

Наразі, в умовах трансформації в країні, обговорюють проблематику інвестиційних забезпечень розвитку окремих секторів землі, зокрема - будівництво, лісопромислове поліпшення, покращення технічної бази виробництва, інноваційні стимулювання щодо використання досвіду в інформаційному забезпеченні громадського розвитку.

Покращення лісової галузі можливо від втілення проектів новаторських шляхів, які спрямовані на розвиток і збільшення лісоресурсних потенціалів і використання сучасних технологій у деревообробці.

Наразі, важливими напрямками в сфері лісового господарства є:

- розробка сталої системи ведення лісогосподарства та ведення лісокористування;
- розробка техніки отримання бистророслих і високо продуктивних лісових порід із їхніми властивостями на основі роботи біотехнології і принципів лісової селекції.

Так, враховуючі означені потреби, у напрямку розвитку лісопромислового комплексу України планується створення ефективних інноваційних систем, які мають наукові організації, фінансування.

Але зрозуміло, що для отримання результату потрібне достатнє фінансування з бюджету для цих проектів.

Також потрібно створити наукове об'єднання у державній власності для того, щоб впроваджувати ініціативу. Втілення інвестицій у проект може підвищити переробки деревини і забезпечити якісніше користування лісом, що дозволить розвивати галузь до міжнародних рівнів і стандартів, які існують на сьогодні.

Розвиток лісогосподарського виробництва в Україні орієнтується на інноваційний підхід, який включає в себе декілька важливих напрямів. Серед них є підвищення екологічних і соціальних функцій лісових екосистем, вибір оптимальної форми державного-приватного партнерства, що покращить якість лісових послуг, та призведе тану діяльність у відповідність європейським нормам і стандартам. А до інших напрямків розвитку входить встановлення стандартів на лісову продукцію, відповідно до реалій сучасної економіки та оптимізації рубок лісу.

Ключом розуміння основних проблем інвестицій у розвиток лісових правовідносин, є недостатність фінансування, необхідність розробки і розбудови виробничої і не виробничої інфраструктури, необхідність впровадження перспективної форми стимулювання фінансування у проекти. Вирішення цих питань в аспекті лісового господарства, має бути на сьогодні головним пріоритетом для суспільства і держави, в галузі лісового господарства.

КАТЕГОРІЯ “СПРАВЕДЛИВІСТЬ” ЯК СКЛАДОВА ПРАВА

Шишло Н. С., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.А.Бондар
Сумський НАУ

Актуальність даної теми полягає в тому, що справедливість є однією з основних цінностей правового порядку та гармонії в суспільстві. Тема справедливості завжди буде актуальною, оскільки вона стосується основних прав та цінностей людей і має суттєвий вплив на функціонування суспільства. Вона завжди потребує обговорення та вдосконалення, оскільки суспільні потреби та виклики змінюються з часом.

В сучасному світі “справедливість” є невід’ємною складовою, яка пов’язана з правами людини. Справедливість можна розглядати, як ідеал, який спрямовує правову систему на правильний шлях та гарантує, що права кожної людини будуть захищені. Справедливість передбачає, що кожна людина повинна мати рівний доступ до правосуддя та рівний захист своїх прав і свобод. Категорія «справедливість» включає кілька ключових аспектів, які стають складовими прав людини. По-перше, справедливість передбачає право на справедливий суд. Це означає, що кожен має право на об’єктивний і незалежний суд, який вирішує спори та конфлікти відповідно до закону. Це право гарантує, що права людини будуть захищені, і ніхто не буде засуджений за расу, релігію, політичні переконання тощо. По-друге, справедливість включає ідею соціальної справедливості. Це означає, що суспільство і держава повинні створити умови для рівних можливостей і розподілу ресурсів. Люди повинні мати доступ до освіти, охорони здоров’я, житла та інших базових потреб, незалежно від їх соціального статусу чи фінансового становища. Справедливість вимагає подолання нерівності.

Справедливість є одним із основних принципів права. Право виникло і розвивається для практичної реалізації ідеї справедливості. Справедливість виступає як особливий механізм, який підтримує міру рівноваги правових цінностей у суспільстві і водночас є визначальним моментом домінування у разі конфлікту між цими цінностями. Вона потребує узгодження між практичною діяльністю індивідів і соціальних груп та їх становищем у суспільстві, між правами й обов’язками, які вони мають, працею й винагородою, заслугами та їх суспільним визнанням [1].

Важливо підкреслити, що справедливість і права людини взаємодіють і взаємозумовлені. Права людини створюють рамки, в яких реалізується справедливість, а справедливість гарантує, що ці права будуть захищені та виконані. Без справедливості права людини втрачають своє справжнє значення, оскільки вони не можуть бути реалізовані в умовах нерівності та дискримінації.

Принцип справедливості є основним принципом права в цілому який визначає, що всі люди повинні мати рівний доступ до суду, а судові рішення повинні бути об’єктивними, справедливими та справедливо захищати права та інтереси всіх сторін. Цей принцип є важливим для гарантування захисту прав людини та додержання закону. Основними аспектами, які лежать в принципі справедливості є: 1) Рівність перед законом - всі громадяни повинні бути рівними незалежно від статті, кольору шкіри, соціального статусу, національності та за іншими аспектами; 2) Об’єктивність та незалежність суду - суди повинні бути незалежними від інших гілок влади чи третіх осіб; 3) Право на справедливий судовий процес - включає в себе право на захист, право на доступ до суду, право на присудження покарання в рамках закону.

Аналіз давніх джерел свідчить, що проблема справедливості того часу розглядалася не лише у філософському контексті, а й у політико-правовому аспекті, через законодавче визначення так званих справедливих суспільних норм, згідно з якими правитель намагався попереджати соціальні конфлікти, повстання, забезпечувати стабільність. в суспільстві. Крім того, законним і справедливим вважалося все, що відповідало релігійній ідеології [3].

Закон не може захистити інтереси окремої людини, він діє на захист усіх соціальних груп. Це створює певні обмеження на дії. Незрозуміло, чи обмежена вона більше справедливістю чи несправедливістю. Закон має обмежувати несправедливість і стати притулком для підтримки норм справедливості [2].

У світі сьогодні існують численні організації та міжнародні конвенції, які присвячені захисту прав людини та забезпеченню справедливості. ООН, Європейський суд з прав людини та інші міжнародні органи грають важливу роль у цій сфері. Вони встановлюють стандарти та механізми для забезпечення дотримання прав людини та реалізації справедливості. Незважаючи на це, існує багато викликів і перешкод шляху до справедливості. Дискримінація, корупція, політичні репресії та інші форми незаконного втручання можуть перешкоджати здійсненню правосуддя. Тому важливо постійно нагадувати про важливість забезпечення справедливості та захисту прав людини в усіх куточках світу.

Отже, категорія «справедливість» є невід’ємною частиною прав людини, яка визначає ідеали та стандарти, якими має керуватися правова система будь-якої країни. Забезпечення справедливості означає гарантування прав і гідності кожної людини, незалежно від її статусу чи можливостей. Справедливість і права людини взаємопов’язані та взаємодоповнюють один-одного, створюючи основу для справедливого суспільства та правової держави.

Література: 1. Бандура О. Справедливість та її роль у системі цінностей права. Закон и жизнь. 2012. № 11. С. 31-34; 2. Дубовський А.С. Справедливість, як елемент правового поля. 2023. С. 23-27; 3. Справедливість як основна правова цінність URL: <https://referatss.com.ua/work/spravedlivist-jak-osnovna-pravova-cinnist/>

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВИЙ СТАТУС БЕЗРОБІТНОГО

Шишло Н.С., студ. ЮФ
Науковий керівник: доцент Н.А. Бондар
Сумський НАУ

Проблема поняття та правового статусу безробітного є актуальною у багатьох суспільствах, оскільки безробіття може мати серйозні соціальні та економічні наслідки. Оскільки безробіття є складною і багатогранною проблемою, розробка та вдосконалення є важливим завданням для держав та міжнародних організацій з метою забезпечення соціального захисту та економічної стабільності.

Поняття та правовий статус безробітного є важливими аспектами соціально-економічного життя сучасного суспільства. Безробіття, як соціальне явище, має суттєвий вплив на життя і добробут громадян, а також на загальний стан економіки країни.

В статті 43 Конституції України закріплено, що держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Але якщо людина не в змозі використовувати надане їй право державою - то цей громадянин отримує статус безробітного.

Безробітний - це особа, яка здібна до праці, але не має стабільної зайнятості і шукає можливість працевлаштування. Безробіття може бути спричинене різними факторами, включаючи економічні зміни, сезонність роботи, переїзд, втрату роботи чи бажання змінити професію. Поняття безробітного передбачає тимчасовий стан, коли особа активно шукає новий працевлаштування та знаходиться поза робочою сферою. Правовий статус безробітних регулюється законодавством кожної країни. У більшості сучасних суспільств існують системи соціального захисту, які забезпечують підтримку безробітних громадян. Така підтримка може включати грошову допомогу, навчання, перекваліфікацію та доступ до послуг центру зайнятості, які допомагають знайти роботу. Головна мета цих заходів – забезпечити безробітним гідні умови та можливість якнайшвидше повернутися на ринок праці.

Реєстрація безробітного - це процес офіційного фіксування статусу особи, яка втратила роботу і звертається до відповідного державного органу з метою отримання підтримки та безробітних виплат. Реєстрація безробітного є важливим етапом для отримання допомоги та інших соціальних пільг, які надаються безробітним громадянам.

Зареєстровані безробітні мають право на: безоплатне одержання від територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції; послуг з пошуку підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні, в тому числі на громадські та інші роботи тимчасового характеру; консультаційних, інформаційних та профорієнтаційних послуг з метою обрання або зміни виду діяльності (професії) та інше. [1] Окрім цього, правовий статус безробітного може включати заходи з протидії дискримінації на ринку праці та захист від звільнення без обґрунтованих причин. Важливо зазначити, що правовий статус безробітного сприяє не лише захисту прав та інтересів безробітних громадян, але й сприяє соціальній стабільності та економічному розвитку країни. Забезпечення достойних умов для тих, хто тимчасово опинився без роботи, допомагає зберегти соціальний мир та підтримує покращення якості життя населення.

Слід зазначити, що причинами наявного рівня безробіття, насамперед, є: міграція робочої сили, спад економіки і відповідне скорочення сукупного попиту на робочу силу, структурні зрушення, важкі умови праці, нерегулярна чи взагалі відсутня виплата заробітної плати, обмежена кількість робочих місць. [3]

Важливо зазначити, що правовий статус безробітного сприяє не лише захисту прав та інтересів безробітних громадян, але й сприяє соціальній стабільності та економічному розвитку країни. Забезпечення достойних умов для тих, хто тимчасово опинився без роботи, допомагає зберегти соціальний мир та підтримує покращення якості життя населення.

Поняття та правовий статус безробітного є важливими аспектами забезпечення соціальної справедливості та економічної стабільності в державі. Правове регулювання визначає права та обов'язки безробітних громадян, а також сприяє створенню умов для їх повернення на ринок праці та підвищення якості життя. Забезпечення належної підтримки та захисту безробітних сприяє соціальній справедливості та забезпечує розвиток громадянського суспільства. Однак важливо враховувати, що правовий статус безробітних може відрізнятися в різних країнах і залежати від їх економічної та соціальної політики. Тому вирішення проблеми безробіття потребує постійного вдосконалення законодавства та адаптації до змін у суспільстві. Завдяки правовому регулюванню безробітні можуть отримати підтримку та сподіватися на краще майбутнє. Програми перепідготовки та навчання допомагають їм покращити свої навички та знання, щоб бути більш конкурентоспроможними на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про зайнятість населення" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2012. - №5067-VI. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
2. Чурилова О. В. Безробіття в Україні: причини, види, наслідки // Наукові доробки - молоді - вирішення проблем європейської інтеграції. 2008. Т-2. С. 183

ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗЕМЕЛЬ» ТА «КАТЕГОРІЙ ЗЕМЕЛЬ»

Шишло Н.С., студ. 1 курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент В.В.Нежевело
Сумський НАУ

Земля є одним із основних природних ресурсів, ключовим компонентом великої системи економічної, екологічної та соціально-культурної ланки нашої держави. Тому, забезпечення оптимального використання та охорони земель є основоположною складовою сучасної земельної політики.

Поняття «правового режиму» та «категорії земель» є основоположними в цьому контексті, оскільки вони визначають сутність, умови, порядок використання, управління, а також права та обов'язки суб'єктів земельних відносин, тощо.

Так, «правовий режим землі» визначає сукупність норм і правил, які встановлюють порядок володіння, користування та відчуження земельних ділянок. Зміст даного терміну включає регуляцію прав та обов'язків суб'єктів, пов'язаних із землею, зокрема власників, орендарів, органів державної влади, місцевого самоврядування, та інших зацікавлених осіб. «Правовий режим землі» також дає можливість визначити, які види землекористування допускаються, які обмеження та заборони застосовуються, які права можуть передаватися іншим особам.

Основні складові правового режиму земель включають: 1) права власності, оренди та інші форми користування землею; 2) умови і обмеження використання землі відповідно до її призначення; 3) заборони і обмеження щодо забруднення та виробництва на земельних ділянках; 4) процедури відчуження та обміну земельними ділянками; 5) встановлення податків та зборів, пов'язаних із володінням та використанням землі, тощо.

Володіння землями та використання земель має велике економічне та екологічне значення для держави, і саме тому дотримання правового режиму земель та цільове використання згідно встановлених категорій земель, є ключовими аспектами в сучасному земельному праві.

Проте, існують ряд проблем та викликів, пов'язаних із дотриманням правового режиму земель та сутності використання земель згідно категорій, які потребують уваги та вирішення. Так, такою однією проблемою є недостатність контролю та нагляду за використанням земель. Спостерігається недостатня ефективність контролю за відповідністю використання земель їх призначенню. Це може призвести до незаконних забудов та зміни призначення земельних ділянок, що порушує правовий режим.

«Категорії земель» - це інший важливий аспект врегулювання земельного права. Категорії земель визначаються на основі їх призначення та характеристик. Кожна категорія має свої особливості щодо використання та правового режиму.

Так, в Україні існують такі категорії земель, як: землі сільськогосподарського призначення, землі житлової та громадської забудови, землі природо-заповідного та іншого природоохоронного призначення, землі оздоровчого призначення, землі рекреаційного призначення, землі історико-культурного призначення, землі лісогосподарського призначення, землі водного фонду, землі оборони, енергетики, телекомунікацій, транспорту та іншого призначення (спеціальні несільськогосподарські землі).

Проблеми категорій земель також включають питання щодо забезпечення сталого використання земель. Із зростаючою світовою населеністю і зростаючим тиском на земельні ресурси, важливо розвивати методи контролю та регулювання використання земель для забезпечення сталого використання та збереження навколишнього середовища. Проблеми земельних категорій також стосуються і зменшення земельної якості через забруднення та ерозію, і це вимагає прийняття заходів для збереження родючості ґрунтів та водних ресурсів.

Таким чином, поняття «правового режиму» та «категорій земель» мають вагомe значення для врегулювання суспільних земельних відносин, оскільки даними поняттями уособлено правила володіння та використання такого важливого природного ресурсу, як земля.

Проте, існують проблеми, які потребують уваги та вирішення, як, наприклад, невиправдані розбіжності в класифікації земель, ускладнена процедура зміни призначення земель та, часом не досконала, процедура відчуження земель, а також слабкий контроль над використанням земельних ресурсів. Розв'язання означених проблем є важливим завданням для забезпечення сталого використання земель та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБЕН ЕЛЕКТРОННИЙ КАБІНЕТ? (У СВІТЛІ ЦПК УКРАЇНИ)

Шпаченко М.В., студ. 4 курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент С.В. Щербак
Сумський НАУ

У положеннях редакції Цивільного процесуального кодексу (далі - ЦПК) України від 15.12.2017 року вперше з'явилися доповнення щодо Єдиної судово інформаційно-телекомунікаційної системи (далі - ЄСІТС), яка являє собою комплекс взаємопов'язаних модулів, що забезпечують функціонування електронного судочинства. На даний момент ЄСІТС складають три модулі: "Електронний кабінет", "Електронний суд" та система відео-конференц зв'язку. Електронний кабінет відповідно до чинних положень ЦПК являє собою – "персональний кабінет у підсистемі (модулі) ЄСІТС, за допомогою якого особі, яка пройшла електронну ідентифікацію, надається доступ до інформації та сервісів ЄСІТС або її окремих підсистем (модулів)".

В контексті чинних положень ЦПК, особами, які пройшли електронну ідентифікацію на загальних засадах можуть бути як юридичні так і фізичні особи. Електронна ідентифікація, в контексті даного модуля ЄСІТС, полягає у першочерговому створенні власного кабінету у системі. Задля вчинення цього особа має мати електронний підпис, прирівняний до власноручного підпису відповідно до Закону України "Про електронні довірчі послуги". Підпис дозволяє ідентифікувати особу при доступі до сервісу. При першій спробі входу до електронного кабінету система запропонує зареєструватися, шляхом заповнення форми з відомостями про користувача. Після заповнення даної форми особа отримує повний доступ до можливостей електронного кабінету. На даний момент, на загальних засадах реєстрація у електронному кабінеті ЄСІТС здійснюється суб'єктами на добровільних засадах, окрім як для адвокатів, нотаріусів та інших суб'єктів передбачених п. 6 ст. 14 ЦПК для яких реєстрація є обов'язковою. З 24.02.2024 року юридичні особи (приватного права), також, підлягають обов'язковій реєстрації електронного кабінету ЄСІТС.

Створення електронного кабінету відкриває для учасника певний спектр можливостей. Однією з яких є, можливість створення та подання процесуальних та інших документів до суду у електронній формі шляхом заповнення відповідної форми, що по своєму змісту відповідає цивільному позову. Також через електронний кабінет ЄСІТС особа може направляти копії відповідних документів іншій стороні по справі у електронному вигляді, у випадку наявності електронного кабінету у відповідній стороні; сплачувати судовий збір шляхом онлайн платежу; отримувати у електронному вигляді документи такі як, рішення суду та документи від протилежної сторони. Тобто кабінет не відкриває абсолютно нові можливості для користувача, а дозволяє користуватися вже існуючими також і в режимі онлайн, оскільки чинні норми ЦПК також залишають можливість вчиняти усі зазначені вище дії і у звичайному вигляді.

Окрім можливостей для осіб, нещодавні зміни до ЦПК також створили і положення щодо відповідальності. Так, змінами до ст. 14 ЦПК тепер передбачено настання процесуальних наслідків для осіб, для яких реєстрація у електронному кабінеті є обов'язковою, у випадку звернення до суду з документами без реєстрації відповідного кабінету. Дані наслідки можуть проявлятися у тому що: сторона звільняється від обов'язку надсилання другій стороні передбачених законом документів, якщо друга сторона, попри свій обов'язок не зареєструвалася у електронному кабінеті; заяву відповідної сторони яка порушила свій обов'язок може бути залишено без руху, повернено, залишено без розгляду; відповідній стороні може бути відмовлено у видачі судового наказу.

В контексті взятих змін також виникли деякі питання, такі як, наприклад, питання реєстрації нотаріусів, виконавців, експертів та деяких інших категорій осіб, для яких реєстрації у електронному кабінеті ЄСІТС є обов'язковою. Діюча система при реєстрації фізичних осіб надає тільки два варіанти особливих суб'єктів, а саме фізична особа-підприємець та адвокат. Враховуючи, що у системі існують зазначені вище варіанти реєстрації то не буде окремим буде питання щодо взаємодії усіх інших суб'єктів з системою, оскільки невідомо чи буде вона самостійно враховувати їх статус, і чи не буде це впливати на роботу електронного суду як системи в цілому. Також залишається питання щодо електронного підпису. На даний момент через дію воєнного стану використання універсального електронного підпису продовжено, проте, після проходження 6 місячного терміну після закінчення воєнного стану це буде припинено і обов'язковим стане використання кваліфікованого цифрового підпису, процедура отримання якого вимагатиме окремих часових витрат та можливо буде ускладнена великою кількістю запитів на формування, що у свою чергу може саме по собі створити перешкоду у користуванні сервісом. Також, продовжують існувати хвилювання через можливі проблеми, як то фактичне ненадходження документа або неможливість його завантаження до сервісу, виключно функціонального характеру.

Враховуючи усе вище викладене, за своїми функціональними можливостями електронний кабінет створює умови для усіх осіб, які бажають звернутися до суду, зробити це шляхом подання документів у онлайн форматі, що не уступає звичайному способу. Окрім цього надає можливість особам зробити це у зручній для них час та за безпечних обставин, замість фактичного відвідування суду, що є особливо корисним за умов війни чи епідемії. Також, надає можливість особам, що звертаються трохи зекономити на судових витратах, а судам на надсиланні документів поштою. Нещодавні зміни до законодавства мають посприяти подальшому поширенню використання за рахунок створення умов, коли недотримання вимог законодавства створює негативні наслідки, не притягуючи до відповідальності. Хоча деякі побоювання щодо системи досі існують, але жодна з них не є невиправною і вирішення існуючих проблем лише зміцнить підґрунтя на якому базується електронний суд.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З СУДОВИМ НАКАЗОМ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Якименко Р.О., студент ЮФ
Науковий керівник: доцент Ю.О. Котвяковський
Сумський НАУ

Судовий наказ у цивільному провадженні є особливою формою судового рішення, яке ухвалюється в спрощеному порядку за результатами розгляду окремих категорій справ. Метою наказного провадження є спрощення самої процедури судового розгляду, а також скорочення часу, відведеного на сам розгляд, що пов'язується із надання всіх необхідних, належно оформлених доказів у випадку безспірної вимоги, а також ухвалення самого рішення без участі сторін.

Якщо сам інститут наказного провадження існує у відповідності з принципами справедливого та ефективного правосуддя, то практичний аспект доводить низку суперечностей, що не можуть знайти вирішення через норми діючого цивільно-процесуального законодавства.

Так, наприклад, видача судового наказу пов'язується із стягненням коштів або витребування майна, що регулюється положеннями ч.2 ст. 96 ЦПК України.

Якщо стягнення нарахованої, але не виплаченої заробітної плати не викликає ніяких сумнівів, тому що доказується даний факт бухгалтерською документацією, то факти, пов'язані із стягненням аліментів викликають численні дискусії.

Одна з них пов'язується із процесом доказування. Позов про стягнення аліментів може подаватися до суду в порядку загального провадження. Формування предмета доказування у справах про стягнення аліментів на утримання дитини відбувається на підставі заявлених вимог, які підлягають встановленню під час ухвалення судового рішення, тому предметом є наявність спору на право, а в якості способу захисту виступає вирішення спору по суті. Тобто в основі такого розгляду лежить принцип змагальності, за якого створюються необхідні умови для виявлення всіх обставин, що мають суттєве значення. У самому ж процесі доказування приймають участь дві сторони.

У наказному провадженні виникає ситуація, коли суд, розглядаючи заяву про видачу судового наказу, не викликає сторони у засідання і не повідомляє сторони про це. Тобто порушується засада змагальності не лише для боржника, а і для стягувача, тому що він не може дати детальні пояснення щодо наданих фактів. Відповідач, у свою чергу, може взагалі не знати про існуючий спір, а також не може скористатися правом на захист в наступних формах: подати заперечення, отримати правову допомогу, а також оскаржити ухвалене рішення в наказному провадженні.

Невід'ємною складовою у здійсненні процесу доказування в будь-якому процесі, в тому числі і цивільному, є оцінка доказів. Саме завдяки оцінці відбувається формування уявлення про реальні обставини справи. На оцінку впливають сторони під час доведення правоти і законності власних позовних вимог. Сам процес доказування складається із збирання, подання сторонами до суду, огляд доказів в суді і вивчення судом, що і є остаточною оцінкою. Але в наказному провадженні розглядаються докази, надані лише однією стороною, і це, на нашу думку, процес доказування робить не повним, зникає неупередженість, тому що друга сторона не приймає участі в процесі доказування, і не може впливати остаточною оцінкою доказів судом.

Під час наказного провадження суд не перевіряє докази, тобто не відбувається оцінка достовірності, допустимості наданих доказів: вони сприймаються судом як істинні. Саме це перевіряється у загальному судовому провадженні.

Крім того, особливої уваги заслуговує факт, за яким рішення наказного провадження оскаржити неможливо: судовий наказ оскарженню в апеляційному порядку не підлягає. На нашу думку, це порушує права на захист особи, яка або не була повідомлена про наявний цивільно-правовий спір, або про сам розгляд судом наданих для вирішення по суті матеріалів.

Судовий наказ може бути скасовано судом, який приймав рішення по наказному провадженню протягом 15 днів з моменту ухвалення рішення, але виключення становлять рішення у провадженні про стягнення аліментів, які не оскаржуються. Єдиним рішенням, яке може зупинити або скасувати дію судового наказу, це звернення із заявою до виконавчої служби особи, на чю користь було ухвалене рішення. Але такі випадки не мають місця на практиці.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що серед проблемних питань, пов'язаних із судовим наказом у цивільному провадженні, є специфіка процесу доказування, відхід від засад змагальності сторін, побудова остаточної оцінки доказів судом лише на фактах, наданих однією із сторін, позбавлення права на захист відповідача, неможливість оскарження судового наказу в порядку апеляційного провадження.

У зв'язку з цим, на нашу думку, слід виключити справи по аліментах із тих, які розглядаються в наказовому провадженні, а бо ж продумати законодавчі положення, які б усували хоча б частину викладених не вирішених законодавством питань.

НЕОФІЦІЙНЕ (НЕЛЕГАЛЬНЕ) ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Ярошенко В.О., студ. 3 курсу ЮФ
Науковий керівник: доцент М.Ю. Кузнецова
Сумський НАУ

Проблема неофіційного працевлаштування завжди була актуальною, оскільки такий вид трудових відносин має позитивні та негативні наслідки для працівника так і для роботодавця. До позитивних наслідків можна віднести більш високий розмір заробітної плати, оскільки роботодавець не повідомляє відповідні державні органи про прийняття працівника на роботу, а тому не буде сплачувати податки за працівника. Також працівника не несе юридичної відповідальності за неякісно виконану роботу. Але допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору є протиправною поведінкою і роботодавці повинні розуміти що саме вони несуть відповідальність за такі дії. В свою чергу таке соціальне явище несе також негативні наслідки для економіки країни та впливає на життєвий рівень людей.

Неофіційне працевлаштування – це не регламентована державними актами діяльність громадян, що виключена із сфери офіційних трудових відносин і здійснюється без укладання трудового договору, не забезпечена правовою охороною з боку держави.

Отже, працівники та роботодавці вступаючи в неофіційні трудові відносини усвідомлюють настання реальних негативних наслідків для обох зі сторін. При виконанні такої роботи сторони не зобов'язані дотримуватись трудового законодавства.

Наприклад, працівник може залишитися без належної заробітної плати, роботодавець може відмовити йому в наданні основної та додаткової відпустки, не накопичення страхового стажу для майбутньої пенсії, неможливо буде отримати допомогу в разі настання нещасного випадку який приведе до травмування працівника та втрата багатьох інших держаних гарантій, які передбачені трудовим законодавством.

Роботодавець таким неправомірним вчинком, також ставить себе під ризик, він не захищений від раптового звільнення працівників, також в багатьох випадках проявляється низька ефективність праці, що в свою чергу призводить до поганого іміджу для компанії, та відповідно до статті 265 Кодексу законів про працю, несе відповідальність за порушення трудового законодавства у вигляді сплати штрафу.

Згідно чинного законодавства України, до роботи може допускатися тільки офіційно оформлений працівник, з яким було укладено трудовий договір та було повідомлено відповідні державні органи про прийняття такого працівника на роботу.

Отже, неофіційне працевлаштування має безліч ризиків для обох сторін трудових відносин та не надає гарантій безпеки і дотримання всіх норм охорони праці згідно з трудовим законодавством. Бажано під час працевлаштування вимагати від роботодавця оформлення та підписання трудового договору, який в свою чергу може забезпечити економічні, трудові та соціальні гарантії для працівника. Так, офіційно оформлений працівник користується всіма правами та гарантіями, які передбачені в Кодексі законів про працю (право на гарантований розмір заробітної плати, право на відпустку, у тому числі додаткову й без збереження зарплати, відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами; право на оплату лікарняного; право на скорочений робочий день; право не виконувати трудові обов'язки у вихідний і святковий день; право на соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві й професійних захворювань; право на накопичення страхового стажу; право на допомогу в зв'язку з безробіттям тощо).

Роботодавець також отримує ряд переваг такі, як трудова дисципліна (працівник зобов'язаний виконувати свою роботу з підляганням правилам внутрішнього трудового розпорядку, чітка регламентація їх прав і обов'язків).

Таким чином, офіційне оформлення трудових відносин гарантує забезпечення прав і гарантій як роботодавців, так і найманих працівників.

Також, зауважимо, що офіційне оформлення трудових відносин для будь-якого роботодавця – це позитивний імідж та репутація надійного бізнес партнера.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ В УКРАЇНІ

Кравченко Д. В, студ. 2 курс юридичного факультету, магістр, спец. «Право»
Науковий керівник: доцент В.Б.Бойко
Сумський НАУ

Проблеми диференціації кримінальної відповідальності та індивідуалізації покарання для неповнолітніх завжди є актуальними. Загальновідомо, що пенітенціарні установи та практика державного примусу не можуть бути визнані оптимальними засобами виховання неповнолітніх.

У кримінально-правових доктринах різних країн триває пошук оптимальних відповідей на такі питання: особливості призначення та межі кримінальної відповідальності для різних вікових груп; вплив особливостей дитячої психіки та її патологічних відхилень на призначення покарання; основні та спеціальні критерії обрання окремих видів покарання для неповнолітніх у законодавстві та правозастосовній практиці; співвідношення покарання із заходами відновного правосуддя. Окремим питанням є питання про те, з якого віку та рівня розвитку інтелекту і волі особа стає суб'єктом кримінально-правових відносин і може бути притягнута до відповідальності за вчинення кримінального правопорушення. Незважаючи на значний інтерес українських науковців до проблеми призначення покарання неповнолітнім, багато аспектів цієї проблеми залишаються недостатньо дослідженими або є дискусійними, потребують гармонізації з міжнародно-правовими актами та сучасною практикою міжнародних судових органів, особливо в частині гуманізації покарання та запобігання злочинності неповнолітніх [1]. У контексті реформування чинного кримінального та кримінального процесуального законодавства виникає необхідність розробки нових підходів до призначення покарання неповнолітнім з урахуванням світових тенденцій щодо критеріїв мінімального карального впливу та пропорційності при призначенні покарання неповнолітнім правопорушникам.

Відповідно до ст. 98 КК, «до неповнолітніх можуть бути застосовані лише штраф, громадські роботи, арешт та позбавлення волі на певний строк - основні, штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – додаткові види покарань» [2]. Звертаючи увагу на ч. 1 ст. 99 Кримінального кодексу, «штраф застосовується лише до неповнолітніх, які мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернено стягнення» [2]. Такі види покарань, як громадські роботи та виправні роботи, також були значно пом'якшені. Відповідно до статті 100 КК, ці види покарань можуть бути призначені лише неповнолітнім у віці (від 16 до 18 років). Арешт, відповідно до ст. 101 КК, полягає в «триманні неповнолітнього в умовах ізоляції у спеціально пристосованих для цього установах і може бути призначений лише неповнолітнім, які досягли на момент винесення вироку шістнадцятирічного віку» [2]. Позбавлення волі за ч. 2 ст. 102 КК не може бути призначене неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості. Іншими словами, якщо неповнолітній у віці чотирнадцяти років, який не має самостійного доходу, вчинив крадіжку, законодавець пропонує призначити покарання у вигляді позбавлення волі на строк від шести місяців до десяти років. За винятком випадків вчинення особливо тяжких злочинів, поєднаних з умисним позбавленням життя людини [2]. Таким чином, слід визнати, що перелік видів покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітнього, є дуже обмеженим, що не відповідає положенням Мінімальних стандартних правил ООН, оскільки керуючись п. 5.1 Пекінських правил заходи впливу на неповнолітніх повинні визначатися з урахуванням не тільки тяжкості вчиненого злочину, а й особистості підлітка. Особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне і достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів [3]. Тож, керуючись п. 10 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України "Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх" від 16 квітня 2004 року № 5, при призначенні покарання неповнолітнім суди повинні неухильно додержуватися принципів законності, справедливості, обґрунтованості та індивідуалізації покарання, маючи на увазі, що метою покарання такого засудженого є його виправлення, а також виховання і соціальна реабілітація [4]. Варто зацентрувати увагу й на проєкті Кримінального кодексу, який розробляється робочою групою з питань розвитку кримінального законодавства (Указ Президента України № 584/2019 від 07.08.2019 "Доручення Комісії з питань правової реформи"). Слід зазначити, що проєкт нового КК включає спеціальні покарання для неповнолітніх, в свою чергу не пов'язані з ізоляцією, передбачені кримінальним законодавством більшості європейських країн. Отже, інституту покарання щодо неповнолітніх вимагає змін і до того ж кардинальних, зокрема розглянути «призначення покарання неповнолітнім» з психологічної точки зору та лише тоді внести правки до нормативно-правових актів.

Література:

1. Назимко Є. С., Тіточка Т. І. Звільнення неповнолітнього від покарання та його відбування: монографія – К.: ВД «Дакор», 2021 р.
2. Кримінальний кодекс України від 05.10.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (Дата звернення: 12 листопада 2023 р.).
3. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» від 16 квітня 2004 р.
4. Назимко Є. С. Теоретичні та прикладні засади становлення та розвитку інституту покарання неповнолітніх у кримінальному праві України : автореф. дисертації ... доктора юрид. наук: 12.00.08 / Єгор Сергійович Назимко; МВС України, Харків. національний університет внутрішніх справ Харків, 2016. 36 с.

ФАКУЛЬТЕТ АГРОТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**УДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО**

Багмет Р. І., студ. 2 м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. А. О. Бутенко
Сумський НАУ

Проблема збільшення виробництва високоякісного зерна була й залишається головною для всього народногосподарського комплексу України. Для підвищення врожайності й поліпшення якості зерна застосовується комплекс агротехнічних заходів.

Потенціал ярого ячменю може успішно реалізовуватися в основному за рахунок удосконалення елементів технології вирощування та використання нових районованих та перспективних сортів. Практичний і науковий інтерес представляє вивчення процесу формування врожаю та його якості під впливом норм висіву.

До провідних зернофуражних культур в Україні відноситься ячмінь ярий. За посівною площею та валовим збором ця культура займає четверте місце у структурі посівів зернових культур.

Потенціал ярого ячменю може успішно реалізовуватися в основному за рахунок удосконалення елементів технології вирощування та використання нових перспективних сортів.

Ярий ячмінь вирощують в Україні як продовольчу, кормову й технічну культуру. Він є насамперед однією з цінних зернофуражних культур, частка якої в балансі концентрованих кормів є значною. Зерно ячменю є високопоживним кормом для всіх видів тварин, особливо для відгодівлі свиней на високоякісний бекон. В 1 кг зерна міститься 1,2 кормових одиниць і 100 г перетравного протеїну. Зерно ячменю, в якому міститься в середньому 12,2% білка, є повноцінним за амінокислотним складом, а за вмістом лізину і триптофану переважає білок зерна усіх інших злакових культур.

Із зерна скловидного крупнозерного дворядного ячменю виробляють перлову та ячмінну крупу, борошно, яке використовують як домішку до пшеничного або житнього борошна при випіканні хліба.

Зерно ячменю використовують для виробництва пива. Цінними в пивоварінні є сорти дворядного ячменю з добре виповненим і вирівняним зерном, яке має підвищений вміст крохмалю (не нижче 63-65%) і понижений – білка (не більше 9-10%).

Цінується у тваринництві як грубий корм солома ячменю, особливо сортів з гладенькими остюками і запарена полова. Із зерна ячменю виготовляють сурогат кави, екстракти солоду, які використовують у кондитерській, спиртовій і фармацевтичній промисловості.

Актуальними постають ці питання під час адаптації до конкретних ґрунтово-кліматичних умов та визначення норми реакції на основні фактори, що визначають загальну продуктивність посівів і вимагають поглибленої економічної оцінки застосовуваних заходів.

Метою дослідження було виявити особливості реакції сортів ярого ячменю Еней та Бадьорий на такі елементи технології вирощування, як норми висіву, з визначенням найбільш оптимальної, в умовах Північного Лісостепу України.

Польові досліді проводили в умовах Лісостепової зони Сумської області.

Об'єктом досліджень були сорти ярого ячменю Еней та Бадьорий рекомендовані для вирощування в Лісостеповій зоні. Агротехніка в досліді загальноприйнята для даної зони та однакова у всіх варіантах.

В досліді вивчали вплив норм висіву на урожай і якість зерна сортів ярого ячменю. Схема досліді включала три норми висіву: а) 4 млн. шт./га; б) 4,5 млн. шт./га; в) 5 млн. шт./га.

На основі досліджень, проведених у 2022 році у господарстві ФГ «Місюрова В.А.» Конотопського району Сумської області, можна зробити наступні висновки:

1. Біологічні особливості сорту та норми висіву впливали на структурні показники врожаю ярого ячменю. Збільшення норм висіву знижувало продуктивну куцистість сортів.

2. Продуктивність колоса ярого ячменю залежить від особливостей сорту і норм висіву. Найбільшу масу зерна з 1 колоса (0,91 г) формували сорт Еней. Збільшення норми висіву з 4,0 до 5,0 млн. шт./га знижує масу зерна з колосу.

3. Найвищий рівень урожайності зерна забезпечував сорт Еней (43,9 ц/га). Для сортів ярого ячменю Еней і Бадьорий оптимальною є норма висіву 4,5 млн. схожих насінин на 1 га.

4. Підвищення норми висіву до 5,0 млн. шт. знижує врожай зерна порівняно з висівом 4,5 млн. шт. у сорту Еней на 6,3 ц/га, у сорту Бадьорий на 4,4 ц/га.

4. При нормі висіву 5,0 млн. шт./га спостерігається погіршення круп'яних і пивоварних властивостей зерна.

5. Найбільший прибуток по сортах ярого ячменю ми отримали при нормі висіву 4,5 млн. шт./га. У сорту Еней рівень рентабельності 41,9%. У сорту Бадьорий - 30,9%.

Для одержання в умовах господарства зерна ярого ячменю високої врожайності та якості необхідно висівати сорти Еней та Бадьорий – з нормою висіву 4,5 млн. шт. схожих насінин на 1 га, що забезпечує найвищу врожайність та економічну ефективність.

ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ СОЇ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Белік М. А., студ. 2 м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. А. О. Бутенко
Сумський НАУ

Інтенсивна технологія вирощування сої базується на комплексному використанні біологічного потенціалу більш урожайних сортів, застосуванні високопродуктивних машин, ефективних засобів захисту рослин і оптимальних доз мінеральних добрив з урахуванням потреб в них по фазах розвитку рослин, ґрунтових і агрокліматичних умов, точно регламентованих строках якості проведення технологічних процесів, а також запровадження прогресивних форм організації праці.

Високі темпи збільшення виробництва сої в світі зумовлені багатством хімічного складу насіння і вегетативної маси, універсальністю їх використання на харчові, кормові й технічні цілі. За вмістом у насінні білка (до 50%) соя майже вдвічі перевищує горох, втриє пшеницю і овес, вчетверо кукурудзу, ячмінь, а також значно перевищує і за сумою найважливіших амінокислот. Крім того, у насінні її міститься 18-25% і більше жиру, який має особливу біологічну активність, бо містить у підвищеній кількості лінолеву кислоту.

Соєвий шрот є важливим джерелом кормового білка для всіх видів тварин і птиці, а також основним компонентом комбікормів, що дозволяє значно зменшити витрати харчового зерна злакових культур. Соєва добавка в кормах широко використовується для всіх видів тварин. Найефективніша вона при годівлі птиці та свиней. Соєве молоко за складам основних компонентів близьке до коров'ячого. Велику цінність має зелена маса сої, яку також використовують для гранульованих монокормів, сіна та силосу. Соя добре росте в сумішках з кукурудзою, суданською травою та іншими злаковими культурами на силос і збагачує їх доброякісним протеїном, мінеральними речовинами, вітамінами. В умовах Сумської області соя є новою культурою, тому метою наших досліджень було уточнення деяких елементів технології вирощування. Серед головних причин значного зменшення посівних площ сої слід вважати розбіжність інтересів всіх учасників процесу виробництва зерна, погіршення ресурсного забезпечення господарства, зниження технологічної дисципліни, а також наявність недоліків в системі виробництва насінництва сої.

Основною метою досліджень було встановити особливості росту, розвитку і продуктивності сортів сої різного морфотипу залежно від норми висіву та строків сівби; виявити можливість підвищення врожайності та зниження витрат за рахунок оптимізації агротехнічних факторів.

Дослідження проводилися в умовах ТОВ СНВ АФ «Мрія» Охтирського району Сумської області. Ґрунт дослідного поля переважно чорнозем типовий потужний мало гумусний вилужений середньо суглинковий. Досліджували сорти сої вітчизняної та закордонної селекції: Романтика, Горизонт, Східна, Фея, Мрія. Схема дослідів: рандомізоване розміщення з трьохкратною повторністю. Загальна площа облікової ділянки: 330 метрів квадратних.

Проведений комплекс досліджень рівня адаптованості генотипів сої до агроєкологічних умов північно-східної України дозволив виявити межі варіювання основних господарсько-цінних показників та зробити такі висновки:

1. Тривалість вегетаційного періоду досліджуваних сортів становила: Горизонт – 105 днів, Романтика – 98 днів, Мрія – 110 днів, Фея – 118 днів, Східна – 123 дні.

2. Сорти Романтика, Мрія, Східна відзначались підвищеною стійкістю до вилягання.

3. Найбільше однонасінневих бобів утворилося у сорту Фея (47%), двонасінневих бобів – у сорту Романтика (47%), чотирьохнасінневих бобів у – сорту Горизонт (4%).

4. Досліджувані сорти за масою 1000 насінин розділили на такі групи: сорти, що мають дрібне насіння (100-150 г) – це сорт Романтика (129,6 г); сорти, що мають середнє за розміром насіння (151-190 г) – це сорти Мрія (171 г), Фея (176 г), Горизонт (186,3 г); сорти, що мають крупне насіння (більше 190 г) – це сорт Східна (205 г).

5. За ступенем досягання посіву найкращим виявився сорт Романтика, рівномірність досягання якого склала 83%; у сорту Горизонт – 80%; Східна – 56%; Мрія – 50%; Фея – 65%.

6. Найбільшу біологічну врожайність виявив сорт Горизонт – 31 ц/га. Всі інші сорти мали врожайність на рівні 20 ц/га. Найменший показник продуктивності був зафіксований у сорту Мрія – 19,3 ц/га.

7. Найвищий рівень рентабельності мали при вирощуванні сортів Східна (151,0%), Горизонт (143,0%) та Романтика (107,0%).

З метою підвищення врожайності, екологічної адаптованості та зниження втрат за рахунок оптимізації агротехнічних факторів вирощування сої необхідно впроваджувати у виробництво сорти Горизонт, Східна з періодом вегетації 105-120 днів. У роки з несприятливими погодними умовами сорт Романтика (98 днів).

РОЛЬ БЕЗПОЛИЦЕВОГО ОБРОБІТКУ В ОПТИМІЗАЦІЇ АГРОФІЗИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ҐРУНТУ

Біляєв С. О., Заїка О. С., Кривіч С. О., Соляник В. П., Шолом О. В., Циганенко Я. М., студ. 2м курсу ФАТП

Риженко А. Т., аспірант 2-го року навчання

Севідов О. А., Погорілий Є. В., Гоменко Д. В., аспіранти 1 року навчання

Науковий керівник: проф. Ю. Г. Міщенко

Сумський НАУ

Обробіток ґрунту в сучасних системах землеробства є основою технологій вирощування сільськогосподарських культур, важливим засобом регулювання щільності зложення ґрунту та його водного режиму.

Дослідження впливу обробітку ґрунту на його агрофізичні властивості є одним із актуальних питань сучасного землеробства як за кордоном, так і в Україні. Дослідження з питання мінімалізації обробітку ґрунту проводяться в світі ще з першої половини ХХ століття, оскільки даний напрямок є одним із основних заходів захисту ґрунтів від ерозії. Обсяги застосування мінімального обробітку ґрунту в світі неухильно зростають, змінюючи традиційну оранку. Однак є різна ефективність безполіцевих обробітків ґрунту яка безпосередньо залежить від місцевості їх застосування. Тому варто перед запровадженням обраного безполіцевого способу обробітку слід досконало дослідити його ефективність з врахуванням дії лімітуючих факторів умов вирощування культурних рослин в конкретній місцевості.

В Україні рослини активно реагують на зовнішні умови до яких в першу чергу слід віднести вологозабезпеченість. Вода відіграє в житті всього живого важливу роль, оскільки являє собою сполучену ланку між ґрунтом, рослиною і атмосферою, а її нестача призводить до негативного впливу на умови вирощування посівів культурних рослин. Нестача вологи є досить проблемним питанням в Україні зв'язку з змінами кліматичних умов, зокрема недобір продуктивної вологи в ґрунті відбувається через нестійкість і нерівномірність випадання опадів у період вегетації. У вирішенні цього проблемного питання може сприяти вибір правильного і раціонального способу ґрунту

Безполіцеві обробітки здійснюють різний вплив на вологозабезпечення культур сівозміни.

Зокрема за плоскорізного та чизельного обробітку ґрунту час сівби кукурудзи запаси продуктивної вологи в метровому шарі та в шарі 0-30 см були практично однаковими і становили відповідно 190,5-190,9 та 59,4-59,9 мм. За дискриперного обробітку на час сівби кукурудзи продуктивної вологи накопичувалося дещо більше в метровому шарі - 192,5 мм та 0-30 см - 60,7 мм. На час збирання кукурудзи за дискриперного обробітку мали в ґрунті також більші запаси продуктивної вологи – 110,4 мм в метровому шарі та 28,5 мм в 0-30 см. В той час як за плоскорізного та чизельного обробітку ґрунту мали вміст продуктивної вологи лише 106-107 мм – в метровому шарі та 27,0-27,8 – в 0-30 см.

В посівах кукурудзи ефективність безполіцевого дискового обробітку поступалась плоскорізному. Запаси продуктивної вологи в метровому та 0-30см шарі ґрунту за безполіцевого дискового обробітку були на рівні оранки та становили на час сівби кукурудзи 133 та 41,6-41,9 мм, а на час збирання – 74,2-76,5 та 18,9-19,5мм. Плоскорізний обробіток забезпечував значно вищі запаси продуктивної вологи в метровому та 0-30см шарі ґрунту, які визначено в межах 141,8 та 45,5мм – на час сівби культури та 84,3 та 23,0мм – на час їїзбирання.

При вирощуванні ячменю більші запаси продуктивної вологи на час сівби культури накопичувалися в метровому та 0-30см шарах ґрунту за безполіцевого обробітку (159,5 та 43,5 мм) порівняно з дисковим обробітком (153,2 та 41,2мм) та оранкою (151,4 та 40,2мм). При збиранні ячменю за плоскорізного обробітку також визначалися найбільші запаси продуктивної вологи в метровому (95,7мм) та 0-30 см шарі ґрунту (22, мм), порівняно з дискуванням (94,3 та 20,5мм) та оранкою (92,0 та 19,8мм).

Для вирощування гречки найбільш вдалим з точки зору накопичення на час сівби продуктивної вологи в метровому та 0-30см шарі ґрунту був дискриперний обробіток (126 та 33,5мм) порівняно з дисковим обробітком (122,7 та 32,8мм) та оранкою (123,6 та 33,1мм). На завершення збирання гречки перевага за вмістом продуктивної вологи в метровому та 0-30 см шарі також зберігалась за дискриперним обробітком (85,2 та 15,4мм) порівняно з дисковим обробітком (81,8 та 14,0мм) та оранкою (83 та 14,3мм).

Безполіцеві обробітки також змінюють щільність зложення ґрунту. Застосування безполіцевого чизельного обробітку під кукурудзу обумовило збільшення щільності 0-30см шару ґрунту за різних фонів удобрення до 1,08-1,27 г/см³, в той час як за оранки об'ємна маса визначалась в межах 1,05-1,2 г/см³.

За безполіцевого плоскорізного обробітку ґрунту при вирощуванні соняшнику визначено суттєво меншу твердість у 20-30 та 30-40см шарах ґрунту – 18-18,9 та 19,2-19,6кг/см², порівняно з оранкою – 22,9-23,6 та 19,7-21,2кг/см².

Отже, при вирощуванні культур в умовах лімітуючого водного та ущільнюючого чинника слід враховувати особливості впливу на них безполіцевих обробітків. Серед існуючих різновидів безполіцевого обробітку для отримання найвищих врожаїв просапних та зернових культур доцільніше застосовувати безполіцевий обробіток агрегатами з плоскорізними робочими органами.

ПРОДУКТИВНІСТЬ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ІНОЗЕМНОЇ СЕЛЕКЦІЇ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Бондарев І. Г., студ. 2м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. Г. А. Давиденко
Сумський НАУ

Вступ. Кукурудза – культура необмежених можливостей як у продуктивності, так і у використанні. В світовому виробництві кукурудза знаходиться на другому місці за площею посіву після пшениці, а за врожайністю значно її перебільшує, тому валові збори зерна кукурудзи близькі до зборів зерна пшениці, а в окремі роки навіть перевищують їх.

Світове виробництво зерна кукурудзи щорічно сягає 550-580 млн. тон і є найбільшим за обсягом, порівняно з іншими зерновими, навіть з такими провідними культурами як пшениця і рис. Найбільшим виробником зерна кукурудзи вважається США, що отримує щорічно 230-250 млн. т з площі 28-29 млн. га, при врожайності не нижче 79-80 ц/га. На другому місці в світі по виробництву зерна кукурудзи знаходиться КНР, яка щорічно збирає 120-130 млн. т. Країни Європейського Союзу виробляють 39-40 млн. т зерна кукурудзи при середній врожайності 88-90 ц/га.

Посівні площі під кукурудзою в Україні нині сягають майже 5,5 млн. га. Це приблизно 17 % ріллі, хоча за останні десять років їхні розміри коливалися в межах 10-16 %. Приблизно 80 % посівів кукурудзи становить кукурудза на зерно.

Об'єкт, методи дослідження. Метою роботи було дати порівняльну оцінку ранньостиглих та середньостиглих гібридів кукурудзи селекції компаній „Піонер” та „Монсанто” в умовах Лісостепу Сумської області.

Дослідження проводилися у 2022-2023 рр. на дослідних полях в ТОВ “Урожайна країна” Сумського району Сумської області. В досліді вивчалися десять гібридів кукурудзи селекції фірм „Піонер” та „Монсанто” ранньостиглої та середньостиглої групи.

Ранньостиглі: 1. ПР39Г12 (ФАО 200) – контроль, 2. ДКС 2971 (ФАО 200), 3. ПР39Р86 (ФАО 250), 4. ДКС 2960 (ФАО 250), 5. ПР39Д81 (ФАО 260).

Середньостиглі: 6. ДКС 3705– контроль (ФАО 300), 7. ПР38И34 (ФАО 300), 8. ПР38Р92 (ФАО 330), 9. ДКС 3511 (ФАО 330), 10. ДКС 4590 (ФАО 360).

В досліді застосовувалось рендомізоване розміщення варіантів в один ярус з розміром ділянки 160 х 12,6 м за методикою В.О. Єщенко.

Фенологічні спостереження за рослинами кукурудзи проводили за Методикою Держкомісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур. Початок кожної фази росту і розвитку кукурудзи встановлювали після настання її у 10 % рослин, масове при настанні фази у 75% рослин. В наших дослідях на протязі вегетаційного періоду фенологічні спостереження проводили у фази: сходи, 5-7 листків (формування густоти посіву кукурудзи залежно від гібриду), викидання та цвітіння волоті, воскової та повної стиглості зерна. Фази стиглості визначали за верхніми качанами, розкриваючи за кожного спостереження поспіль 10 качанів на кінцівках. В день, коли 8 качанів із 10 будуть знаходитись у фазі, що визначаються, реєстрували як дату її настання. Облік врожаю зерна кукурудзи проводили методом суцільного збирання з облікової ділянки у фазі повної стиглості з перерахуванням на сухе зерно (вологість 14%). Всі дослідження проводили за загальноприйнятими методиками. Агротехніка під всі гібриди проводилася однаково.

Висновки. На основі проведених досліджень з порівняльної оцінки гібридів кукурудзи селекції компаній „Піонер” та „Монсанто” можна зробити наступні висновки:

1. Гібриди кукурудзи селекції компанії „Піонер” та „Монсанто” відрізняються високим генетичним потенціалом і забезпечують урожай зерна ранньостиглі – 7,6-8,8 т/га, середньостиглі – 8,5-10,7 т/га.

2. Найбільш продуктивними були: з ранньостиглих гібридів ДКС 2960 – 8,8 т/га і ПР39Д81 – 8,5 т/га, а з середньостиглих ДКС 3511 – 10,7 т/га і ДКС 4590 – 9,9 т/га.

3. Отримані нами результати по продуктивності качану гібридів кукурудзи показують, що серед ранньостиглих гібридів найкращі показники мали гібриди ПР39Г12, ДКС 2971 та ДКС 2960, а серед середньостиглих – гібриди ДКС 4590 та ДКС 3511. Останній мав найбільшу масу зерен з качана (192 г) і найбільшу масу тисячі зерен – 414 г.

Для висіву в умовах ТОВ “Урожайна країна” Сумського району Сумської області можна рекомендувати всі гібриди як високопродуктивні, особливо виділивши: ранньостиглі – ДКС 2960, ПР39Д81 і середньостиглі – ДКС 3511 та ДКС 4590. Найкращим гібридом в умовах господарства в середньому за 2022-2023 роки був середньостиглий гібрид ДКС 3511 (ФАО 330) з урожайністю 10,7 т/га, тому рекомендуємо під цей гібрид виділяти великі площі для посіву в наступні роки.

ЗАСТОСУВАННЯ СИДЕРАТИВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ РОДИЮЧОСТІ ҐРУНТУ

Василенко М. Ю., Кравченко А. С., Мірошніченко О. В., студ. 2м курсу ФАТП
Риженко А. Т., аспірант 2-го року навчання
Севідов О. А., Погорілий Є. В., Гоменко Д. В., аспіранти 1 року навчання
Науковий керівник: проф. Ю. Г. Міщенко
Сумський НАУ

Для сучасного землеробства властиве посилення антропогенного впливу на ґрунт, який, зокрема проявляється у зростання потужності та ваги сільськогосподарської техніки, працюючої на полях. Такий вплив відображається на погіршенні агрофізичних та агрохімічних властивостей ґрунту через порушення збалансованого процесу аерації ґрунту. Цього можливо уникнути вдало підбираючи необхідні прийоми обробітку ґрунту, зокрема в певних межах можливо запобігти погіршенню фізичні властивостей ґрунту, що безумовно відобразяться в подальшому на поживному режимі ґрунту, його переущільненні та зміні оптимальних умов росту, розвитку та формуванні урожаю культурними рослинами.

Регулювання параметрів ґрунтової родючості агротехнічними заходами, зокрема посівами проміжних сидеральних культур та безполицевими способами обробітку є одним із дієвих чинників впливу на ріст і розвиток посівів культурних рослин.

Рослини сидератів вдало забезпечують фіксування рухомих форм елементів живлення, що унеможливорює їх втрати в періоди відсутності вирощуваних культурних рослин. Після сівби культурних рослин елементи живлення поступово вивільняється з фітомаси загорнених на незначну глибину в ґрунт сидератів, що дозволяє рівномірно на протязі вегетації культурних рослин забезпечувати потребу останніх в макро та мікроелементах.

Зелене добриво з проміжного посіву редьки олійної активізує діяльність ґрунтових бактерій, грибною мікрофлори ґрунту, а також діяльність амоніфікаторів та нітрифікаторів, кількість яких при внесенні органічних добрив збільшується до 2-3 раз. В посівах картоплі при застосуванні сидерату з редьки олійної, зростала інтенсивність проходження мікробіологічних процесів у ґрунті, що проявлялося у вищому на 2,3-3,2% розпаду лляного полотна, порівняно з безсидеральним фоном.

За вирощування картоплі забезпечувався на фоні сидератів найкращий поживний режим ґрунту. Зокрема на фоні вирощування редьки олійної на сидерат та проведення для її загортання безполицевого обробітку глибиною 25-27см мали найвищий вміст легкогідролізованого азоту, рухомого фосфору та обмінного калію як на час садіння картоплі (103,6, 128,6 та 119,3 мг/кг) так і на час її збирання (101,3, 119,2 та 102,5 мг/кг).

При вирощуванні картоплі на фоні сидератів визначалася значно нижча щільність зволоження ґрунту. Найменшою вона була визначена зокрема на фоні сидерату редьки олійної і становила на час садіння картоплі 1,04г/см² – в шарі 0-10см, 1,1г/см² – в шарі 10-20 см та 1,17г/см² – в шарі 20-30см. На безсидеральному фоні щільність ґрунту була значно вища і становила для шару 0-10 см – 1,1г/см², 10-20см – 1,18г/см² та 20-30 см – 1,22 г/см². На час викопування бульб картоплі щільність ґрунту зростала однак найнижчою вона зберігалася на фоні сидерату редьки олійної і змінювалася в ґрунтових горизонтах від 1,13г/см² – у верхньому 0-10см шарі до 1,23г/см² – у нижньому 20-30 см шарі; за оранки встановлено зміну щільності у вищих межах – від 1,19 до 1,27г/см².

Використання під картоплю проміжних посівів редьки олійної на сидерат забезпечило поліпшення структурно-агрегатного стану ґрунт та його водного режиму, зокрема було відмічено зростання коефіцієнта структурності в межах 3-5%, та збільшення вмісту вологи в ґрунті на 1,5-5,2%.

Таким чином в кінцевому результаті застосування в проміжному посіві сидерату редьки олійної та безполицевого способу обробітку ґрунту для її загортання дозволяє підвищувати урожайність бульб картоплі в межах 4,6-7,0 т/га.

ПРОДУКТИВНІСТЬ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Волков Р. Д., студ. 2 м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. М. В. Радченко
Сумський НАУ

Кукурудза є однією із найважливіших сільськогосподарських культур, що має високу продуктивність та можливість різнобічного використання. Однак на ринку кукурудзи в Україні новітні технології застосовуються повільно, немає налагодженої комунікаційної системи, яка б дала змогу його учасникам ефективно обмінюватися оперативною інформацією. Кукурудза одна з високопродуктивних злакових культур універсального призначення, яка за рівнем урожайності за достатнього вологозабезпечення переважає багато інших культур. Водночас вона характеризується досить високою посухостійкістю, а за оптимізації основних агротехнічних заходів може формувати сталу продуктивність і без поливу. Найбільш дієвими чинниками впливу в Україні на рівень зернової продуктивності кукурудзи є гібридний склад, застосування зрошення, мінеральних добрив, мікродобрив і регуляторів росту.

Завдяки інноваціям вітчизняні аграрії досягають успіху в отриманні високих показників із вирощування кукурудзи. Потреба в кукурудзі та сфері її використання не обмежуються лише харчовими цілями. Кукурудза стала однією з основних зернових культур, чий продукт переробки активно застосовуються у промисловості, тваринництві та медицині.

Для аграрного комплексу України та сучасної національної доктрини у державі є важливим стабільне виробництво зерна. В ринкових умовах господарювання потребується зростання конкурентоспроможності виробництва за рахунок удосконалення технологічних параметрів вирощування культури, оптимальних економічних показників. Сучасні гібриди кукурудзи, як інтенсивного типу, так і з зниженими вимогами до умов вирощування, вимагають чіткого дотримання операційної технології і сортової агротехніки.

Правильний добір сортів і гібридів кукурудзи на зерно має суттєве значення задля зростання урожайності у виробничих умовах. Сучасні високопродуктивні гібриди для формування врожаю потребують значної кількості елементів живлення, оптимального водного режиму, і відповідно до вище вказаного, дотримання технології вирощування. Якщо відсутні зазначені умови, то інтенсивний гібрид кукурудзи може навіть поступатися за врожайністю менш продуктивним гібридам, які володіють пластичністю до навколишніх умов. Тому в умовах господарства існує потреба у диференціації технологій вирощування кукурудзи та підбору оптимального гібрида.

Метою досліджень було оптимізувати ріст та розвиток кукурудзи на зерно за рахунок підбору гібриду для реалізації їх потенціалу продуктивності.

Досліди проводилися в умовах ПрАТ "Зернопродукт МХП" Гайсинського району Вінницької області. за загальноприйнятими методиками протягом 2022-2023 рр. Ґрунт дослідного поля сірий лісовий опідзолений, який утворився на лесах та лесоподібних суглинках, вміст гумусу у верхньому горизонті становить від 3,5 до 4,0 %. Мають добру структуру, що забезпечує необхідний дренаж.

Досліди по вивченню сортових особливостей кукурудзи на зерно на її продуктивність та урожайність проводили за схемою: ДКС 4351, ДКС 4391, ДКС 3972.

Дослідження проводили в трьохкратному повторенні. Сівбу проводили широкорядним способом з шириною міжрядь 75,0 см в оптимальні для зони строки на глибину від 5 до 6 см. Норма висіву становила 70 тисяч схожих насінин на гектар. При посіві вносили мінеральне добриво діамофосу в дозі $N_{12}P_{31}K_{31}$ та КАС-32 в дозі N_{90} кілограм діючої речовини на гектар.

Встановлено, що гібриди кукурудзи мали суттєвий вплив на площу листової поверхні. Так, максимальні показники площі листової поверхні були отримані у фазу молочної стиглості і становили в середньому по варіантах дослідів від 0,41 до 0,52 м² на рослині, а на 1 м² від 2,46 до 3,30 м². Найбільша площа рослин кукурудзи була отримана за сівби гібриду ДКС 3972 і становила на рослину 0,52 м², а на 1 м² – 3,30 м².

Основне завдання вирощування кукурудзи на зерно це отримання максимальної врожайності зерна. Так як врожайність є одним з основних показників, який показує взаємодію між продуктивністю та стійкістю рослин до несприятливих погодно-кліматичних умов регіону. За результатами досліджень 2022-2023 рр., було відмічено, що різниця між гібридами коливалася від 0,42 до 0,96 т/га. Найбільшу урожайність кукурудзи на зерно в досліді отримано за сівби гібриду ДКС 3972 – 8,06 т/га.

Висновок. Гібрид кукурудзи ДКС 3972 забезпечив отримання максимального врожаю на рівні 8,06 т/га, з площею листової поверхні однієї рослини 0,52 м², а на 1 м² 3,30 м².

ОБРАННЯ СПОСОБУ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ЗЕРНОВИХ ТА ТЕХНІЧНИХ КУЛЬТУР

Гнилокозов Р. І., Сердюк В. О., студ. 2 курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. Е. А. Захарченко
Сумський НАУ

В умовах глобальної зміни клімату значення води для рослин стає все більше значущим. Історично, у минулому столітті і на початку 21-го століття виробники використовували плуги для обертання ґрунтового пласту з метою боротьби з шкідниками, хворобами і бур'янами. Але поряд з тим з 60-х років минулого століття з'явилися повідомлення щодо негативної дії оранки на ґрунтові мікроорганізми і зменшення запасів води в орному шарі. Також, у степовій зоні були повідомлення щодо втрат через інтенсивний прояв вітрової ерозії, а у зоні Лісостепу – через інтенсивність водної ерозії, що призвело до втрати органічної складової ґрунту і в кінцевому рахунку сприяли виділення вуглекислого газу у атмосферу. Через неправильно обрану систему обробітку ґрунту при вирощуванні сільськогосподарських культур може зменшуватися водопроникна та водоутримувальна здатність, може відбуватися виснаження доступних для рослин поживних речовин, особливо азоту і в цілому, зниження родючості ґрунту та погіршення стану навколишнього середовища. Дослідники разом з виробничниками почали шукати раціональні обробітки для різних ґрунтово-кліматичних зон, у просторі та часі, з урахуванням попередників у сівозмінах. Зараз практично відсутні площі в Україні, що відведені під чисті пари, є винятки, але це пов'язано не із бажанням господаря, а з реаліями бойових дій окупантів. З дорожчею мінеральних добрив, пестицидів, пального та допоміжних матеріалів, рентабельність сільськогосподарських культур стала значна падати у 2022-2023 роках. Агрономи обирають більш економний варіант основної обробітку у технологіях вирощування, щоб мінімізувати потребу у покупних ресурсах і створенні вищих і стабільніших доходів у сучасних складних економічних реаліях. Обрання мінімальної обробітку або системи no-till з використанням різних ґрунтообробних агрегатів потужно витискають полицевий обробіток ґрунту. Обрання більш раціональних сівозмін, використання глибокорихлювачів та чергування мінімальної обробітку все більше поширюється серед виробників. Тим більше, на європейський і український ринок до початку воєнних дій поступала значна кількість нової сільськогосподарської техніки, яка може забезпечити всі забаганки фермери, були б гроші. Хоча, одна категорія фермерів думає тільки про прибуток, нехтуючи правилами сівозмін, внесенням органіки, раціональною системою удобрення, а друга категорія думає про збереження родючості ґрунту, щоб їх земля дісталася їх дітям та онукам і для цього, вони обирають органічне землеробство або технологію вирощування сільськогосподарських культур з мінімальним турбуванням ґрунтового поверхневого шару.

Проведений нами аналіз сучасних систем землеробства в господарствах встановив основні вимоги до сучасних ґрунтообробних агрегатів для якісного обробітку і збереження родючості. Агровиробнику потрібно підбирати агрегати, враховуючи мінералогічний і гранулометричний склад ґрунту, метеорологічні умови місцевості, бути спрямованими на якомога більше збереження води у ґрунті, менше турбування мешканців ґрунту, бути більш довговічними у роботі.

ВПЛИВ ДОБРИВ НА УРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В УМОВАХ ГОСПОДАРСТВ ЛІСОСТЕПУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Гнилокозов Ю. І., студ. 2 курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. Г. А. Давиденко
Сумський НАУ

Вступ. Збільшення виробництва зерна і підвищення його якості залишається основним завданням сільськогосподарського виробництва України, вирішенням якого займаються багато вітчизняних вчених: В.Ф. Сайко, П.І. Бойко, Е.Г. Дегодюк, В.О. Єщенко, Є.М. Лебідь, І.А. Шувар та ін.

За своїми біологічними особливостями пшениця озима – це культура великих можливостей. Але щоб отримати максимальну продуктивність з високою якістю, потрібно створити для неї оптимальні умови росту, які залежать у першу чергу від розміщення пшениці озимої у сівозміні, системи удобрення та біологізації. На етапі досліджень актуальним є вирішення цього завдання з урахуванням зміни родючості ґрунту, фітосанітарного стану (забур'яненості посівів, ураженості рослин хворобами).

Важливим на сьогодні є пошуки шляхів зменшення негативної дії і післядії підвищених норм мінеральних добрив без зниження урожайності цієї культури за рахунок застосування замість них сидератів, побічної продукції рослинництва у поєднанні з гноєм. Тому, визначення впливу різних біологічних факторів відтворення родючості ґрунтів та систем удобрення на урожайність і якість зерна пшениці озимої в короткоротаційних сівозмінах після конюшини є досить актуальним.

Об'єкт, методи дослідження. Метою досліджень є встановлення і удосконалення в умовах господарства ПП «Довжик» Охтирського району Сумської області шляхів підвищення родючості ґрунту, урожайності та якості зерна озимої пшениці у короткоротаційній сівозміні залежно від систем удобрення біологічного спрямування, визначити їх роль у забезпеченні потреб сільськогосподарського виробництва дешевими органічними добривами.

Для досягнення поставленої мети вирішували наступні завдання:

- обґрунтувати значення та місце органо-мінеральної системи удобрення (сидератів, побічної продукції) у вирішенні завдання удобрення культур та відтворення родючості ґрунтів у сучасних умовах;
- виявити вплив систем удобрення у сівозміні на водний і поживний режими ґрунту;
- встановити вплив систем удобрення у сівозміні на фітосанітарний стан (забур'яненість) посівів пшениці озимої;
- виявити залежність урожайності зерна пшениці озимої в короткоротаційній сівозміні від застосування систем удобрення;
- розрахувати економічну ефективність вирощування пшениці озимої.

Дослідження проводили в 2022-2023 р. на дослідному полі ПП «Довжик» Охтирського району Сумської області. Об'єктом досліджень була пшениця озима сорту Золотоколоса, яка розміщувалась у двох короткоротаційних сівозмінах після попередника – багаторічних трав (конюшини).

Дослідження проводили з різними системами удобрення ґрунту за наступною схемою:

- 1 — без добрив (контроль);
- 2 — мінеральна ($N_{90}P_{60}K_{60}$);
- 3 — органо-мінеральна ($N_{90}P_{60}K_{60}$ +післядія сидератів і побічної продукції).

Висновки. В результаті проведених досліджень встановлено, що застосування органо-мінеральних та мінеральної систем удобрення сприяло підвищенню рухомих форм азоту і фосфору в ґрунті. Найбільш сприятливі умови живлення для пшениці озимої склалися за розміщення її після конюшини з використанням мінеральної та органо-мінеральної систем удобрення.

Урожайність пшениці озимої формувалась під істотним впливом післядії сидератів і побічної продукції та внесення $N_{90}P_{60}K_{60}$ при органо-мінеральній системі удобрення і в середньому за роки досліджень була найвищою - 5,74 т/га. За мінеральної системи удобрення застосування під пшеницю $N_{90}P_{60}K_{60}$ забезпечило врожайність зерна 5,58 т/га, що на 2,84 т/га більше порівняно з варіантом без добрив (контроль). Значна різниця урожайності пшениці озимої за роками зумовлена погодними умовами вегетаційних періодів у роки досліджень.

Для підвищення ефективності використання ґрунтів і продуктивності пшениці озимої в умовах ПП «Довжик» Охтирського району слід широко впроваджувати короткоротаційні сівозміни з вирощуванням багаторічних трав – конюшини. З метою отримання більш високого врожаю зерна доброї якості пшеницю озиму економічно вигідно вирощувати на фоні органо-мінеральних та мінеральних добрив в рекомендованих нормах. При збільшенні доз мінеральних добрив окупність їх на чорноземах зменшується.

ЗНАЧЕННЯ СИМБІОТИЧНОЇ ФІКСАЦІЇ АЗОТУ У ПРОДУКТИВНОСТІ СОЇ

Дакалов В. М., студ. 2 м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. В. І. Прасол, ст. викл. А. А. Дудка
Сумський НАУ

Соє є провідною зернобобовою культурою і однією із основних культур світового виробництва. За поживними якостями вона займає одне з перших місць, а за різносторонністю використання серед інших культур – їй немає рівних. Її здатність засвоювати до 90 % азоту атмосфери і залишати в ґрунті із кореневими рештками до 30 % симбіотичного азоту, дозволяє щорічно формувати стабільні врожаї без застосування азотних добрив. Це сприяє виробництву екологічно чистих продуктів із сої, а також покращенню родючості ґрунту, обмеженому на використанні агрохімікатів. Бактеризація насіння на основі і бульбочкових бактерій, дозволить отримати дешевий рослинний білок без застосування дорогих і інколи екологічно небезпечних азотних добрив. Тому одним із шляхів оптимізації азотного балансу ґрунту є впровадження у виробництво даної культури.

Мета дослідження – удосконалити азотне живлення сої за рахунок заселення кореневмісної зони сої трофічними посередниками між ґрунтом і рослиною. Саме завдяки мікроорганізмам передбачається перетворити недоступні для рослин сполуки на мобільні, оптимальні для метаболізму. За рахунок оптимізації азотного живлення передбачається отримання стабільного врожаю зерна на чорноземі типовому малогумусному Лівобережного Лісостепу України.

Польові дослідження за темою магістерської роботи проводились у 2023 році в умовах ННБК Сумського НАУ. Ґрунт дослідного поля – чорнозем типовий вилужений мало гумусний, крупно-середньо суглинковий. Для нього характерна значна потужність гумусового профілю (до 120–130 см) і поступове зменшення гумусу з глибиною. Вміст органічної речовини (по Тюріну) – 3,8 %. Бал бонітету – 78, рівень насичення основами – 53,8 мг/екв на 100 г ґрунту, гідролітична кислотність – 1,2 мг/екв на 100 г ґрунту. Вміст рухомого фосфору (за Чиріковим) – 15,2 мг, обмінного калію – 11,7 мг на 100 г ґрунту, легкогідролізованого азоту (за Корнфілдом) – 9,3 мг на 10 г ґрунту.

Об'єктом досліджень були два сорти сої раннього достигання Ауреліна (австрійської селекції) і Беттіна (канадської селекції), які занесені до Державного реєстру сортів рослин з 2019 року. Схемадвохфакторного дослідження включала наступні варіанти: фактор А – сорти (Ауреліна та Беттіна); фактор В – обробка насіння інокулянтами (без інокуляції та інокуляція насіння). Для інокуляції насіння використовували препарат ХіСтік Соє (400 г/100 кг насіння).

Результати отриманих досліджень свідчать, що передпосівна інокуляція насіння сої сприяла зростанню лінійних показників росту основного стебла як у сорту Ауреліна – на 4,7 %, так і у сорту Беттіна – на 13,0 % відповідно. Найнижчими показниками висоти рослин характеризувалися варіанти без обробки насіння: у сорту Ауреліна – 45,0 см; Беттіна – 44,5 см. Слід зазначити, що даний показник впливає і на висоту кріплення бобів нижнього ярусу, яка не повинна бути меншою аніж 10 см для запобігання втраті врожаю при зрізі жаткою. Найменші показники даного параметру було зафіксовано на варіантах без інокуляції насіння: у сорту Ауреліна – від 15,4 см до 16,7 см; у сорту Беттіна – і від 16,2 до 16,9 см. Інокуляція насіння сприяла збільшенню показників даного морфологічного параметра: для сорту Беттіна висота кріплення нижнього бобу була на 2,1 см більшою порівняно із контрольним варіантом; у сорту Ауреліна – на 1,6 см. Аналіз отриманих даних площі листової поверхні сої у фазу наливу бобів свідчить, про наявний вплив сортових особливостей та позитивний вплив інокуляції на даний параметр. Таким чином сорт Ауреліна, маючи дещо меншу площу листової поверхні на контролі (2,33 м²/м²) порівняно з сортом Беттіна (2,44 м²/м²), завдяки інокуляції насіння штамом бульбочкових бактерій інтенсивніше нарощував площу листової поверхні (16,3 %), ніж сорт Беттіна (9,8 %). Тому із вищезазначеного можна зробити висновок, що застосування корисних мікроорганізмів і обробка ними насіння дозволяє покращити умови фотосинтезу, особливо у сорту Ауреліна.

В даних ґрунтово-кліматичних умовах в фазу початку формування бобів на коренях сорту Ауреліна було сформовано на 5 шт. бульбочкових бактерій більше, ніж у сорту Беттіна. Дещо більшою була і маса однієї бульбочки. Інокуляція насіння рослин сої сорту Беттіна виявилася більш ефективною в порівнянні із застосуванням препарату ХіСтік Соє на сорті Ауреліна. Тут відмічено на 27 % більшу кількість бульбочок на коренях і на 12,5 % збільшення маси бульбочок в порівнянні з контрольним варіантом. В цілому слід зазначити, що абсолютні показники кількості бульбочок і їх маси на коренях рослин сорту сої Ауреліна були кращими, ніж у сорту Беттіна, як на варіантах без інокуляції, так за обробки насіння.

Проте слід зазначити, що дані урожайності сої при застосуванні двох факторів (сорти і інокуляція насіння) свідчать, що у неінокульованих рослин сорту Беттіна була достовірно на 0,76 т/га вище, ніж у сорту Ауреліна. Разом з тим, слід звернути увагу на значно більшу достовірну прибавку врожаю від інокуляції насіння у сорту Ауреліна яка склала 0,63 т/га, тоді як у сорту Беттіна вона становила лише 0,18 т/га.

ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Даниленко С. С., студ. 2м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. Г. А. Давиденко
Сумський НАУ

Вступ. Ячмінь як зернова культура відіграє важливу роль у вирішенні зернової проблеми України. Різноманітність форм ячменю – ярого й озимого, плівчастого та голозерного, дворядного та багаторядного, а також значний ареал та різностороннє використання надають цій культурі великого народногосподарського значення.

Ячмінь широко використовують на кормові, харчові та технічні цілі, а зерно є цінним кормом для тварин. Особливо для беконної відгодівлі свиней. З вирощеного в країні зерна ячменю майже 75% використовують на кормові цілі. Зерно ячменю кормового напрямку містить 14-16 % білка, 2-3% жиру та 62-65 % безазотистих екстрактивних речовин. Сучасні дослідження відкрили нові можливості підвищення кормових якостей збільшенням у білку незамінних амінокислот, особливо лізину, що відіграє велику роль у годівлі тварин.

За посівною площею і урожайністю серед зернових культур як у світовому землеробстві, так і в Україні він займає одне з провідних місць. Посівна площа ячменю на земній кулі становить близько 75 млн. гектарів. Ячмінь поширений від крайньої півночі до субтропіків. В Україні його висівають на площі 2,5 млн. гектарів. Зерно ячменю використовують на кормові і харчові цілі та як незамінну сировину для пивоварної промисловості.

Особливо цінне зерно пивоварного ячменю як незамінна сировина для виготовлення високоякісного пива. Пивоварні сорти ячменю повинні містити в зерні високий процент екстрактивних речовин, крохмалю, низький процент білка, плівки, а також мати високу натуру зерна, вирівняність та вагу 1000 зерен.

Однак якщо до середини дев'яностих показники врожайності ячменю в Україні були вищими за середньосвітові, то нині це спостерігається лише в окремі сезони. Хоча ситуація із врожайністю останні сезони була кращою, ніж у другій половині дев'яностих, але все ж таки нижчою за середньосвітові показники.

Тому в наш час актуальним є вирощування ячменю за ґрунтозахисними ресурсозберігаючими технологіями, які дають змогу підвищити врожайність і якість зерна ячменю, при цьому знизивши собівартість його виробництва.

Об'єкт, методи дослідження. Метою нашої роботи було дати порівняльну оцінку та встановити вплив технологій обробітку ґрунту при вирощуванні ячменю ярого, що включають полицеву оранку на 23-25 см, мінімальний обробіток на 4-5 см і нульовий обробіток ґрунту на окремі показники родючості чорнозему типового та врожайність ярого ячменю в умовах СФГ "Кривозуб С.І." Роменського району Сумської області. Для досягнення поставленої мети вирішувались наступні завдання:

- встановити зміни агрофізичних властивостей чорнозему типового за мінімалізації обробітку ґрунту;
- визначити зміни вмісту гумусу під впливом різних технологій вирощування ярого ячменю;
- дослідити динаміку вмісту елементів живлення у чорноземі типовому протягом вегетації культури;
- визначити агрономічну та економічну ефективність різних технологій обробітку ґрунту при вирощуванні ярого ячменю.

Дослідження проводили з посівами ячменю сорту Вакула, в досліді проводили оранку, глибокий і мілкий плоскорізнні обробітки ґрунту на двох фонах удобрення (без добрив, з внесенням у ґрунт мінеральних добрив).

Висновки. На основі проведених експериментів досліджена різниця у дії оранки та плоскорізнних обробітків у системі основного обробітку ґрунту, а також різних фонів удобрення ґрунту на родючість, агрохімічні показники ґрунту, а також на урожайність і економічну ефективність виробництва зерна ячменю.

З метою одержання урожаїв зерна ячменю ярого (сорт Вакула) на рівні 40-50 ц/га, збереження і підвищення родючості чорноземів типових, а також зниження витрат на 1 га в умовах СФГ "Кривозуб С.І." Роменського району Сумської області рекомендуються:

- ґрунтозахисна технологія вирощування ячменю ярого, що включає культивуацію на глибину 4-5 см після збирання кукурудзи на зерно, внесення мінеральних добрив ($N_{60}P_{40}K_{40}$), заробку добрив культиватором, передпосівну культивуацію на глибину 4-5 см, посів, страхове внесення гербіцидів (Діален 1л/га + Гранстар 0,015 кг/га) і збирання врожаю.

ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ СОРТІВ СОЇ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ МІКРОДОБРИВА

Заяц В. В., студ. 2м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. В. І. Прасол, ст. викл. А. А. Дудка
Сумський НАУ

В останні десятиріччя соя займає провідне місце серед зернобобових культур, які продукують рослинний білок.

На ринку України є дуже великий асортимент сортів сої і при їх вирощуванні багато залежить від обґрунтованого вибору насіння, яке включає групу стиглості, адаптацію до ґрунтового-кліматичних умов тощо. Одержати програмовану урожайність від вирощування цієї культури та отримати високу рентабельність і окупність затрат можливо тільки за умов правильного використання технології вирощування, в якій важливе місце відіграє збалансована живлення сої.

Мета дослідження – удосконалення живлення ранньостиглих сортів сої за рахунок позакореневого підживлення для отримання планового урожаю зерна на чорноземі типовому середньо суглинковому Лівобережного Лісостепу України.

Дослідження умов регулювання мінерального живлення сої проводилися на протязі 2023 року у навчально-науково-виробничому комплексі Сумського національного аграрного університету. Ґрунт, на якому розташований стаціонарний дослід – чорнозем типовий глибокосередньо- гумусовий крупнопилувато – середньо суглинковий на лесових породах. Гумусовий профіль ґрунту характеризується значною потужністю і поступовим зниженням наявності гумусу з глибиною. Вміст загального гумусу в шарі 0–20 см – 3,6 %, загального азоту – 0,25 %, валового фосфору – 0,13 %, калію – 2,1 %, рухомих сполук фосфору – 150–170 мг P₂O₅/кг і обмінного калію – 110–120 мг K₂O/кг ґрунту. Насичення ґрунтового-вбирного комплексу кальцієм і магнієм сприяло наближенню реакції ґрунту до 6,0, що створює оптимальні умови для вирощування сої. Норма висіву звичайного рядкового посіву (15 см) 600 тис. шт/га

Дослідження впливу мікродобрива на продуктивність сортів сої проводили в умовах короткострокового польового дослідження, закладеного в 2023 році об'єктом досліджень були ранньостиглі сорти сої Амадея (австрійська селекція) і Самородок (українська селекція), які в 2018 році внесені до Держреєстру сортів України. Дослідження в двох факторному досліді проводили за схемою: Фактор А – сорти (Амадея, Самородок); Фактор В – позакореневе підживлення (без внесення добрив та позакореневе підживлення Яра Віта Універсал Біо). Позакореневе підживлення проводили при появі листової поверхні і в фазу бутонізації по 2 л/га.

Дослідженнями встановлено, що рослини сої сорту Самородок мали більшу середню висоту (51,3 см) і відповідно масу корінця (5,3 г), проти сорту Амадея (46,8 см і 4,0 г). Позакореневе підживлення рослин сої сорту Самородок мікродобривом Яра Віта Універсал Біо сприяло збільшенню висоти рослин на 7,6 %, проти 3,0 % і сорту Амадея. Не дивлячись на те, що середня маса корінця у сорту Самородок була більша (5,3 г), мікродобриво в більшій мірі сприяло збільшенню маси корінця у сорту Амадея (30,0 %) проти сорту Самородок (22,6 %).

Аналіз отриманих даних свідчить, що рослини сорту Самородок мали дещо більшу величину асиміляційної поверхні (2,5 тис. м²/га) на відміну від сорту сої Амадея (22,1 тис. м²/га). Під впливом позакореневого внесення мікродобрив спостерігалася аналогічна тенденція у збільшенні площі листової поверхні відповідно на 13,3 і 12,2 %, що повинно сприяти стимуляції фотосинтезу. Очевидно, цей вплив можна пояснити наявністю в мікродобриві мікроелементів. Рослини обох сортів сої змогли через листову поверхню компенсувати дефіцит певних елементів, котрі вони не в змозі отримати з ґрунту.

За результатами досліджень встановлено, що заселеність бактеріями роду *Rhizobium* у сорту Самородок була на 2,8 шт. більша, ніж у сорту Амадея, проте маса 10 бульбочок в абсолютно сухій вазі була в даного сорту на 0,4 г меншою. Позакореневе підживлення мікродобривом Яра Віта Універсал Біо сприяло збільшенню і кількості бульбочок і їх маси у обох сортів. Разом з тим слід зазначити, що позакореневе підживлення у сорту Самородок краще впливало на збільшення маси бульбочок, а у сорту Амадея на їх кількість.

Дані елементів структури врожаю різних сортів сої на неудобреному фоні (контроль) свідчать про те, що сорт Самородок має здатність формувати на одній рослині більшу кількість плодів, насінин і масу насіння з однієї рослини в порівнянні з сортом Амадея. Тут однією рослиною сформовано на 2,1 більше плодів, на 4 шт більше насінини маса насіння з однієї рослини більша на 0,11 г. В свою чергу сорт Амадея краще реагував на позакореневе підживлення препаратом Яра Віта Універсал Біо. Так, і позакореневе підживлення даним препаратом сприяло збільшенню кількості бобів на одній рослині, кількості насіння з однієї рослини і маси з однієї рослини і 1000 насінин. Стосовно даних показників це збільшення відповідно перевищило сорт Самородок на 8,34, 4, 6,0; 0,6 %. В свою чергу вищезазначені показники структури врожаю вплинули на формування різного рівня врожайності сої.

ВРОЖАЙНІСТЬ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ

Калініченко А. А., студ. 2 м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. А. О. Бутенко
Сумський НАУ

Соя належить до тих небагатьох рослин, які створені природою на користь людині та можуть стати основним джерелом збалансованого за амінокислотним складом і вмістом екологічно чистого білка. Для одержання високих врожаїв важливі всі показники при вирощуванні: сорт, попередник, місце в сівозміні, підготовка ґрунту і насіння, строки і способи сівби, система удобрення і захисту посівів тощо. При проведенні досліджень важливо знайти основні фактори, які визначають продуктивність сої в даному агрокліматичному регіоні. Метою досліджень було встановити лімітуючий вплив сортового складу, елементів посівного та збирального комплексу на ріст і розвиток рослин сої. Визначити оптимальні строки і способи сівби сортів сої різних груп стиглості. Дослідження проводили протягом 2021–2022 років. Методи досліджень – польові досліди, які включали фенологічні, біометричні спостереження та структурний аналіз рослин. Ґрунти дослідних ділянок – чорнозем типовий мало гумусний слабовилугований крупнопилувато–середньосуглинковий на лесі, орний шар якого характеризується основними показниками: глибина гумусового горизонту 55–68 см, в орному шарі ґрунту середній вміст гумусу – 3,8–4,1%, рН сольове – 5,9–6,8, сума ввібраних основ – 29–31 мг–екв., вміст рухомих форм фосфору і калію за Чириковим відповідно 8,3–11,3 та 6,9–9,2 мг на 100 г ґрунту. При проведенні досліджень використовували схему досліду, де фактор А – сорти різної групи стиглості: Легенда (скоростиглий – 000), КиВін (ранньостиглий – 00), Омега Вінницька (середньо ранньостиглий – 0); фактор В – способи сівби: рядковий (міжряддя 15 см), широкорядний (міжряддя 30 см); фактор С – строки сівби: рівень термічного режиму ґрунту (РТР) на глибині 10 см – 8 °С, рівень термічного режиму ґрунту на глибині 10 см – 12 °С. Технологія вирощування сої загальноприйнята для зони проведення досліджень, крім елементів, що досліджували. Результати досліджень свідчать про те, що висота рослин сої різних груп стиглості істотно залежала від строків та способів сівби. Рослини сорту Омега Вінницька були найвищими (0,87–1,11 м), дещо нижчим цей показник був у сорту КиВін – 0,86–0,95 м, а у Легенди – 0,63–0,70 м. Збільшення висоти рослин при сівбі в другий строк, порівняно з першим, було дещо вищим по всіх сортах: у Легенди на 0,04–0,07 м, у КиВіна цей показник становив 0,04–0,09 м, у Омеги Вінницької на 0,12–0,24 м. За умов сівби при РТР ґрунту 12 °С, у досліджуваних сортів висота суттєво не залежала від ширини міжрядь.

При визначенні загальної кількості бобів на час збирання в середньому за три роки, у рослин сорту Легенда істотної різниці як по строках, так і за різних способів сівби не виявлено. Бобів на рослинах залежно від варіанту, було від 15,3 до 17,4 шт. У сорту КиВін максимальна кількість бобів 27,3 шт./рослину була при другому строку сівби з шириною міжрядь 30 см. У рослин сорту Омега Вінницька більше бобів було при сівбі в перший строк і в посівах з міжряддям 30 см.

У сортів КиВін та Омега Вінницька за широкорядного способу сівби (30 см) відмічене істотне збільшення кількості бобів, порівняно з рядковою сівбою (15 см). В посівах з міжряддям 15 см у сорту КиВін бобів було 19,7–21,3 шт./рослину, а при ширині 30 см – 24,7–27,3 шт./рослину, у сорту Омега Вінницька, відповідно, 22,8–23,7 і 26,6–27,9 шт./рослину.

Аналіз врожайності сортів сої різних груп стиглості в середньому за роки досліджень показав переваги пізнього строку (при РТР ґрунту на глибині 10 см – 12 °С) і способу сівби з міжряддям 15 см. За таких умов врожайність у сорту Легенда склала – 2,23 т/га. Істотної різниці між сортами КиВін і Омега Вінницька не встановлено, їх урожайність склала 2,60–2,96 т/га, відповідно. Серед даних сортів не встановлено також суттєвої різниці й між способами сівби (–0,22–0,04 і 0,05–0,18 при $НІР_{05}$ – 0,243).

Перенесення оптимальних строків сівби сої сорту Легенда на більш ранні привели до зниження рівня врожаю на 0,27–0,29 т/га (при $НІР_{05}$ – 0,221 т/га). При сівбі з міжряддям 30 см відбулося аналогічне зниження на 0,23–0,25 т/га (при $НІР_{05}$ для фактору спосіб сівби – 0,243 т/га).

Сівба сорту сої КиВін при стійкому прогріванні ґрунту до температури 12 °С позитивно впливала на формування більш високого рівня врожаю незалежно від способу сівби, але на посівах з шириною міжрядь 15 см, він був дещо вищим. КиВін найбільш високу врожайність (2,96 т/га) формував при другому строку сівби, коли ґрунт на глибині 10 см прогрівся до 12 °С та при ширині міжрядь 15 см. Для сорту Омега Вінницька найбільш оптимальним способом сівби був широкорядний (30 см) за комплексної реакції на строки сівби. Висота рослин сортів сої різних груп стиглості змінювалась в залежності від строків та способів сівби. Вплив строків і способів сівби на загальну кількість бобів істотно виражений був у сорту Омега Вінницька – 27,9 шт./рослину при ширині міжрядь 30 см та першому строку сівби. Дещо нижча кількість бобів формувалась у сорту КиВін – 27,3 шт./рослину при ширині міжрядь 30 см та другому строку сівби. Максимальний прояв сортових особливостей за показником врожайності, в середньому за роки досліджень було зафіксовано у ранньостиглого сорту КиВін – 2,96 т/га на варіантах з шириною міжрядь 15 см та другим строком сівби. Широкий рядковий спосіб сівби виявився оптимальним для середньо-ранньостиглого сорту Омега Вінницька – 28,2 т/га при другому строку сівби.

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ БОРНИХ ДОБРІВ ПРИ ВИРОЩУВАННІ СОНЯШНИКУ

Кисельов О.М., студ. 2м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. Е. А. Захарченко
Сумський НАУ

Кожна сільськогосподарська культура виносить певну кількість макро- та мікроелементів з ґрунту, тим самим створюючи їх ліміт для наступної культури. На даному етапі в технологіях вирощування сільгоспкультур на площах України основна увага приділена на технічне забезпечення, використання пестицидів, застосування добрив у лімітованих кількостях через складну економічну ситуацію в країні, зруйновані логістичні ланцюги, дорожнечу ПММ та добрив. Одним із шляхів регулювання росту та розвитку рослин є використання регуляторів росту, застосування елементів живлення у критичні фази розвитку рослини. Тому використання мікроелементу бор є важливим елементом в технології вирощування соняшнику. Його вплив на структуру білка, вуглеводний обмін, метаболізм нуклеїнових кислот, транспорт цукру та заповнення насіння і т.д. достатньо доведено вченими. Під час формування репродуктивної системи нестача бору призводить до поганого закладення насіння. Однією з причин дефіциту бору є посушливі умови протягом вегетаційного періоду, зокрема, у критичні фази. Як і для всіх сільгоспкультур, так і для соняшнику, відсутність опадів, їх нерівномірний розподіл по місяцях знижує урожайність основної та побічної продукції. Це може проявлятися у зменшенні площі листової поверхні, вмісту хлорофілу а і b, у вигляді збоїв у процесах фотосинтезу, синтезу білку, дихання і т.д. внаслідок втрати тургорного тиску.

На ринку борних добрив наявні численні опції з різним відсотком бору, його формами, ціною за товар. Виробничники та вчені зазначають, що перше листове підживлення можна проводити у фазу формування 2-х листків. При приготуванні розчину потрібно пам'ятати правила змішування, контролювати рН води та рН добрива, чітко прочитати інструкцію щодо приготування добрива. Достатньо популярним є Бор Ярило, Бофос від Лайф Біохем з 10% бору, 14% фосфору та 9% азоту, рН 6,0 – 6,5. При нормі внесення 0,5-3 л/га виробник пропонує вносити добриво двічі на сезон – у фазу 3-4 листків та 7-8 або на початку бутонізації. Від цієї фірми є Мікродобриво Бор, у якому бор представлений хелатною формою, містить 15% бору і 7% азоту. Фірма Елідон рекомендує застосовувати бормістке Редонік добриво 1-2 л/га на основі бор-моноетаноламіну, яке краще себе проявляє при нанесенні розчину у фазу зірочки соняшнику. Ми досліджували ефективність Авангард бору від Укрівіту в польових умовах ФОП Кисельов О.М. Сумського району Сумської області. При застосуванні цього препарату у фізичній фазі 1,5 л/га відмічено збільшення висоти рослини на 3-5 см, маси насіння, маси 1000 насінин, кількість виповнених насінин. Відповідно і приріст врожаю отримано до 0,36 т/га, що призвело до отримання додаткового прибутку.

Список використаних джерел

1. Broschat, T.K. 2005. Boron deficiency in palms. University of Florida, Environmental Horticultural Department Circular ENH1012. Gainesville, FL: University of Florida.
2. Dordas, C. & Brown, P.H. 2005. Boron deficiency affects cell viability, phenolic leakage and oxidative burst in rose cell cultures. *Plant and Soil* 268: 293-301
3. Rashid, A., Yasin, M., Ashraf, M. & Mann, R.A. 2004. Boron deficiency in calcareous soil reduces rice yield and impairs grain quality. *International Rice Research Notes* 29: 58-60.
4. Sajedi, M.A., Arakani, M.R. & Boojar, M.A. 2009. Response of maize to nutrients foliar application under water deficit stress conditions. *American Journal of Agricultural and Biological Sciences* 4: 242-248.
5. Yan, H., Li, W.X., Guo, Y.F. & Liu, D.S. 2003. Effect of boron on carbohydrate assimilation and translocation in wheat. *Acta Pedologica Sinica* 40: 440-445.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ПІСЛЯ СТЕРНЬОВОГО ПОПЕРЕДНИКА В УМОВАХ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Клименко Є.В., студ. 2м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. Г. А. Давиденко
Сумський НАУ

Вступ. За скорочення в господарствах України галузі тваринництва сівозміни набули зернової спеціалізації. Водночас, частина соломи залишається поза потребами тваринництва і має використовуватись у якості органічного добрива. Зазначені обставини привернули увагу до необхідності вивчення й удосконалення агротехнологічних заходів, спрямованих на усунення негативної дії стерньового попередника, підвищення продуктивності та якості врожаю культур. Ефективними заходами, що можуть забезпечити в цій ситуації стабільну продуктивність зернових культур і сприятимуть покращенню поживного режиму ґрунту, є удосконалення системи його обробітку і застосування капустяних проміжних культур як заходу відновлення плодозміни.

На сьогодні існує значний науковий і практичний досвід застосування проміжних культур з різним використанням їхньої зеленої маси. Проте в умовах Чернігівської області питання систем обробітку ґрунту під проміжну й основну культури за вирощування зернових по стерньових попередниках з використанням їхньої соломи на добриво потребує детального дослідження. В зв'язку з цим набувають актуальність питання вивчення впливу системи обробітку ґрунту під проміжну та основну культури за використання на добриво соломи попередника і зеленої маси проміжної культури на поживний режим ґрунту, забур'яненість посівів, урожайність зерна ячменю ярого.

Об'єкт, методи дослідження. Метою досліджень було удосконалити технологію обробітку ґрунту під ярий ячмінь після озимої пшениці в ланці з проміжною гірчицею білою за умов використання соломи попередника на добриво.

Ефективність проміжної культури та способів обробітку ґрунту за вирощування ячменю ярого по стерньовому попереднику вивчалася на дослідних полях зерно-просапної сівозміни ТОВ "Агроінвест натуральні продукти" м. Борзна Чернігівської області протягом 2022-2023 років.

Закладка досліду проводилась після збирання озимої пшениці, солома якої використовувалася на добриво. Перед посівом проміжної культури проводили оранку на глибину 20-22 см. Під посів гірчиці білої вносили азотні добрива в дозі N_{45} . Сівба гірчиці білої сорту Кароліна проводилась в першій декаді серпня. Скошування та заробку зеленої маси гірчиці білої проводили в фазу бутонізації (перша декада листопада). Сівба ячменю ярого сорту Пеяс проводилась в першій декаді квітня.

Дослідженнями передбачалося вивчити ефективність вирощування гірчиці білої в проміжному посіві за використання зеленої маси на корм і сидерат та способів обробітку ґрунту на врожай зерна ячменю ярого при вирощуванні його по стерньовому попереднику.

Висновки. Серед чинників, що вивчались, найбільш важливим для формування врожаю ячменю було застосування проміжного посіву гірчиці білої. Використання її на сидерат забезпечило одержання максимального рівня урожайності ярого ячменю в середньому по цьому фактору 49,5 ц/га, що на 8,2 ц/га або 20 % перевищує контроль – солома + $N_{60}P_{60}K_{60}$. Вилучення зеленої маси гірчиці білої з поля на кормові цілі обумовлює зниження урожайності культури на 3,1 ц/га або на 7% порівняно до максимального фону використання гірчиці білої, як сидерату. При цьому зберігається значне перевищення на 5,1 ц/га або 13 % урожайності порівняно до контролю – солома + $N_{60}P_{60}K_{60}$, де її рівень в середньому становив 41,3 ц/га.

Спосіб обробітку ґрунту під основну культуру на урожайність ячменю ярого суттєвого впливу не мав.

Таким чином, за вирощування ячменю ярого по стерньовому попереднику за використання його соломи на добриво, доцільне запровадження посіву проміжної культури. Для якісної заробки соломи попередника потрібно проводити оранку на глибину 20-22 см. Під ячмінь ярий основний обробіток потрібно проводити дисками на глибину 10-12 см. Органічна маса проміжної культури в залежності від потреб господарства може бути використана як на зелений корм, так і на сидерат.

На основі проведених досліджень в умовах ТОВ "Агроінвест натуральні продукти" м. Борзна Чернігівської області пропонується на чорноземі типовому слабогумусному при розміщенні ячменю ярого після стерньового попередника з використанням його соломи на добриво, висівати проміжну капустяну культуру – гірчицю білу, під яку проводити оранку на глибину 20-22 см, зелену масу проміжної культури ефективніше використовувати на сидерат. Основний обробіток під ячмінь ярий доцільно проводити дисками на глибину 10-12 см з попереднім внесенням мінеральних добрив у дозі $P_{60}K_{60}$.

УРОЖАЙНІСТЬ КУКУРУДЗИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ГІБРИДУ ТА НОРМ ВНЕСЕННЯ ДОБРІВ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Коваль Я. В., Зв'язка С. О., студ. 2 м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. А. О. Бутенко
Сумський НАУ

Кукурудза є однією з найбільш високопродуктивних злакових культур універсального призначення. Її вирощують для продовольчого, кормового і технічного використання.

В науковому світі відомо декілька теорій походження кукурудзи. За однією з них, примітивна кукурудза була відібрана людиною від найближчого, нині не існуючого, родича теосинте, або від їхнього спільного предка. Найдревніша кукурудза мала дрібне, подібне до розлусного зерно, укрите плівками.

Сучасна кукурудза – найбільш досліджена культура серед культурних рослин. Її генетичний код повністю розшифрований, складена генетична карта 10 хромосом.

Кукурудза – найурожайніший злак Землі. Її середня світова врожайність становить 44 ц/га. Рекордні врожаї зерна кукурудзи сягають 275 ц/га, силосної маси – 1200-1500 ц/га.

В сільськогосподарському виробництві України кукурудза має важливе значення. В зернофуражному балансі їй відводиться провідна роль. Завдяки посухостійкості, кукурудза є надійною страховою культурою в роки несприятливі для озимих та ярих зернових. Кукурудза є цінною сировиною харчової та переробної промисловості.

Однак висока потенційна продуктивність кукурудзи реалізується не повністю. Отримання стабільних і високих врожаїв їй у виробництві стримується недостатньою адаптацією гібридів до специфіки погодних умов, недотриманням гібридного складу та технології їх вирощування.

Дослідження за темою роботи були спрямовані на вивчення процесів оптимізації технології вирощування кукурудзи на зерно в умовах Лісостепу (Сумська область, Конотопський район). Основною метою досліджень було встановити в умовах На основі досліджень планувалось обґрунтувати оптимальну технологію вирощування кукурудзи.

Об'єктом дослідження було удосконалення сортових технологій вирощування кукурудзи в умовах ФАП «Ярошенко М.О.» Конотопського району Сумської області.

Предметом дослідження були сортові особливості рослин кукурудзи а саме: висота стебла, маса стебла, маса качанів., дози добрива показники ґрунти господарства – чорноземи звичайні із вмістом гумусу – 4,2%; рухомих форм фосфору – 15 мг/100 г, калію – 23 мг/100 г ґрунту, показник рН – 6,8.

При проведенні дослідів протягом 2021-2022 років використовували два фактори: 1) гібриди створені в Інституті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва – Вимпел МВ із ФАО 270 та Злагода із ФАО 310 2) Дози добрив: система удобрення складалась із загальної дози $N_{60}P_{30}K_{30}$. Внесення проводилось в кілька етапів: під час сівби та в підживлення (відповідно до операційно-технологічної карти).

Поведені дослідження залежності між урожайністю дозою мінеральних добрив та сортовими особливостями при вирощуванні кукурудзи дозволили зробити такі висновки:

- збільшення дози мінеральних добрив збільшує тривалість досягання посівів кукурудзи. Особливо суттєвою ця залежність є у більш пізньостиглих форм;

- інтенсивність (швидкість росту) рослин залежить як від дози добрив так і від особливостей гібриду.;

- гібриди з більшою тривалістю вегетації забезпечують вищий рівень прибавки урожаю при внесенні мінеральних добрив;

- економічна оцінка отриманих результатів показала, що застосування підвищених доз мінеральних добрив є високорентабельним при дозі мінеральних добрив Фон + $N_{45}P_{45}K_{45}$. Рівень рентабельності – 85,82% та 120,26%, відповідно по гібридам

- Найвищий рівень рентабельності становив у середньостиглого гібриду Злагода (106,4-120,26%).

Для отримання високих і сталих врожаїв кукурудзи з високими якісними показниками зерна в умовах Північно-східного лісостепу України рекомендується:

- висівати гібриди кукурудзи інтенсивного типу середньостиглий гібрид Злагода із ФАО 310. Потенційні можливості якого досягають 7,5-8,5 т/га;

- забезпечити оптимальний рівень мінерального живлення рослин гібридів кукурудзи на зерно;

- в енергозощадних технологіях із мінімальною кількістю мінеральних добрив, вирощувати скоростиглий гібрид Вимпел МВ із ФАО 270.

ВПЛИВ ДОБРИВ НА УРОЖАЙНІСТЬ РІЗНИХ СОРТІВ КАРТОПЛІ В УМОВАХ ТОВ ДП «ЗЕРНЯТКО» КОРЮКІВСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Кравченко П. С., студ. 2м курсу ФАТГ
Науковий керівник: доц. Г. А. Давиденко
Сумський НАУ

Вступ. Винятково цінні продуктивні якості бульб картоплі ставлять її в ряд найбільш важливих сільськогосподарських культур. У зв'язку з цим у світі площі під картоплею постійно зростають. Це явище характерне навіть для найбільш насичених цією культурою країн Європи – Німеччини, Польщі та Голландії. В Україні за обсягом споживання та географічною поширеністю у структурі продовольчої продукції картопля також займає одне з провідних місць.

Останнім часом в розвитку картоплярства почали виявлятися негативні тенденції. Площі насаджень картоплі в громадських господарствах, де застосовувались інтенсивні технології, значно скоротилися. Проте в приватному секторі площі під культурою зросли. Тому актуальність проведення досліджень полягає в розробці і вдосконаленні окремих елементів технології вирощування картоплі на земельних ділянках у приватному секторі із урахуванням біологічних властивостей сорту, адаптивності, агрометеорологічної пластичності й реакції на умови вирощування, які б забезпечили одержання високої та стабільної врожайності у фермерських і селянських господарствах.

Об'єкт, методи дослідження. Об'єктом дослідження є оптимізація агротехнічних факторів при вирощуванні картоплі у господарствах різних форм власності Чернігівської області.

Предметом дослідження було визначення впливу сорту, добрив на продуктивність насаджень картоплі.

Метою наших досліджень є визначення сортової реакції на рівень живлення в технології вирощування картоплі в умовах Чернігівської області, яка б забезпечила одержання високої і стабільної врожайності.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі завдання:

- визначити вплив добрив на ріст і розвиток рослин картоплі сортів Зоряна і Сенатор у Чернігівській області;
- встановити ураженість рослин та бульб сортів картоплі хворобами;
- провести агрономічну оцінку ефективності застосування різних видів добрив при вирощуванні картоплі.

Дослідження проводили в 2022-2023 р. на дослідному полі ТОВ ДП «Зернятко» Корюківського району Чернігівської області. Досліди закладались в короткоротаційній, трипільній сівозміні, з наступним чергуванням: поле 1 – ярі зернові (ячмінь), 2 – картопля, 3 – овочеві культури. Для проведення досліджень використовували два середньостиглі сорти: 1. Зоряна; 2. Сенатор. Контролем був сорт Зоряна.

Вносили мінеральні добрива під картоплю з розрахунку $N_{45}P_{45}K_{45}$ під передпосівну культивуацію, а також використовували сидерати у вигляді редьки олійної. Контролем був варіант без добрив.

Висновки. В результаті проведених досліджень встановлено, що більш висока врожайність відмічена в сорту Сенатор за період досліджень. Це пояснюється кращими морфо-фізіологічними показниками рослин і високими їх адаптивними можливостями. Помітно підвищувало врожайність картоплі застосування добрив. За внесення мінеральних добрив ($N_{45}P_{45}K_{45}$) – на 20-22%, використання ярого сидерату редьки олійної – на 17–20%.

Встановлено, що сорт Сенатор характеризувався більш інтенсивним використанням запасів поживних речовин ґрунту, порівняно із сортом Зоряна. Так, в середньому коефіцієнт використання азоту, фосфору та калію з ґрунту сортом Сенатор становив 24,0; 4,4 і 37,1%, а сортом Зоряна – 20,5; 3,6 і 29,3% відповідно.

Для впровадження у виробництво запропоновані елементи технології вирощування високих урожаїв картоплі у господарствах Корюківського району Чернігівської області, а саме:

1. Більші площі під садіння картоплі виділяти під високоврожайний сорт Сенатор.
2. З метою максимальної реалізації потенційних можливостей сортів картоплі Сенатор і Зоряна пропонується внесення мінеральних добрив мінімально у дозі ($N_{45}P_{45}K_{45}$), а також можливо збільшення дози мінеральних добрив для отримання більшої врожайності.
3. Як альтернатива гною рекомендується використання сидеральної культури – редьки олійної, біомасу якої заорють восени.
4. У сівозміні сидерати вирощувати у поживних посівах після збирання попередника і використовувати їх під середньостиглі сорти картоплі.

ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ ТА РОЗВИТКУ РІПАКУ ОЗИМОГО ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБУ СІВБИ

Крамаренко І. В., студ. 2м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. М. В. Радченко
Сумський НАУ

За даних ринкових відносин вирощування усіх сільськогосподарських культур має супроводжуватися визначенням основних економічних показників. Особливого значення це набуває за впровадження нових малодосліджених для зони елементів технології. Кожен з них окрім впливу на продуктивність культури характеризується і різниться певними витратами. Найбільш ефективно отримати прибуток, який буде свідчити про доцільність запровадження даного елемента технологічного процесу. Адаже без достатнього приросту врожаю він не буде прибутковим.

Технологія вирощування ріпаку озимого має свої особливості, залежить і змінюється вона від зони вирощування, економічної спроможності господарства, умов осінньої вегетації та перезимівлі рослин тощо. Мета – отримати як високий рівень урожаю, так і високоякісне насіння за одночасно сприятливих економічних показників.

Озимий ріпак є однією з найбільш поширених олійних культур, що вирощується в Україні. Він займає перше місце серед олійних культур з родини капустяних. Підвищення рівня якості, та продуктивності данної культури є надзвичайно важливим для агропромисловості України, та безпосередньо кожного підприємства, яке займається вирощуванням озимого ріпаку.

Основним завданням дослідження було отримання оптимальної кількості врожаю та поліпшення технології вирощування культури на базі сільськогосподарського товариства ТОВ "Аквітан". Ґрунти дослідного поля чорнозем типовий, що характеризується такими показниками: мають потужний ґрунтово-поглинальний комплекс з великою ЄП (45-60 мг·екв), СНО коливається від 93 до 100 %, ГПК майже повністю насичений Са та Mg, реакція середовища близька до нейтральної, нейтральна або слаболужна, висока буферність.

Об'єктом дослідження був гібрид Кристал.

У першому випадку сівбу проводили зерновою сівалкою з міжряддям 12,5 см в оптимальні для сівби строки на глибину 2-3 см. Норма висіву насіння склала 400 тис. нас./га. Під час сівби вносили мінеральні добрива $N_8P_{24}K_{24}$ з розрахунку 100 кг/га. Після отримання сходів, які були досить рваними, вносили інсектицид Карате Зеон. У фазі 4-5 листків використовували стимулятор росту Сетар із розрахунку 0,5 л/га та додаванням 1л Бору. У фазі 6-8 листків провели повторний обробіток стимулятором росту, а саме Карамба Турбо з розрахунку 0,8 л/га.

У другому випадку сівбу проводили у ті ж самі оптимальні для сівби строки, на ту ж саму глибину 2-3 см, проте сіяли широкорядною сівалкою (70 см) та за рахунок точних GPS даних провели повторну сівбу, отримавши міжряддя 35 см. Обробіток ґрунту був ідентичним на обох полях. Норма висіву насіння склала 300 тис. нас./га. Отримані сходи були рівномірними на 4-5 день після сівби.

Після перезимівлі для отримання оптимального врожаю, навіть ще по кризі було внесено сульфат амонію 100 кг/га, та аміачну селітру 150 кг/га.

На стадії кущення було помітно різницю між рослинами, що вирощувались на різних дослідних ділянках. Рослини, що вирощувались на полі з міжряддям 35 см у 1,5-2 рази відрізнялись за масою рослин, які вирощувались з міжряддям 12,5 см.

Останній обробіток культури був у фазі бутонізації, а саме проводили захист від квіткоїда. Обробіток проводили інсектицидом Маврик із розрахунку 0,3 л/га.

Під час збирання врожаю було помітно різницю між сівбою із звичайним та широкорядним способом сівби. При звичайному способу сівби (12,5 см) урожайність становила 3,0 т/га. Сівба широкорядним способом (35,0 см) зарекомендувало себе ліпше, та на 25 % мало більшу врожайність, а саме 4,0 т/га.

Висновок. Таким чином, за рахунок широкорядного способу сівби було зменшено норму висіву насіння, та отримано вищі показники врожайності.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗМІНИ БУР'ЯНОВОГО КОМПОНЕНТУ В ПОСІВІВ ГОРОХУ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Кривонос М. Ю., студ. 2м курсу ФАТП
Леляк А. О., студ. 1м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. І. М. Масик
Сумський НАУ

На сьогоднішньому етапі розвитку землеробства відмічається погіршення фітосанітарного стану полів з сільськогосподарськими культурами. Головна причина такого явища стала дестабілізація системи землекористування й порушення сівозмін, що призвело до високої потенційної засміченості ґрунту насінням і вегетативними відростками бур'янів.

Горох це культура, яка має підвищену чутливість до надмірної забур'яненості посівів, урожайність якого може знижуватися на 30-50% і більше через шкідливість бур'янів. Його гербокритичний період становить близько 28–35 днів і триває від фази розвитку трьох листків до початку цвітіння. Рівень втрати врожаю залежить від кількості, видового складу бур'янів та тривалості їх впливу [1].

Ґрунтово-кліматичні умови мають вплив на вибір конкретних способів обробітку ґрунту під горох, також даний вибір залежить від і загального рівня культури землеробства в господарстві, у тому числі від ступеня забур'яненості полів. Так, у рамках основного обробітку ґрунту при засміченні полів однорічними бур'янами проводять поліпшений або напівпаровий обробіток ґрунту.

За експериментальними даними Курдюкової О.М. (2011), в польовій сівозміні заміна щорічної полицевої оранки на 20-22 см мілким обробітком ґрунту на 10-12 см призводить до збільшення забур'яненості посівів, особливо у вологій і прохолодній роки, тоді як застосування комбінованого обробітку ґрунту (оранка під просапні й мілкий обробіток під зернові колосові та зернобобові) – до зменшення кількості й маси бур'янів. При переході до мілкого обробітку ґрунту вже починаючи з 2-3 року в полях збільшується частка багаторічних коренепаросткових бур'янів, змінюється співвідношення домінуючих однорічних видів із перевагою амброзії полинолістої, хрінниці смердючої та інших бур'янів [2].

Крижанівський В.Г. (2022) наголошує, що найвищою врожайність гороху була при використанні полицевого обробітку - 1,76 т/га, що більше на 0,7 та 1,8 т/га ніж за культивування та нульового обробітку. Змінюючи традиційний обробіток мілким розпушенням та нульовим обробітком за вирощування гороху веде до збільшення його забур'яненості внаслідок такої заміни [3].

Дослідження Шевчука М.С. (2019) на Іванівській дослідно-селекційній станції на чорноземі звичайному легкосуглинковому, вказують на те, що після дискування на 10–12 см врожайність гороху була нижчою на 2,8 ц/га ніж за оранки на 23–25 см [4].

Наші дослідження, щодо впливу основного обробітку ґрунту на урожайність гороху проведені 2023 році мають наступні результати.

Таблиця 1

Урожайність гороху залежно від способів основного обробітку ґрунту, т/га

Способи основного обробітку ґрунту	Урожайність	+/- т/га до контролю
Оранка на 20-22 см (контроль)	3,65	-
Плоскорізний обробіток на 20-22 см	3,72	0,07

Отже аналізуючи отримані дані урожайності гороху що в середньому по повторностях досліджень плоскорізний обробіток забезпечив не лише близьку до контролю урожайність, але й підвищив її на 0,07 т/га порівняно з оранкою. Це пояснюється результатами обліку забур'яненості, за якими в 2023 році кількість вегетуючих бур'янів при використанні плоскорізного обробітку була близька до контролю протягом всієї вегетації гороху.

Список використаних джерел:

1. Сторчоус І. Горох бур'янів не любить. Агробізнес сьогодні. 2018. Вилучене: <https://agro-business.com.ua/agro/ahronomiia-sohodni/item/12413-horokh-burianiv-ne-liubyt.html>
2. Курдюкова О.М. Засміченість посівів сівозміни в залежності від обробітку ґрунту. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2011. № 1. С. 51-54.
3. Крижанівський В.Г. Урожайність гороху, пшениці озимої та технологічні показники якості буряку цукрового залежно від заходів основного обробітку ґрунту. Корми і кормовиробництво. 2022. № 93. С.55-62. Вилучене: <https://doi.org/10.31073/kormovyrobnytstvo202293-05/>
4. Шевчук М.С. Технологічні засоби підвищення продуктивності сільськогосподарських культур на основі регулювання забур'яненості. Бюлетень Інституту зернового господарства. 2019. № 35. С. 63–68.

УРОЖАЙНІСТЬ СОНЯШНИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБІВ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Лаврик М. С., студ. 2м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. Г. А. Давиденко
Сумський НАУ

Вступ. Соняшник – основна олійна культура в нашій країні. Соняшникова олія – найбільш поширений в Україні рослинний жир. Вона містить фізіологічне активні речовини (фосфати., стерини), вітаміни А, В, Д, Е, К, ароматичні і смакові речовини, а також біологічно активну, що відноситься до незамінних в харчуванні людини, лінолеву кислоту. За вмістом лінолевої кислоти соняшникова олія займає одне з перших місць, поступаючись лише олії, одержаної з волоських горіхів.

З появою у виробництві нових гібридів соняшнику особливого практичного значення набуває встановлення для них оптимальних параметрів основних агротехнічних прийомів вирощування, зокрема технологій вирощування. Аналіз літературних джерел свідчить, що з цією метою нові гібриди, занесені до Державного Реєстру сортів рослин України, в умовах Лісостепу не досліджувались, хоча вони різняться тривалістю вегетаційного періоду, морфотипом, реакцією на агротехнічні заходи, стійкістю проти хвороб і посухи.

Розробка елементів сортової агротехніки для нових гібридів дозволить повніше реалізувати їх потенційні можливості.

Об'єкт, методи дослідження. Дослідження проводили протягом 2022-2023 років в умовах ФГ „ТМБ” Сумського району Сумської області. Основним методом досліджень був польовий дослід, який доповнювався лабораторними аналізами за загальноприйнятими в агрохімії, рослинництві та землеробстві методиками.

Метою досліджень було встановити вплив елементів технологій вирощування, що включають полицеву оранку на 23-25 см, глибокий плоскорізний обробіток і нульовий обробіток ґрунту на окремі показники родючості чорнозему типового, врожайність соняшнику та якість його насіння, економічну ефективність в умовах господарства.

Дослід включає три варіанти технологій вирощування культур: традиційну, ґрунтозахисну, прямого висіву:

1. Традиційна, яка базується на різноглибинній оранці на глибину 23-25 см (плуг Квернеленд РБ 100).
2. Ґрунтозахисна, що базується на плоскорізному обробітку на глибину оранки (КПГ-250).
3. Технологія прямого висіву без обробітку ґрунту (нульовий обробіток). Проводилася комплексним сівалочним агрегатом MF-543 фірми Amazone.

Для проведення досліджень був взятий гібрид Арена фірми Сингента, який занесений до Державного Реєстру сортів рослин України і рекомендований для вирощування в Лісостеповій зоні.

Висновки. На підставі проведених експериментальних досліджень було встановлено, що ґрунтозахисні технології, що базуються на плоскорізному обробітку ґрунту на глибину оранки створюють сприятливі агрофізичні параметри для розвитку соняшнику, підвищують родючість ґрунту, забезпечують отримання стабільних врожаїв, є енерго- та ресурсозберігаючими.

Вміст поглинутого амонію в 0-30 см шарі був найвищим на варіанті з ґрунтозахисною технологією. Остання створює дещо кращі умови для накопичення амонійного азоту, ніж технології, що базуються на оранці та нульовому обробітку. Перевага ґрунтозахисної технології відносно традиційної складала 5,4%, відносно технології прямого висіву – 10,6%. Ґрунтозахисна технологія збільшує вміст рухомого фосфору та калію. При її застосуванні в 0-30 см шарі чорнозему типового вміст рухомого фосфору збільшується на 10 і 12 мг/кг ґрунту порівняно з традиційною технологією і технологією прямого висіву. Вміст обмінного калію також підвищується за ґрунтозахисної технології на 11, а за прямого висіву – на 9 мг/кг ґрунту відносно традиційної технології. В наших досліджах в середньому за роки досліджень маса 1000 насінин гібриду соняшнику Арена була найбільшою за ґрунтозахисної технології вирощування і становила 63,4 г, маса насіння з 1 кошика найбільша була також за ґрунтозахисної технології вирощування. В середньому за роки досліджень краща врожайність і найбільший вміст олії соняшнику були за ґрунтозахисної технології.

З метою одержання урожаїв соняшнику (гібрид Арена) на рівні 35-40 ц/га, збереження і підвищення родючості чорноземів типових, а також зниження витрат на 1 га в умовах ФГ „ТМБ” рекомендується ґрунтозахисна технологія вирощування соняшнику, що включає плоскорізний обробіток на глибину 20-22 см.

ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ НА УМОВИ ВИРОЩУВАННЯ ВІВСА В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Луцик Р. П., студ. 2м курсу ФАТП
Заболотний Д. В., студ. 2м курсу ФАТП
Рак О. М., студ. 3 с.т. курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. І. М. Масик
Сумський НАУ

На думку вчених, обробіток ґрунту, має бути спрямований на зниження рівня ерозії, запобігання високому ущільненню ґрунту, на контролювання забур'яненості, забезпечення оптимального співвідношення обсягів твердої, рідкої та газоподібної складової ґрунтового середовища, яка має вплив на фізичні, хімічні, фізико-хімічні та біологічні властивості.

Мартинюком Н.І. (2016) встановлено, при використанні різних способів основного обробітку ґрунту мінімальна щільність відмічалась у шарі 0-10 см при змішаному посіві вівса - 1,18 г/см³ та оранці на 20-22 см і розпушуванні ґрунту на 6-8 см. Заміна оранки на дискове розпушування 10-12 см призвела до незначного збільшення щільності шару ґрунту 0-10 см в одновидових і змішаних посівах. Наприкінці вегетації вівса щільність ґрунту підвищувалася за всіх систем обробітку, але була в межах оптимального. В умовах Лісостепу формування запасів продуктивної вологи в ґрунті більшою мірою залежало від кількості опадів, меншою – від основного обробітку та способу сівби [1].

За даними Бегей С. С., Васюрко І. В., Карасевич Н. В. (2020), полицевий обробіток на 20–22 см у посівах вівса забезпечує оптимальну щільність ґрунту 1,25 г/см³. Дисковий обробіток на 6–8 см і нульовий обробіток сприяють кращою забезпеченню ґрунту вологою, але призводять до ущільнення. Найбільшу кількість бур'янів на посівах вівса спостерігали за дискування на 6–8 см і нульового обробітку. Вищу врожайність вівса одержано за оранки на 20–22 см на фоні N₉₀P₉₀K₉₀ – 3,22 т/га, за дискування на 6–8 см – 2,84 т/га, за прямої сівби – 1,96 т/га [2].

Заміна оранки на 20–22 см дисковим обробітком на 10–12 см, привело до збільшення рівня у фазі воскової стиглості вівса – 20 шт./м² бур'янів [3].

Нами у вегетаційному періоді 2023 року були проаналізовані агрофізичні властивості ґрунту та забур'яненість вівса в залежності від використання заходу основного обробітку.

Таблиця 1

Залежності щільності ґрунту від способів основного обробітку під посівами вівса, г/см³

Захід основного обробітку ґрунту	Шар ґрунту, см	Фаза розвитку	
		перед посівом	перед збиранням
Полицевий обробіток (контроль)	0-10	1,21	1,22
	10-20	1,24	1,29
	20-30	1,28	1,31
Безполицевий обробіток	0-10	1,26	1,25
	10-20	1,26	1,25
	20-30	1,34	1,36

Дані таблиці свідчать, що щільність ґрунту перед посівом вівса у верхньому шарі ґрунту була найвища після введення дискування і становила на 0,05 г/см³ більше відносно оранки. Нижня частина орного шару була також більш ущільненою після використання безполицевого способу обробітку, різниця між якими знаходилася в інтервалі від 0,02 – 0,08 г/см³. Перед збиранням вівса щільність ґрунту збільшилася на всіх варіантах досліду, і була найбільшою в верхньому шарі після використання дискування – на 0,03 г/см³. Нижній шар (10 – 20 та 20 – 30 см) зберіг тенденцію до збільшення щільності і мав різницю з контролем в межах від 0,03 – 0,06 г/см³, підорний шар від 0,02 – 0,05 г/см³. Найбільша фактична забур'яненість спостерігалася після дискування – 36,4 шт./м², а після оранки – 15,3 шт./м². Також велике значення має визначення маси бур'янів в період перед збиранням культури. Найбільша маса бур'янів була також після дискування – 17,3 г/м²; а найменша після оранки – 9,7 г/м².

Список використаних джерел:

1. Мартинюк Н. І. Вплив обробітку ґрунту на водно-фізичні властивості сірого лісового ґрунту за вирощування вівса. *Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2016. № 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nd_2016_1_15.

2. Бегей С. С., Васюрко І. В., Карасевич Н. В. Порівняльна оцінка різних способів основного обробітку ґрунту під ярі зернові в умовах Передкарпаття. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2020. Вип. 68 (2). DOI: [https://www.doi.org/10.32636/01308521.2020-\(68\)-2-2](https://www.doi.org/10.32636/01308521.2020-(68)-2-2)

3. Мартинюк І.В., Цимбал Я.С., Пташнік М.М., Ільчук Р.В., Мартинюк Н.І. Ефективність контролювання сегетальної рослинності у посівах вівса за органічного землеробства. *Землеробство та рослинництво: теорія і практика*. Випуск 1 (3). 2022. С.17-23. doi: 10.54651/agri.2022.01.02.

ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ НА УРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Мартиненко С. П., студ. 2 м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. А. О. Бутенко
Сумський НАУ

На сучасному етапі розвитку сільського господарства також велика увага приділяється вирощуванню зернових культур, і серед них основною є озима пшениця.

Одним із основних прийомів вирощування, особливо озимих колосових культур, є правильний вибір строків сівби. Сівба – перший і найвідповідальніший період, який значною мірою зумовлює час та повноту появи сходів, подальший ріст і розвиток рослин в осінній період вегетації, продовження фаз загартування, морозо- та зимостійкість, стійкість до інших стресових явищ, хвороб, шкідників, бур'янів, які на кінцевому етапі і є визначальними факторами отримання високих врожаїв озимих культур, особливо озимої пшениці

Мета дослідження: Основною метою досліджень було встановити особливості росту, розвитку і продуктивності озимої пшениці; виявити можливість підвищення врожайності, якості зерна та зниження витрат за рахунок оптимізації строків сівби та визначення більш адаптованих сортів до умов Лісостепової зони України.

Завдання: дослідити залежність біологічного врожаю і якості зерна під впливом факторів, що вивчались; провести облік врожаю по варіантах досліду із статистичною обробкою отриманих результатів; визначення економічної ефективності різних строків сівби та сортового потенціалу на врожайні та якісні показники зерна озимої пшениці.

Для реалізації мети і завдань досліджень в 2021-2022 рр. на базі ТОВ «Райз Північ» Сумського району Сумської області були проведені польові досліді. Дослідження з впливу строків сівби на врожайність та якість зерна сортів озимої пшениці проводились за наступною схемою: Озима пшениця висівалася в кілька строків 10.09; 25.09; 5.10. За контроль брали строк сівби – 10.09 (загальноприйнятий для зони Лісостепу України). Сорти : Смуглянка, Розкішна (контроль). Агротехніка в досліді загальноприйнята для даної зони та однакова у всіх варіантах. Попередниками озимої пшениці був горох.

Багаточисельними дослідженнями встановлено, що лише при сівбі в оптимальні строки рослини можуть повністю використати всі необхідні чинники для свого росту і розвитку та забезпечити найвищий урожай озимої пшениці.

Вибір оптимального строку сівби озимої пшениці для господарств, розміщених в зоні вирощування високоякісних пшениць є одним із найбільш відповідальних моментів в системі агротехнічних заходів осіннього періоду.

Особливо відповідальність цього періоду пояснюється декількома причинами: в цей час закладаються основні умови майбутньої продуктивності агроценозу пшениці; внаслідок засушливого осіннього періоду дуже часто виникають труднощі з визначенням строку сівби. Тільки 3 роки з десяти в ґрунті непарових попередників в цей час вміщується достатня кількість вологи для отримання сходів; і нарешті, вибір строку сівби повинен визначатися не тільки необхідністю отримання врожаю, але й зерна гарної якості

Проведені дослідження виконувалися з урахуванням вимог методики дослідної справи. Площа облікової ділянки – 50 м², повторність – трьохразова. Норма висіву – 5 млн. схожих насінин на гектар. Система удобрення складалась із загальної дози N₆₀P₃₀K₃₀. Внесення проводилось в кілька етапів: під час сівби та в підживлення (відповідно до операційно-технологічної карти). Спосіб сівби – звичайний рядковий.

Проведені дослідження дозволили зробити такі висновки:

Найбільш стійким до несприятливих умов зимівлі був сорт Смуглянка. На час відновлення вегетації на цих ділянках збереглося при сівбі 10.09 - 90,5%, дещо нижче – 25.09 (86,4%), найнижче у сорту Розкішна – 5.10 (61,1%).

3. Вміст клейковини та її якість відповідали II класу (не менше 27%, 45-100 о.п. ІДК, I-II група) тільки в посівах пізнього строку (5.10) сорту Розкішна (27,3%, 84, II).

За результатами дворічних даних встановлено, що найвищу врожайність сорт озимої пшениці Волошкова (7,31 т/га) мав в посівах 25 вересня.

Найвищий рівень економічної ефективності в оптимальні строки сівби був отриманий по сорту Смуглянка, де отриманий найбільший прибуток з 1 гектару 6793,3 грн. із рівнем рентабельності 78,9%.

➤ проводити сівбу сорту Смуглянка 10-25 вересня, сорт Розкішна 25 вересня-5 жовтня;

➤ серед сортів віддавати перевагу Смуглянка, що забезпечила найвищий рівень врожайності (7,31 т/га) та якість зерна.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мартіян К. Ю., студ. 3 курсу ФАТП
Стрижаченко В. О., студ. 2м курсу ФАТП
Федченко А.В., студ. 2м курсу ФАТП
Науковий керівник: доц. І. М. Масик
Сумський НАУ

Суттєво впливає на врожайність зерна кукурудзи попередник. Залежно від цього змінюються показники забур'яненості посівів і вміст вологи та поживних речовин у ґрунті. В зоні нестійкого зволоження основним фактором є волога у формуванні врожаю зерна кукурудзи, тому цінність попередника залежить насамперед від залишкових запасів доступної вологи в ґрунті, ефективності її накопичення в осінньо-зимовий період. Найкращими попередниками для кукурудзи є пшениця озима та зернобобові культури [1].

Пустовий С.І., Якунін О.П., Дудка М.І. (2022), стверджують, що краще використовувалися запаси продуктивної вологи з ґрунту формування врожаю зерна кукурудзи для вирощування після попередника кукурудзи, ніж після соняшнику у сівбі середньоранніх та середньостиглих гібридів кукурудзи порівняно з ранньостиглими. Урожайність кукурудзи після попередника кукурудзи становила 5,22 т/га, за попередником соняшником – 4,51 т/га [2].

Haruna S.I., Nkongolo N.V. (2019) пояснюють, що рівень урожайності кожної культури та продуктивність сівозміни в цілому багато в чому залежать від впливу попередників, системи обробітку ґрунту, удобрення і засобів захисту рослин [3].

Ткаченко М.А., Цимбал Я.С., Бойко П.І., Мартинюк І.В., Кудря С.О. (2023) довели, що в зоні нестійкого зволоження Лівобережного Лісостепу на чорноземі ефективним заходом, що забезпечує отримання врожаю зерна в діапазоні 40,9 – 90,8 ц/га, насіння соняшнику – 39,1 ц/га. Найвищий середній показник за 2016-2020 рр. урожайності зерна отримано при вирощуванні кукурудзи - 90,8 ц/га та пшениці озимої - 68,4 ц/га за внесення поживних решток попередників ячменю ярого та гороху. П'ятипільна сівозміна забезпечила середню врожайність зерна 63,3 ц/га, збір кормових одиниць з 1 га ріплі – 93,7 ц, зернових одиниць – 79,7 ц, перетравного протеїну – 7,9 ц [4].

Урожайність кукурудзи за нашими дослідженнями залежно від попередників наводиться у таблиці 1.

Таблиця 1

Урожайність кукурудзи на зерно в залежності від попередників, т/га

№ п/п	Попередники	Урожайність, т/га
1	Пшениця озима	6,27
2	Ячмінь	5,34

Нами була проаналізована урожайність кукурудзи на зерно в залежності від попередника. Можемо відмітити, що попередники мали вплив. Кращим попередником для кукурудзи, яка вирощується на зерно, виявилася пшениця озима. Найкращим попередником для кукурудзи на зерно виявилася озима пшениця. У середньому урожайність кукурудзи за цим попередником становила 6,27 т/га, що вище, ніж при розміщенні після ячменю на 0,97 т/га.

Список використаних джерел:

1. Черенков А.В. Агротехнологічна стратегія впровадження інноваційних технологій, ефективного використання зональних ресурсів при вирощуванні кукурудзи на зерно. *Посібник українського хлібороба*. 2014. Т.1. С. 171–179.
2. Пустовий С.І., Якунін О.П., Дудка М.І. Агроекономічна ефективність вирощування зерна гібридів кукурудзи залежно від попередника і мінерального удобрення. *Таврійський науковий вісник*. Землеробство, рослинництво, овочівництво та баштанництво. 2021. № 117. С.142-148. DOI <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2021.117.19>.
3. Haruna S.I., Nkongolo N.V. Tillage, cover crop and crop rotation effects on selected soil chemical properties. *Sustainability*. 2019. № 11(10). 2770. doi: 10.3390/su11102770.
4. Ткаченко М.А., Цимбал Я.С., Бойко П.І., Мартинюк І.В., Кудря С.О. Урожайність і продуктивність п'ятипільних сівозмін за органо-мінеральної системи інтенсифікації в умовах Лівобережного Лісостепу України. *Вісник аграрної науки*. Землеробство, Ґрунтознавство, Агрохімія. 2023, №3 (840). С.14-20. DOI: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202303-02>.